

yeni demokrasî

Şubat 88

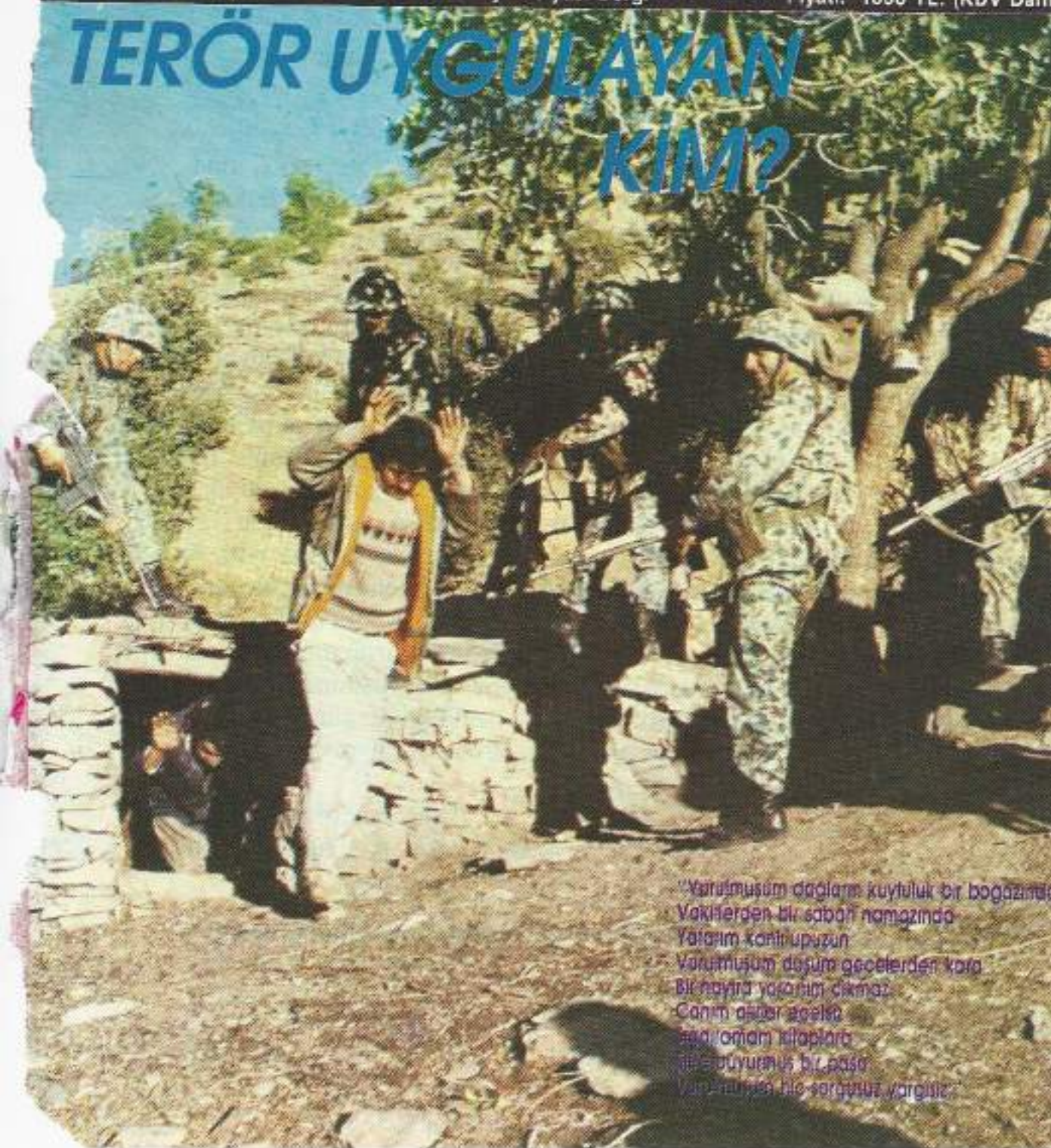
Sayı: 8

Yıl: 1

Aylık Siyasi Dergi

Fiyatı: 1000 TL. (KDV Dahil)

TERÖR UYGULAYAN KİM?

Varımşum dağların kuytuluk bir bogazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yafam kanır upuzun
Varımşum dağın gecelerden kara
Bir hayra yafamın dikmaz
Canım aser gelse
Mad onam kilaplara
İle süvurus bir paso
Varımşum ile saraylar varolsa

BASIN AÇIKLAMASI

Dergimiz Yeni Demokrasi'nin Aralık-Ocak 1988 tarihli 7. sayısı, Devlet Güvenlik Mahkemesi Başkanlığı'nın 1988/17 no.lu ve 1988/51 hazırlık no.lu yazısı ile "T.C.K.'nin 142/1 ve 312/2. maddelerini ihlal edebilecek mahiyette bölümler ihtiva ettiği" gerekçeyle toplattırılmıştır. Dergimiz Yeni Demokrasi'nin 7. sayısında yer alan "Her Yenilgi, Zaferin Habercisidir", "Tehlike Çanları Çalıyor", "Katliamlar ve Öğrettikleri" yazılarının gerekçe gösterilerek toplatılması devrimci ve demokrat basınımıza yönelik bir saldırıdır. Özellikle ülkemizin daha çok aydın kafaya, daha çok düşünen insana ihtiyacı olduğu bir dönemde, gerici Özal hükümetinin peşe toplatma kararlarıyla basınımıza yönelmesi, düşünen beyinlere kilit vurmaya çalışması kendi gerçek yüzünü sergilemektedir. Basınımızın tüm kesimleri üzerinde demoklasin kılıcı gibi dolaşan Özal ve ekibi, anti-demokratik ek basın kanunlarıyla, muzur neşriyattan dolayı milyarlarca varan cezalarıyla, toplatma kararlarıyla, %65'leri aşan zamlarıyla gerici misyonunu yerine getirmeye çalışmaktadır. Böylesine anti-demokratik uygulamalar altında inleyen basınımızı, yüreğinde insanlık sevgisini, onurunu yitirmemiş insanlarımızı sessiz kalmamaya çağırıyoruz. Genelinde basınımız üzerinde yoğunlaşan anti-demokratik baskıları, özelinde dergimiz Yeni Demokrasi üzerindeki baskıları kınıyor ve protesto ediyoruz. 26.1.1988

Yeni Demokrasi Sahibi
Av. A. Hulusi Kırım

İÇİNDEKİLER

Baş Yazı

Gerçekten Kudretli Olan Kimdir?.....	5
Sorgusuz-Yargısız Vuran, Esas Terör Uygulayan Kim?.....	7
Türkiye: Gözaltı, İşkence ve Kayıplar Ülkesi.....	13
Süleyman Cihan'ı Anıyoruz. 15	
Kendi Çirkinliklerini Ararlar Eteklerine Mal Edenler	19
Geçmişten Günümüze Asimilasyon Politikaları:	
DERSİM.....	26
Ulusal Sorun-1.....	29
Kürdistan İhtiyar Kartalı ile Konuşma.....	32
Türkiye'den Haberler.....	34
Dünden Yarına Bir Umut ve İki Ayrı Alpagut.....	37
M.İlhan Erdost ile Söyleşi.....	39
İşkencelerde Tavizsiz Direniş Geleceğini Yayımlaştırmak İçin Yaşanmış Tecrübelerden Öğrenmesini Bilelim.....	40
İki Çizgi Mücadelesi Üzerine.....	46
İhtiyar Delikanlı ile Barış Güvercininin Hikâyesi.....	58
Peru: Derinleşen Kriz ve Peru'daki Devrimci Mücadele	60
Devrimci Çin Kadınları: Kendilerini Anlatıyor!.....	64
Deng-Siao Ping'in Marksizm'e Topyekün İhaneti.....	66
Özgürlük ve Devrim.....	72
Görüş: Sendikal Haklar ve Demokrasi.....	75
Ekim Devrimi ve Edebiyat	76
"Devrim Uğruna Devrimi Terkedip Giden" Enternasyonal Bir Devrimcinin Ardından.....	79
Nedir Sizden Çektiklerimiz.....	81

Basını özgür olmayan bir ülkenin özgürlüğünden bahsedilemez. Basını gerçek anlamda işlevini yerine getirmeyen ve getiremeyen bir ülkenin halkı gerçekleri öğrenemez, ilerlemesi mümkün olmaz. Basını cendere altında olan bir ülkede, insan hak ve hürriyetlerinden bahsedilemez. Basını sürekli baskı altında bulundurulmuş bir ülkede demokrasi-den hiç ama hiç bahsedilemez.

Gerçekler bu kadar açık ve yalınken; ülkemiz basını içerisinde gerçek anlamda görevini yerine getirmeye çalışan basın ve basın görevlileri zanlı durumuna düşürülerek yıllarca hapis cezalarıyla cezalandırılmaktadır. Toplatma kararlarıyla, hapis ve para cezalarıyla, dahası yalan habere ceza, basın konseyi vb. gibi yeni yeni anti-demokratik yasalarla (ki devletin en üst kurumları yalan haber piyasaya sürerken) çok geniş ve yaygın bir uygulama sözkonusudur. Artık buna dur demenin zamanı çoktan geçti. Öyle ki, sessiz kalındıkça basına yüklenilmekte, daha rahat bir ortam bulmaktadırlar. Tüm bunlardan dolayı basın üzerindeki anti-demokratik yasa ve uygulamalara karşı tüm basını, basın görevlilerini duyarlı olmaya davet ediyor ve protestoya çağırıyoruz.

Dergimizin Aralık-Ocak 1987 tarihli 7. sayısının toplatılması bize yeni yıl hediyesi gibi geldi. Neyse bu hediye ile daha da morallendiğimizi söylemek herhalde yanlış olmaz. Biz yolumuza devam edeceğiz, taşıdığımız meşaleyi daha da güçlendirip, harlandıracaktır. Geceyi aydınlatmak için var gücümüzle çalışacağız. Gecenin aydınlanmasından korksa korksa yarasalar korkar.

Bu sayımızdaki kapak konumuz, kanayan bir yara olan sorgusuz sualsiz insanlarımızın "terörist", "eşkiya" gibi yakıştırmalarla katledilmesi ne ayrıldı. Biz hiçbir şekilde insanların "terörist"tir, "eşkiya"dır denilerek öldürülmesine göz yumamayız. Bir diğer temel sorunlardan olan Kürt sorununa geçmişteki belgelerle birlikte yer verdik. Bunun dışında gözaltında kaybolanlarla ilgili Kürşat İstanbul'unun (aynı zamanda Stern'de de yayınlanan) bir yazısını okuyucularımıza sunuyoruz. Keza Süleyman Cihan'ın işkencehanelerde katledilmesinin üzerindeki sis perdesini aralamaya çalışıyor ve saygıyla anıyoruz. Peru'daki kriz ve devrimci mücadele, devrim için kadınları kendilerini anlatıyor, Deng'in Marksizme ihaneti, Özgürlük ve Devrim adlı yazıları sunuyoruz. Bu sayımızda en önemli sorunlardan biri olan iki çizgi mücadelesi hakkındaki görüşlerimizi yayınlıyoruz.

Dostlukla...

YENİ DEMOKRASI

UMUT Yayınları adına

Sahibi:

Ahmet Hulusi Kırım

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Sevim Karakuş

Yönetim Yeri:

Ankara Cad. 107/89

Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 519 44 73

Dizgi:

Maraton Dizgievi

Dağıtım:

Hürriyet Holding A.Ş.

Baskı:

Yeni Doğu Veb Ofset

Hesap No:

A.H.Kırım

T.İş Bankası Türbe Şubesi

No: 30420/4364

Yurtdışı Hesap No:

A.H.Kırım

Akbank Bahçelievler Şubesi

Döviz Tevdiat Hesabı

No: 210237/4

İlan Koşulları:

Arka Kapak : 400.000 TL.

Kapak İçi : 300.000 TL.

Tam Sayfa : 240.000 TL.

1/2 Sayfa : 120.000 TL.

1/4 Sayfa : 60.000 TL.

Abone Koşulları :

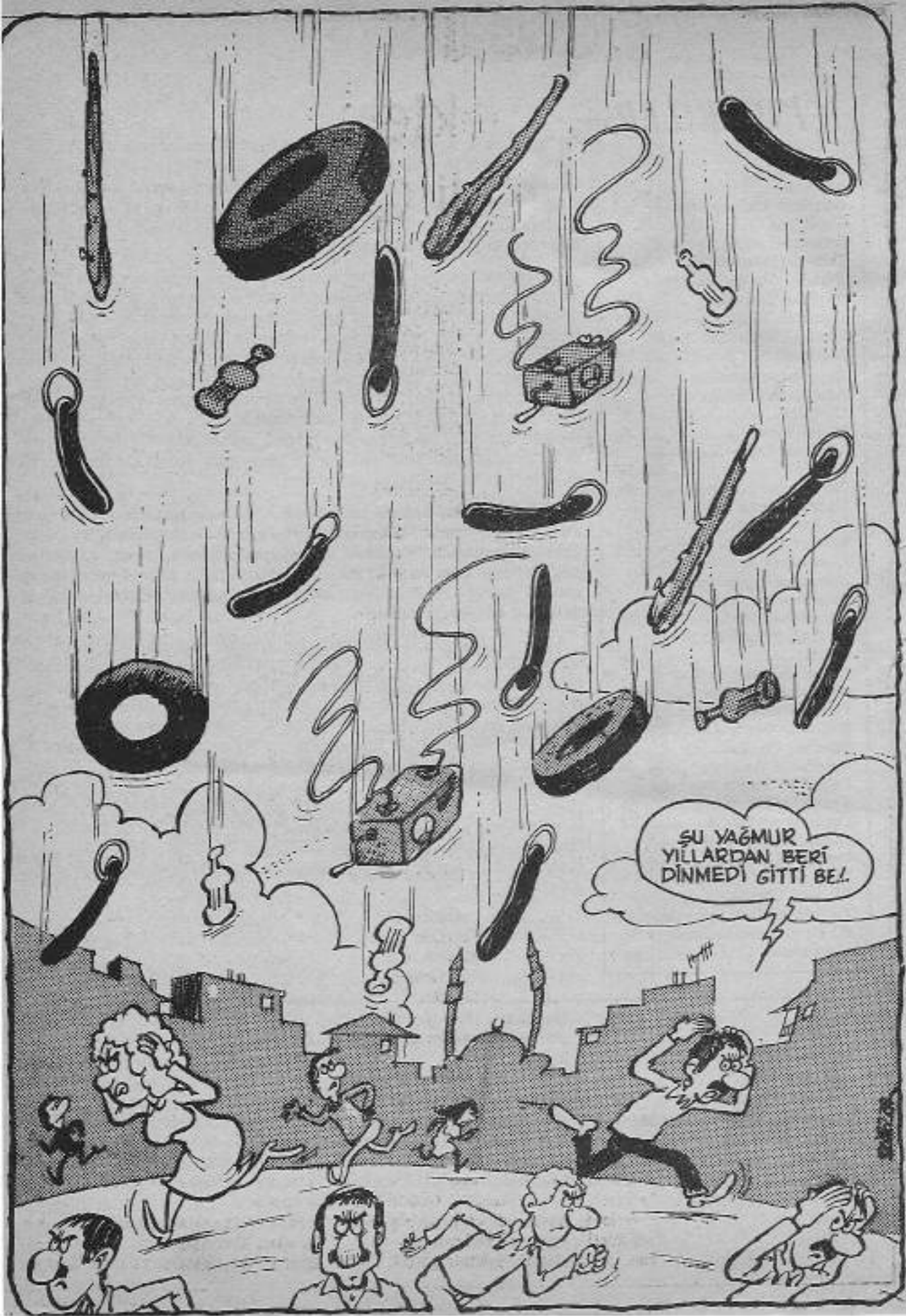
6 Aylık : 6.000 TL.

1 Yıllık : 12.000 TL.

Yurtdışı Abone Koşulları :

6 Aylık 30 DM - 15 \$

1 Yıllık 60 DM - 30 \$

ŞU YAĞMUR
YILLARDAN BERİ
DİNMEDİ GİTTİ BEL!

Gerçekten Kudretli Olan Kimdir?

Herhangi bir olay olmayıversin, egemen sınıflar topyekûn ayağa kalkarlar. Büyük gazeteler, olayla ilgisi olsun ya da olmasın, olaya karışan örgütün aranan adamlarının derhal resimlerini basarlar. Tabii resimlerin altı yürek hoplatacak derecede ilginçtir. Ki zaten gülüvermemek de elde değildir.

"Kanlı eylemin planlayıcısı Kızıl Kamo!"

Kızıl Kamo'nun daha önce poliste çekilmiş resmi ilginçtir. Sakal uzamış, şakaklar fırlamış, gözler hoyrat ifadelerle çanağından tüyecekmiş gibidir. Tabii Kamo'nun yanında başka ilginç resimler de yer almaktadır.

"İşte örgütün adam kıyım makinası Vakkas Delibaşoğlu (deli Vako). Kanlı eylemin en vurucu militanı."

Vako, gerçekten de korkunçtur. Kimse bunun günlerce süren işkenceler sonucunda çekilmiş ve polisin tozlu arşivlerinden gazetelere verilmiş eski bir resim olduğunu bilmez. Dostoyevski'nin saralı katil tiplerini andırmaktadır. Tabii bu resme bakan vatandaş, "vay bel! Şuna bak, kimbilir kaç adamı öldürmüştür" diye mırıldanır. Mizansen'de bir kadının da olması gerekmektedir. Haşin bakışlı, biraz büyükçe renkli bir fotoğraf uygun yere oturtulur hemen.

"İşte vurucu timin komutanı dişi terörist tomsonlu Fate. Yetkililer gözünü kırpmadan adam öldürdüğünü ve sürekli gerilla tipi silahıyla birlikte gezdiğini, çok tehlikeli olduğunu söylüyorlar."

Tüm bu resimlerin üstünde, dikkat merkezi haline gelen bir resim daha vardır tabii:

"İşte örgütün beyni: Hüseyin Vural Vurkaçoğlu! Kanlı eylem direktiflerini yurt dışından veriyor."

Her olayda, baş manşetler arasında yerini alır Vurkaçoğlu. Tüm bu insanlar, "Kızıl Kamo", "Deli Vako", "Tomsonlu Fate" ve "Vurkaçoğlu" buldukları yerlerde, hayret ederek ve acı acı gülererek izlerler egemen sınıfların palavralarını, cahilliklerini. Eylemin gerçek fail-

leri yakalansa da bu insanlar, burjuva basınının elinde sonraki eylemler için sansasyon, gösteriş ve heyecan yaratmanın klasik malzemeleri olarak kullanılır. Tabii basının bu taktığı, polisin ve MİT'in önemli ölçüde işine yarıyor. Bir eylemin hemen akabinde, malum klasik fotoğrafların ön sayfalarda arzı endam eylemesi, devletin "her şeye kadir gücünü" gösteriyor. Fotoğrafları ön sayfalarda gören geri yığınlar: "Vay bel Devlet dünkü eylemlere katılanların tümünü tespit etmiş" demekten kendini alamayacaktır. Aynı gün yüksek bir devlet yetkilisinin patlattığı demeç de, devletin "her şeye kadir" gücünü daha bir pekiştirir. Ki demeç, üzerine ışık düşen bir ustura gibidir:

"Soluğumuz enselerindedir. Hainleri kaskaç içine aldık, yakalanmaları an meselesidir."

Olay vesilesiyle son derece gizli tutulan çıplak ve vahşi uygulamalardan ise halkın haberi yoktur. Yüzlerce insan gelişigüzel gözaltına alınır, çulçiplak, soyulup asılır, meydan dayağından geçirilir, falakaya yatırılır. İşkence odaları inemeler, ağlamalar, çığlıklar tufanındadır. Sorular soruları izlemektedir:

"Konuş ulan Oros... çocuğu eylem hakkında ne biliyorsun? Bu resmi tanıyor musun?"

"Şiliğa bak, cezaevinden çıktuktan sonra hiç mi ilişki kurmadın örgütle."

"Sıyrın şu moruk kadının donunu, copu daldırınca bilir oğlunun nerede gizlendiğini."

"Kes ulan eşşoğlueşşek, kendi ayağıyla gelip teslim olman eylemle ilgisizliğini göstermez."

İşkenceler günlerce sürer. Sonunda gözaltına alınanların ezici çoğunluğu serbest bırakılır. Yapılan işkenceler, dökülen gözyaşları ve mağduriyetler ise işkencecilerin, soygun düzeninin yanında kâr kalmıştır. Tabii tarihsel ilerleyiş unuttursa bunları.

Sağda solda ortaya çıkan ufacık kıpırdanışlar, Türk egemen sınıflarının acizliğini ve vahşi karakterini nasıl da açığa

çıkıyor. Dağlarda teslim olan ya da yakalanan her gerillayı imha kararı; birliklere dağıtılan "teslim alma, vur!" talimatları, ölümleri gömmeden dağlara, bayırlara, soyulmuş bir tarzda terketme uygulamaları; halka gözdağı vermek için gerillaya yiyecek yardımında bulunan tek tek köylüleri açık arazide kurşunlamalar vs. vs...

Devletin her prestij kaybının devrimin hanesine yazıldığını egemen sınıflar çok iyi biliyor. Ama devletin "sarsılmaz kudreti"ne dair yürütülen propagandalar gerçeklere dayanmıyor ve kısa zamanda ileri yağınların gözünde açığa çıkıyor. En küçük bir kıpırdanış karşısında büyük güçlerin, seferber edilmesi, basın manşetlerinde palavra ve panik edebiyatının boy göstermesi sıradan bir eylemin bir anda ülkenin gündemini işgal etmesi güvenin ve kudretin değil, aczin ve zayıflığın bir işaretidir. "İncirliği basarız haaa..." şeklindeki küçük bir telefon tehditi, koskoca İncirlik üssünün alarma geçmesine yol açabiliyor. Soygun ve zulüm üzerine kurulan düzenlerin, kendi öksürüğünden korkup kendi gölgesinden kuşulanması normaldir. Alışılmış bir olayın egemen sınıfların cinnetine yol açması normaldir. Milletvekili Kamer Genç'in açıkladığı gibi, Kandıra olayının ardından, Dersim'in Gökçe köyünde 8 köylü evinin bombalanarak yerle bir edilmesi de normaldir.

Ama halkların tarihi bir de gerçek kudretten söz eder. Yani dökülen ve dö-küldükçe uğul uğul biriken emekçi kanlarının kudretinden. Burada şirle konuşmanın tam da yeridir:

Sabrın
Sabır sabır kabaran
Korkunç acısından kork
En keskin acı
Halkın acısıdır
Çatlatır mihenk taşını
Halkın acısından kork
İnanıcı korkuya
Kurdu kurda yedirir
İnkâr ettirir namluya vuruşunu
Halkın kanından kork.

Meclis'te bir milletvekilinin, Türkiye'de Kurtlerin varlığından ve haklarından söz etmesi egemen sınıf partilerini küp-lere bindiriyor. Demirel, "Türkiye'de azınlık yoktur... Türk milletinin bölün-

mez bütünlüğüne bu kürsülerden hançer saplamaya kalkmayı ayıplıyorum" diye bağırıyor. İnönü ise şöyle diyor: "Sayın Eren'in de parti programı dışına çıkma-ya hakkı yoktur. Gündem dışı konuşma-sında, 'Türkiye'de azınlıklar var' dedi ise, parti programı, dışına çıkmıştır." Varlığını hayatın kaba gerçeklerinin inkâr ve gelişme yasalarının inkârı üzeri-ne inşa eden bir güç, ne kadar tiz perde-den "Kudretliyim!" diye bağırsa da if-lah etmez. Hayatı sadece otuziki dişiyile birlikte kendisine güldürür.

Proletaryanın verdiği mücadele ile kendi kaderini tayin hakkı uğruna veri-len mücadele bugün aynı mevzide yer alıyor. Cezaevlerindeki direnişler, gençliğin mücadelesi, aydınların yer yer çıkışları, kadınların örgütlenme çabaları, köylülü-ğün ve küçük esnafın hak arayışları ay-nı mevzide yer alıyor. Zemin, sınıf mü-cadelesinin değişik biçimleri için son de-rece elverişlidir. Bizi kuşatan şartlar, ön-cünün bir an önce toparlanıp sevk ve ida-re yeteneğini, ihsiyatını göstermesini emrediyor. Şimdi, kitlelerde birlik ve sevk ögesi daha güçlüdür. Egemen sınıf lar arasındaki çatışmaları, devrimin to-parlanma çabalarını, sağda solda ortaya çıkan mücadeleleri, dağlardaki sesleri her zaman olduğundan daha dikkatli izliyor. Haklarını alamamanın ve ekonomik sıkıntının mensesinde giderek daha çok sıkışmanın kaçınılmaz sonucu sokak ve siyasetle dostluktur. Depolitizasyon planı uygulanabilir mi bu şartlarda. Göl ma-ya tutar mı?

Egemen sınıfların duyduğu korku ve bu korkudan beslenen taktikler, gerçek kudretin kimde olduğunu yeterince gös-teriyor. Palavraların, güç gösterilerinin, tehditlerin yalan furyalarının çürük özü-nü, zamanın açığa çıkarıcı gücünden ka-çırmak mümkün müdür? Bu büyük ger-çek, devrimin kendi hasmını küçümse-mesine yol açıyor zaman zaman.

Tabii ki yenilgilerin değişik nedenleri var-dır. Türkiye devrimi, tarihini, kendi teo-rübesini, ülkenin geo-politik konumunu ve mevcut güç ilişkilerini iyi kavramışsa hasmını, diğer devrimlerin aldığından da-ha çok ciddiye almak zorundadır. Os-manlı kabadayılığının ve palavrasının çü-rük özüne parmak basarken, gerçekten kudretli olanın bayrağını gösterirken bu gerçeği unutmamak zorundadır. Çünkü tarih, acı gerçekleri yenilgilerle hatırlat-mayı sever. □

SORGUSUZ-YARGISIZ VURAN, ESAS TERÖR UYGULAYAN KİM?

*"Vurulmuşum dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım kanlı upuzun
Vurulmuşum düşüm gecelerden kara
Bir hayıra yaranım çıkmaz
Canım alırlar ecelsiz
Sığdıramam kitaplara
Şifre buyurmuş bir paşa
Vurulmuşum hiç sorgusuz yargısız."*

Van'ın Özalp ilçesi sınır boyunda günümüzden 44 yıl kadar önce 32 yoksul Kürt köylüsünün kaçakçı diye katledilmesi üzerine yazıldı bu dizeler.

Yazıldı ve yıllar yılı okundu; ama ülkemizde insanların sorgusuz-yargısız vurulup öldürülmeleri

artık tarihe karışmış birtakım olaylar gibi ozan Ahmet Arif'in şiirinde kalmamış. Hiçbir zaman mazî ölmedi. "Kaçakçı

avı" yerini 1970'lerin başında "terörist avı"na bıraktığından beri daha sık yenilenip durdu. "Biz Muğla'lı Mustafa

olmak istemeyiz" diyen 12 Eylül Paşaları, geleceklerini güvence altına alarak, 12 Mart'ı çok geride bırakan yok etme ve sindirme politikalarını uygulamaya giriştiler. Koyu bir sis perdesi altında Şili ve Arjantin cantalarının yürüttüklerine benzer pis bir savaş yürütüldü. Devrimci-demokrat, yurtsever yüzlerce insan "huzur ve sükunu sağlamakla görevli" Devlet Güvenlik Güçleri tarafından sorgusuz-yargısız hınharca katledildi. Çoğunun cesetleri atalarına hiçbir bilgi verilmmeden gizlice gömüldü. Arayıp, soruşturalarına aylarca "böyle birisi yok, bilmiyoruz" denildi. Sonradan kiminin "intihar ettiği", kiminin "kaçarken vurulduğu", kiminin "çatışmada öldüğü" açıklandı. Cinayetleri örtbas etmek için elden ne geliyorsa yapıldı. Her şeye rağmen bunlar gizlenemedi. Ayyuka çıkan işkence ve yok etme eylemleri karşısında "halkın devlete olan güveni sarsılmıyın" diye birkaç piyon "yargı önüne" çıkarılıp bunlara bir yıl, 6 ay gibi güllünc hapis cezaları verildi. Birçoğu da beraat etti. Somut deliller gösterilerek haklarında suç duyurusu yapılan polis, işkenceci, katil, cani hiçbir takibata uğramaksızın halkın arasında dolaşmaya ve görevini eskisi gibi yerine getirmeye devam etti. Her biri bu işteki başarısı oranında maddi primlerle ödüllendirildi, "üstün başarı" gösterenlere törenle maddiyalar verildi. Öyle bir ülke ki; işkenceyle adam öldürmekten sözüm ona yarğılanp mahkûm edilmiş komiserlerin bile tutuklanıp hapse atılacakları yerde, terfi edilen bu caniler, tabii ki yeni cinayetler işlemekten çekinmeyecek, "terörle mücadele" adına terörün danışmasını uygulamaya devam edecek, işkenceyi her yerde diledikleri gibi sürdürecektir ve operasyonlarda önlerine çıkan fütürsüzce vurup öldürebileceklerdir. Nitekim böyle de oldu. Son yıllarda sosyal ve ulusal kurtuluş mücadelesinin silahlı biçimlere bürünerek yeniden yükseldiği, Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları topraklarda jandarması, polisi, MIT'i, kontr-gerillası, özel timi ve 10.000 kişiyi aşan korucusuyla tam bir seferberlik halinde bastırma hareketini sürdüren devlet güçlerinin, sorgusuz-yargısız adam öldürmeleri günlük sıradan bir olay haline geldi. O kadar ki; artık bu gibi haberlere gazetelerin yalnızca iç sayfalarında küçük başlıklar altında yer verilir oldu. Resmî ağızlardan verilen ve birbirinin kopyası olan bu haberlerden, çoğu zaman ölenlerin kimlikleri bile açıklanmadı. Olayların nasıl başladığı, nasıl bittiği, hangi güçlerin nasıl bir rol oynadığı kitleler açısından gün geçtikçe daha da anlaşılmaz oldu ve Cüneyt Canver'in dediği gibi "dağlarda ki-

min kimi öldürdüğü belirsiz hale geldi."

Yapılan resmî açıklamalara bakılırsa sivil halktan insanları hep "bölücü, eşkiya" öldürüyor, devlet güçleri ise yalnızca silahlı "eşkiya"yı hedef alıyor ve "dur" ihtarını yapmadan, uyarı ateşi açmadan, kesinlikle kimseyi vurmuyor(!) gerçek böyle mi? İçtüzü kamuoyuna kısmi ve gecikmeli de olsa yansıtılabilen bazı olaylardan anlaşılıyor ki, durum hiç böyle değil. Devlet ve Hükümet yetkilileri, PKK'nın çoluk-çocuk öldürmesini "alçaklık, kalıçlık, canavarlık" diye teşhir edip, bu insanlar için timsah gözyaşları dökerlerken, bölgede operasyon yürüten kendi kuvvetleri de bu nitelermeleri fazlasıyla hak edecek şekilde halka saldırıyor ve silahsız, savunmasız birçok insanı sırf Kürt oldukları için düşman belleyip öldürüyorlar. Kadın, erkek, yaşlı, genç ve çocuk her Kürt köylüsü bu operasyonlardan devlet teröründen nasibine düşeni alıyor. Toplu dayak, işkence, küfür, tehdit, yağma, talan ve sürgün girila gidiyor. Buna, peşinden gelen kurşunlar tamamlıyor. Sonra devlet kurşunuyla ölen insanlar halka "bölücü eşkiya", "hain", "terörist" diye tamtiliyor.

İşte bir örnek:

Aralık 1986 günü Tunceli-Mazgirt ilçesi Geçitveren Köyü Aziz Mezrası'nda güvenlik kuvvetleriyle çatışmaya giren 7 "terörist" ten 4'ünün ölü olarak ele geçirildiği TRT ve basında açıklanmıştı. İsimleri, Suna Yıldırım, Besime Doğan, Temur Demir ve Kazım Demirtaş'tı. Bu olay ve kişiler hakkında günlük basın ve TRT daha sonra hiçbir açıklama yapmadı. Ancak 11 ay sonra haftalık bir dergi Kazım Demirtaş'ın "teröristlikle" hiçbir ilişkisi olmadığını ve bunun Erzincan DGM'si kararıyla sabit olduğunu kamuoyuna duyuruyordu. Olay günü Kazım Demirtaş'ın yanında bulunan ve kendisi de aynı yerde yaralanan Kanber Sürücü o sabah Karakoçan'ın Feraç Köyü'nden yola çıkacakları sırada yaşadıkları olayı dergiyeye şöyle anlatmış: "İki helikopter kafalarımıza değecekmiş gibi alçaktan uçuyor, üstümüzde geliyordu. Biz yoldan çıkıp tarlaya girdik. Bu kez 100-150 metre öteden yayılım ateşi açtılar. Ellerimizi başımızın üstüne koyduk. 'Ateş etmeyin biz köylüyüz, biz yolumuz' diye bağırdık. Jandarma mevziden çıkıp bizi hiç dinlemeden üzerimize geldi. Bir yandan ateş ediyordu. Birden Kazım'ın devrildiğini gördüm." (2000'e Doğru, sayı: 43)

Kanber Sürücü güç bela kaçıp köprü'nün altına saklanarak kurtulmuş. Daha sonra tanıdığı birinin yardımıyla karakola gidip arkadaşını askerlerin öldür-

düğünü söyleyince, Savcı'dan aldığı cevap "Kusura bakma" olmuş. (Eştağfulullah beyim, kusur ne kelime, altı-üstü bir can gitmiş, on tanesi feda olsun. Allah devlete ve millete zeval vermesin(!)). Jandarma komutanı da Kanber'e "bir yanlışlık oldu, jandarma sizi terörist sandı" demiş. Düz yolda yürüyen iki silahsız kişiyi jandarma nasıl "terörist" sanıyor ve biz "köylüyüz, durun ateş etmeyin" diye feryat etmelerine rağmen neden ateş ediyor? Bunda korku ve paniğin etkisi olabilir, ama daha çok Kürt halkına duyulan kin ve sınırsız adam öldürme serbestisindedir. Savcı ile komutan bu arada köylü Kanber'e "açılan ateşin kim tarafından yapıldığını ve nereden geldiğini bilmiyorum" şeklinde bir dilekçe yazdırmayı da ihmal etmemişler. Ne güzel iş değil mi?

Başında buna benzer başka "yanlışlıklar"a (hiç değilse birkaçına) yer verildi. Örneğin: 6 Aralık 1986 tarihli Hürriyet gazetesi Siirt'in Eruh ilçesine bağlı bir köyde gece vakti yan yana yürümekte olan Tahir ve İzzettin adlı baba-oğulun jandarma tarafından "terörist sanılarak" vurulduğunu, birinin öldüğünü, birinin de yaralandığını yazdı.

19 Mayıs 1987 tarihli Cumhuriyet gazetesi yine Eruh ilçesinde kaybolan hayvanlarını aramak üzere gece vakti güvenlik güçlerinin pusus kurduğu Karadağ mevkiinden geçen Şerif San'ın "terörist" sanılarak öldürüldüğünü yazdı.

11 Mayıs 1987 tarihli Cumhuriyet gazetesi Tunceli ili Sürütlüce Nahiyesi Jandarma Karakolu'nda nöbet tutan bir erin 300 metre ileride çeşmede su doldurran kızlara ateş açtığını, Hediye Duran ve Nedriye Masya adlı iki genç kızın çok sayıda kurşunla ağır yaralandıklarını bildirdi.

14 Temmuz 1987 tarihli gazeteler, Tunceli il merkezindeki Komando Tugay'ına gece saat 01.00 sıralarında karşı tepelerden ateş açıldığını, bunun üzerine Tugay ve 11 Jandarma Alay Komutanlığı nöbetçileri ile polis devriyelerinin sabaha kadar rastgele bütün yehri tara-dıklarını, bu yüzden birçok evde hasar meydana geldiğini, camlarını, duvarlarını delik delik olduğunu, bir evde televizyonun patladığını, hatta halkın karyola diplerine saklanmak suretiyle canını kurtarabildiğini açıkladılar. Bu olay devlet güçlerinin özeldir Tunceli halkına, genelde bütün Kürt halkına ne denli dostça baktığını ve toplu bir katliama ne denli eğilimli olduğunu gösterdi. Ki geçmişte, başta 38 Dersim olmak üzere bilfiil gerçekleştirilen sayısız katliamda da açıkça görülmüştür.

Gene 1987 yılı yaz aylarında Bingöl'

un Kiğı ilçesinde bir köy bekçisinin "terörist" öldürdüğü gazete haberleri arasında yer aldı.

Ve 4-5 Eylül 1987 tarihli Cumhuriyet gazetesi Mardin'in Gerçüş ilçesine bağlı Aydınca Köyü halkından 65 yaşındaki Hasan Kaya'nın gündüz vakti tarlasında çalışırken öldürüldüğünü aktardı. İlk verdiğimiz örnekle büyük benzerlik gösteren bu olayı Hasan Kaya'nın eşi Fahriye Kaya şöyle anlatıyordu:

"O gün köyümüzün yakınlarında 3 terörist öldürüldü... Operasyondan kaçan bir teröristi arayan helikopter kocamın çalıştığı tarlanın yakınına indi. Kocam, bu silahlı askerleri görünce ellerini havaya kaldırdı. Ancak, askerler hiçbir uyarıda bulunmadan kocamı taradılar. Koltuklarındaki kurşun izleri kocamın uyarılmadan öldürüldüğünün en büyük ispatıdır."

Fahriye Kaya olaydan sonra üstteğmenle arasında geçen konuşmayı da şöyle anlatıyor:

re etmek verirsiniz böyle olur işte' sözleriyle eşimi öldürmekte haklı olduklarını söylediler."

Bu olayla ilgili bir yetkilyle görüşen Cumhuriyet gazetesi, bu yetkiliden aynı ilçeden aklı deagesi bozak bir köylünün de operasyon sırasında birliklerden korkup kaçtığı için "terörist sanılarak" öldürüldüğünü öğreniyor. Aynı yetkili buralarda operasyon yapan, devriye gezen, pusuya yatan timlerin en ufak bir karaltıyı, bir işaretli ve hışırtıyı sürekli "eşkiya" sanıp ateş ettiklerini, bu yüzden öldürülen hayvanların haddi hesabı olmadığını anlatıyor. Köylerdeki "korumacı"lar da aynı şekilde davrandıklarından bazı köylerde eşek kalmamış.

Bütün bunlar devletin, Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki hareket tarzını açıklıyor. Bunun adı hedef gözetmeden saldırmaktır. Daha doğrusu bütün bölge halkını (işbirlikçi ajan takımı dışındaki bütününü) hedeflemektir. Gece ve gündüz kıpırdayan her şeye ateş etmek, si-

geçirmek için ateş etmeden önce "dur" ihtarında bulunma, uyarı yapma gibi bir kural yoktur. Ellerini havaya kaldıran bekleyen, kim olduğunu anlatmaya çalışan silahsız, savunmasız zavallı bir köylüyü bile anında ateş ederek öldürecek kadar acizleşenler, karşılarında silah gerillayı buldukları zaman sağ olarak ele geçirmeyi nasıl düşünebilir? Ve bu soğukkanlı davranışı nasıl gösterebilirler. Resmî açıklamalarda yapılan bolca uyarı hikâyeleri, bu durumda ne derece inandırıcı olabilir? Bu kadar çarpıcı örneklerden sonra, yalnızca çatışmaya hazır ve duruma bunu sördürmeye elverişli insanların değil, aynı zamanda örneğin yaralı veya cephanesi tükenmiş olanların da yanlarına varılmadan önce cansız yere serilmeye kadar tarandıklarını düşünmek gerekir. Çatışma haberlerinde gerillaların yaralı ele geçirilmesinde hemen hiç rastlanmaması bu düşünce ve kanaatimizi güçlendiriyor. Pusuya düşürülen insanların da herhangi bir çevirmeye filan girilmeden ve kesinlikle uyarılmadan ateşe tutulduklarına inanıyoruz. Aksi takdirde hayvanların arayan Eruh'lu köylünün pusudaki askerlerce öldürülmesi, mantıklı bir şekilde açıklanamaz.

Çatışma haberlerinde dikkat çekici başka bir durum, iki taraf dışında halktan birileri olduğunda, hep "bolucu eşkiyanın açtığı ateş sonucu öldüler" şeklinde açıklama yapılmasıdır. Bu da inandırıcı değil. Devletin askeri, sivil halkla gerilla arasında pek bir ayırım gözetmediğinden çatışma alanında yöresel giysiler içinde gözüne ilişen herkese ateş etmekte ve bu şekilde ölen insanlar bazen "terörist" ilan edilirken, bazen de "teröristlerin kurbanı" olarak gösterilmektedir. Bir örnek gerekirse; 4 Haziran 1987 günü Hozat-Ovacık arasında askeri konvoyun çapraz ateşe alındığı, bir astsubay ile 3 jandarma erinin öldürüldüğü olayda, koyun otlatan 15 yaşındaki Nurvet Beycan'ın da "eşkiya kurşununa", hedef olarak can verdiği, 5 yaşındaki Zeki Beycan'ın ise aynı şekilde kolundan yaralandığı açıklanmıştı. Ovacık halkı, Nurvet-Zeki Beycan kardeşlerin gerilla tarafından değil, saldırıya uğrayan konvoydaki askerler tarafından vurulduklarını söylüyor ve bu daha akla yakın. Kendilerini pusuya düşüren gerilla birliğinden kimseyi bulamayan askerlerin çevrede brakılmı insanları, kıpırdayan her şeyi taramaları, yukarıda açıkladığımız nedenlerle son derece anlaşılabilir bir durumdur.

Devlet güçlerinin bir de operasyonlara çıkarken, baskına giderken, çevreyi iyi bilen bir veya birkaç köylüyü önlerine katmaları sözkonusudur. Bu kılavuz-

39. "Subaya, 'bu benim kocamdır, niye vurduunuz?' dedim. Üsteğmen önce 'yanına yaklaşma' dedi. Ben yaklaştıkça '...!' diyerek kocamın cesedinin yanındaki asker marifetiyle uzaklaştırdı beni. Sonra yine üsteğmen ve yanındaki 3 astsubay 'öldürdük ne olacak? Teröristle-

silahsız savunmasız insanları göz göre göre vurup öldürmek, başka ne anlama gelir? Böylece şu da açıkça ortaya çıkıyor ki; Türk ordusu ve polisinin kitabında en azından kırsal alandaki operasyonlarda izine rastlanıp kısırılan veya tesadüfen karşılaşlan gerillayı sağ olarak ele

luk görevini bazen maddi çıkar karşılığı devlete hizmet eden muhbirler yaptığı gibi, bazen de bu işi yapmaya istekli olmayan köylüler kendi rızaları dışında zorla öne sürülmektedir. (Tıpkı köy "koruculuğu" işini kiminin gönüllü kiminin zorla, baskı ve tehditte boyun eğerek yapması gibi.) Şöyle ya da böyle operasyonlara sokulan, önde yürütülen bu insanların da çatışma içinde öldüğü oluyor. Fakat devlet zorla ateşe sürdüğü insanların ölümünü bile "bölücüler bir yurttaş öldürdü" diye çetelerin sorumluluk hanesine yazıyor.

Bugün "Doğu ve Güneydoğu" da iki farklı örgütün silahlı mücadelesi yürütüldüğü biliniyor. Bu iki örgütün somut pratiklerine bakıldığında eylem anlayışları arasında önemli farkların olduğu görülebilir. Bunlardan TKP/ML yalnızca hakkında cezalandırma kararı aldığı muhbir ve ajanlarla devletin resmi güçlerine, yani kendilerine karşı devrimci gördüğü hedeflere yönelik eylem yapmakta, halka zarar vermektense titizlikle kaçındığı dikkat çekmektedir. Ev yaktığı, köy taradığı, çoluk-çocuk öldürdüğü ise görülmüş değildir. Buna karşılık PKK ise korucu ve muhbirlerle savaşında bu unsurların "kökünü kurutma" bu işe girişen ve girişecek olanı adanmaklı korkutup sindirme, dehşet saçarak vazgeçirme mantığıyla hareket ettiğinden, alicane, sülalece yönetmeye yönelebilmektedir. Hepsini PKK'nın yaptığı bize ce muğlak ve kuşkuyla olsa da, bütün eylemleri PKK dışında kendilerine devrimciyim diyen başka bir örgütün tasvip etmediği ve "devrimcilik" adına çoluk-çocuk öldürmeyi T.C. sınırları içinde yalnızca PKK'nın becerebildiği bellidir. "Kurunun yanında yaşta yanar, bu bir savastır, herkes ölebilir, kurunun üstünde adres yazmıyor" gibi sözlerle PKK kendini haklı çıkaramayacağı gibi inandırıcı da olamaz. Kim yaparsa yaparsın, ne bu tür eylemleri, ne de böyle bir savunmayı devrimcilikle bağdaştırabilir miyiz? Fakat öte yandan PKK böyle karşı-devrimci nitelikte eylemleri genel olarak savunuyor. Fakat ona mal edilen her eylemi onun yapmış olduğuna da kesin gözüyle bakamayız. Çünkü devlet güçleri halkı şiddet uygulamada ondan daha insafı değildir. Bu durumda örneğin PKK'ya yardım eden bazı ailelere saldırı düzenlenip bunlar da PKK'ya mal edilmiş olabilir. Çoluk-çocuk katleden bazı ailelerin daha önce PKK'ya yataklık ettikleri iddialarıyla sorguya çekildikleri, hatta bir defasında evi saldırıya uğrayan aile reisinin sorguya çekilmek üzere karakola götürüldüğü olduğundan dolayı kurtulduğu basına yansımıştır. Bazı köy başkanlarının ise asker üniformalı

kişilerle gerçekleştirildiği yazıldı. Kuşkusuz PKK'cular Türk askeri kılığında gelmiş olabilir. Fakat Türk askerinin kendini PKK'cı gibi göstermesi de mümkündür. Hatta yöresel giysilerle "gerilla" kılığında baskın düzenlemesi de... Nitekim bu tür baskınlar Tunceli'de yapılmış; İstanbul'daki siyasi tutukluların Sultanahmet ve Sağmalcılar Askeri cezaevlerindeki işkencelerinden çok iyi tanıdıkları Jandarma Komando Yüzbaşı Kadir Aslan 1984 yılında Pülümür'e gider gitmez Kırmızı Köprü Bucağı Ortaokulu'na karakol kurmuş ve askerleri ile birlikte gerilla kılığında girerek köylere baskın düzenlemeye başlamıştır. Böylece hem köylüleri "devrimcilere yardım ediyorlar mı?" diye sınılamak, hem devrimcileri "halka düşman" göstermek, hem de işkenceleriyle yardımcı güçler ve genel olarak halkı korkutup sindirmek istemiştir. (Bkz. 2000'e Doğru, sayı: 72)

Kadir Yüzbaşı'nın marifeti bu kadar da değil. Daha sonra tayin edildiği Ceylanpınar'da Adnan Tüysüz adlı bir köylüyü karakolda işkenceyle öldürüp cesedini yok ettiği, ailesine de Suriye'ye kaçmak isterken mayın tarlasında parçalandığı yolunda açıklama yaptığı biliniyor.

"Doğu ve Güney Doğu" da, Kadir Aslan'lar, Ali Şahin'ler, Kulaksız Yüzbaşı'lar az değil. İşkencenin her türlü büyük bir serbestlik içinde uygulanıyor. Her komutan, her yetkili ve hatta yetkisiz görevli halka dilediği gibi zulüm edebiliyor. Bu konuda yaratıcı olanlar akıl almaz yöntemler geliştiriyor. Böylece örneğin; bütün bir köy halkı canından bezdirilip, malına, mülküne bırakarak, aç, sefil yaşama pahasına uzak diyarlara göç ettirilebiliyor. Bu şekilde tümünden boşaltılmış çok sayıda "hayalet köy" var. Buralardan göç etmek zorunda kalan insanlar yaşadıkları acıları anlatmakta bitiremiyorlar. Her biri defalarca karakola çekilmiş, günlerce, haftalarca, aylarca işkence görmüş, köy meydanlarında sıra dayatıldan geçirilmiş, kadınlarına sarkıntılık edilmiş, oğulları-kızları öldürülmüş, yüzlerini bile görememişler. "Kürtünüz, Alevisiniz" diye her gün horlanmış, aşağılanmış, dövülmüş, sövülmüş ve "anarjist besliyorsunuz" diye silah zoruyla yerlerinden, yurtlarından edilmişler. Yaşayanlar daha pek çok şey anlatıyor, operasyon birliklerinin yağma ve talan bütün Doğu halkının yakındığı bir konu. Kimi subay ve askerlerin, koyunlarını, keçilerini yiyip bitirdiğini; yağlarını, unlarını, şekerlerini tükettiğini; kimi bağ ve bahçelerinin talan edildiğini, karpuzlarının kelek çıktı diye açılıp, açılıp atıldığını; ekinlerine zarar verildiğini; kimi

at ve eşeklerinin öldürüldüğünü, sonra da "neden başı boş bıraktın?" diye dayak yediğini, kimi yayla ve otlakların kira geliri ile oluşturulan köy bütçelerine el konulduğunu "teröristlere verirsiniz" diye para ve değerli eşyalarının gasp edildiğini; kimi evlerinin yıkıldığını, ağaçlarının resmen ve alenen kesildiğini, kendileri için bir kuru odun almanın bile "suç" olduğu ormanlarda, askerlerin kese kese ağaç bırakmadıklarını, bazı ormanların ise "terörist barındırıyor" diye tümünden yakıldığı anlatılıyor. Bu şikayetler böyle uzayıp gidiyor, köylüler ayrıca askerler tarafından karakol ve onanma, yol yapımı, köyün elektrikleendirilmesi gibi işlerde angarya çalışmaya zorlandıklarını, karşı geleceğin dövüldüğünü, okul ve sağlık ocaklarının kargah haline getirildiğini, buralarda kendilerine işkence yapıldığını, eğitim ve sağlık hizmetlerinin ise tümünden engellendiğini belirtiyorlar. Ve yine anlatılanlar gösteriyor ki, köylüler yaygın bir şekilde koruculuk ve muhbirliğe zorlanıyor. Tunceli'de devlet vatandaşa "ya ihbarcı ol, ya dağa çık, ya da köyü terket" diyor. Hakkari, Mardin, Sirt'te eline silahı verip "Bu sana zimmetlidir, koruculuk yapacaksınız" diyor. Diğer illerde benzer zorlamalar sürüp gidiyor. Bu arada Tunceli'nin "millî park" gerekçesiyle toptan göç ettirilmesi yolundaki "çalışmalar" sürüyor. Bu "çalışmalar" halka yönelik kısmının baskı, dayak ve işkenceden oluştuğunu, böylece "filan yere gitmek istiyorum" şeklinde bildirim kağıtlarının doldurtulduğunu ve göç ettirme uygulaması fiilen başlatıldığını da, bu yöntemlere daha çok hayvurulacağını belirtmek gereksiz. Fakat böyle bir uygulamaya Tunceli halkının kolayca boyun eğmeyeceğini, kamuoyunun da tepki göstermesi karşısında tehire yetenelerin çok zorlanacaklarını, bunun için yurtsever-demokrat her insana şimdiden görev düştüğünü belirtmek gerekir. Tunceli halkını göç ettirme fikri turistik amaçlı değil, tamamen siyasidir.

12 Eylül'den bu yana yoğun işkencelerle 5-6 köyü zaten boşaltılmış, il genel nüfusu da bir hayli azaltılmıştır. Şimdi yapılmak istenen toplu bir göç ettirme ile bu işi bitirmek, Tunceli'yi haritadan silmektir. Nedeni basit. Tunceli halkı 1938 katliamına ve ardından gelen sürgüne rağmen "uslanmamış", "sınamamış", ulusal ve sınıfsal imtiyaza, eşitsizliğe, her türden sosyal haksızlığa, baskı, sömürü ve zulme karşı mücadeleyle yükselmiş, aydın, bilgin, devrimci evlatlar yetiştirmiş ve on yıllar önce acıya, onca sıkıntıya rağmen evlatlarına sahip çıkmasını ve direnmesini bilmiştir. 12 Eylül yıllarında direnen cezaevleri ile

birlikte, hakim sınıfları en çok rahatsız eden yer burası olmuştur. Bir çıban başı olarak görmüşlerdir Tunceli'yi... Bu yüzden göç kapsamına alınan illerin başında orası gelmektedir. Diğerleri esasen ona kamufler etmek, özel olarak hedeflenemediğini yaratmak için sıralanmıştır. Böyle bir uygulamaya girildiğinden görünüşü kurtarmak için diğer illerden de birkaç köy göç ettirilebilir. Fakat esas hedef Tunceli'dir. O kadar ki, bu ilin ormanlık olmayan köyleri de çoğunlukla göç kapsamına alınmıştır. Bu planın nereden alındığına, tarihteki hangi benzerinden esinlenerek oluşturulduğunu bilemeyiz. Bu konuda yabancı ülkeler tarihine başvurmadan önce Türkiye tarihinden alınabilecek çok örnek vardır, fakat 1910'ların Meksika'ında yapılanlar bugün ülkemizde yaşanan ve görülenlere o kadar benzerdir ki, Özal Hükümeti'nin kendine onu örnek aldığı bile düşünülebilir.

"Zapatacılara karşı savaşan kuvvetler içinde Huerta ve Carranza özellikle zalim ve serttiler. Silahsız köylülere, savaş esirlerine işkence etmek, oralarını buralarını kırmak, öldürmek, köylü kadınların ırzına geçmek, şehirleri talan etmek, köyleri yakmak, Morelos'ta yaşayan ahaliyi 'Cumhuriyet'in başka bölgelerine sürmek, ürünleri, hayvanları, iş araçlarını imha etmek, hep olağan şeylerdi. Madero'nun kumandanlarından General Juvenio Robles'in Küba'nın bağımsızlık savaşında General Wegler'in yaptığını taklit ederek, Morelos köylülerini daha büyük şehirlere 'yeniden doldurmaya' teşebbüs ettiğini bile görüyoruz. Bu arada Zapatacılar, Nazilere yararlı cinayetlere kurban gitmişlerdir... Butun bu yıkımdan tabii Zapatacılar sorumlu görülüyordu. Carranza'cılarını uydurduğu hikâyelere inananlar çoktu. Çünkü Morelos'ta olup bitenlerin aslında bilen yoktu ve ustelik satılmış basın herkese Güneylilere düşmanlık aşılamıştı." (Rober P. Millan/Meksika'da Köylü Devrimi. ZAPATA)

Bu sözler sanki 1917 Meksika'sını değil 1987 Türkiye'sini anlatıyor. Benzerlik o kadar çarpıcı. Genel olarak Meksika'nın Güneyi bizim "Doğu ve Güneydoğu", Morelos ise Tunceli gibi. Bir fark var ki, bizde toprak sorununun yanı sıra, ulusal sorun da var ve zorunlu göç ettirme planı bir direniş odağını yok etmekten başka, ezilen ulusu parça parça dağıtıp asimile etme amacını da hedefliyor. Özal Hükümeti'nin bir doğa harikası olan bu ili boşalttıktan sonra, hirtakım turistik tesislerle donatıp başta ABD'li dostları olmak üzere, yerli ve yabancı parababalalarına bir mesire yeri ve avlanma sahası olarak sunma dü-

şüncesi de vardır kuşkusuz. Ancak belirleyici olan bu değil, Tunceli halkını dağıtıp eritme ve "balığı sudan ayırma" amacıdır. (Balığı sudan ayıramıyorsan suyu "kurut" taktiği.) Bu amaç gözleniyor. Yerine "müli park" gerekçesi öne sürülüyor. Ama asıl niyet bu olsa bile - kimsenin kimseyi başkasının zevki, sefası için yerinden yurdundan etmeye hakkı yoktur. Tek başına bu bile yeter-

rek halkın yönetim ve gözetim altında tutulması düşünülüyor. Bu da akla Güney Vietnam'da denenmiş bir uygulamayı, "stratejik köy"leri getiriyor. Hakim sınıf sözcüleri de bu konuda ABD uşağı eski Güney Vietnam hükümetinin başarısız deneyiminden yararlanmaya çalıştıklarını belirtiyorlar zaten. Söz konusu uygulamayı ve sonucu belgesel bir kipten aktaralım.

Şırnak'ın Karageçit köyüne giden J. tını ile birlikte rehber olarak giden köylüler.

li bir direnişme nedenidir.

Hükümetin bölgede bir başka hazırlığı, sınıra 600 metreden yakın olan köylerin boşaltılıp gerilere çekilmesi ile, iç kısımlardaki dağıntı yerleşim birimlerinin merkezileştirilmesi yönündedir. Paşalar "Doğuda yeni bir yerleşim düzeni şart" diyor. Sınır köylerini boşaltma gerekçesi açık; sınırları berkimek, giriş-çıkışı önlemek. Peki, "Merkezi yerleşim birimleri" oluşturmanın nedeni nedir? Bunu da bir yetkili en özlü biçimde şöyle ifade ediyor: "Mezra, köm, aşağı ve yukarı mahalle gibi çok küçük birimler leblebi tanesi gibi oraya buraya saçılmış vaziyette... Bunların her birine ayrı birer karakol kurmak mümkün değil." İşte bu yüzden dağıntı küçük birimlerin büyük köyler şeklinde merkezileştirilmesi ve bunların her birine karakol kurula-

"İkinci yanlışlık: İki Güney Vietnam köylüsünü kulübesinden, atalarının mezarından, küçük bostanından bahk beslediği havuzundan ayırıp 'bir munda gibi' stratejik köycüklerin dikenli telleri arkasına tıkmak oldu."

Büyük devrimleri anlatan kitaplardan okuyup ne demek olduğunu anlamadıkları bu "bahkların sayını değiştirme" işi, hiç de "balığı sudan ayırma" sonucuna ulaşmadı. Bundan şu anlaşılmalı: Eskiden savaşçı olmayan her köylü bile üstüne yüklenilerek yeni acıların etkisiyle savaşçı oluyordu. Artık yalnızca "balığı yardım etmekle kalmıyor, kendisi de ilk fırsatta bahk oluyor." (Madoleine Riffaud-Vietkong Çetecileri Arasında.)

Evet bizde de ne mezarların "merkezi yerleşim birimleri"nde toplanması ve

Tunceli gibi bazı illerin tecirle boşaltılması "balığı suyundan ayırma"ya yetecek bu yöntemlerle, "su"lar değiştirilirse bile "balık"lar çoğalarak yaşamaya devam edecektir. Köylüleri oradan oraya sürüklemekle, her yere bir karakol kurmakla sosyal ve ulusal kurtuluş mücadelesinin önlenemeyeceğini bilen devlet, bu vb. uygulamaları daha başka araçlarla; yine çeşitli ülkelerde denenmiş ve hiç değişse bir süre etkili olabilmiş (ama sonunda iflas etmiş) "dinamik" güçlerle destekleme çalışmakta; çaresizlik içinde çare aramaktadır.

Bunlardan ilki "Bölge Valiliğidir." Kürt nüfusunun yoğun olduğu ve silahlı mücadelenin geliştiği illeri kapsayan bu kurum olağanüstü yetkililerle, daha önceki sıkıyönetim komutanlıklarına yerini almış; fakat onlarla işlevini sürdürmekle kalmamış, daha farklı olarak özel bir işlevde yüklenmiştir. Bu işlev T.C. sınırları içindeki Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları coğrafi alanda idari açıdan merkezi bir denetimin oluşturulması, ulusal baskının yeniden örgütlenmesi ve ulusal-demokratik istemlerle gelişen mücadelelerin bastırılması için bir genel sorumlu araçlığıyla daha geniş inisiyatifle koordineli biçimde yürütülmektedir. Bu düşünceyle, daha önce, birden fazla Sıkıyönetim Komutanlığı'nın ve olağanüstü hal uygulamasına geçildikçe, il düzeyinde tek tek valiliklerin parçalar halinde yönettikleri bölge, hemen konu bütünüyle tek bir yönetim aygıtına; süper yetkililerle donatılmış bir "Bölge Valiliği"ne bağlandı. Bunun Doğu halkına yönelik özel bir örgütlenme olduğu o kadar açıktır ki, özünde uygulamayı savunan bazı yetkililer, adının yapacağı çağrışımın üzerine, endişelerini dile getirmekten kendilerini alamadılar. Ama bütün sakıncalarına rağmen, böyle bir örgütlenmeye gidilmişti ve bunun "meşru"luğunu hiçbir sövenist aydın tartışma konusu yapmadı.

Bunun ardından bir de özel Kolordu oluşturmak için harekete geçildi. Bu Kolordunun özelliği "nizami savaş biçimlerinin dışında tutulması", yani gerilla-ya karşı kontr-gerilla taktikleriyle savaşmak olacaktı. Yöntem olarak "vur-kaç"a karşı "ara-bul-yoket" (Bulamazsan önüne çıkamı öldür). Gerçi bu yöntem bugün de uygulanmıyor değil, fakat bugün nizami savaşa göre düzenlenmiş, eğitilmiş çetve birlikleri, gerilla karşısında oldukça hantal kalıyor. Bu yüzden daha çevik bir güç olacağı düşünülen özel Kolordunun örgütlenmesine çalışılıyor. Doğrudan "Bölge Valiliği"ne bağlı hareket edecek bu gücün araziyi tanıyan, kontr-gerilla taktiklerini bilen, özel eğitilmiş askerlerden oluşacağı, ha-

reketli küçük birlikler halinde örgütleneyeceği ve zorlu, gece görüşlü helikopterler başta olmak üzere, en modern silah, araç ve gereçlerle donatılacağı verilen haberler arasında. Böylece yine Vietnam'da ve başka bir dizi ülkede denenmiş, başarısız kalmış "özel harp"le alkemiz koşullarında başarılı olunabileceği sanılıyor. İleride buna benzer olarak bir de "milli muhafız alayları" oluşturma düşüncesi var. Bu düşünce Kürt düşmanlığında birleşen uşak basının iğrenç, küfür dolu saygılarında devlete akıl hocalığı yapmayı kendilerine iş edinmiş bazı kalemler tarafından dile getirilip "geç kalmayalım" temennisi ile öneriliyor. Buna göre bölge valiliği sisteminin başarılı olabilmesi için mevcut güçlerin yeni bir kuvvetle tamamlanması ve bu kuvvetin "bölgeyi iyi bilen, yöredeki insanları tanıyan, silahlı kuvvetlerde askerlik yapmış olup, çeşitli nedenlerle ayrılan ve halen "yedek yükümlü" statüsünde bulunan mahalli unsurlardan oluşturulması; sivil hayatında çeşitli işlerde çalışan bu kişilerin bir alarm halinde, önceden belirlenen yerlerde, silahlı ve üniformalı olarak, toplanıp, valinin emrine girmeleri, verilen görevler tamamlanınca, işlerinin başına dönmeleri gerekmektedir. Öneri sahibi, bu şekilde oluşturulup savaşılacak "Milli Muhafız Birlikleri"nin "millis kuvvetleri" ve "köy koruculuğu"yla bir ilgisi bulunmadığını; bu teşkilatın tam anlamıyla, askeri bir düzenleme olduğunu, fakat böyle olmakla birlikte silahlı kuvvetlerden ayrı tutulacağını, bunun ise TSK'ni yoğun operasyonlarda yıpranmaktan kurtaracağını ve yeni bir Mustafa Muğlalı olayını önleyeceğini belirtiyor. Bu demektir ki; "Milli Muhafız"lar harekete geçirildikleri yerlerde, istedikleri gibi terde estirecek, sorgusuz sualsiz vurup öldürecek, yakıp yıkacak, fakat onların bu hareketlerinden hiçbir yetkili sorumlu tutulamayacak... Bu isim ve uygulama insanın aklına hemen Latin Amerika ülkelerini getiriyor. Bilindiği gibi o ülkelerde "Milli Muhafızlar" adında bir tür "güvenlik" örgütü var. Ve toplumsal muhalefete devrimci harekete ve kitle gösterilerine karşı bu güç yaygın olarak kullanılıyor. Bunların, en şiddetli bastırma yöntemlerine başvurdukları, işkence ve katliamın en dehşetengiz örneklerini sergiledikleri biliniyor. Nikaragua'da Somoza diktatörlüğünün başta gelen vurucu gücü de bunlardı. Öneri sahibi, bu ülkelerdeki uygulamaların örnek alınması gerektiğini belirttikten sonra "Bu teşkilatın kurulmasına Güneydoğu Anadolu'dan başlatılmalı, zamanla bütün Türkiye'ye yayılmalıdır" diyor. Böyle bir örgütlenmeye gidildiği takdir-

de, geçmişin MHP'li, ÜGD'li sivil faşistlerinin birer "Milli Muhafız" haline gelip katliamlarını bu üniforma altında sürdürebileceklerini söylemek kehanet olmaz. Nitekim cezaevlerindeki faşistler "biz bırakıp gidip eşkiyanla savaşalım" derken, emekli bir Korgeneral de "saldırlar karşısında nefreti artmış vatandaşları ve hapisanedeki bazı mahkûmları eğitip örgütleyerek Suriye sınırlarından içeri sokalım ve PKK önderlerini öldürelim" diyebiliyor. Bu iş bir de paralı askerlik olduktan sonra, bütün azli faşistler üniforma giyer, hem bol bol kan döker, hem de ceplerini doldururlar. "Milli Muhafız Birlikleri" oluşturma düşüncesinin altında işte bu tür hesaplar var.

Özel Hükümeti ve bölge valisi, henüz bu aşamaları uygulamaya koymuş değil. Ancak bunlara tepki göstermek için de vakit erken sayılmaz. Bugün salt bir düşünce olarak ibaret de olsa, yarın pratik uygulamaya dönüştürülebilir. Bu biraz da mücadelenin büyümesine bağlıdır. Şimdiki halde köy koruculuğu sisteminin pekiştirilmesi, korucu sayısı ile silah ve cephane miktarlarının artırılması, özel polis timlerinin çoğaltılması, özel Kolordunun örgütlenmesi, silah, araç-gereç ve sistemlerinin modernizasyonu, dağıtık yerleşim birimlerinin merkezileştirilmesi, her yere bir karakol kurulması, sınır köylerinin boşaltılması, Tunceli'nin zorla göç ettirilmesi vb. yönünde faaliyetler sürmekte; bu arada "kıpırdayan her şeye ateş" ilkesiyle operasyonlar sürdürülmekte, yine salt rakamlara indirgenmiş "ölü ele geçirme" haberli ve "yanlışlıkla öldürme"ler sürüp gitmekte, jandarma zulmünden inleyen köylülerimizin dediği gibi; asil eşkiyalı devlet yapmaktadır.

Kürtlerin yoğun olarak, fakat tüm sosyal haklarından yoksun, baskı ve zulüm altında inleyerek yaşadıkları bu topraklarda, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesinin gelişmesini, desteklesin ya da desteklemesin, PKK'nın birtakım eylemlerini doğru bulsun ya da bulmasın, kendine demokratım diyen ve tutarlı olmak isteyen her insan "terörle mücadele" adına devletin bir kere daha teröre başvurarak, yığınları işkenceden kırıp geçirecek; sorgusuz, yargısız, gücü yettiğince adam öldürerek, her geçtiği yeri çekirge sürüleri gibi tarumar ederek, insanları binlerce yıllık yurdundan poçurerek, egemen sınıflar temsil ettiği misyona, kendi lehine ulusal, sosyal haksızlık ve eşitsizlikleri sürdürme politikasına karşı çıkmak; söven-milliyetçi duygulardan sıyrılarak gerici tavırların esiri olmaktan kurtularak, korku dağlarını aşarak yürekli tavırlar koymalıdır. □

Türkiye:

Gözaltı, işkence ve kayıplar ülkesi

AÇIKLAMA

Kürşat İstanbullu'nun yayınladığı-mız bu yazısı, aynı zamanda haftalık haber dergisi olan Stern'de yayınlanmıştır.

Kürşat İstanbullu

Gözaltına alınan kişilere yapılan işkencelerin, işkence altında ölümlerin bilinmeyen tarafı yoktu. Ancak "Kayıplar" 12 Eylül 1980 sonrası ilk kez bütün trafik soğukluğu ile duyuluyordu.

Hürriyet gazetesindeki ilan ufaktı ve fazla da dikkat çekmiyordu. "Kayıp" sözcüğü ile başlayan ilanla anne ve babası Mustafa Taş isimli oğullarını arıyordu: "Oğlumuzun nerede olduğu hakkında bir bilgisi olan bize bildirin."

Bu ilandan bir süre sonra Mustafa Taş'ın cesedi, Boğaz'da bulunuyordu. Ansızın kaybolan Mustafa Taş'ın kimbilir hayatı nerede noktalanmıştı? Belki "Kayıp" sözcüğü ile başlayan küçük bir ilan kimsenin dikkatini de çekmedi.

Latin Amerika'nın askerî diktatörlükleri altında yaşayanlar için "Kayıp" olayının pek yadırganacak bir tarafı yok. Ancak Türkiye'de ilk kez "Kayıp" olayı yaşanıyor. Gözaltına alınan kişilere yapılan işkencelerin, işkence altında ölümlerin bilinmeyen tarafı yoktu. Ancak "Kayıplar" 12 Eylül 1980 sonrası ilk kez bütün trajik soğukluğu ile duyuluyordu.

Yunanlı yönetmen Costa Gavras'ın "Kayıp" filmini izlediğinde ülkedeki kayıplardan habersizdim 85 Senesinde bir gün Hayrettin Eren'in annesi ile karşılaştığımda bir "Kayıp" olayı gözlerimin önündeydi.

Hayrettin Eren mühendisti. Kasım 1981'de bir akşam arabasına binip yola çıktı ve bir daha da görülmedi.

Ondan birkaç gün sonra annesi Emniyet Müdürlüğü'ne gittiğinde

oğlunun arabası orada duruyordu. Oğlunu sorduğunda kapıdaki görevli polislerin tekmeleri altında çaresizdi. Birkaç gün sonraysa araba da "Kayıp" olmuştu.

Ailesinin bütün başvurularına ay-

Stern'de çıkan yazının kopyası.

mı cevap veriliyordu: "Biz bu isimli bir kişiyi gözaltına almadık." Sıkıyönetim Komutanlığı, Milli Güvenlik Kurulu ve Emniyet Müdürlüğü'nün verdiği bu cevaplara karşın Hayrettin Eren'in gözaltına alındığını gösteren kanıtlar vardı. Gözaltında olan bir arkadaşı "Onu Emniyet 1. Şube'de bir kez gördüm. Sonra kayıp oldu" diyordu. Annesi oğlunun mezarını arıyordu. Çiçekler bırakmak için.

Araştırmalarımın haklarında bilgi alabildiğim ve belge toplayabildiğim kayıp sayısı 4'e ulaşmıştı. Ancak bunlar hakkında resmi kurumlardan bilgi almak imkânsızdı. Üstelik bu konularda araştırma yapmanın riskini de biliyordum. 12 Eylül sonrası uygulamalar tam anlamıyla bir tabu idi. Çünkü işkence-ler ve kayıplar konusunda bir araştırma yapmak için öncelikle askeri ve emniyet kuvvetleri ile karşı karşıya kalmak zorunda olacağımı biliyordum.

Önümdeki engeller çemberi içinde kayıplar konusunu araştırmam ve bu engeller içinde de yazmam gerekiyordu. Bu benim için kaçınılmaz bir görevdi. Birçok kez gözaltına alınmış ve uzun bir süre de cezaevinde kalmış olmam ayrıca beni bu konularda araştırma yapmaya zorluyordu.

İlk olarak "Kayıp" olan kişilerin gözaltına alınmış olduklarını kanıtlamam ve bunun için tanık ve belge bulmam gerekiyordu. Bulduğum tanıklardan aldığım bilgiler ve belgelerle olayın ortaya çıktığını sandığım anda da bir dizi soru önüme dikiliyordu: "Neden bunlar kayıp?" "Neden bunlar seçildi?" Birçok soruya cevap verememekle birlikte önümdeki dosyada dört "Kayıp"la ilgili yeterince belge birikmişti.

Maksut Tepeli, mahkemeye çıkan bir tutuklu, onu gözaltında gördüğünü söylüyordu: "Onu hücrede gördüm. Fakat birkaç gün sonra, onun kaldığı hücreden bir çuval çıkartıldığını gördükten sonra da, onu bir daha görmedim" diyordu. Fakat ne mahkeme ne de savcılar bir soruşturma için harekete geçmişlerdi.

Süleyman Cihan öğretmendi. Lüleburgaz'dan İstanbul'a gelirken otobüste gözaltına alındı. İşkence de öldü. Sonra "intihar sitsu" vermek için bir binanın altıncı katından atıldı. Fakat ölümü gizlemek için düşünülen senaryo gereği atılan cesette hiçbir kanama olmamıştı. Bu kez yapılacak olan Süleyman Cihan'ın kaybedilmesi, öyle de yapıldı. Süleyman Cihan "Kimsesizler Mezarlığı"na gömüldü. Babası onu ancak bir tesadüf sonucu bulabildi: "Mezarlıkta".

Nurettin Yedigöç, o da "kayıp". Yaptığım araştırmalarda tanıklar onu sorguya çeken iki polisin ismini verdiler: Mete Altın ve Tayyar Sever. Hâlâ görevde. Nurettin Yedigöç'ün dosyasında bir tanığın verdiği bilgiye göre "Kafasında açılan yaradan verilen elektrik ile öldürüldüğü" biliniyor. Fakat o da "Kayıp!"

Hazırladığım dosya, Haziran 86'da çalıştığım bir dergide çıktığı zaman ilk tepki bir günlük gazetenin İstihbarat Servisi'nde çalışan bir gazeteci arkadaştan geldi: "Yazında Tayyar Sever'in ismini kullanmasaydın iyi olurdu. Kesin seni öldürtecek. Dikkatli ol."

Kendi kendime "Beni korkutmak istiyorlar" dedim. Ancak yine de içimde bir korku vardı. Bu uyarıyı takip eden günlerde ikinci uyarı bir polis otosundan kafasını uzatan sivil bir polis tarafından yapıyordu: "Sen hâlâ yaşıyor musun?" Bu "uyarı" üzerine otobüs durağında yanımdaki arkadaşın etrafta duran kişilerle birlikte hızla oradan uzaklaştığım acı acı izledim.

Temmuz 1986'da "Kayıp" aileleri ile birlikte bir basın toplantısı düzenledik. Ancak toplantı haberi polisin sansürüne uğruyordu. Yalnızca iki gazetede kısaca yerahyordu.

Benim yaptığım araştırmalar yalnızca bir Aysberg'in görünen çok küçük bir kısmıydı. 'Aysberg'in esas bölümünün Diyarbakır, Urfa, Tunceli ve dolaylarında olduğunu biliyordum. Fakat oralarda bir araştırma yapmanın hiç mi hiç kolay olma-

dığını ve hatta imkânsız olduğunu da biliyordum.

İşkence ve "Kayıp"lar ile ilgili dosyalarımı kitap haline getirdim. Tahminimden daha kısa bir zamanda kitabım toplatıldı. Gerekece basitti: "İşkence olayları ve işkencede kayıplar anlatılarak devletin askeri adli ve emniyet kuvvetlerine karşı halkı kızdırmak..."

Kitabım toplatıldığında yeni seçimler oldu ve Özal'ın sivil hükümeti yönetimdeydi. Fakat işkence ve işkencede ölümler devam ediyordu. Tabloda değişen bir şey yoktu. Zaten bu tablonun değişmesini de kimse beklemiyordu. Çünkü tarihinin her döneminde işkence bir sorgu yöntemi olarak uygulanan bir ülkede, ansızın bunların yok olacağını beklemek aşırı iyimserlik olurdu.

1987 Mayıs ayı sonunda haftalık bir dergide çalışan gazeteci bir arkadaş "seni Tayyar Sever bugünlerde gözaltına alıracak. Sana burada hayat hakkı tanımayacağını söylüyor. En azından bir süre için gizlen" diyordu. Bu sözler seçimlerle yaratılmak istenen iyimser havanın ardındaki gerçeği çok iyi açıklıyordu. Benim için gerçek bu idi. Hem de Türkiye'nin gerçeği...□

GÜN GELİR

kar yağarken
şahin uçar mı
dağların doruğuna
gülü boğarken su
bülbul konar mı dallarına

ellerimde kaç 'olmaz yılı'-
koşarım ben

çağlardır arzulu
giden bir nehir gibi
giden bir nehir gibi
dönüp bakmadan
yangın yerlerinde kalan gençliğime

gün gelir
almaz mıyım abımı
bu sevdayı

böyle sefil edenlerden
-Yılmaz ODABAŞI-

Faşizmin İşkence Tezgâhlarında Hunharca Katledilen

SÜLEYMAN CİHAN'I ANIYORUZ!

Veysi Can

*Gelir günler gelir yarım sarılır
Bir gün olur elbet hesap sorulur
Bir yanım acemden çinden çevrilir
Bir yanım deryada çalkılır şimdi*

Evet, evet, işe başından başlamalı. Anlatmalı, anlatmalı, anlatmalıyız ki yaşananları bir bir, anlatmalıyız ki yaşadığımız bunca zulmü, çektiğimiz bunca acıyı, kahrı, gerçekler gün ışığına çıksın. Modern kölelik dü-

zeninde zalimlerin bugün ışığına çıkan yüzlerini saklayabilecekleri, sığınabilecekleri hiçbir demagoji kalmamış. Evet anlatmalıyız, anlatacağız da... Yaşadıklarımız bir roman olur elbette. Ama yaşadıklarımız bir roman değildir, bir hayal hip. Acı ama gerçektir. Yani yaşananlar bir tarihtir. Tarih ise hesap sorar, yargılar ve sonunda defterini düzler. Tarihtir bu önüne geçilmez, önünden kaçılmaz.

Devlet denen zor, bir büyük dişli, habire insan öğütüp duruyor. Ülkemizde 12 Eylül gibi dönemlerde bu dişlinin hızı artar ve daha çok insan öğütmeye, daha çok insan katletmeye başlar. Elbet bir gün bu çark öğütüğü, katlettiği insan kanıyla asar-ı atika müzesine gönderebilir.

SÜLEYMAN CİHAN: Kendini halka adamış, baskı ve sömürüye karşı sınıfının çıkarlarını savunmuş proleter devrimci. Bu niteliklerinden dolayı 12 Eylül'ün peşinden gelen karanlık günlerde, uzun süren işkencelerde katledilmiş bir devrimci. Ölen ama yenilmeyen, ser verip sür vermeyen, halka ve devrimci bağlılığını yaşamıyla ispatlayan, yiğit bir

halk evladı. Ölümünün 7. yılında derin bir saygıyla anıyor, katledilişimin üzerindeki sis perdesini aralamaya çalışıyoruz.

1949 yılında orta halli bir işçi çocuğu olarak Tunceli ili, Ovacık kazası, Hülüküşağı köyünde dünyaya gelen Süleyman Cihan, ülkemizde yıllardır baskıya uğrayan Kürt asıllı bir aileye mensuptur. İlkokulu komşu köyde, Arslan Doğmuş İlkokulu'nda tamamlar. Orta ve Lise öğrenimini Elazığ'da bitirir. Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'da (1969) Yıkılgı Mimariğe bağlı Galatasaray Kimya Fakültesi'ne başlar. Bu dönemde evlenir. Hanımı öğretmenlik yapar, kendisi de Kimya Fakültesi'nin 3. sınıfında hariçten imtihanlarla öğretmenliğe başlar. Hem fakülteye devam eder, hem de öğretmenliğini sürdürür. Şu anda 14 yaşında bir kız ve 10 yaşında bir erkek çocuğu olmak üzere 2 çocuk babasıdır.

Süleyman Cihan'ın doğduğu, büyüdüğü yer, Kürtlerin yaşadığı, orf, âdet, gelenek ve göreneklerinin her haliyle devam ettiği, Körtçe'nin konuşulduğu ve defalarca Kürtlerin ayaklandığı, bunun sonucu 1938'de 60 bin yoksul Kürt köylüsünün çoluk çocuk, genç ihtiyar demeden öldürüldüğü, yüzünü aşkın yoksul köylünün topraklarından yaban ellere sürüldüğü, lakin tüm bunlara karşın boyun eğdirilemeyen bir ildendir Cihan. Yani Dersim'lidir. Bugün dahi doğan her bebek, 1938 katliamı üzerine yakılan anlamı, acı ve kinli ağularla büyür. İşte Süleyman Cihan'da doğuşun bu ağularla karşılaşmış, büyümüş, beslenmiştir. 38 katliamının kini, nefreti, acısı onun benliğinde, hafızasında derin izler bırakmıştır. Daha çocukluğunda dağlarda kıyılan canların toplu mezarlarıyla karşılaşmış, kara şahin gözleriyle dalmış dalmış, katliamı yapanları karşısında canlandırmış, katledilen masum insanları, dedesini, akrabasını düşlemiş, kin, öfke ve nefretle zulme ve haksızlığa karşı boyun eğilmemesi gerektiğini, mücadele edilmesi gerektiğini, katledilen binlerce masum canın hesabının sorulması gerektiğini

düştürerek, akan kanlarla toprağı mayalayıp sertleşen Dersim'de büyümüştür.

Cihan, doğuda millî baskı yanında, sınıfsal baskı da uygulandığına, bunun yanında ezilen Türk emekçi halkının da sınıfsal baskıya maruz kaldığını, bütün halkı patron-ağaların ezdiğini, sömürdüğüünü, ortak düşmanlarının da aslında aynı ve bir olduğunu kavramış, bundan dolayı ezilen Türkiye halkının kurtuluşunun ortak ve örgütlü mücadeleyle gerçekleşeceğine inanmıştır. Dil, din, ırk, milliyet, cins farkı gözetmeksizin tüm ezilen halkın zulüm düzenine karşı birlikte mücadele yürütmesi gerektiğini her zaman bilinciinde tutmuş, savunmuş, bunun mücadelesini yürütmüştür.

Süleyman Cihan, bu kin ve öfke ile mücadele edilmesi gerektiğini düşünüp söylerken, 70'li yıllarda devrimci fikirlerle karşılaşır. Gençlik yıllarında rahat bir yaşama olan, bir dediği iki edilmeyen Süleyman Cihan, son derece titiz, dürüst, cana yakın ve geniş bir arkadaş çevresi olan dopdolu bir insandır. Ailenin tüm inkırları Süleyman için seferber edilmiş olmasına rağmen, Süleyman, mütevazı, alçakgönüllü, ağırbaşlı, insanları seven birisidir. Böylesi bir insanın devrimci fikirlerle karşı karşıya gelmesi ve devrimci fikirlerle bezenmesi ile hayatını bir bütün değiştirmiş, kendisini devrime adanmıştır. Artık hiçbir kişisel çıkar gözetmez. O dönemlerde Süleyman yakalandığında polisler yaşırır: "Böylesine rahat bir yaşamı olan, nasıl böyle faaliyetlere katılır" der. Gençliğin akademik ve demokratik taleplerinin savunulmasında, anti-faşist, anti-

emperyalist tüm mücadelelere aktif katılır. İşgal, miting ve protesto eylemlerinde, işçi sınıfının grev, toplu sözleşme, direniş ve örgütlenmesinde aktif rol alır. İşçi sınıfına gerçek kurtuluşunu anlatır. Ekonomik, demokratik taleplerin siyasal iktidara karşı mücadeleyle bütünleştirilmesi gerektiğini her defasında vurgular.

Ülkede ağır baskıların hüküm sürmesi, legal örgütlenme şartlarının çok zayıf olması, her türlü devrimci demokratik dilelere kilit vurulması, yıllarca hapis cezası istemi, onu ülkenin bu şartlarına uygun örgütlenmeye iter ve kısa dönem içinde Türkiye devriminin önde gelen kadroları arasında yer alır. 75 sonları ile 76 başlarında burjuvazi bu değerli halk evladını ülkenin her yanında aramaya başlar ve yakalanması için direktifler verir. Ancak her türlü uğraş ve çabalar boşa çıkar. Sınıf mücadelesinin ülkede boyutları yükseldikçe, şiddetlendikçe, egemen güçler Süleyman Cihan'ı daha yoğun aramaya koyulur, radyo ve basında Cihan için açıklamalarda bulunur.

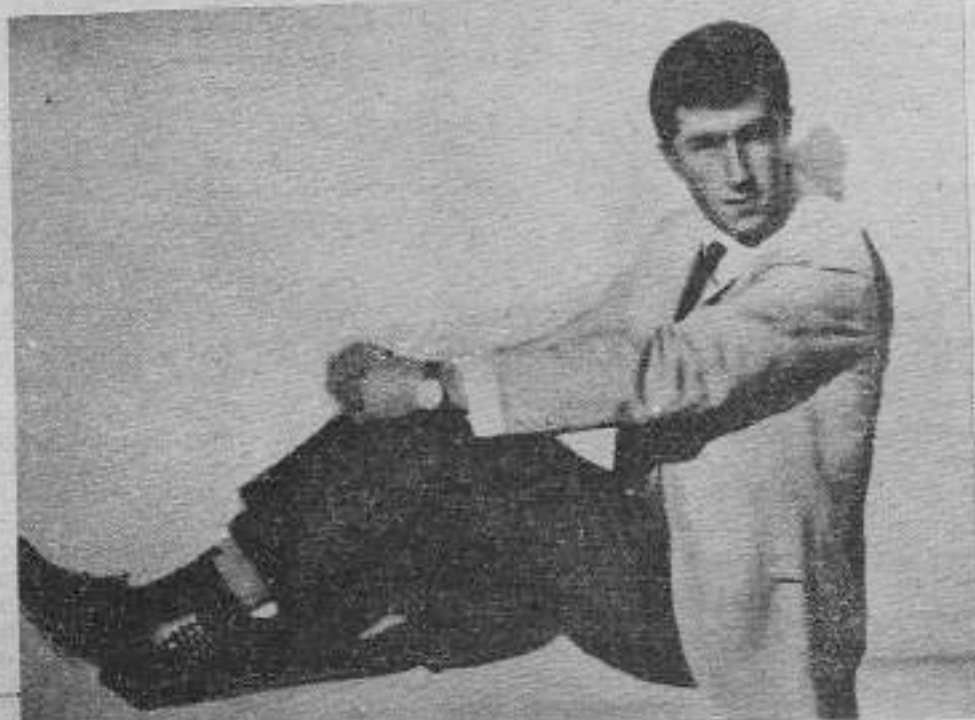
Süleyman, öyle değerli bir insandır ki, onu kelimelerle anlatmanın mümkünü yoktur. Böbreklerindeki taşın dolayısı ateşi 40 dereceye yükselir. Aynı zamanda da aranmaktadır. Bu şartlarıyla halkın yardımına koşmaktan geri kalmaz Süleyman. Gecekondu halkının yanındadır. Kişisel sorunlarını ikinci planda tutar. Bu ve bu gibi meziyetlerinden dolayı hem arkadaşları tarafından, hem de halk tarafından sevilen birisi olmuştur.

12 Eylül'cü paşalar iktidara el koyduklarında, Süleyman Cihan'ın

"TKP/ML-TIKKO adlı yasadışı komünist örgütün liderlerinden olup Merkez Komitesi üyesi" olduğu açıklanır ve hakkında vur emri çıkar. Süleyman Cihan'ın resimlerini Türkiye'nin dört bir yanına, illere, kazalara, köylere, kahve köşelerine asarak ihbar edilmesini ister. Askerî yönetim en yoğun terörünü devrimcilere yöneltir. Bundan amaçladığı ise, yıllardır sınıf mücadelesinin zorlu kavgalarında yoğrulmuş örsle çekmiş arasında çelikleşen, erginleşip yetkinleşen devrimcileri katletmek, işkencehanelerde yok etmek, idam sehpalarında sallandırmak, yani devrimci hareketi çöktürmek istemektedir. Çıktığı somut ve zulüm düzeninin daha fazla ayakta kalabilmesi, halkın örgütsüz, dağınık ve başbos bırakılmasına bağlıdır. Bunun için en vahşi uygulamalar mübah görülür, sürek avları başlatılır, operasyonlar düzenlenir.

Süleyman Cihan'ı yakalamak için veyahut nerede olduğuna dair bir ipucu elde etmek için, annesi ve babası çeşitli kerele gözaltına alınır, sorguya çekilir. Annesi ve babasından sonuç alamayınca, yakın akrabalarına da baskı uygulamaya başlarlar. Uğrayabileceği muhtelif yerler tamlur, evler uzun dönem gözaltına alınır.

Bu dönemde Süleyman'ın hanımı öğretmenlik yaptığından İstanbul'da çocuklarıyla birlikte oturmaktadır. Kaldığı ev muhtelif defalar basılır, her defasında didik didik aranır. Mit ve Konuş-geriş uzmanlarıca sorgulamalar yapılır, evin çevresine gözçüler dikilir. Son kez eve yapılan baskında hanımı ve 14 yaşındaki kızını maddi ve manevi işkenceye

tabi tutulurlar. Göstürdükleri 1. şube de işkenceciler ilk önce hanımını işkenceye alırlar. Süleyman Cihan'ın nerde olduğunu, ne zaman gelip gittiğini, hangi şehirde kaldığını söylemesini ister, aksi takdirde kendisini çocuğuyla birlikte zindana atacakları tehdidinde bulunurlar. Bundan bir sonuç alamayınca bu sefer de kız çocuğuna psikolojik işkenceye başlarlar. Çocuk aklın büyük hasar görür. Çocuğun ağzından birşeyler alabilen işkenceci caniler, tekrar annesine çocuğun yanında maddi ve manevi işkence yapmaya başlarlar. Çocuk dengesini iyice kaybedince annesi bu hale dayanamaz ve bazı dönemler Cihan'ın eve gelip gittiğini söyler. Faşist caniler bu kez çocuğu esir tutacaklarını, ancak Cihan'ın teslim olması halinde çocuğu bırakacaklarını söylerler. Oyunları sökmeyince çocuğu ve annesini serbest bırakırlar.

Yapılan şantaj ve tehditler karşısında Süleyman, davasına dört elle sarılarak devrimci mücadelesini adına layık bir şekilde sürdürür. Tereddüte düşmez, kararlılık göstermez. Teslim olmanın halka, devrime, sosyalizme ihanet olduğunu söyler. Savunduğu dünya görüşünde tavizsiz davranır, onun temel ilkelerini korur. Bununla da kalmaz, her türlü yanlış ve sapma düşünceye karşı çıkarak, işçi sınıfı bilimini savunur, onun sadeliğini korur.

En sonu Süleyman Cihan, 28 Temmuz 1981 günü İçerden çıkan bir bayanla Lüleburgaz'da görüşmeden dönerken bindiği otobüste sivil MIT mensuplarıca yakalanır. Üzerinde Oktay Emre adına düzenlenmiş kimlik vardır. İşkenceciler Süleyman'ı yakalamakla büyük bir başarı kaydetmişlerdir. Onlar sevinç naraları atarken, Türkiye halkı üzüntüye boğulmuştur. Süleyman Cihan'ın yakalanması, devrimci mücadeleye vurulan ağır bir darbedir.

Süleyman Cihan gibi değerli bir insanın yakalanması Türkiye'nin dört bir yanında yankılanır. Oysa onu öldürme planları yapanlar, yakalandığını uzun bir dönem gizlerler. Süleyman Cihan'ın akıbetini, nerede gözetim altında tutulduğunu öğrenmek üzere babası dilekçeler gönderir. Sağ yakalandığını, öldürülmesi halinde devletin ve onun eli kanlı katillerinin sorumlu tutulacağını çeşitli mercilere gönderdiği dilekçelerde üzerine basa basa belirtir. Süleyman'ın babası haricinde gerek arkadaşlarının mahkemelerde verdiği dilekçelerde, gerekse devrimci demokrat kamuoyu Cihan'ın öldürüleceğini büyük bir olasılık olarak görüyor, öldürülmesini önlemek için, bildiriler, afişler, imza kampanyaları başlatıyorlardı. Askeri yönetim Ci-

han'ın sağ yakalandığını, ölü sessizliğine bürünerek gizliyordu. Eğer sağ yakalandığını kamuoyuna duyurulması halinde Cihan'ın öldürülmesi zorlaşacak, büyük tepki ve protestolara neden olacaktı.

Süleyman Cihan, aylarca süren canıyane işkencelere rağmen gerçek ismini dahi kabul etmemiş. Bu dönemde bir çok devrimci Cihan'la yitileştirilerek hakkında ihanete zorlanmıştı. Üstelik ellerinde bir dizi fotoğrafı da vardır, mahkeme tutanaklarında da Süleyman Cihan'ın o dönemlerde yakalandıklarını ve bildiklerini beyan etmekteydiler. Peki bunlara rağmen eğemenler nasıl oluyor da halen böyle bir şahsın gözetim altında veya cezaevinde bulunmadığını söyleyebiliyorlardı? Yönetimin açıkça yalancılık ve sahtekarlık yaptığı ortadadır.

Nihayet işkencehanelerde dize getire-

İstanbul Sakıyönetim Askeri Mahkemesi'nden "Süleyman Cihan'ın yakalandığından beri 3 aya yakın bir zaman geçmesine rağmen, nerede olduğu, ölü mü, sağ mı olduğu hakkında hiçbir şey bilmediklerini" söyler ve bu konuda bilgi isterler. Bunun üzerine SYNT H. Savcısı Erdoğan Savageri büyük bir gaf yaparak Süleyman Cihan adlı bir şahsın silahlı çatışma sonucu ölü olarak ele geçirildiğini ve halen tahkikatın devam ettiğini açıklar. Bu açıklamayla Süleyman Cihan'ın işkencehanelerde hunharca katledildiği nihayet açığa çıkmış olur. Süleyman Cihan'ın öldürüldüğünün duyulmasıyla birlikte, Selimiye Askeri Cezaevi'nde yatmakta olan kardeşi A. Cihan, MGK makamına, İçişleri Bakanlığı'na, J-SYNT Askeri Savcılığı'na dilekçeler yazar. Ağabeyi, Süleyman Cihan'ın işkencece öldürüldüğünü, silahlı çatış-

medikleri, aksine kendi sahalalarında bu yiğit insan karşısında yenilgiyi tattıkları, şaşkına döndükleri için vahşi ve sadist işkenceleriyle Süleyman'ı katlettiler. Bu cinayeti gizlemek ve sessizce geçiştirme planları başarıya ulaşmadı.

Köhnemiş zindanlarda yatan, Süleyman Cihan'ın dava arkadaşları onun akıbetini öğrenmek için yargılandıkları

tışma sonucu öldürüldüğünün yalan olduğunu açıklar.

Süleyman Cihan'ın silahlı çatışmada öldürüldüğü savı tutmayınca işkenceciler yeni kılıf ve yalanlar bulmaya başlarlar. Babasına yeni bir açıklamada bulunarak, oğlunun silahlı çatışma sonucu ölü olarak ele geçirilmediğini, gözetim altındayken intihar ettiğini, kimliği-

nin ise halen açıklık kazanmadığını, bu nedenle kimliğinin teşhisine çalışıldığını belirtirler. Alenen gerçekleştirildikleri cinayetleri, katliamları, kurşuna dizmeleri örtbas etmek veya intihar etki süsü vermek bu düzenin gerçek yüzüdür. Fakat artık herkesçe ayan beyan olan katliam olayları örtülemez, gizlenemez. Cihan'ın gerçek ölüm tarihi, çıkan tahmini sonuçlara göre 22 Eylül 1981'dir. Yaklaşık 3 ay işkencehanelerde kalmıştır.

Intihar süsü öyle kabadır ki, intihar ettiği söylenildiği Kadıköy-Bostancı'daki daire, yeni yapılmış, henüz hiç kimşenin oturmadığı açık bir dairedir. Polis daha önceki operasyonlardan bu apartmanı bilme durumundadır. Bundan dolayı senaryoya en uygun yerdir. Lakin, 6. kattan sağ iken kendini atmış olan bir kişinin ölümü sonrasında en az 3 litre kan akması gerekir. Modern tıp bilimi şaşmaz deneylerle bunu kanıtlamıştır. Olayda ise bir miktar kan mevcuttur. Yine böylesi bir olayda çarpmalarda, sıyrıklarda ve cam kırıklarının açtığı yaralar sonucunda kılcal damarlar kesilecek ve deri üstünde kan toplanacaktır. Acaba bu olayda deri kesiklikleri görülmesine rağmen dışarıya kan çıkmış olduğu neden saptanmamıştır. İçin gerçeği, minare çalınmaktadır, ama kılıfına bir türlü sığmamaktadır.

Bir diğer sorun ise, Cihan'ın yakalanmasından 10 saat sonra intihar ettiği palavyasıdır. Zabıt varakalarında durum

böyledir. Yalnız Süleyman'ı 30 Temmuz 1981 akşam hücrede gören arkadaşları mevcuttur. Ötu bir insanın, intihar etmiş birinin sağ görülmesi ilginçtir.

Dünya tarihini incelediğimizde, insanlıktan, hak, hürriyet ve adaletten dem vuran, işkenceye karşı olduklarını her defasında yüzleri kızarmadan açıklayan cinilerin insanlıkla bir ilgileri olmadığı gibi, her zaman haktan, hürriyetten yana oldukları şeklindeki palavralarıyla gülmüş duruma düşmüş, halk düşmanı yüzleri her gün daha da açığa çıkmıştır. Hele bakın siz bu avukat bozuntusu ortaya çıkmış, işkenceyi alenen savunmakta, doğru görmektedir. Düzenin açıktan böyle cüretli savunmadığını, bu avukat bozuntusu Ahmet Kurtuluş savunmaktadır. Çünkü; bunların hukuk ilkelerinin temeli işkenceye, katliama dayanmaktadır. Ama ısırın it dişini göstermi? Der mi ki ben işkenceden yanayım, ben sömürü, zulüm ve katliamdan yanayım? demez ve diyemez de. Bu bunların karakteridir.

Oğlunun öldürüldüğünü duyan Baba Ağa Cihan, hemen İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Millî Güvenlik Konseyi'ne birer adet dilekçe göndererek oğlu Cihan'ın silahlı çatışma veya intihar sonucu ölmeyeceğini, sağ yakalandığını, işkencede öldürüldüğünü, işkenceciler hakkında gereken tahkikatın yapıp yargılanmalarını, oğlunun meftasının ise kendisine verilmesini, onu memleketine götürüp defnedeceğini

açıklar. Bütün kapılar yüzüne kapatılır, göndermiş olduğu dilekçelere cevap verilmemez. Başka kişilere ait karfedilmiş cesetler Süleyman Cihan diye gösterilir. Babası, oğlunun gösterilen cesetlerle hiç bir ilgisi bulunmadığını söyler. İşkence de öldürülen oğlunun cesedini görmeye istediğini söyler. Ama nafîle, sürekli kır parlar, göstermezler. Süleyman Cihan'ın muhtelif yerlerinde işkence izleri açık şekilde görünür durumda olduğu için, cesede hemen "ismi meçhul, sahip çıkan olmadı" süsü vererek gömerler. Uzun dönem oyalama yapıldıktan sonra Cihan'ın Zindankarası Mezarlığı'na gömüldüğünü ailesine belirtirler. Babası mezar memlekete götürmek isterse de, izin verilmez. Baba Cihan izin alıp oğlunun mezarını açtırdığında vücudunun çürümeye başladığını görür. İşkence izleri o haliyle bile görülebilmektedir. Bunun üzerine baba Cihan, oğlunu işkencede öldürenleri mahkemeye verirse de fayda etmez. Mahkemeler, "İşkence yapılmamıştır, intihar etmiştir, bu nedenle herhangi biri hakkında dava açamayız" diyerek geri çeviriyorlar. Kimi ki-me dava edeceksin, kimin kimden hesap sormasını isteyeceksin.

Onlar ki, canımızı tenimizden kopardıkça daha çok korkarlar. Onlar ki, ölümlerimizden bile korkmaktadırlar, bırakın korksunlar ölümlerimizden. İşte bu korkudur onları her gün kahrediyor. Lakin kan kusan zalime karşı boyun eğmemeli, köle olmamalıyız. Kölelik onursuzluktur. □

KENDİ ÇİRKİNLİKLERİNİ MAL EDENLER

AÇIKLAMA:

• Eğer bir insanı mükemmel bir tarzda tanımak istiyorsanız, yani onun şah damarına, özüne inmek istiyorsanız, silahlar karşısındaki tavrına bakın.

Tarihin her döneminde, adına insan denilen şaşırtıcı, rezil ve güzel yaratık, konuşan silaha, ışıldayan bir kılıca ya da gürleyen bir namluya hep "NİÇİN"le bakmıştır. Silahın mesajı en anlamlı ve en kolay anlaşılabilir mesajdır. Tarih rotasını ayarlarken bu mesaja bakar sürekli olarak. Tarihin ilerleyişi, şimdiye kadar, onu durdurmaya çahşanlarına ivme kazandıran silahların çatışmalı birliğinde bulmuştur en yakıcı anlamını. Bu çatışmalı birliğin yerini bundan doğan ama bundan daha kudretli olan bir başka birlik, barışın ve atılımın altın ilkesini özünde gizleyen ve uzayın sırlarını korkunç derecede özleyen yeni bir çatışmalı birlik alacaktır.

İnsanlık sürekli olarak kendisini, bir lanetleyleş ve methediş akışında bulmuştur. Silahların katilliliği arasında sürekli bir ayırım yapmış, bir

bölümünü lanetin ve hıncın sığasına çekerken diğer bir bölümünü kutsamıştır. Çirkef ve kan kokusu, kâbus ve zulüm, şirretliğin en alâsı, sömürü, entrika ve suntuşlu kalleslik, birinci tip katilliliğin iddianamesini oluşturmuştur. Ve iddianamesi olmayan, olsa bile zaman yargıcı tarafından yırtılıp atılan ve gerçek anlamda gazilik ve şehitlik mertebesine eren hep birinci tip katillilik olmuştur. Thomas Münzer, Jecop Peyt ya da Garibaldi adlı silahlara ve benzerlerine iddianame hazırlayacak ciddi bir otorite var mıdır bugün yeryüzünde? Ama Neron, Nemrut ve Hitler adlı silahlar ve benzerleri, her gün yeniden yargılanıyor yeni bir iddianameyle.

Hakkı silahlar değişik kıtlıklarda çıkıyorlar sınav sahalalarına. Kimisinin altında kutup yıldızı vardır, kimisi çıplak, kimisi kravatlı, kimisi sakallı ve sarıklıdır. İnsanlık bunla-

rın biçimine önem vermiyor. Kutup yıldızının büyüklü ışıltısını, korkunç dönüştürücü gücünü ve güzelliğini de, sezgi yeteneğini ve sınamış sağlam mantığıyla artık kavrayıp teslim edebiliyor. Bununla diğerleri arasındaki derin ayrımı ve uçurumu görebiliyor.

Eğer bir insanı mükemmel bir tarzda tanımak istiyorsanız, yani onun şah damarına, özüne inmek istiyorsanız, silahlar karşısındaki tavrına bakın. Başkasını anlatan aslında kendisini de anlatıyordur. Yarattığı şey, yaratmanın bilincinden ve ruhundan fıskıran şeydir. Bununla birlikte her ikisi de bir ve aynı şey değildir ve aralarında çelişme vardır. Değerlendirme yaparken her ikisine de hakmalıyız.

"Ararat Eteklerinde" adlı yazıyı okuyun. Kemalist bir aydının kaleminden çıkmadığı ve Ağrı İsyanı vesilesiyle Cumhuriyet gazetesinde ya-

ARARAT ETEKLERİNDE

Yusuf MAZHAR

Cumhuriyet
18-19-20-21 Temmuz 1930

**Zilanlılar, Celaliler
Haydaranlılar
Dağistanlı Türkler'in
Vaziyeti**

Ararat'ın etrafında Kürtler isyan etmiş; İran'dan birtakım Kürt çeteleri isyan dalgaları halinde bizim tarafa akmış! Bunu işittiğim zaman ben ne hayret ettim ne telaş... Çünkü oralarda isyan ruhu atesperest ocağına konulmuş kazan gibi daima kaynar. Demek oluyor ki bu defa birkaç zehirli nefes, ateşi fazla alevlendirmiş, birkaç hain parmağı bunları ziyadece kıskırtmış ve ezeli isyan

kazanı taşmış... Bugün burada Kürtler her zaman yaptıkları bir işi tekrarlamaktadırlar. Ve her zaman gördüklerini -belli bu defa görmediklerini- göreceklerdir. Hudut haricinde baskın şeklinde hazırlanmış olan bu hareketin bütün mazideki gibi leşleri kokan olunan haşaretin bünyesinde sürüp hasil olunca ya kadar kanlarının akmasıyla sönmeye mahkum olduğu şüphesiz ise de, bu sırada süvarilerimizin at nal-

ARARAT ETEKLERİNE

ynlanmıştır. Bu yazı, dönemin Kemalist aydınlarının Kürt isyancıları karşısındaki tavırını ve Kürt halkına karşı yaklaşımını yansıtmaya açısından dikkat çekicidir.

Ağrı İsyanı da Dersim gibi çetin ve inatçı bir isyandır. Az bir kuvvetle üç büyük saldırıyı püskürtmüş ve dağlarda birkaç yıl hükümrân olmuştur. Türk ordusunun birinci saldırısını Mayıs'ta, ikinci ve üçüncü saldırılarını ise Haziran'da ve Eylül'de püskürten Kürt direnişçilerinin sonunda bir bölümü dağlarda imha edildi, bir bölümü İran'a kaçtı, bir bölümü ise Adana'da idam edildi. Çevredeki köylülerin ise toplu halde Zilan deresinde nasıl akibe uğradıklarını biliyoruz.

• Yusuf Mazhar'a göre Kürtler, "dağlardan aşağı inmelerine müsaade olunmayan bu mahlukat, hakikatlermeden haklardan istifadeye şayan değildir."

Ararat Eteklerinde geziye çıkan, "değerli" aydınımız Yusuf Mazhar, Kürt direnişçileri hakkında bakın ne

diyor: "Ben isyan eden bu Kürtlere -bir vatan evladı duygusu ile- uğrayacakları akibetten dolayı hiç acımam. Hatta hükümeti bunlar hakkında ihsan ve merhametle hareket etmesini uygun görmem. Çünkü bunlar -tarihin tanıklığı ile sabittir ki- Amerika'nın kırmızı derililerinden fazla yetenekli oldukları halde ziyadesi ile hunhar ve gaddardılar." Mazhar'a göre Kürtler'in isyanı, "bedeviyetin saldırısı idi." Ona göre Kürtler, yani "dağlardan aşağı inmelerine müsaade olunmayan bu mahlukat, hakikatten medeni haklardan istifadeye şayan değildir." Yusuf Mazhar, Kürtler'in asimilasyonunu çok normal bir şey görürken, uzun yıllar Kürtler'in içinde kalmış bir Türk'ün Kürtleşmesine yanıp yakılıyor. Ona göre Kürtler zorla eritmeye inatla direniyorlar. Bu yüzden, "kutlu tanrı oraları Türk'e bağ edemiyor". Ve tabii, sonuçta şu yargıya varıyor aydınımız: "Bu Kürt kitlesindeki karanlık ruhu kaba duyguyu, hunhar eğilimleri kırmak mümkün olmadığına ka-

niim."

• Geçmişteki milli zulmü görmezlikten gelenler, bugünkü milli zulme karşı çıkamazlar.

Yusuf Mazhar, isyanın feodal önderliğine saldırarak kendi tezlerinin çirkefliliğini gözlerden gizlemeye çalışıyor. Tıpkı bugünkü aydınların yaptığı gibi Şeyh Sait'in şeyhliğini ve ağalığını bahane ederek egemen ulus terörünü ve zulmünü gözlerden az mı gizlediler? Ulusların kendi kaderini tayin hakkını az mı çiğnediler? "İkibine Doğru" dergisi, Atatürk'ten Kürtler'le ilgili "sempatik" reçeteler yayınlayarak geçmişteki ünlü seferleri gözlerden gizlemeye çalışıyor, Cengiz'lerin, Atilla'ların ve Hülagühan'ların torunları olduklarını övüne övüne ilan eden, "Bir Türk dünyaya bedeldir" şiarını, "Cumhuriyet İdeolojisi"nin burçlarına diken bir akımı temize çıkarmak boşunadır. Geçmişteki milli zulmü görmezlikten gelenler, bugünkü milli zulme karşı çıkamazlar.

Yeni Demokrasi

larının aşınması, birkaç Türk evladının da burnu kanaması gibi zararlı bir şekilde katlanacağımız fedakarlığa acımamak mümkün değildir; hadisede başka mahiyet ve bundan fazla ehemmiyet yoktur.

İsyanı Kimler Yapıyor!

İsyanın Zilanlılar, Celâîler, Haydaranlılar tarafından yapıldığını tahmin ediyorum. Şeyh Said'in ayaklanma döneminde, buralarda fiili hareketlerin vukuu bulunmuş olması o tarihte bu haşaretin aralarının açık olmasındandır. Yoksa bu çapulcular öyle bir fırsatı elden geçirirler miydi hiç? Anlaşıyor ki

Türkiye'nin düşmanları İran dahilinde bu aşiretlerin aralarını bulmaya çalışmışlar; muvaffak da olmuşlar... Hududun bu tarafına saldırmaya ve köylerini de ayaklandırmakta oldukları bu şuursuz iptidai adamlar, mamur bağlara üşüşen vahşi hayvanların zararlarını gidermek için yapılan tedbirlere müracaat şeklinde tedbir alınmasına mecbur ettikleri cumhuriyette -acaba o düşmanlar, muarızlar- bir fenalık edebilmiş olduklarını düşünerek gönül hoşluğu mu duyacaklar?

• Ben isyan eden bu Kürt'lere uğrayacakları akıbetten dolayı hiç acımam. Hatta hükümetin bunlar hakkında ihsan ve merhametle hareket etmesini münasip görmem...

Bugün Ararat ve Süphan dağlarının eteklerini basan kan sellerinden -bu kıymetli damarlardan akıtan in-

san şeklindeki mahlukat hesabına o muarızlar- bir şey kazanmış olduklarını ve hedeflerine yaklaştıklarını zannedecekler?... Onlara kıymışlardı... Ben isyan eden bu Kürtlere -bir vatan evladı olmak hissiyatı ile- uğrayacakları akıbetten dolayı hiç acımam. Hatta hükümetin bunlar hakkında ihsan ve merhametle hareket etmesini münasip görmem... Çünkü bunlar -tarihin tanıklığı ile sabittir ki- Amerika'nın kırmızı derililerinden fazla kaabiliyetli oldukları halde ziyadesi ile hunhar ve gaddardılar. Düzenbaz ve güzel hislerden, medeni eğilimlerden tamamı ile mahrumdurlar. Bunlar asırlardan beri ırkımızın başına bela kesilmişlerdir. Bana beş sene evvel "Simko" ismindeki sergerde, İran'da Azeri'lerle meskün mıntikalara yaptığı akımların sakin ve namuskâr köylülerin kılınca altında nasıl zebun olduklarının ve canlarını kurtarmak kaydı ile bütün mallarını nasıl tes-

lim ettiklerinin menakkibi "haram olmuy" hak ile anlatır bütün bir silsile-i tarih, bir silsile-i vukuat, bir silsile-i müşahadat beni pek acı düşündürmüştür. Bu, bedeviyetin medeniyete saldırısı idi.

Ruslar Zamanında;

İranlı'lardan Ruslar'a ve şimdi bize geçen "Sürmeliçukur"da -İğdir ve Kulp- Ermeniler tarafından katliama uğrayan ahalî canlarını kurtarmak için sığındıkları dağlarda -bugün isyan çıkarmış olan- bu Kürtler tarafından sebepsizce boğazlanmışlardır. Ruslar'ın idaresi altında -bir kısım insani ve medeni haklardan mahrum tutularak- dağlardan aşağı inmelerine müsaade olunmayan bu mahlukat hakikaten medeni haklardan istifadeye şayan değildir. İğdir'da koyun sürüsünü Türk'ün başına sokan bir Kürt baş sahibinin melûl ve mahzun bakışına temasa etmekle zevkiyâb olduğu. Ben bu hale şahit oldum. Bu bir misaldir. Zalimliğin çeşitleri vardır ve hedefi inkişardır... Buna mani olmak için ne baş sahibinin kol kuvveti, ne hükümetin kanun kuvveti kâfidir. Ne haksızlığa uğrayan ve zarar görenlerin şikayete cesareti vardır, ne de hükümetin, kanunun istediği şekilde şahadet ve vesaitle istinat ederek bu saldırganlar hakkında adalet göstermesi mümkün olmaktadır. Çünkü bir Kürt'ü hükümete şikayet eden Türk'ü, bütün aşiretlerin fertleri her vesile ile zarar vererek intikam alırlar ve yapılan bir cürüm ve cinayetin eserlerini, delillerini, belgelerini ortadan kaldırarak, adliye-yi karanlıkta bırakırlar.

Dağıstanlı Türkler

Kafkasya'dan hicret etmiş Dağıstanlı Türkler'i buralara iskan etmişler... Bunlardan Diyadin civarında "Taşlıçay" köyü etrafında yerleşebilen üç-dört bin kişi Kürtler'in saldırganlarından korunabilmek için hemen bir "aşiret" teşkili ile onların birçok adetlerini aynen kabul ve takip etmek sayesinde dört taraflarını saran bu ilkel insanlar arasında

mevcudiyetlerini zorla ve kısmen muhafaza edilebilmişlerdir. Dağıstanlıların Reisi olan Murat Beyle görüşmüştüm. Bunların kendi emellerinin zevkine tabi olarak geçirdikleri sakin hayata ve az-çok bedii hislere karşı Kürtler'in nasıl düşmanlık beslediklerini bu adamın dilinden dinlenmelidir. Bu tasallutlar Dağıstanlıları gereği gibi değiştirmişler. Diğer Dağıstanlılar iskan oldukları başka mntikalarda böyle teşekküllerle kendilerini müdafaa edemediklerinden tamamıyla Kürtler'e mağlup olmuşlar, kaynaşmışlar, adeta asimile olmuşlar. Bu "fenomen" in vukuunu her yerde görüp duyuyoruz... Hatta "Erzincan" gibi kuvvetli Türk muhitinde vilayet merkezinin, geceleri ışıkları görünecek kadar yakınında bir köy ahalisi Kürtler'in tasallutundan, zulmünden kurtulabilmek için "Kürt" olmaktan başka çare bulamamışlardır. Bu hadise 20-30 sene evvel tamamlanmıştır. Bunu Erzincan'da bilenler hâlâ vardır. Eğer sorarsanız size "Mecdiye" köyünün "Geçit" köyünü Kürtleştirdiğini söylerler. Şimdi isyan çıkan mntikalarda köyler "Gümüstepe", "Beyazıt Ağa", "Kızılkaya", "Karabulak" ile, hatta asilerin rüasasından "Kör Yusuf" un oturduğu "Soluksu" gibi Türk isimlerini taşıdıkları halde buralarda bir tek Türk kalmamıştır. Niçin? Çünkü siyasi ve medeni teşkilata dayanarak buradaki Türk köylüleri, hıktimmet ve idare ntfuzu-

nun zaafa uğraması üzerine başkaldıran vahşi Kürt aşiretlerinin önünden ya kaçmışlar, yahut Kürtleşmişler de yalnız köylerinin isimlerini bırakmışlar. İçdir'a ait yukarıya kaydettiğim bir müşahede bu cümleden dir.

'Kızılkaya' ile 'Kızıldize' arasında bir Kürt köyünde misafir kalmıştım. Yanımda aydın ve bilgin geçinen bir zat vardı... Hane sahibimizin durumunu ve adetlerini görerek "Azeri Türkler burada Kürtler'in üzerinde ne derin tesirler yapıyorlar... Bak şu adama! Bir Kürt'ten ziyade Türk'ü andırıyor..." demişti. Zavallıya gaf ile hadiseyi tersinden görmesi lazım geldiğini anlatamadım. Çünkü o, bir Türk'ün, Kürtleşebileceğini haysalasına sığdıramı-

yordu. Fakat hakikat böyle idi ve böyledir de... Tanzimat-ı Hayriyye Derebeyliği Türklüğü ilga ettiği zaman Kürt aşiretliği devam etmişti, hâlâ da devam etmektedir. O zaman himayesiz kalan Türkler -bizim tarafımızdan- süratle kaybolmuşlardır. İran hududu dahilinde kalan Kürtler ise birkaç sene evveline kadar devam eden 'Hanlık' usulünün sayesinde barınabilmişlerdir... Bizde, saltanat devrinin günahlarını bir kere daha görüyoruz. Kendi memleketimiz, kendi topraklarımız üzerinde mahva uğramıştır da, o idare farkına bile varmak istememiştir.

Beyazıt'ta İshak Paşa Şatosu

Bu havalinin birkaç asır Derebeyliğini yapmış olan Sürmeli ahfadından İshak Paşa'nın Beyazıt'ta artık harap olmaya başlayan bir Şatosu vardır. Şato dört kısım itibar edilebilir... Birinci kısım silahşörlere ve sipahilere mahsus koğuşlar ve tavalar, ikinci kısım teb'aya ve yaltakçılara ait daireler, üçüncü kısım harem dairesi, dördüncü kısım mühim işlerin divanları ve reisleri için hususi bürolar, misafirhanelerden ibarettir. Yüz kişi alabilen büyük bir salon vardır ki, bunun dibinde duvar içinde derebeylerin tahtını koyduğu bir çukurluk ve iki tarafında baltacılara mahsus revaklar görülür.

Burada, mahalli rivayetlere göre derebeyinin emri altındaki reisler

küçük tımar ve zeamet sahipleri toplanarak tartışır, kararlar alır, emirler verir, hüküm ifa ederlermiş.

Buradaki beyin hüküm sürdüğü saha -Beyazıt merkez olarak- en aşağı yirmi saat muhitinde imiş. O zaman buralarda Kürt yokmuş, başında böyle kudretli bir bey olan Türkler'in, Kürtler'in buralara yayılma

Gürcistan hududunda, Ardahan otlaklarında, hattâ Yalnızçam geçidinde bile bunları aynı vahşi hissiyatla, kaba ahlakla, aynı emniyet teşkilatı ile görmekteyiz. Bunlar tıpkı Ermenileri andıran sosyal bir karakter gösteriyorlar. Şu farkla ki, Ermeniler şehirlere, Kürtler ise dağlara köklenmektedirler. Bunlar ayrık

yolunu takip etmemi söylediler. Ben bu yolu sekiz gün süreceği için değil, bilmediğim yerleri görmek için Barkini-Kızıldize yoluna ihtiyar eyledim. 'Barkini', 'Muradiye' merkezinden ileride, Celâli Kürtlerinin bizim tarafımıza tecavüz ile aylardan beri şekavette bulduklarını herkes biliyordu. Biraz evvel bir tabur kadar asker buraları taramış, şakileri kaçırmış idiyse de, kirli sinekler gibi kovuldukları yere hücum eden bu haşarların tekrar buraları sarmış olduklarına şüphe yoktu.

□ 'Ağrı Dağı' Azamet ve heybetiyle gözleri kamaştırır.

Böyle bir şekil, böyle bir kalle görmeye alışmamış olan gözler onun daimi buzlar altındaki tepesinin her sabah örtüldüğü bulutlar içinde beşbin metrenin fevkiye vardığını seçemez. Yüksekliğin bu derecesine inanmak istemez.

Daha kuzeyde, Ağrı'ya bakan ve Ağrı'ya nazaran daha mütevazı bir halde olan Köse Dağı vardır. Bu iki dağın arasında yüz kilometrelik bir mesafe ufak tefek arızalar nazarı itibara alınmazsa, bir ovadur ki, bunun Güneyinden, Diyadin'de çıkan Murat nehri akar.

Murat nehri, kaynağına yakın bir yerde, büyük bir kayanın altından geçer, tabii bir köprü halinde olan bu kayanın bir efsanesi vardır ki şudur:

Yörük kızı cenge giden nişanlısının hasretine dayanamayarak Ahlat'tan kalkar, atnalı ile yıpranmış yerleri takip ederek akıncıların arkasını kovalar. Süphan Dağı, onun yolunda fırtına yapmaz, Ararat ona geçitini kapamaz...

Kış günü içinin ateşi vücudunu havanın soğuşundan esirger, yırtıcı hayvanlar onun sırma telli saçlarının salıntısından ürker... Geceler kısır. Yollar uzamaz... Bu hal ile yörük kızı 'Pasin' ovasına giden yola girer... Yolunun üzerinde cıvanmert kadınlar ona bal ile ayrıntı ikram ederler. Ve:

— Kanda gidersen, Yörük Kızı... Yolun düz, yüreğin gündüz olsun... Nişanlına kavuşursan onu göğüsümde yarısı kapanmış zahmellerle zahmelenmiş bul.

Kayhan'ın oymağında Pasinler'de at oynatanlar mutlu yiğitlerdir.

ve istilasına meydan vermeyecekleri tabidir. Nüfus kesif, köyler ve kasabalar mamur, arazi ekili imiş.. Büyük bir refah varmış.. Nüfus yoğunluğunun, bayındırlığın, refahın oralarında izleri, eserleri hâlâ görülür... İshak Paşa şatosu da bunun hâlâ yaşayan bir delilidir.

Beğendikleri Yere Zarar Veren Mahluklar

• Kürtler, buraları çekirge hücumuna uğramış tarla gibi harap etmişlerdir.

Fakat Derebeyliklere zaaf düşmesi ve sonradan ilga edilmesi neticesi olarak, Dicle membalarında seyyar bir hayat geçiren bu Kürtler, buraları istila ile memleketi çekirge hücumuna uğramış bir tarla gibi harap etmişlerdir. O harabiyet pek derindir. Pek acıklı olarak devam eylemektedir. Kürtler, buralarda kalmamışlar. Yavaş yavaş daha şimale, Kafkasya'ya da sokulmuşlardır.

otu gibi sardıkları toprakta ürerler, fakat bastıkları bu yere zarar verir mahluklardır. Birçok yere hastalık sirayet eder gibi, sonradan yerleşmiş ve asli ahalisini aşiret teşkilatındaki kuvvet sayesinde körletmişlerdir.

Aşiret Reislerinin Mevkii

• Aşiretle ferdi hak yalnız 'bey'-dedir. Diğer fertlerin hakkı 'bey'-in nefsinden neban eder..

Aşiret reisleri bunların bütün kudret bileşkeleleridir. Kuzey bölgesinde Kürt ferdi kazanç sahibidir. Fakat kazandığı reisin emrindedir. Bu sebeple reise, aşiretten 'kuvvet ve egemenlik' sunarlardır. Reislerin bu kuvveti bazı ahvalde aşiretin mühim ve 'siyasi' işlerinin para gördürülmesini, denetimini kifayet eyliyor. Aşirette ferdi hak, yalnız beydedir. Diğer efradın hakkı beyin nefsinden neb'an eder. 1340 (1924) senesinde Van'dan Beyazıt'a gidecektim. Birçok taraflardan Erciş, Karaköse,

Oralarda Avcemlerin atları asırlarca
çşindi. Lakin Türkün atı gibi kişme-
yemedi... Oralarda Gürcüler ok at-
tılar, kılıç salladılar, oklar ile hava-
yı deldiler... Kılıçları kalkanları da
parçalandı...

O topraklar kanı emdiği
milletlerin mezarı oldu.
Dilerim ki, kutlu tanrı oraları
Türke bağ etsin...

Yolun açık olsun. Yörük Kızı.
Korkarım ki Diyardin'de Ermenilerin
içine haç attıkları Gavurdere ge-
çit vermesin... Derler ki Yörük Kızı
Gavurderenin yanına gelince sular
taşı, çağladı. Kız bir geçit bulama-
dı. Haftalarca orada kaldı. Yüksek
bir kaya üzerine çıkıp acı acı ağla-
dı. Taş dile geldi. Dedi ki:

— Yörük Kızı! senin öbeğin göç-
tüğü yerde fesat durur. Kan akmaz,
göz yaşları diner, hak yerini bulur.
Analar oğlan, davar çift doğurur,
tarlaları bereket, yaylaları ot basar.
Kimiz çabuk mayalanır. O obada
kızların gözlerinde sevdâ parlar,
yanakları elma kadar kırmızı, kulakları ya-
ceng sesi ya zafer türküsü dinler.
Dudaklarında gerdek için sakladıkları
buselerin nemleri vardır. Memeleri
turuncu gibi katıdır, amber gibi
kokar. O kızlar yigitlerine, yürekle-
rine, bunaldıkları cenklerde alt ol-
maktan utanmak korkusunu salarak
düşmanı yendirirler.

Ben seni isterim... Artık bu yer-
lerde semada güneş soğuyuncaya
kadar senin milletin hüküm sürecektir.
Gel ben seni aşırayım... Fakat
saçından oturduğun tepeden derenin
suyuna değecek bir ip sarıktacak-
sın... Bu benim tılsımımdır.

Yörük Kızı saçını yoldu. Başta kel
oldu, bir ip ördü, suya sallandırdı.
Fakat rüzgâr ipi savurdu suya de-
ğirmedii...

Yörük Kızı ağlamaya başladı.
Gözlerinden akan yaşlar sel oldu.
Gavurdere'nin sularını kabarttı, ip
suya değdi... Ve kaya zelzele oluyor
gibi sallandı, sallandı, derenin öte
yakasına kadar bir köprü gibi uzan-
dı. Yörük Kızı geçti, kılıç gediğinden
aştı, Pasenler'de aşığına kavuş-
tu... Onun göğsünde yaraları kapan-
mış iki mızrak darbesi buldu...

1340 (1924) senesinde idi. Barkiri
kaymakamı olan İdris Bey ismin-

de bir zat bana Barkiri, Kızıldize yo-
lunun Celâli Kürtleri tarafından sarı-
rılmış binacmaleyh tehlikeli olduğun-
u ihtar ettiği halde ben yolumu ge-
ne değiştirmedim. Ve yanına ver-
dikleri iki jandarma refakatinde
Çaldıran'a kadar vardım.

Fakat orada işin rengi değişti..
Aldığımız haberler, yolun ilerisinin
pek korkunç olduğunu gösterdi. Ge-
ri dönmek mümkün değildi.. Her-
halde bu tehlikeli mütakadan geç-
meyi istiyordum... Jandarmaların
itirazını dinlemedim. İlerledim; Jan-
darmalar da -Kanun korkusu ile-
benden ayrılmadılar...

Çaldıran'dan hareketimizden
dört saat sonra 'Gireler' isminde bir
taşlık mütakaya girdik...

Sağımızda İran hududu itibar edi-
len dağlar, solumuzda bu Gireler
vardı..

'Gireler' geniş bir taş ormanı idi
ki, kalın ve yüksek taş satırları ta-
biat tarafından mezar taşları gibi sırt
sırtta ve eşit bir tarzda düşey dikil-
mişti.

Bunların içine saklanan bir eşki-
ya çetesini bulmak, çıkarmak, im-
ha etmek, kolay değildi.

Girelerin hududunda sık sık köy-
ler gördük. Anlaşıyor ki bu köyle-
rin ahalişi bir düşmanın tecavüzü-
le karşılaşırırsa, Taş Ormanı'na il-
tica ile canlarını kurtarıyorlardı. Bi-
raz ileride inden farkı olmayan kırk
haneli 'Soluksu' köyüne geldik. Bu
köy Gireler'in kenarındadır. Bura-
da kısa bir istirahatata karar verdik ve
evinin önünde bir de çardak olan bir
adama misafir olduk. Burası, Kör
Hüseyin Paşa'nın biraderzadesi Yu-
suf Bey'in evi ve Haydaranlı aşire-
tinin 'Ocağı' imiş. Haydaran aşire-
tine mensup Kürtler'in nezdinde bu
köye ve 'konağa' büyük bir hürmet
beslenirmiş.

Bu 'konak' modeni yerlerde içine
hayvan bile bağlanamayacak kadar
karanlık, nemli, havasız bir yeraltı
idi. Eğer Haydaranlı aşiretinden bir
Kürt'e İstanbul sokağında rastgelip
te sorarsanız, Soluksu'daki Hayda-
ranlı aşireti reisinin bu konağını
'Karmak' sarayı gibi tavsif ederek
kendisine yalandan ibaret bir gurur
yapar. Konağın önündeki çardağın
ilerisinde üç kadın vardı ki, birisi ha-
mur yoğuruyor, ikincisi buna kalın

bir yufka yapıyor, üçüncüsü de yuf-
kayı altında ateş yanan bir saç üze-
rinde pişiriyordu.

Yufkanın hamuru darı ve arpa
karışımının, düztaş altında elle ezil-
mesinden hasıl olan bir un ile yapılmış
idi ki, bu haliyle bir kepek pel-
tesine benziyordu. (Bu Kürtler zahire-
yi değirmende öğütmeyi bilmezler)
Çardağın altında Van tarafından
gelmiş üç civar köy ahalesinden bey
misafir daha vardı. Bahis hep Cum-
huriyet aleyhinde idi ve Cumhuri-
yet'in aşiret reisleri hakkında gizli
kanıtları olduğunu söylüyorlardı.
Öntmütde kepek pelteleri, bir par-
ça yoğurt ve bol ayrandan ibaret ye-
mek koydular.

Misafirler sıra ile ayran kabını
başlarına kaldırarak içiyorlardı.

Jandarmalar Gitmişti...

Buradan kalkarak 'Kızıldize'yi
tutmak istediğim cihetle ev sahibin-
den "jandarmaların haberdar edil-
mesini" rica eyledim. Cevaben
"Jandarmaların atlarına binerek ge-
riye gittiklerini" söylediler.

Vaziyetimin ne kadar zorlaştığını
izaha hacet görmem. Eşkiya yatağı-
na düşmüştüm. Vahşi bir aşiret rei-
sinin elinde idim. Nerede bulundu-
ğumu bile kimse bilmeyecek ve be-
ni aramayacaktı.

Yusuf Bey dedi ki: "Jandarmalar
da ana evladı... Seni geçireceğiz, di-
ye Celaliler'in kurşunu ile tepelen-
sinler mi? Gerisin geriye gitmişler."

Ben Yusuf Bey'den yol gösterecek
bir kimsenin refakatime verilmesi-
ni ve yola çıkmaklığına rica eyledim.

Yusuf Bey: "Olmaz... Seni nasıl
yola çıkarabilirim" dedi.

Bir kere de Koziçan Beyi Şah Hü-
seyin oğlu Hasan Bey'in Piyümer'-
de 'Altı Hüseyin' denilen köyünde
böyle bir esarete uğramışım.

Orada üç arkadaşlık. Ve arkadaş-
ların yolları bildikleri cihetle kaçıp
kurtulmuştuk.

Burada yalnızım ve yolları da bil-
miyorum. Ne yapacağıma karar ver-
mekten acızdım. Ve nihayet gene
kaçmayı kurmaya başladım. Yolla-
rı bilmesem de herhalde bir köye bir
insana tesadüf eder otururdum. Fa-
kat kararımın icrasından evvel Yu-

suf Bey'i bir parça tehdit etmeyi münasip görerek:

"Pek mühim resmi işlerim olduğu cihetle, iki güne kadar Beyazıt'a varmaklığım icap ettiğini, eğer gecikirsem hükümetin beni aratmaya başlayacağını... Celali eşkiyasından korkum olmadığından, yalnız başıma da gideceğimi" söyledim.

"Sana dört silahlı adam veriyorum. Allah sizi felakete uğratmaktan esirgesin. Ben seni yalnız bırakırım. Yolda birisi tarafından tepeleirsen de düşmanların bunu benim üstüme atarlar. Celaliler'le aramız da bozuk. Uşaklar seni götürüp gelirken bir kazaya uğramasalar" dedi.

Dört Silahlı Adam

Dört müsellah (silahlı) Kürt'le yola çıktık. Bunlar yarı çıplak idiler. Ayaklarında yırtık çarık bile yoktu. Genç adamlardı. Birisinin sol kolu çolak, diğer kalçasından topaldı. Bu sakatlıktan şekavet hadiselerinde dilçar olunan kurşun yaralarından hasil olmuştu. Bunlardan kolu çolak olan bir Celali mültecisi imiş. Aşiretinden uğrayacağı haksız bir cezayı çekmemek için kaçmış. Haydaranlılar'a dehalet etmiş.

Bugün en büyük endişesinin iki aşiretin barışması takdirinde kendisini eski aşiretinin intikamına terk edecekleri teşkil ediyordu.

Ben dedim ki: "Bu kadar korkuyorsan, daha uzaklara git. İnsan çalıştıktan sonra her yerde yaşayabilir. İstersen seni Hasankale'ye gönderirim. Orada bundan çok çalışmadan, bundan iyi geçinirsin, gönül rahatın da olur."

Kürt delikanlısı söylediğim sözü kafasının içinde bir müddet evirip çevirdikten sonra "geçirdiği hayat-tan ayrılmayacağını" anlattı.

* *Bunların istiklal ve hürriyet hisleri temelinden yok olmuş ve ruhlarında izzetli nefis yoktur.*

Türkçe'yi iyi söyleyen birisi:

"Beyefendi, biz oralarda yapamayız. Bizim beyimiz olmazsa halimizi kim sorar. Bey'e kim sahip olur. Elimizden bir kaza çıkarsa bizi kim

arkalar, dedi.

Bunların istiklal ve hürriyet hisleri temelinden yok olmuş ve ruhlarında izzetli nefis yoktur.

Bana bu sözleri söyleyen Kürt delikanlısı buralar Ruslar'ın işgaline uğrayınca hicret ederek 14 yaşından 19 yaşına kadar Gazi Ayıntap'ta yaşamış olduğu cihetle biraz insanı andırıyordu. Yoksa, bunlar meramlarını, maksatlarını en basit mantiki kıyaslarla yahut en adi misallerle ifadeye kadir değildiler.

Halas

Açık araziden gitmekte tehlike bulunduğundan insan ayağı basamayacak kadar sarp yerlerden bin türlü heyecanlarla geçerek güneş battığı esnada İran hudut karakollarımızdan birine kavuştuk. Şurada bir genç zabıt, gümrük muhafaza memurları ve sevimli askerlerimiz vardı. Selamete ermiştik. Burası 'Kızılkaya' mevki idi.

Şeyh Said isyanından sonra birçok aşiret beyleri arasında Haydaranlı rütesasından 'benim' Yusuf Bey'i hükümet Konya'ya göndermişti.

Yusuf Bey'in 1927 senesi sonunda memleketine gitmesine müsaade edilmişti. Gözünün önüne Soluksu'daki aşiret konağı geldikçe bu adamların medeniyet ile ünsiyet peyda edemeyeceklerine tamamen hükümlüyorum.

Sultan Hamit Zamanında

Sultan Hamit zamanında buralar-

daki aşiret reislerinin oğullarına İstanbul'da tesis edilen hususi bir mektepten zamanına göre mükemmel bir tahsil verilmişti. Ben bu mektebin mahsulünden bir çoklarını gördüm. Bunlarda aldıkları tahsilden medeni hayata benzer bir eser kalmamıştı. Öğrendikleri şeyler sayesinde inkişaf eden zekalarını aşiretlerinin hunhar olmasında ve teferrüt etmesinde kullanmışlardı.

* *Bu Kürt kitlesindeki karanlık ruhu, kaba hissiyatı, hunhar eğilimleri kırmak mümkün olmadığına kanıyılmış.*

Ben Avniye'li Kamil Bey isminde Cenup Kürt'lerinden birini tanıdım. Pek zarif, pek kibar olan bu adama okumuş, yazmış ve Avrupa'da görmüş olduğu halde Şeyh Sait isyanına kadar aşiretinin arasında tam bir cahil tipine dönüşmüştü.

Bu Kürt kitlesindeki karanlık ruhu, kaba hissiyatı, hunhar eğilimleri kırmak mümkün olmadığına kanıyılmış. Bunu uzun bir gelişimden beklemek bunların zaman zaman böyle isyanlar çıkararak, yahut memlekette asayiş bozarak, yahut, hırsızlık ederek hükümetin daima meşgul olmasına, halkın mütemadiyen rahatsız olmasına sebep olur.

Bu kıyamın vereceği neticeyi pek yakında göreceğiz. Şimal Kürtler'i ile Cenup Kürtler'i arasında büyük farklar vardır. Ümit ederiz ki, hükümet meseleyi bu noktayı nazarda takip ederek bir cumhuriyetin şiarına yakışan kat'iyet ve ciddiyetle halleyleyler. □

Geçmişten Günümüze Asimilasyon Politikaları

AÇIKLAMA

Egemen sınıfların Kürtlere karşı izledikleri politikaları, bizzat onların çelik kasalarda gizledikleri belgelerden öğrenmeliyiz. İran, Irak ve Türkiye'nin Kürt direnişlerine karşı izledikleri ortak yoketme ve dizginleme politikalarını bizzat belgelerden öğrenmeliyiz. Her ülkenin uyguladığı Jenosid, tehcir, asimilasyon ve milli düşmanlık politikalarını on yıl belgelerden öğrenebiliriz. Dergimiz, bu tip belgeleri zaman zaman yayınlamaya çalışacaktır. Ve ayrıca okuyucularımızdan bu tip belgeleri dergimize postalamalarını istiyoruz.

Dersim İsyanının 50. yılı vesilesiyle yayınladığımız bu belge, egemen sınıfların "islahat" anlayışlarını bir kez daha açığa vuruyor. "Top ve süngü", "sorgu ve hücum", "kişla ve karakol"... Onların islahat anlayışları, top mermisinin etkinliği ve karamanelerin kudretleriyle belirleniyor. Topun çok büyük bir hasmetli ve kahhar gücü vardır. Ama haklı mevzilerde olursa.

Belge, egemen sınıfların Dersim'le imparatorluk zamanından beri uğraşıklarını ve o zamanlar uyguladıkları "islahat" programıyla şimdiki islahat programı arasında zerre kadar fark olmadığını gösteriyor.

YENİ DEMOKRASİ

Dersim hakkında son mütalacalarımızı ve noktalı nazarlarımızı tesbit etmeden evvel, bir defa daha yarım asırdan beri Dersim hakkında neler düşünüldüğünü ve ne gibi islahat tedbirleri ileri sürüldüğünü gözden geçirmek faydalı görüldü.

Tarihi bütün tetkikat bize gösteriyor ki, Osmanlı Devleti ancak Tanzimat'tan sonra, şark vilayetlerinin diğer aksamı ile birlikte Dersim ile de alakadar olmaya başlamış ve bu muntakaya muntazam devlet teşkilatını sokmaya çalışmıştır. Dersim idari teşkilatının yeni esaslar

üzerine bina edilmesi hakkındaki teşebbüsler, ancak 1866'ya doğru inkişafa başlamış ise de, bu inkişaflar 1908 Meşrutiyet ilanına kadar birçok arızalara uğramış ve hükümet nüfuzunu hakim kılabilecek bir hale gelememiştir. Osmanlı sultanatı hükümete, 1896'dan itibaren Dersim'in vaziyetini ve islah esaslarını tesbitle çalışmış ve bu esaslar ancak 1896'da Müşir Şakir ve Zeki paşalar ve serasker Rıza paşa ve heyeti nüzar tarafından karar halinde tebellür ettirilmiştir. (Ancak, belgelerin kurullar arasında gidiş gelişleri ile Dersim sorunu her za-

man ileri bir tarihe atılma durumunda kalmıştır. KP)

1896'da başlayan benzeri raporların devamı olmak üzere, o zaman Dersim mutasarrıfı olan Arif bey isminde bir zatın 28 Ekim 1903 tarihli ve Elazığ vilayeti vasıtası ile İçişleri Bakanlığı'na sunduğu bir rapor görüyoruz. Bu raporun içeriğinin esasları şunlardır:

Mutasarrıf Mardini Arif beyin raporu

1- Dersimlilerin saldırganlık alışkanlıkları hayat kaygusundan doğmuştur.

2- Çemişkezek'in ve Çarsancak kazalarında oturanların % 2'sinden maadasi sunni ve merkez kazasının Hozat kasabası ile 60 hanelik İnceağa kariyesinde oturan ahali sünni olup, Ovacık ve Kızılkilise (Nazmiye) kazalarında oturanların tümü şiidir. Mazgirt kazasında da yalnız Mazgirt kasabası ile Danaburan köyü sunnidir. Sunniler devlet hizmetlerini görürler ve hükümete bağlıdır.

3- Dersim nüfusunun çoğunluğunu oluşturan ve fenalıkların başlıca sebebi olan şiiiler, nikah kıyım, ölü yıkama ve defnetme gibi işleri yapan ve sazla-sözle dini konularda halkın manevi duygularına hakim olan Dede ve Seyitlerle, halkın dünya işlerine egemen olan, ruhu eşkiyalıkla dolu, iki yüzlü ve fesat ağaların elinde esirler. Dersim'de ıslahat yapmak içinse:

A- Dersim dahilinde merkezleri Ovacık, Nazmiye, Mazgirt, Çemişkezek olmak üzere bulundurulmuş 5'er yüz mevcutu 4 tabura ilaveten iki tabur ve iki top ilave olunur ve işe Mazgirt ve Hozat cihetlerinden başlanarak tealbata devam oluna oluna bir koldan Kızılkilise ve Kalan, diğer koldan Ovacık ci-

hatlerine gidilirse asıl amaca ulaşılır.

B- Ancak bu hareketler yapılırken, Dersimlilerin elinden her türlü silahı tamamen toplamak;

C- Kura bakayasını (askere gitmeyenleri) toplayıp uzaklara göndermek;

D- Seyit ve Dede ve Ağa ünvanı altındaki eşkiyalık fesat kişirtilicilerini yakalayıp, bir daha Dersim'e ayak basma-

mak üzere İşkodra, Trablusgarp ve Fizan gibi uzak yerlere sürmek;

E- Kalan vergileri toplamak;

F- Katilleri ve suçluları yakalayıp, adliyeye teslim etmek.

4- Bu tür bir uygulama Dersim'de asayişli temin edecek ve Dersim'i düzelleştirir bir hale getirecektir. Zira zaman içinde ortaya çıkmıştır ki, sözü davranışlarına uymayan Dersimlilere öğüt vererek, başışta buluna-

rak ve bunlara karşılık onların ettikleri yeminlere aldanarak Dersim'in düzeline inanmak, durumu yakından bilene göre mümkün değildir. Bu

şap köprü yapılması.

6- Eğer, kökü bir uygulama ve düzeltme için henüz zaman müsait değil ise:

A- Dersim'de 80 seferlik bir süvari bölüğünün kurulması ve bölüğün eşkiyalık mevsimi olan Haziran ile Eylül aylarında iki müfreze halinde Hozat, Ovacık ve Çemişkezek kazasının kuzeyinde görevlendirmek;

B- Cinayet işleyenlerin cezasız kalmamaları ve Dersim için özel bir önemi olan bu illetin tedavisi için jandarmanın yeterli olmadığı hallerde, karşılıklı çatışma ile zaman kaybetmemek ve fırsatı kaçırmamak için, mevcut askerlerden bir tabur kadar daha destek kuvvetin alınması için yetki vermek.

C- Eğin, Çemişkezek ve Arapkir mintikasında nizamî askerî ve jandarmanın takibatını şiddetlendirmek;

D- Erzurum vilayetince Kiğı cihefine seyyar bir müfreze gönderilerek, takibatın güçlendirilmesi.

Bu suretle alınacak tedbirlerle ciddi bir takip başlatılır ve eşkiyalardan birkaç kişi öldürülür ve yakalanırsa, akli gözünde olan Dersim'iler yıldırılır. Yılgınlık asayiş içinde ilk adımdır.

7- Dersim'ilerin saldırı sahaları, dışarda Kiğı, Kemah, Kuzuçan, Kuruçay, Eğin, Arapkir ve Divriği kazalarının; ve içerde de Hozat'ın ve kısmen Çarsancak'ın devlete karşı görevlerini yerine getiren halkıdır.

8- Olayları yaratanlar daha çok Hozat'ın Koçuşoğu, Şamuşoğu, Ferhatuşoğu, Abbasuşoğu, Kırgan, Bahtıyarlı aşiretleri

ile Ovacık'ın Kavuşoğu, Topuzuşoğu, Beyluşoğu, Kalan aşiretleri ve Mazgirt'in Yusufanlı Demenanlı, Alanlı ve kısmen Kureyşanlı aşiretleri; Nazmiye'nin de yine Kureyşan ve Hadaranlı aşiretleri fertleridir. Cezalandı-

nilması en gerekli aşiretler de bunlardır.

9- Anadolu vilayetleri müfettişi Şakir paşanın, tekkeler ve okullar açılması düşüncesine katılmıyorum. Ayrıca asayiş mükemmel bir biçimde sağlanmadıkça, Dersim valiliği ve askerî komutanlığı kurulmadıkça, bazı kazaların vilayete bağlanması sağlanmadıkça, 5. ordunun takip ettikleri gibi, buralarda Hamidiye teşkilatının kurulmasına da katılmıyorum. Bununla beraber, Dersim'de çalışacak kaymakamlara iyi bakılması ve terfi ettirilmeleri mutlak bir ihtiyaçtır.

10- Dersim, öteden beri sanıldığı gibi tümü ile Kürt değildir. Çemişkezek ve Çarsancak kazaları halkı tümü ile Türk'tür. Hozat kasabası ile İnceoğa kariyesi ve Torat aşireti halkı Türk'tür ve fakat Kürtleşiyorlar. Mazgirt kazası ile bir kariye halkı ve Ovacık kazasının ova köyleri halkı da neslen Türk'tür. Ve halen Türk dili ile konuşuyorlar. Yalnız çok acıdır ki, Ovacık Türkleri hem Kürtleşmiş ve hem de şileşmiştir. Kızılkilise tümü ile şli ve Kürt'tür, Dersim sancağı Türkler'in pek eski bannağıdır. Türklerden başka hiçbir neslin eserlerine ve anılarına rastlanamaz.

1903'de yazılan bu mütaladan aldığımız sonuç şudur: Dersim ekseriyetle Türk'tür. Fakat Kürtleşiyor. Dersim silahlı ve cahil olduğundan saldırgan. Düzeltmesi için önce silahsız hale getirilmesi gerekiyor. Daha sonra bayındırlık işlerine girişmek lazımdır.

1903 sonlarından itibaren Dersim'de Celal bey isminde bir zat mütasamif olarak görüyoruz. Bu zat iki buçuk sene, hemen hemen 1906 yılına kadar Dersim'de görev yapıyor. Bu zatın bir raporunda da Dersim'in 1903 ile 1906 yılları arasındaki durumu ve düzeltilmesi ile ilgili görüşler yer alıyor. □

na bağlı olarak halen Dersim'e karşı uygulanmakta olan yöntemler, Dersim'i ancak biraz daha müzmin bir hale getirecektir.

5- Harekattan sonra takip edilecek islahat esaslarına gelince:

A- Ovacık'ta mükemmel bir hükümet konağı, bir askerî kışla ve telgrafhane yapılması;

B- Erzincan-Ovacık-Hozat-Harpüt yolunun yapılması;

C- Fırat üzerinde asma bir ah-

Ulusal Sorun I

Kürt ulusunun varlığını kanıtlamak, her şeyden önce ulusu ulu yapan etmenlerden birisi olan tarihini ortaya koymakla mümkün olabilir.

Ön Açıklama:

Hasan Hayri, Müslüm Elma, Cafer Canğöz ve İbrahim Ekinci tarafından 1984'te ortak olarak mahkemeye sunulan Diyarbakır Savunması'nın ulusal soruna ilişkin bölümünü birkaç dizi halinde yayınlıyoruz.

Kuşkusuz bugün, Kürtler vardır, yok mudur tartışması abes bir tartışmadır. Gelgelelim ki, egemen sınıflar tarafından yıllarca nice kitap ve broşürlerle yapılan propagandanın etkilediği bir kesim hâlâ mevcuttur. Savunma, hem egemen sınıfların sözkonusu tezlerini çürütmek hem de geri yığınları aydınlatmak gereğinden dolayı, Kürtlerin büyük tarihsel ve mevcut varlığına değinmek zorunda kalmıştır.

Ulusal Sorun, birçok noktaya ışık tutuyor. Okuyucularımızı bu konuda bir kez daha düşünmeye, tartışmaya ve araştırmaya yönelteceği inancıyla yazıyı sunuyoruz.

Savunma, kitapsızlık, dayak, sıkı arama ve tecrit ortamında yazılmıştır. Bunu zindanda filizlenen "Şule yıldızı" adlı bir çiçek olarak kabul etmek, eksikliklerine ve varsa hatalarına bu şartla yaklaşmak daha doğru olacaktır.

Yeni Demokrasi

Kompradorların ve toprak ağalarının görüşüne göre: "Kürtlerin Orta Asya'dan göçmüş Târani bir kavimdir", "Dağlı Türklerdir", "Kürt dili diye bir dil yoktur", "Kürt dili kabul edilen dilde 3080 Türkçe, 2000 Arapça, 1300'ü yeni Farsça, 1240'ı eski Farsça, 370'i Pehlevi, 220'si Ermeni, 100 Keldani ve ancak 30 kelimelek Kürtçe kelime vardır."

"Kürtler Orta Asya'da iken GÜR adını taşıyanlardı, sonra "T" harfi de gelince GÜRT oldu ve değişerek KÜRT oldu..." vs. vs.

Böyle bir durumda, bir ulusun inkâr edilmesinin temelini, o ulusun tarihinin inkârı veya çarpıtılması olduğu görülmektedir. O halde, Kürt ulusunun varlığını kanıtlamak her şeyden önce ulusu ulu yapan etmenlerden birisi olan tarihini ortaya koymakla mümkün olabilir.

Biz de, böyle bir ulusun varlığını kanıtlamak için tarihini saptamaktan başlayalım. Buna geçmeden önce bir hususa değinelim. Partimizin programında, son yüzyılı kapsayan bir tarih mevcuttur. Kürdistan'ın genel tarihine ilişkin burada koyacağımız düşünceler bizim araştırmalarımızdır.

"Kürtler Arı ırkındandır. Hindu Avrupalı bir dil konuşurlar." Kuzey batılı Avrupa'dan gelerek, bugünkü Van ve Urmiye (M.Ö. 2000 yıllarında) Zağros ve Cudi dağları eteklerinde konaklamışlardır.

Yerleşim bölgesinin özelliği itibarıyla bir kısım yazarlar "Hindu Avrupalı ve İrani" olduklarını ileri sürmüşse de, kesin olarak ortaya çıkan, "Hindu Avrupalı ve Arı ırkından" olduklarıdır.

Kürtler, Cudi ve Zağros dağları eteklerinde konaklamaya başladıkları sonra, burada tarım ve hayvancılık yaparak hayatlarını sürdürmüş,

çoğalmışlar ve Karduk (veya Konduk) adıyla anılmışlardır. Bu halk topluluğu köleci durumunu bu topraklar üzerinde yaşamıştır. Köleci Asur ve Akad devletleri bu toprakları istila ettikten sonra, Kürt halk topluluğu Asur ve Akad'ların köle deposu olmuşlardır.

"Kürtlerin kurduğu ilk köleci devlet MED adıyla bildiğimiz ve köleci Asur ve Akad hükümrânlığına son vererek, M.Ö. 600 yıllarında kurulmuştur. MED devleti, kısa zamanda imparatorluğa dönmüş, ancak imparatorluk ömrü de kısa sürmüştür. MED devlet ve imparatorluğu kurulduktan yaklaşık elli yıl sonra, Pers'lerin saldırıları ile yıkılmıştır. Kürtler bu tarihten sonra yeni bir devlet kurmamışlar, dağınık köleci beylikler halinde yaşamışlardır. Fakat gerek köleci Pers devletine karşı genel mücadele ve gerekse, köleci beyliklerde kölelerin köle sahiplerine karşı mücadelesi hiç durmamıştır. Demirci KAWA'nın, köleci Dehak'a isyan ederek onun öldürülmesi, adeta, zulme, köleciliğe isyanın sembolü olarak bütün kölelere mal olmuş, KAWA'nın Dehak'ı öldürdüğü gün, hayram günü olarak kabul edilmiştir. Newroz gününün, asırlara rağmen hâlâ yaşıyor olması, köleci dönemindeki mücadelenin köklülüğü hakkında da bir fikir vermektedir.

Kürtler M.Ö. Zerdüşti dinini kabul etmişlerdir. Ancak bundan bir süre sonra, Kudüs'te doğup, çevreye hızla yayılan Hıristiyanlıkla yüzyüze gelmişler, çok az bir kesimi Zerdüşti terk ederek Hıristiyan olmuşlardır. Ancak Kürt halkı topluluğu dinî bakımdan en büyük depremi, İslâmiyet'ten sonra yaşamıştır.

İslâmiyet'in doğuşu ile birlikte, Arap yayılmacılığı gelip Fars'a, Kürdistan'a dayanmış, 7. yy'da Kürdistan ve Fars Arapların istila-

sına uğramıştır (646). Ancak, Kürdistan'da direniş sürmüştü ve diğer halk topluluklarından Arap istilasına karşı koyması ile genişleyerek (656-661) beş yıl sürmüştür. Hz. Ali'nin halifeligi dönemindeki bu istila hareketi direnişe nazaran yerleştirilmiştir. Bu tarihlerde Arapların istilaları ile, tüm Ortadoğu'ya yayılan İslamiyet, Kürt halk topluluğuna da zorla kabul ettirilmiştir. Bu sırada çok az bir kesimi, eski dinleri olan Zerdüşt'ü terketmemişler. (Bunlar günümüzde "yezidi" adıyla anılanlardır.)

İslamiyet'ten sonra (M.S. 7. yy'da) Kürdistan'da feodal toplum yaşanmaya başlanmıştır. Kürt halk topluluğu bu dönemde de beylikler halinde yaşamış. Arap kültüründen fazlaca etkilenmelerine karşılık, ekonomik olarak sömürgeleştirilememiş, ancak Araplar, askeri güçlerine dayanarak Kürdistan'ı siyasal bakımdan ilhak etmiştir.

Bu dönemde Arap istilasının, Kürdistan'ın bütün köşe bucagina ulaşmış ise de, istiladan, yaklaşık 300 yıl sonra Diyarbakır çevresi, Van Gölü'nün kuzeydoğu taraflarına kadar olan bölgede, Mervani beyliğinin devletleştiğini ve Urfa ve Suriye'nin bir kısmını da ele geçirerek genişlediğini görüyoruz. Bu tarihten sonra, Kürdistan'da, bir bölümünde feodal Arap sömürgeciliği diğer bir bölümünde ise Mervani devleti hüküm sürmüştür (990-1096).

Gerek Mervani devleti, gerekse bölgedeki feodal Arap sömürgeciliği Türklerin doğudan gelerek, Kürdistan'ı istila etmesiyle son bulmuştur (1071). Ancak şu hususu belirtmek gerekir ki, kuzey batı Kürdistan'da Selçuklu egemenliği hüküm sürerken, Kürdistan'ın bir bölümünde de (Güney-doğu) Eyyubi devleti vardır. Kürtlerin bu devletin yapısı içinde, önemli görevlere getirildiğini biliyoruz. Tarihte, Filistin ve Kudüs'ü fetheden komutan olarak geçen komutan Selahattin Eyyubi, bunlardan bir tanesidir. Selçuklu devleti yıkıldıktan sonra Kürt halk topluluğu beylikler halinde yaşamıştır. Ta ki, Çaldıran'a kadar.

Bu noktada şunu belirlememiz gerekir. Kürdistan yüzölçümü baki-

mından geniş bir ülkedir. Tarih'te sürekli istilalara maruz kalmış, çeşitli devletler Kürdistan'da yüzyıllar süren istilalar gerçekleştirmişlerdir. Öyle dönemler olmuştur ki, bir bölgede bir devlet başka bir bölgede bir başka devlet, istilalarını sürdürmüşler. Hatta bazı dönemlerde, birçok devletin istilası altındayken, bağımsız beyliklerde olabilmıştır. (Mesela Mervani devleti böyle bir beyliğin devletleşmesidir.) Bu bakımdan Kürdistan'ın tarihi çok ayrıntılı bir araştırmayı gerektirmektedir. Günümüzde, sınıf mücadelesi açısından bu eksik ile bir engel teşkil etmese de, tarihi inkâr ve reddedilen bir ulusun tarihini açığa çıkarmak, bazı yanlış aydınlatılmak önem kazanmaktadır. Bu köklü görevi partimizin yerine getireceğine, önceden başlatmış olduğu çabaların aydınlatıcı bir sonuca ulaşacağına inanıyoruz.

Osmanlı İmparatorluğu kurulduktan sonra genel olarak dört bir yandan istilalara başlanmış, Kürdistan da bundan çok geçmeden nasibini almıştır. Kürdistan'ı istila etmeyi kafasına koyan Osmanlı Sultanı, İran seferine, Kürdistan'ı istila ederek başlamıştır.

Çaldıran savaşında (1514) görünen sebep, İran ve Osmanlı devletlerinin hilafı ise de gerçek sebep her iki devletin de Kürdistan'ı istila etmesidir. Onbinlerce kayıba rağmen ne Osmanlılar, ne de İran devleti, kesin siyasi bir sonuç alamamıştır. Ancak savaş sonrasında, tarihe "hain" namıyla geçen İdris-i Bitlis adındaki Kürt beyi, Sultan Selim'e usaklığı kabul ederek, onunla bir anlaşma yapmıştır. 5 maddeden ibaret bu anlaşma Osmanlı kanunnamesine yerleştirilmiştir. Bu anlaşmaya göre: "Artık Kürtler kendi iç işlerinde serbest, kendi beylerine bağlı olarak yönetilecek, dışta ise Osmanlı devletine bağlı olacaktır. Bundan sonra yönetim babadan oğula geçecek ve emirlik şeklinde olacak, savaşlarda gerek Osmanlılar ve gerekse de Kürtler birbirlerine yardımcı olacaklardır. Kısacası (1514'ten sonra) Kürdistan özerk beylikler şeklinde yönetilmeye başlandı." (M. Emin Zeki, Kürtler)

Bu sözkonusu anlaşmanın Sultan

Selim'den sonra oğlu "Sultan Süleyman tarafından kanunnameden çıkarılmıştır" her ne kadar anlaşma, kanunnameden çıkarılmış ise de özerk beylikler (1638) Kasr-ı Şirin anlaşmasından sonra da sürerek, 20. yy'ın başlarına kadar gelmiştir.

Kürdistan'ın Yavuz'dan beri kazandığı statü, esasta bir değişikliğe uğramadan, 1639'a kadar süregelmiş. Ancak, İran'ın Kasr-ı Şirin kentinde yapılan bir anlaşma ile, İran ve Osmanlı devletleri Kürdistan'ı paylaşmışlardır. Kürdistan'ın ilk ve en önemli bölüşümü bu olmuştur. Özerk beylikler bölünmeye rağmen varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bazı tarihi kaynaklardan edindiğimiz bilgiye göre "Osmanlılar 1689 Viyana bozgununa kadar Kürtlerin iç işlerine girememiş ve karışmamıştır." (Bazil Nikit'in, Kürtlerin Kökeni) Merkirî, Merkavur, Revanduz, Botan-Bediknan ve Loristan bu özerk beyliklerden birkaç tanesidir.

Fakat beyliklerin özerkliğine rağmen bağımsızlık mücadelesi, halk hareketleri, hiç durmadı. 1638 sonrası bu mücadelelerden birkaç tanesini kısaca belirtelim.

(1797) Şeyh İsmail Baba'nın ölmesi ile beyliğin başına geçen oğlu, beyliği 1825 yılına kadar devam ettirmiş, bu yıllarda hem Osmanlı devletine hem de İran devletine karşı mücadele etmiş. Bu mücadelede önemli başarılar kazanmış, beyliği nispeten genişletmeyi de başarmıştır. Bu mücadele yıllarca devam ettikten sonra, Osmanlılarca şanlına laik bir şekil bastırılmıştır.

1835'lerde Bedirhan Bey önderliğinde gelişen mücadelede 3-4 yıl devam etmiştir. Bedirhan Bey'in önderliğindeki bu hareket, sadece beyliği korumayı değil, aynı zamanda Kürdistan'ın kurtarılmasını amaçlıyordu. Sonradan bu hareketin de kanlı bir şekilde bastırıldığını biliyoruz.

1865'lerde gelişen Şeyh Ubeydullah önderliğindeki hareket Kürdistan tarihinde önemli yere sahip hareketlerden bir tanesidir. Şeyh Ubeydullah, temelde, bütün Kürdistan'ın kurtarılmasını amaçladığı halde, diğerlerinden farklı bir politika gütmüştür. Şöyle ki, Şeyh Ubeydullah önce İran yönetimine

karşı savaşmayı esas olarak, Osmanlılarla geçici uzlaşma, bilahare, sonradan da Osmanlılarla savaşma yolunu tutmuştur. Şeyh Ubeydullah, feodal sömürgeci Osmanlı İmparatorluğu ile İran'a karşı ikisiyle birden savaşmanın güçlülüğünü hesaplamış, böyle bir yol izlemeye kendisini mecbur hissetmiş olacaktı... Ancak hesabı tutmadı. Her iki istilacı devlet, bu politikayı sezinlediler. Bu ortak mirası elde tutmak için birlikte saldırarak hareketi ezdiler. 3-4 yıllık mazisine rağmen, havli mesafe katedildiği halde bir yere varılamadı.

Daha önce de çeşitli kereler belirttiğimiz gibi, bunlardan başka, daha birçok bağımsızlıkçı hareket gelişmiş, ancak,

a) Kürt halk topluluğunun, birbirine düşman beylikler halinde oluşu ve bir türlü halk topluluğunun beyliğini sağlayamaması,

b) Sömürgeci devletlerin, halk topluluğunu bölmek için sürekli çaba sarfederek, her dönemde belli bir kesim uşaklaştırmayı başarmış olması,

c) Önderlik eden güçlerin yanlış politikası ve

d) Kürdistan'ın kurtarılması önünde bir değil, her zaman birçok devletin bulunması ve bu devletlerin birlikte veya ayrı ayrı önderliklerin farklı amaçla Kürt halkına yaptıkları saldırılar sonucu mücadele başarıya ulaşamamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu işgal ettiği topraklara, ülkelerde yönetimi "bey ve hakimlerine bırakarak, oradaki (yerli hükümet ve beyler) yöneticiler vasıtasıyla vergi almakla yetinirdi." Tarihe yasaları böyle geçer. Ancak bazı yerlerde (mesela Mısır'a, Arnavutluk vb.) vali atadıkları da olmuştur. Bu valiler, bölgelerinde vergi toplamışlar, bu vergilerin bir kısmını devlete göndermişler, bir kısmı ile ordu beslemişler ve valilik giderlerine harcamışlardır. Ancak Osmanlı devleti, Kürt beyliklerinin özerk yapılarını esas olarak kuramamış, ancak beyliklerden bağımlılık vergisi almıştır. Vergiler bilindiği üzere halktan toplama şeklinde değil, toplan bey'den alınması şeklinde toplanırdı.

Özellikle halifelüğün Osmanlılara geçmesinden sonra Osmanlılar Kürtleri dinî temelde de etkilemek yoluna gitmişler ve bütün Müslümanların dinî reisi olan gelenek, halifeye geleneksel bağlılığı hep, siyasal bağımlılık aracı olarak kullanmışlardır. Osmanlı Sultanları Kürtleri özellikle bu temelde etkileyerek Müslüman olmayan devletlere karşı savaşlarda kullanmak istemiştir. Ancak Kürt beylikleri genellikle bağımsız hareket ederek ordular ile savaşlara iştirak etmemişlerdir. Tarihi kaynaklarda "Kürtlerin onbinlerce başı bozuk orduları" olduğu belirtilmektedir.

1800'lerden sonra, Kürdistan'da olsun, Osmanlılar'da olsun, feodal toplum düzeninde, ekonomideki çenetim 1835-40'lardan sonra İngiliz

ve Fransız kapitalistlerinin eline geçmiştir. Taa 20. yy'ın başlarına kadar; Osmanlı devleti ekonomisinde denetimi ve pazarı elinde bulunduran, Rum ve Ermeni burjuvazisiydi. "Osmanlılar (Türkler) devlet içerisinde sadece dinî olarak üstünlüklerini sürdürüp, silah kullanma, askerlik yapıyorlardı. Ekonomik olarak çökmüş durumdaydılar." Öyle ki, bu dönemde yabancı kapitalistler boğazına kadar borca batırdıkları Osmanlı devleti, borçları ödeyemeyince, "sanki devlet içinde devlet" olan "Umumi Borçlar" teşkilatını (Duyun-u Umumiye) kurduklar. Bu teşkilat, devletin vergilerine el koyarak, alacakları tahsil etmeye çalışıyordu (1881).

Devamı Gelecek Sayıda

Ezilen dünya proletaryasının kurtuluşu, özgürlüğü, bağımsızlığı doğrultusunda can bedeli yürüttükleri onurlu mücadelelerle dağda, köyde, şehirde, kahpe tuzaklarda, hayasızca uygulanan işkencelerde, tutumlarıyla meydanlarda, işgalleriyle fabrikalarda, okullarda, barikatlarda, toprağa düşen tüm dünya ve Türkiye'deki devrim şehitlerini,

**Halk Kahramanlarını
Anıyoruz!**

Yeni Demokrasi

Açıklama:

Aşağıdaki yazı, ünlü Mısır gazetecisi, Nasırcı Hasaneyn Heykel'in, İran'da bir salonda Molla Mustafa Barzani ile yaptığı söyleşidir. Beyrut'ta yayınlanan El Envar gazetesinin Eylül 1975 tarihli sayısında, "Kürdistan'ın İhtiyar Kartalı ile Konuşma" başlığı altında yayınlamıştır.

Barzani'yi ve onun bugünkü izleyicilerini daha iyi tanıma açısından yayımlıyoruz. Malum ya, birçok aydınımız hâlâ Barzani'yle Türkes'i ayrı kaba koyuyor.

KÜRDİSTAN'IN İHTİYAR KARTALI İLE KONUŞMA

HEYKEL:

Senden Kürt ihtilâlinin bilmece-sini öğrenmek istiyorum. Biz Arap yurtseverlerinin çoğu, senin ihtilâli anladık ve Kürt halkının meşru ulusal haklarının, Irak yurdu çerçevesinde garanti altına alınması için sana en büyük desteği sağlamıştık. Son yıllarda durum bizim için karışıklık göstermeye başlayınca kadar tutumumuz buydu. Irak hükümeti sana, Kürt halkının meşru ulusal haklarının Irak yurdu çerçevesi içinde garanti edilmesi için yeterli olduğuna inandığımız birtakım projeler sundu ve önerilerde bulundu. En azından bu projelerin, Kuzey Irak'ta barışın yeniden kurulması için esas olabileceğine inandık. Fakat sen bütün bunları reddettin ve savaşı sürdürdün...

Olup biten son olayları nasıl yorumladığını söyler misin bana? Cezayir'de İran Şahu ile Irak Devrim Konseyi Başkan Yardımcısı Saddam Hüseyin arasında anlaşmaya varılmasından sonra, İran, Kürt ihtilâli desteklemekten vazgeçti. Bir de baktık ki sen de teslim oluyorsun. Bunun anlamı nedir? Bu, senin içerden değil, dışardan destek aldığın anlamına gelmiyor mu?

Hatırlıyorum, Şah ile Saddam Hüseyin arasında Cezayir toplantısından birkaç gün önce sen yardımcılarının birini Başkan Enver Sedat'la görüşmesi için Kahire'ye göndermiştin. Yine hatırlıyorum, senin bu

temsilcinle Kahire'de ben de görüşmüştüm. Ve hatırlıyorum, Şah ile Saddam Hüseyin arasında bir toplantı yapıldığına ve aralarında bir anlaşma yapılmasının mümkün olduğuna dikkatini çekmiştim. Ve yine hatırlıyorum, kendisi bana, 'Şah ile Saddam arasında yapılacak anlaşma ne olursa olsun, biz direnişimizi sürdüreceğiz, yıllar yılı sürdüreceğiz ve asla teslim olmayacağız' demişti. Buna rağmen, Şah ile Saddam arasında varılan anlaşmadan birkaç gün sonra sen teslim olduğunu açıkladın. Yanlış anlaşılmasın diye şunu söyleyeyim ki, Kuzey Irak'ta barışın yeniden kurulmuş olmasından ben mutluluk duyuyorum. Fakat anlayamadığım ve anlamak istediğim, Kürt ihtilâlinin gerçek durumudur ve senin bu ihtilâle yaptığın liderliktir. Neler oldu ve nasıl oldu?"

BARZANI:

"Şunu söyleyeyim ki, Kürt ihtilâli sona ermemiştir, sadece şimdilik durmuştur. Benim şahsen rolüm bitmiştir, fakat Kürt halkı duruyor. Ve Kürt halkı içinden, direnişini örgütleyecek yeni liderler, liderlikler çıkacaktır. Benim rolüm şahsen bitmiştir. Fakat Kürt halkının varlığının sona ermesi mümkün değildir."

"Ben teslim olmadım, ihtilâli şimdilik sona erdirmeyi tercih ettim. Irak'la olan sınırlar kapatıldıktan sonra da ihtilâli sürdürebilirdim. Fa-

Molla Mustafa Barzani

kat Kürt halkının ve Irak halkının kanını dökülmekten korumayı tercih ettim. Kan dökmemeyi tercih ettim. Ayrıca kendi rolümü sona erdirmeyi tercih ettim. Fakat bu, Kürt ihtilâlinin sonu değildir. İran bizi destekliyordu. Bunu inkâr etmiyorum. İran'dan başka da bizi destekleyenler vardı. Onu da inkâr etmiyorum. Fakat Kürt ihtilâlinin sürdü-

rülmesinin en ağır yükünü, verdiği vergilerle Kürt halkı kendisi omuzunda taşıyordu.”

HEYKEL:

“İran’dan başka da sizi destekleyenlerin olduğunu söyledin ama kimler olduğunu açıklamadın,” dedim.

BARZANI:

“Özgürlük dostları” diye karşılık verdi; “dünya özgürlükçülerin dostlarından boşalmış değildir. Fakat ben bugün kimseyi güç durumda bırakmak istemiyorum.”

Barzani şöyle devam etti:

“Ben, Arap ulusuna ihanet etmem. Araplarla Kürtler kardeşdir. Sonra ben özgürlüğün ne anlama geldiğini bilirim. Sen, benim hayat hikâyemi bilir misin?”

Sonra şöyle sürdürdü sözlerini:

“Ben hayata gözlerimi açtığım zaman kendimi esir buldum. Hatırlıyorum, bütün ailem o zaman Irak’ı yöneten Türkler’in elinde esirdi. Ben de esirdim. Ve o zaman üç yaşındaydım. Genç yaşına erişince kaçtım ve Kürt hareketi ile uğraşmaya başladım. Daha sonra, yanımda aşiretimden 500 kişi ile birlikte İran’a sığın-

dım. Kuzey İran’da Cafer Peşvari hareketi başladı ve ben Peşvari ile göçbirliği yaptım. Sonra, Cafer Peşvari’nin kurduğu Azerbeycan Cumhuriyeti yıkıldı. Bunun üzerine Sovyetler Birliği’ne sığındım. Orada uzun yıllar halkımın ve yurdumun özlemi içinde mülteci hayatı yaşadım. Nuri Sait kellemini istiyordu.

.....

dime sordum, “ne zamana kadar böyle gidecek bu?” diye. Ve kendi kendime, “halkı bu azaptan kurtar, rahata kavuştur, kanlarını dökülmekten koru ve Irak’ın dışına çık,” dedim.

Molla Mustafa Barzani sustu ve derin bir sessizliğe daldı. Söylediklerinde, elindeki avucundaki herşeyi kaybetmiş gibi bir hali vardı. Artık ısrar etmekte bir yarar yoktu.

Tahran’da kaldığım Interncontinental Oteli’ne döndüm ve orada, Barzani ile yaptığım konuşma üzerine bazı notlar yazdım hatıra defterime. O gün hatıra defterime yazdığım notlar şunlar:

1- Adam söylediklerine hiç kuşkusuz inanarak konuşuyor. Aslında kendi değer ölçülerine teslim olmuş ve o ölçülerle bir ateşkes yapmıştır. Şimdi ise sonunu bekliyor. Yarar umacağı ya da başkasının yarar umabileceği bir rolünün kalmış olabileceğini sanmıyorum.

2- Hayatının ortaya koyduğu deneyim, değişik açılardan incelenmeye değer. Ve bu deneyimden birtakım dersler ve ibretler çıkarmak da mümkün. Bir dönemde bazı sonuçlar gerçekleştirmesini sağlayan bir mantıkla davranmış olan bir adamın deneyimi. Oysa zaman değişmiş ve kendisi bu değişimin farkında olmamış. Bu yüzden de birdenbire şartların gerisinde kalmış ve olaylar birdenbire kendisini aşmış.

.....

3. Irak’ın bugünkü yönetimine dost olan herkes ona (Irak’a, Ç.N.) içtenlikle şu öğütü vermelidir:

Mustafa Barzani ile ilgili perde kapandı, fakat Kürt halkı mevcuttur. Ve bu halkın Irak yurdu çerçevesi içinde meşru ulusal hakları vardır. Senin bu halka, onun silahlı ihtilâli sırasında yaptığın vaatlerin uygulanması ve hatta mümkün olduğu zaman, fazlasıyla uygulanması gereklidir. Bu, o halkın hakkıdır. Ve bu ayrıca da zorunludur. Çünkü Irak’ın Arap savaşına katılabilmesi için, iç savaşın Irak’a bir daha geri dönmemesi gerekir. □

Malatya'dan Mektup

Cezaevlerinin sorunları çözüm bekliyor!

Bir süre önce ülkedeki cezaevlerinin hemen hemen bütününde meydana gelen açlık grevleri, ölüm oruçları vb. eylemliliklerle cezaevleri, kamuoyunun gündemini işgal etti. Cezaevlerinin gerçek yüzü insanca olmayan koşulları gün ışığına çıkardı. Birçok kurum, kuruluş ve basın organları cezaevlerinde varolan sorunların ne olduğuna ve nereden kaynaklandığını ortaya koymaya çalıştı.

Bugün gelinen aşamada bazı değişimler olmasına, bazı sorunlara çözümler getirilmesine ve birçok sorunda biçim değiştirerek varlığını sürdürmesine karşın, sorunlara kaynaklık eden temel durum bu temel durumun yarattığı ana sorunlar devam ediyor ve genel bir ifade ile belirtilmesi gerekirse; cezaevlerinin her yönden karşı karşıya olduğu ypratıcı sorunlar çözüm bekliyor.

Biz kendi yaşadığımız ve yaşıyor olduğumuz gerçeklerden hareketle sorunu bir de bu ağır koşullarda yıllarca yaşamış ve yaşayacak olanlar açısından doğrudan kendilerini ilgilendiren insanları, yani bizler açısından ortaya koymaya, kaynaklarını belirlemeye ve yönelmesi gereken çözümlerin neler olması gerektiğine işaret etmeye çalışmak istiyoruz.

"Olağanüstü dönemin" olağanüstü genelgeleriyle yaratılan cezaevlerinin bir insan için hiçbir yönden kabullenilemez fiziksel, zihinsel ve psikolojik bakımlardan aşırı derecede erozyona uğratmaya yönelik her türlü insani değerlerin yok sayıldığı ve ayaklar altına alınmaya çalışıldığı

koşullarını gördük, yaşadık. Bunların ne olduğunu artık herkesçe biliniyor. Özetlemeye çalışırsak; işkence, katliam, baskı yoğun psikolojik saldırı, zor yoluyla "eğitim", kişiliğini boşaltma çabaları, siyasi inanç ve kimliğinden soyutlayarak atomize edilmiş bireyler halinde toplum sorunlarına karşı ilgisiz sıradan insanlar konumuna düşürme politikaları günün 24 saati huzursuz etme, her olayın işkence ve hücre cezası için neden oluşturduğu bir ortam, hastalıkları, yetersiz bakım ve çoğu kez de tedavi olanığının bir baskı unsuru olarak kullanılması, aşağılanma, açlık, dergi, kitap vb. yayınların ve çoğu kez de günlük gazetelerin dahi verilmemesi ve böylece dış dünya ile ilişkilerin kopartılmaya çalışılması, haberleşmenin engellenmesi ve çoğu kez de tamamen imkânsız hale getirilmesi. Bu liste, somut olaylar, örnekleri ile birlikte çok daha genişletilebilir. Ne var ki bunların çoğu artık bilinir durumda.

Tüm bu uygulamalar bu koşulları yaşayanlara şu iki seçenek dışında başka bir yol bırakmadı. Ya, bu insanca olmayan uygulamaları, onursuz ve kişiliksiz yaşamı kabullenerek sessiz, her şeye boyun eğen ve en doğal insani haklarını dahi gözetmeyen bireyler haline gelecekler; ya da, böyle bir yaşamı reddederken, onurunu ve kimliğini korumaya çalışacaklardır. Elbette bu ikinci yol çetin, uzun süreli bir mücadeleyi ve olağanüstü zorlukları gerektirir. Ancak şu bir gerçek ki, bu türden uygulamalarla kişiliksizleştirilebi-

leceği ve teslim alınabileceği hayallerinin gerçek dışılığı, ölümler ve sakat kalmalar pahasına yükselen bir direnme çizgisiyle gösterildi, insanlık onuru her şeyin üzerinde tutuldu, korundu ve geliştirildi.

İşte geçtiğimiz dönemde hızla yaygınlaşan ve sıçramalı bir gelişme gösteren cezaevi eylemlilikleri yıllarca sürdürülen bu uygulamalara karşı, o ana kadar denenmiş bütün yöntemler ve yapılan girişimlerin hiçbir sonuç vermemesi üzerine ortaya çıkan tepkinin sorunları duyurmanın, onlara sahip çıkmanın ve çözümlerini istemenin, yılların birikimine dayanan yoğun bir ifadesidir. Bu noktaya varmadan, birçok cezaevinde olduğu gibi Malatya E-Tipi cezaevinde de sorunlar idarecilere, saycılara, Adalet Bakanlığı'na çeşitli yollarla aktarıldı, çözümleri istendi. Dilekçeler yazıldı, protesto eylemleri düzenlendi. 1984 Haziran ve Aralık aylarında iki açlık grevi yapıldı. Daha sonra yine defalarca sorunlar aktarıldı, protesto ve uyarı eylemleri düzenlendi. 1986 2 Kasım'ında dört gün süren bir açlık grevi yapıldı. Ancak yine, tüm bu girişimlerin sonuç vermemesi üzerine 1987 14 Temmuz'da yeniden süresiz açlık grevi yapıldı ve bu açlık grevine 14 gün sonra sorunlara çözüm getirileceği taahhütü üzerine son verildi. İşte bu son açlık grevi eylemliliklerin cezaevleri genelinde hızla yaygınlaştığı aşamaya denk gelen açlık grevidir. Bu dönemde bizlere nasıl yaklaşıldığı ve sorunlara nasıl bakıldığı en yetkili ağızlardan gazete ve dergi sütunlarına ibret verici birer belge olarak dökülmüştür. Sanki cezaevlerinde ölümler, sakat kalmalar, işkenceler, baskılar ve insan onurunu hiçe sayan uygulamalar olmamış ve hiçbir sorun yokmuş gibi neredeyse bu eylemlerin keyif için yapıldığı söyleniyordu. Aynı dönemde mevcut tüzükte değişikliğe gidileceği yönünde bir yaklaşım olmuş, ancak bu da sorunları çözmek yönünde değil, aksine sorunları sürdürmeye daha kesin yasal dayanaklar sunmaya yönelik olmuştur. Tek-tip elbise (ki bu insanlık onurunu aşağılamanın, tek-tip insan yaratmanın ve mahkûmlar

üzerinde bir baskı oluşturmanın aracı olarak kullanılmamıştır) tüzük maddesi haline getirilmiş ve tutuklulara da zorunlu olmuştur. Bu konuda da tüm çabamıza ve çeşitli biçimlerde bu istemi dile getirmemize karşın bir sonuç alamayınca 2 Kasım 1987 tarihinde tek tip elbiseleri bir daha giymeme kararı aldık ve bunu uygulamaya soktuk.

Görüldüğü gibi sorunların temel kaynağı insan onurunu yok farz eden uygulamalara yönelmesi ve bunların kabulünün sağlanması için, her türden yöntemin mübah sayıldığı bir dayatmaya başvurulmasıdır. (Bu durum bugün de 1981 yılında çıkarılan ve cezaevlerine gönderilen genelgeyle cezaevlerinin yönetilmek istenmesinde somutlaşıyor.) Ortaya konulan eylemliliklerin sorumlusu ise, bu dayatmayı yapanlar, insanca olmayan bir yaşamı bize kabul ettirmeye zorlayanlar, her tür girişim ve başvuruya ilgisiz kalarak kulak tıkayanlardır. Ve yine hemen anlaşılacağı gibi varolan sorunlar insan unsurunu temel alan yeni düzenlemelere gidilmesiyle çözümlenebilir.

Bugün cezaevlerinde yıllardır yaşanan sorunların bir bölümüne, içinde bulunduğumuz cezaevinde çözümler getirilmiştir. Fiziki baskı durdurulmuş, psikolojik baskı stürlandırılmış, beslenme olanakları ve kitap-dergi gibi yayınların takip edilmesi olanakları genişletilmiş, havalandırma saatleri yeterli hale getirilmiştir. Ancak bu gelişmeler nispidir ve varolan temel sorunların ortaya koyduğu zorlukların bir bölümüdür. Yine birçok cezaevinde fiziki ve yoğun psikolojik baskılar görülmekte, açlık ve yetersiz beslenme işe bedellerinin komik düzeyine (günde 375 lira) bağlı olarak önemli bir sorun olarak karşımızda durmakta, kimi cezaevlerinde, daha iyi koşullar varken, diğerlerinde çok daha geri koşullar bulunmaktadır. Bu da gösteriyor ki, sorun temelde tüzük ve yönetmelik sorunudur. Bazı cezaevlerindeki yöneticilerin daha iyi niyetli olması, belki kısa vadede o cezaevi bazı olanakları diğerlerine göre nispeten daha iyi koşullar yaratabilir. Ancak bu durum kalıcı bir özellik taşımaz, cezaevlerin-

deki temel sorunların ortadan kaldırılmasında bir daha uygulamaya sokulmasında bir güvence teşkil etmez, zira mevcut durumda isterlerse cezaevlerini her yönüyle yaşanamaz hale getirmeyi (cezaevleri yöneticileri açısından) mümkün kılacak yasal dayanaklar vardır. Yapılması gereken, insan onurunu hiçe sayan yöneticilerin iyi ya da kötü olmalarına bağlı olarak kişisel yorum ve tercihlerle birbirinden çok farklı uygulamalara geçme olanağını veren tüzük ve yönetmeliklerin, insan onurunu esas alan, sorunu iyi-kötü yönetici sorunu olmaktan çıkarıp kişisel yorum ve tercihlerle cezaevlerinin yönetilmesi olanaklarını kapsayan yeni tüzük ve yönetmeliklerin, ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin görüşleri alınarak ve kamuoyunda tartışılarak hazırlanmasıdır.

Bugüne kadar tüm çaba ve girişimlere karşın, bu yönde olumlu bir adım atılması bir yana son düzenlemeler ile tek tip elbise bir tüzük sorunu haline getirilmiş, en basit ve doğal tepkiler bile "disiplin cezası gerektirecek" olaylar içine alınmıştır. Sorunlar, gerçek kaynakları görülerek çözümlenmesi gerekirken, sorunları dile getirmeyi cezalandırmak "çözüm" olarak sunulmuştur.

Ancak bilinmelidir ki, cezaevlerinde gelişen eylemliliklerin nedeni

tüzükte "bu sorunları dile getirme yolları olan şu şu şu hareketler disiplini bozucu mahiyettedir ve ceza gerektirir" hükmünün yokluğu değil, insanca olmayan bir yaşamı kabule zorlayan uygulamaların varlığıdır. Bu anlamda, bu nedenler ortadan kaldırılmadığı sürece benzer eylemliliklerin son bulması mümkün olamaz.

Kısacası cezaevleri yükü sorunlara sahiptir ve bu sorunlar hâlâ çözüm beklemektedir.

Bu sorunların sağlıklı ve kalıcı çözümlü için ise sivas maddelerden ceza alanlar siyasi hükümlü statüsü içinde değerlendirilmelidir.

Tek-tip elbise kaldırılmamıştır.

Cezaevlerindeki yaşam koşulları düzeltilmelidir.

Mevcut tüzük ve yönetmelikler insan unsurunu temel alan, konuyla ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin görüşlerini değerlendirip kamuoyunda tartışılarak hazırlanan yeni tüzük ve yönetmeliklerle değiştirilmelidir.

Arkadaşları adına

Atilla Azrak,

Hayrettin Küçük

Mehmet Poyraz

Malatya E Tipi Cezaevi

Konser'li Protesto

Ankara'ya konser vermeye ve tutuklu bulunan solistleri Efsan Şeşen'in uğradığı haksız uygulamaları protesto için topladıkları imzaları TBMM Başkanlığı'na (12-1-1988) vermeye gelen Grup Yorum Sıhhiye Apdli İpekçi Parkı'nda konser verdi. Konsere SHP Ankara milletvekilleri Arif Sağ ve Rıza Yılmaz, Erzincan milletvekili Mustafa Kul ve İstanbul milletvekili M. Ali Eren de katıldılar. Ayrıca yayıncı M. İlhan Erdost ve şair Ahmet Telli de dinleyiciler arasındaydı.

Basına dağıttıkları yazılı açıklama

mada Türkiye'de "uzunca bir süredir uygulanan 'standart insan' giderek standart bir toplum yaratma ve depolitizasyon politikaları"nın her alanda devam ettiğini, bu uygulamaları reddedenlerin her türlü baskıya maruz kaldıklarını belirtiyor.

Grup Yorum olarak özelden solistleri Efsan Şeşen'in, genelde ise cezaevlerindeki haksız uygulamaları protesto için böyle bir kampanya düşündüklerini açıkladılar. Çokça polis ve öğrencinin dinlediği konserden sonra TBMM'ye giderek genel evrak dilekçelerini verdiler.

“Doğramacı Tekeller Kadar Çirkin Bir Adamdır”

ODTÜ Öğrenci Derneği tarafından düzenlenen YÖK konulu panel 9 Ocak'ta Ankara'da yapıldı. Ayşe Tatar'ın yönettiği panele konuşmacı olarak Doç. Dr. Metin Gündal, Tahir Hatipoğlu ve Doç. Yalçın Küçük katıldılar.

Metin Gündal; üniversitelerin diploma makinesi haline getirildiğini, 12 Eylül'den sonra çağdışı ideolojileri savunmayan herkesin tasfiye edildiğini ve yeni yöneticilerin getirildiğini, bu yöneticilerin ise belli bir ideolojinin sempati-zanları olduğunu, ileri öğretimin üyelerinin güvenlik soruşturmaları ve 1402 sayılı Sıkıyönetim kanunuyla görevden alındıklarını, bu çalışmaların kendi ideolojilerine uygun kafalar yaratmak olduğunu vurguladı. Tahir Hatipoğlu ise: “Doğramacı, yalancılığı ile ünlü bir zattır” diye başladığı konuşmasında, öğretim üyelerinin sayısının az, niteliğinin ise düşük olduğunu, bu koşullarda öğrencilerden beşarının beklenemeyeceğini, atılmaların suçunun sisteme olduğunu, vakıflar yolu ile üniversitelere sermayenin direk girdiğini ve Doğramacı'nın Hacettepe Vakıflarını “Hacettepe Holding”e çevirdiğini, YÖK sisteminin para üzerine kurulduğunu ve çeşitli yollarca ünvan dağıtıldığını anlattı. “Doğramacı'ya daha nazik davranalım” uyarısında bulunan Yalçın Küçük, “Doğramacı, tekeller kadar çirkin bir adamdır” diye başlayan konuşmasında, herkesin doğduğu dile eğitim yapmasını, bugün en önemli kaybın öğrenci sevgimizi kaybetmek olduğunu belirtti.

Panelin sonunda iki türkü ile paneli renklendiren Grup Yorum, aynı gün yapılacak planlanan konserine Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi.

FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ TEMSİLCİLİĞİ'NE

ANKARA

Emperyalizmin Orta-Doğu'daki kanlı maşası İsrail, işgal ettiği topraklarda Filistin halkı üzerinde yeni cinayetlere ve ırkçı baskılara girişmiş bulunuyor. Yıllardır Filistin halkı üzerinde sürdürdüğü katliamlara doymayan İsrail işgalci güçleri, Batı-Seria ve Gazze'de yaşayan Filistinlileri insanlık dışı koşullarda yaşamaya mahkum etme uğraşı içinde kamplarda yoksulluk ve sefalet içinde bulunan Filistinlilerin hakkı mücadelesini ateşle ve dayak politikası ile sindirmeye çalışıyor.

Bu canice uygulama aynı zamanda tüm insanlığa ve dünya halklarına yöneliktir. Sabra ve Şatilla'da Barc-el-Burehî kampında kahramanlık destanları yazan Filistin halkı şimdi kahramanca direnişini İsrail işgalci güçlerine karşı sürdürüyor. Hiçbir zorbalık ve zulüm Filistin halkının mücadelesini engelleyemeyecektir.

Çanakale Cezaevi'ndeki siyasi tutuklular olarak Batı-Seria ve Gazze'deki kamplarda işgalcilere karşı yiğitçe direnen Filistinlileri selamlıyor ve onların hakkı mücadelesinin yanında olacağımızı bildiriyoruz.

Zafer Filistin Halkının Olacaktır.

İmzalar

Ad Soyad	İmza	No	Ad Soyad	İmza
37. Ekin Özalp	[İmza]	37	Mehmet Özalp	[İmza]
38. Levent Köyüç	[İmza]	38	Mehmet Özalp	[İmza]
39. Ayhan Özalp	[İmza]	39	Mehmet Özalp	[İmza]
40. Emine Özalp	[İmza]	40	Mehmet Özalp	[İmza]
41. Alkan Özalp	[İmza]	41	Mehmet Özalp	[İmza]
42. Mehmet Özalp	[İmza]	42	Mehmet Özalp	[İmza]
43. Mustafa Özalp	[İmza]	43	Mehmet Özalp	[İmza]
44. Mehmet Özalp	[İmza]	44	Mehmet Özalp	[İmza]
45. Mehmet Özalp	[İmza]	45	Mehmet Özalp	[İmza]
46. Mehmet Özalp	[İmza]	46	Mehmet Özalp	[İmza]
47. Mehmet Özalp	[İmza]	47	Mehmet Özalp	[İmza]
48. Mehmet Özalp	[İmza]	48	Mehmet Özalp	[İmza]
49. Mehmet Özalp	[İmza]	49	Mehmet Özalp	[İmza]
50. Mehmet Özalp	[İmza]	50	Mehmet Özalp	[İmza]
51. Mehmet Özalp	[İmza]	51	Mehmet Özalp	[İmza]
52. Mehmet Özalp	[İmza]	52	Mehmet Özalp	[İmza]
53. Mehmet Özalp	[İmza]	53	Mehmet Özalp	[İmza]
54. Mehmet Özalp	[İmza]	54	Mehmet Özalp	[İmza]
55. Mehmet Özalp	[İmza]	55	Mehmet Özalp	[İmza]
56. Mehmet Özalp	[İmza]	56	Mehmet Özalp	[İmza]
57. Mehmet Özalp	[İmza]	57	Mehmet Özalp	[İmza]
58. Mehmet Özalp	[İmza]	58	Mehmet Özalp	[İmza]
59. Mehmet Özalp	[İmza]	59	Mehmet Özalp	[İmza]
60. Mehmet Özalp	[İmza]	60	Mehmet Özalp	[İmza]

Sonuna kadar hakkı bir mücadele yer altında, yer üstünde ve mahpusa da yankısını bulur.

Dünden Yarına Bir Umut Ve İki Ayrı Alpagut

Hüseyin ŞİMŞEK

Sokaktaki adam durdurulup sorulsa, yerini bilmediği, dahası adını ilk kez duyduğunu söyleyeceği illerimiz mutlaka vardır. Bunun yanında öyle köylerimiz, bölgelerimiz ve dağlarımız var ki, sahne oldukları olaylarla ülke gündemine girmiş, haftalarımızda yer edinmiştir. Beyler Deresi, Munzur ve Nurhak dağları, Vartınik, Kızılder, Toroslar, Çeltik, İnekli...

Bir de Alpagut vardı. Şimdi de var. Hem bir değil iki Alpagut. İki, ülkemiz işçi sınıfı mücadelesinde "dünden yarına bir umut" diye tarihe geçen Çorum'un Alpagut'u. '60'lı kuşak iyi bilir. Hatta Metrisliler de. Şu koşullar arasında düzenlenen bilgi yarışmalarında, bir çok kez sorulan Alpagut... Ülkemizde başka bir Alpagut olduğuna ise, çoğu insan geçen ay öğrendi. İlk Alpagut'tan sonra, öteki de tam ondokuz yıl sonra, gazete manşetlerine çıkarak, gündemimize giriverdi. Bu Bursa'nın bir köyü olan Alpagut'tu.

Tek ortaklıkları, adları değildi Alpagutların.

Her iki Alpagut da, maden ocaklarıyla gündemimize girdiler. 1969 Temmuz'unda Çorum-Alpagut'ta yaşananlar, gazete manşetlerinde "işçiler madene el koydu" biçiminde tanımlandı. Ve yıllar sonra, yine bir gazete manşeti: "Alpagut'ta maden sancısı." Bu Alpagut, başka Alpagut'tu. Bursa'nın bir madenci köyü. Bu kez madeni işgal eden, orda çalışan işçiler değil köylülerdi. Genç yaşlı, kadın erkek ve bir de kız çocuğu.

İyi bilinmesi, bellekmesi ve unutulma-

ması gereken birer öyküleri var, her iki Alpagut'un da. Jandarma baskısı, Bey zoru, işten atılma, emeğin ücretsiz kullanımı, özgün direnişleri, zafer sevinçleri ve dramlarıyla.

Üretenin Yöneten Olduğu Günler

Çorum Özel İdaresi'nin elindeki Alpagut Linyit Ocakları'nda çalışan işçiler, talep ettikleri haklar kabul edilme-yip, ücretleri ödenmeyince, 1969 Temmuz'unda, maden ocağını işgal ettiler. Türkiye tarihinde ilk kez yaşanan bir olaydı bu. Maden üreticileri, işyerlerinin yönetimini de üstlenmişlerdi. Tam otuzdört gün ve her şeyiyle. Belki kısacık, ama, üretenele yönetenin ayırdığı harika bir süreç.

Otuzdördüncü gün, jandarma gücü devreye sokularak, madeni, çalışanların yönetmesine son verildi. Beşi sendika yöneticisi olan onüç işçi ile bir memur işten atıldı. Bu kusa, fakat önemli deneyim ve geleceğe dair birçok ipucu içeren eylemi yapan işçiler, o gün şunları söylüyordu: "Biz 34 günlük yönetimimiz sırasında 840 bin lira hasılat elde ettik, ücretleri rahatça ödediğimiz gibi, yatırım da yaptık." Oysa işveren "mali imkansızlıkları"ni öne sürerek, ücretleri zamanında ödemiyor, ücret zammına yanaşmıyordu.

İşgal eylemine jandarma gücüyle son verdirilmesini ise, sendikamızın Bölge Temsilcisi şöyle değerlendirmekteydi: "Biz istemesek kaldıramazlardı... Çevre köylerin halkını çocuk, genç ihtiyaç yardımı çağıracaktık. Geleceklerdi de..." Sıcak sığına yaşanan pratik, bir gerçeği kafalara apaçık sokuyordu:

Mücadele, yalnız ücret mücadelesi değil, dolayısıyla işçiler ile köylüler arasında dayanışma zorunludur. Ki işçilerin en azından bir kısmı, uzun vadedeki istemlerini de vurgulayarak, mücadeleyi kavrayışlarının düzeyini ortaya koyuyorlardı. Yaşlı bir işçi, "ben isterdim ki, hak-kımızı vermeyen iktidarı başımızdan atalım" demektedir gazetecilere.

İşgal Bitti Sıra Grevde

İşgal eylemi sırasında işten atılanların, işe alınması ve istemlerinin kabul edilmesi için grev kararı alındı. 1969 Ağustos'unun son haftası: Madencilik grev hazırlığında. Valiye verilen on günlük sürenin sonuna gelindiğinde, grev kararının uygulanmasına gerek kalmadı. Önceleri, işçilerin hiç bir isteğini kabule yanaşmayan işveren, işgal eyleminden sonra tavırını yumuşatmış, sendikayla görüşmelere oturmuştu. Sonuçsuz kalan birkaç görüşmenin ardından, 28 Ağustos'ta işveren bütün istekleri kabul ederek, toplu sözleşmeyi imzaladı.

Direniş sırasında atılanlar, işe geri alındı. Geciken ücretlerin ödenmesi kabul edildi. Asgari ücret, yeraltı ve yerüstü olmak üzere, yeniden belirlendi. Bu arada ilginç ve önemli bir nokta: Üç iş-verenden ve üç de işçilerden oluşan bir "İşçi Alma Komisyonu" kuruldu. Bu şu demekti: İşe alma, artık işverenin tekelinde olmayacaktır. Bugünü düşünürken kulakları çınlatacak bir şey bu.

Sözleşme sonrasındaki havayı, İşçi-Köylü Gazetesi muhabirleri geçtikleri haberde şöyle yanıtacaklardı: "İşçiler çok sevinçli olduklarını, hak almak için sonuna kadar direnebileceklerini her zaman gösterdiklerini söylemektedirler."

Gerçekte yaşanan, tam bir "pratik içinde bilinçlenme" olayıydı. Bunu bir işçi o günlerde şöyle açıklıyordu: "...İşletmenin zarar etmediği bizim tecrübelerimizle ortaya çıkmıştır. Fakat kazanılan parayla Vilayet başka işleri görüyor. Valinin milletvekillerine çektiği ziyafetler karşılıyor." Madencilik kendi mücadelelerinin dışında, hiçbir gücü sorunlarını çözemeyeceğini görüyorlardı. "Vali de, mebus da tutmıyor bizi. Çünkü rahatları yerinde" diyorlardı. "Zora gelmeden para vermiyorlar." İş-

te, o günün Alpagut madencilerinin, kendi basit gerçeğini kavrayış böyledi. Yıllar öncesinin bu deneyiminden çı-

tışır oldu. Fakat, Alpagut madencileri mücadelelerini bir daha öyle ileri eylem düzeyine çıkaramadılar.

Bugüne kadar, köyün 3 bin dönümlük ekili arazisinin yarısı ocağın yolaçtığı heyelanla yutuldu. Çatlaklar yer yer adam boyunda. Ocağın çevresinde ise, kaymalar olanca hızıyla devam ediyor... Hepsisi bu kadar değil elbet. Dört yıl önce, Bükköy Madencilik Limited Şirketi'nin yeni sahibi, Alpagut'lulara "size iş yok" diyecekti. Köyde, tam 80 kamyon "işsiz" yatıyordu. Ve kayan topraklarından ürün alamayan köylülerin senelerine protestolar yağıyordu.

Maden toprakları yutuyor aralıksız. Çiftçilik yapılamıyor. Ve Alpagut'lular bir kooperatif çatısı altında toplanıyor. Çünkü, sorun bir-iki değildi. Maden sahibi, mali futursuz taşımalarını isteyerek vergi kaçırıyor, topraklarını yok pahasına ele geçirme planları yapıyor, muhtar taşıma işini tekeline almak için patrona sokuluyordu... Bu sorunlara karşı birlikte durulursa bir sonuç alınabilirdi. Fakat, maden sahibi "kooperatifi feshedin iş veririm" diyordu bu kez.

Alpagut'ta dört kahve var. Üçünde, muhtara lanetler yağar. Muhtarın amca torununun işlettiği tek kahveye devam edenlerse, onu savunanlar. Onlar kooperatifte değiller. Ocaktan iş de alabiliyorlar. Öbür taraf bir avuç da olsa, hâlme başarlınca kefareti açlıkla karşı karşıya kalmak oldu.

karılacak çok ders var elbet. İşçiler, kendileri açısından "biraz daha iyi olur" düşüncesiyle, ocakların Türkiye Kömür İşletmeleri'ne devredilmesini de talep etmekteydiler. Ama hemen ekliyordular: "TKİ de aynı şeyi yaparsa, ona da karşı durur mücadele ederiz." Bir ara, sendikacılar bunun için Ankara'ya gitti. Maden-İş Sendikası Sekreteri aklınca yetkilileri karar üstündeyken kızdırmamak için, "biz yöneticilerimizden memnunuz..." şeklinde bir açıklama yaptı.

Bu Alpagut Başka Alpagut

Yer Bursa ve tarih 22 Ocak 1988. Nazım dünyamızdan ayrılışı tam çeyrek asır oldu. Ve Bursa, hâlâ Yeşil, Havlucu Recep'ler, emeklerini pazarlamaya devam ediyor. Ki her yıl, yeni yeni Recep'ler ithal ediliyor Bulgaria'dan ve burjuvazi bir "hürriyet satıcısı." Bursa böyle yeşil kaldıkça...

Bursa'nın Alpagut'u, Mustafakemalpaşa ilçesine bağlı bir maden köyü. Bir Perşembe günü, Alpagut köylüleri bölgelerindeki maden ocağını işgal etti. Hemen aynı gün, Bursa'dan onar gruplar halinde, jandarma komandoları gönderildi olay yerine. İlk müdahalede, 35'i kadın 64 kişi tutuklandı. Öte yandan, muhtar tarafından ocak baskınının "fevri olan" köylülerin bir listesi tutuşturuldu komandoların eline.

Suçları, "toplu halde mala zarar vermek" ve "iş hürriyetini engellemek" olarak tanımlandı. Beş gün sonra tutuklu sayısı 66'yı bulacaktı.

Maden köyünde yaşanan, ne yazık ki tam anlamıyla bir dramdı. Tutuklananların arasında, yedi çift yer alıyordu. Şimdi en zor durumda kalanlar ise, bunların çocukları oldu. Cezaevindeki 35 kadından geriye 64 çocuk kaldı, "imece" yöntemleriyle çocuklara bakılmaya çalışılıyor.

Peki bu dramın kaynağı neydi?

Komando Baskısı ve Bey Zoru

Alpagut köylüleri, 22 Ocak'tan bu yana uyku uyumuyor. Çünkü, her an jandarmaların gelebileceği bekleyişindedir. Baskın eyleminden sonra, en zoru da, "arananlar listesinde" kilerden birinin akrabası olmaktı. Komandolar, listede yakını olanlara baskı yapıyor, ne yapıp edip eldeki listeyi tamamlamaya çalışıyor. Herkes, yakını yerine "rehin" alınma tedirginliğini yaşıyordu.

Tutuklananların içinde, onbeş yaşında bir kız çocuğu da vardı. O da, "iş hürriyetini engellemiş"ti. Ve zor kullanmak yalnızca "sermayecinin hakkı"ydı. Nitekim, olaydan sonra, işletme müdürü açıkça belirtmişti bunu: "Yönetmelikler bize 'bakanlık adına' istisna yetkisi veriyor. Biz kömürü çıkarırız. Gerekiirse de köyleri yıkarız."

Köylüler, tutuklu-tutuksuz mahkeme önüne çıkacak ve açlığını kendilerine yaptırdığını hesabını vereceklerdi. Bu kez de, "yaman" çıkmıştı bey. Fakat, ahı tutmaz mıydı bir gün, "ayrı dillerde aynı şarkıyı okuyanlar"ın?

İşte iki ayrı Alpagut. Teki, dünden yarına bir umut. Küçük çaplı bilinçli pratik harikası. Öteki, kendiliğindenci bir öfke patlaması. Bir sınıfsal çatışma draması. □

Yaptı da ne oldu? Sendikacının Bölge Temsilcisi karga bir açıklamayla, işçilerin Sekretere tepkilerini dile getirmişti: "Bileğimizin hakkıyla aldığımız ve alacağımız hakları, onların bir lütfu derecesine düşürmeyiz." Sendikacıların, işçilere yabancılaşmaktan kendilerini alamayışı, o gün bu somut olayda da yaşandı. Sendikacılar işçilerin mücadele hedeflerini tam kavramış değillerdi. Öyle ki yapılan görüşmeler ve durum hakkında, işçilere bilgi vermeye bile gerek duymayabiliyorlardı. Madenciler kendileriyle tartışma toplantıları yapılmasını belirtiyor, "sendikacılar da bizi tutmuyor" diyerek, onlara güvensizliklerini dile getiriyorlardı.

Ücretlerin zamanında ödenmesi, sadece bir-iki ay için geçerli olabilirdi. Aylıkların yine ödenmemeye başlaması, işçilerin gırtlaklarına kadar borçta kafinası üzerine, "yeni eylem biçimleri" tar-

M. İlhan Erdost ile Söyleşi!

• *İnsan hakları ihlâli, ülkemizde esas olarak siyasal boyutlarda gündemdedir.*

Y.D.: İnsan Hakları denince ne anlaşılmalıdır?

M. İlhan Erdost: İnsan hakları kavramı yerel ve ulusal boyutlarından genel evrensel boyutlara evrimleşmiştir. Bir başka deyişle insan nerede olursa olsun insanın sahibi olmuştur. Bunun içindir ki insan hakları kavramı Türkiye için farklı bir kavram değildir. Günümüzde bu kavram evrimleşmiştir.

İnsan hakları kavramı insanı bedensel, zihinsel varlığının, varlık olarak korunması ve özgürce gelişmesi olarak tanımlanabilir. Doğal ki bir toplumda varlık olarak insan yalnızca bedensel ve düşünsel olarak değil, toplumun içerisinde, üretimdeki yerinde düşünmek gerekir. Bu açıdan insanın bedensel varlığını koruma, kullanma hakkı kadar öğrenme, bilme ve düşünce üretme hakkı kadar çalışma hakkı da insan haklarının temel öğeleridir.

Bugün ülkemizde insan hakları kişisel ya da bireysel alanlarda ihlâl edilmekle birlikte, bu ihlâllerin geniş ve derin boyutlu olmasının nedenini toplumsal olaylarda aramak gerekir. Bu nedenle insan hakları ihlâli, ülkemizde esas olarak siyasal boyutlarda gündemdedir.

Y.D.: Türkiye’de insan hakları mücadelesi nasıl olmalıdır?

M. İlhan Erdost: Yukarıda belirttiğim gibi insan hakları ihlâllerinin Türkiye’de bireysel ve toplumsal yönleri vardır. Bunu kişisel ve siyasal olarak da ifade edebiliriz. Son yedi yılda insan haklarının ülkemizde en yoğun ve en geniş ihlâlleri toplumsal ve siyasal amaçlıdır. Benim kanım ülkenin demokratikleşmesi, özgürleşmesi doğrultusunda verilen savaşım her şeyden önce insan haklarının siyasal amaçlı ihlâllerine karşı savaşımla bütünleşmelidir.

Y.D.: İ.H.D.’nin şu ana kadarki

politikasını nasıl buluyorsunuz?

M. İlhan Erdost: İ.H.D.’de, derneğin bir şubesinde yeni yer aldım; bu nedenle genel merkezin sorumluluğu sınırlarına girmek istemem. Ancak şunu belirteyim; İHD’nin kuruluşu yenidir. Kuruluş aşaması derneğin fiziksel gereksinimlerini oluşturmak, insan hakları konusunda bugüne değin yapılmış çabaları ve kuruluşları araştırmak, insan hakları kavramının gelişimini ve oluşumunu irdelemek gibi “altyapısal” diyebileceğimiz konulara ağırlık vermek, bunları tamamlamak durumunda olmuş, bunun yanı sıra işkence, cezaevi, 12 Eylül hukuku, genel af ve ölüm cezalarının kaldırılması doğrultusunda ciddi çabalar harcamıştır. Şubelerin oluşturulması henüz tamamlanmamıştır. Genelde derneğin daha mücadeleci olmasını arzu ettiğimi ekleyeyim.

Y.D.: Genel af kampanyasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

M. İlhan Erdost: Genel af kampanyası dernek etkinliği açısından başarıya ulaşmış bir kampanyadır. Yurt içinden ve yurt dışından 150 bine yakın imza gelmiştir. Türkiye’de ilk kez bu kadar çok sayıda imza toplanmıştır. Amacı doğrultusunda imzalar TBMM’ne verilmiştir. Bu imzalar halkın genel eğiliminin genel af çıkarılması doğrultusunda olduğunun maddi kanıtıdır. Hangi partiden olursa olsun Millet Meclisi üyeleri, halkın bu genel isteğine kulak vermek ve genel af doğrultusunda vakit geçirilmeksizin yasa önerisi hazırlamak durumundadır.

Bir başka noktaya değineyim. İnsan Hakları Derneği varolan statü içerisinde kurulmuş bir dernektir. Bizim, bireyler olarak kendimizin elbette benimsediğimiz ideolojiler vardır. Ama dernek bir siyasal parti ve bu anlamda siyasal bir kuruluş de-

ğildir. İdeolojik anlamda siyasal partilerin sloganları elbette cezaevinde bulunan siyasal tutuklu ve hükümlüler için farklı olacaktır. Ama İnsan Hakları Derneği bu anlamda siyasal bir kuruluş olmadığı için genel af sloganı gerçekçi ve somut bir slogandır.

Y.D.: İnsan hakları açısından ana dil sorununu nasıl değerlendiriyorsunuz?

M. İlhan Erdost: Anayasa’da devletin dilinin Türkçe olduğu belirtilmiştir. Bende devletin dilinin Türkçe olması gerektiği inancındayım. Gene Anayasa’da düşüncelerin açıklanması ve yapılmasında kanunla yasaklanmış herhangi bir dil kullanılamaz denmekte ve ayrıca bu hükmün düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti sayılamayacağı belirtilmektedir. Devletin dilinin resmi dili Türkçe olması demek, herkesin anadilinin yani anasının dilinin Türkçe olacağı anlamına gelmez. Bugün dünyanın hiçbir ülkesinde resmi dile yüzde yüz bütünüleşen yani ana dili yüzde yüz resmi dil olan hiçbir ulusal topluluk yoktur. Ulus kavramı çağdaş bir kavramdır ve uluslar çeşitli ana dillerin var olduğu topluluklardan oluşur. Ulus ve ulusal birliği ana dil sorununa indirgemek son derece yanlış bir tutumdur. İnsanın insan olarak gelişmesinin bence temel öğesi ana dilinde söylenmiş türküleri, şiirleri, öyküleri dinlemek, okumak ve yazmaktır. Ulusal birliğin baskıcı yöntemlerle sağlanamayacağı, aksine demokratik yöntemler içerisinde kardeşçe birliğin sağlanabileceği bir gerçektir. Ana dili Türkçe olanlara yapılan baskılar beni nasıl rahatsız ediyorsa, ana dili Türkçe olmayanlara yapılan baskıda aynı şekilde rahatsız ediyordum.

Y.D.: Teşekkürler Sayın Erdost.

□

İşkencelerde tavizsiz direniş geleneğini yaygınlaştırmak için yaşanmış tecrübelerden öğrenmesini bilelim! -1-

Cafer Can

Esaslı tecrübeler kavganın göbeğinde, savaşın ön saflarında yoğun çarpışmalar içinde, insan iradesini zorlayan ağır koşullar altında, ölümlerle her an burun buruna, düşe kalka, sabır ve inatla ilerleyerek, acılarıyla yaralarla sevişerek, her defasında düşmanın insan ruhunu teslim almayı denediği ince taktikleri, kaba saldırıları pahasına kazanılacaktır.

Hayatın bu alanında, girişilen her kavgada başarının yolu, inançlı ama aynı zamanda bilinçli bir mücadele vermekten geçer. Sadece ne için mücadele ettiğini ve zafere yürekten inanmak yetmez. Ona gerçekten ulaşabilmek için hangi koşullarda nasıl mücadele edileceğini ve nerede nasıl davranılacağını da bilmek, öğrenmek gerekir.

Kuşkusuz, insanın birçok şeyi doğrudan yaşayarak öğrenmesi daha önemlidir. Çoğu alanda mücadelelenin inceliklerini ilk kez kendi pratiğinden öğrenmesi kaçınılmazdır. Her şeyi eğitim alanında öğrenip tam yetkin ve tecrübeli bir savaşçı olarak meydana çıkmanın imkânı olmadığına göre, bu böyle olacaktır. Ve en esaslı tecrübeler kavganın göbeğinde, savaşın ön saflarında yoğun çarpışmalar içinde, insan iradesini zorlayan ağır koşullar altında, ölümlerle her an burun buruna, düşe kalka, sabır ve inatla ilerleyerek, acılarıyla yaralarla sevişerek, her defasında düşmanın insan ruhunu teslim almayı denediği ince taktikleri,

kaba saldırıları ya da dolu fırtınalı badirelerden geçerek -bazen çok sayılarda yitirme pahasına- kazanılabilmektedir.

Bizim için diyoruz "savaşı savasarak öğreneceğiz!", "yenile yenile yenmesini..." Başkan Mao'nun "savaşmak, başarısızlığa uğramak, gene savaşmak, gene başarısızlığa uğramak... taaki zafere ulaşmaya kadar böyle davranmak..." sözü ve "başarısızlık başarının anahtarı" özdeyişi de aynı anlama geliyor. Lakin sınıf mücadelesinin zorluğunu, çetinliğini, büyük kararlılık gerektirdiğini ve kesin zafere varıncaya dek kayıplar vermenin, yenilgiler tatmanın doğallığını anlatan bütün bu sözler ve benzerleri eğitimin önemini küçümsemek ve ciddiyetsizlik ve hazırlıksızlık sonucu ucuz kayıplar verip kolay yenilgiler alarak zaferin bedelini ağırlaştırmayı ve süresini uzatmayı normal karşılanabilir bir şey olarak göstermek için söylenmemiştir. Asla ve asla böyle algılanmamalı, eğitimin önemi ve yaşanmış tecrübelerden öğrenmenin değeri çok iyi kavranmalıdır. Aksi bir anlayı-

şın (her şeyi kendi pratiğinden öğrenmek, ampirizm-dar deneycilik) doğal sonucu kafayı duvarlara çarpa çarpa öğrenmek ve bazen de öğrenmeden yitip gitmektir. Böylesi durumlara düşmemek için her imkândan yararlanarak, kendimizi sürekli eğitmeli, savaşın kurallarını/yöntemlerini mümkün olduğunca iyi öğrenmeli, her olasılığı dikkate alarak, her türlü zorluğun üstesinden gelecek şekilde hazırlanmalı, başarıyı önceden garantilemek için gereken çabayı zamanında sarfetmeliyiz. Bu zorlukları -hangi alanda olursa olsun- layıkıyla yerine getirdiğimiz taktirde zaferi savaştan önce kazanmış oluruz.

Düşmanların silahlı-pusatlı, her türlü araç gereç ve imkânna sahip, gaddar, hayasız, pervasız ve saldırgan; bizimse karşısında bilinci ve yüreğinden başka hiçbir silahı olmayan, eli kolu bağlı bir tutsak olduğumuz işkencehanelerdeki, zindanlardaki direnme savaşçılarından söz ediyoruz.

Evet bu yalnız silahlı çarpışmalar için geçerli olan ve yalnız askeri alanda dikkat edilmesi gereken bir husus değildir. Savaş derken yalnız-

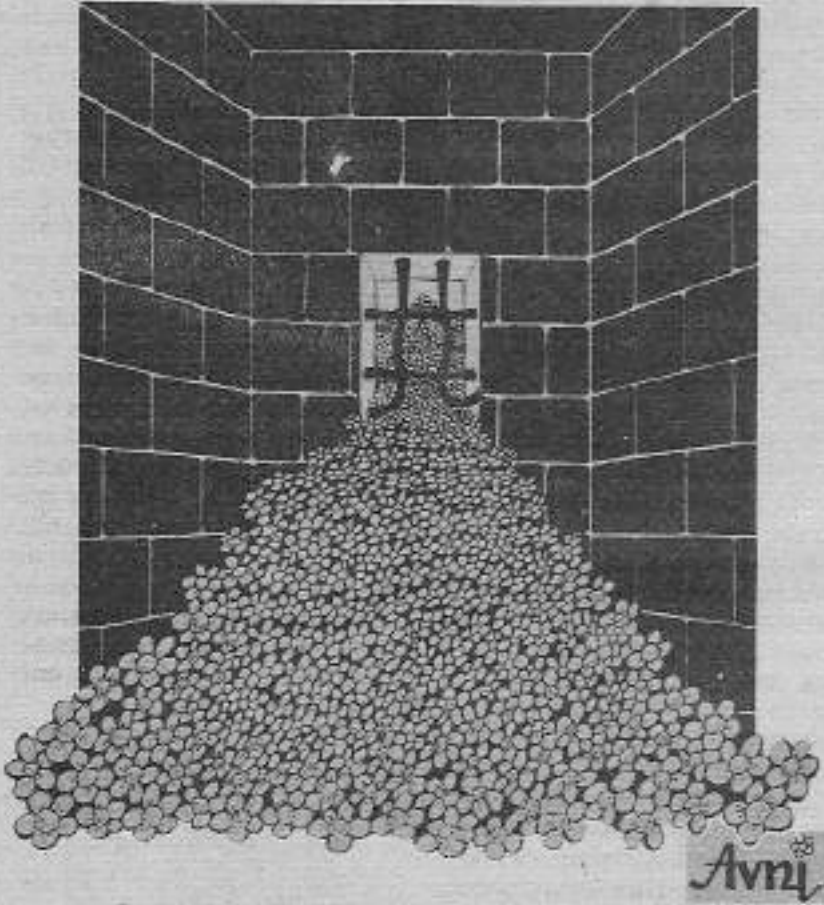
ca silahlı orduların karşı karşıya geldiği askeri muharebeleri kasetmiyoruz. Daha geniş anlamda düşmanın zoruyla karşılaşılana, karşı-devrimci şiddetle, faşist terörle dışı dışı mücadele edilmesi gereken her alandaki çatışmalardan; genel olarak sınıf mücadelesinin şiddetle sürdüğü, haraların bedelinin ağır olduğu, acımasız kuralların işlediği zorlu kavgalardan söz ediyoruz. Özellikle de düşmanın silahlı-pusath, her türlü araç, gereç ve imkâna sahip, gaddar, hayasız, pervasız ve saldırgan; bizimse karşısında bilinci ve yüre-

man karşısında güçlü olmak ve tam bir başarı sağlamak için ideolojik eğitim ve psikolojik hazırlıkla birlikte bu savaşın inceliklerini, kendi özel kurallarını, taktik açısından nelere dikkat edip nasıl davranılması gerektiğini öğrenmek de büyük önem taşır. Bu ise bizzat yaşamadan önce, ancak yaşanmış tecrübelerden öğrenilebilir. Ayrıca tek tek bu savaşa girip çıkan insanların da başkalarından öğrenecekleri şeyler vardır. Tek bir kişinin tecrübesi ile birçok kişinin değişik biçimlerde yaşadıkları tecrübelerin toplamı bir ve

timimizde önemli bir araç olarak kullanmak bizi gelecek savaşlarda daha güçlü kılar, başarı oranımız yükselir, prestijimizi artırır ve düşmanın ağır darbelerine sık sık maruz kalmadan Demokratik Halk İktidarı yolunda ilerlemeler kaydedip hedefe sağlam adımlarla yürümemiz açısından çok olumlu bir işlevi görür.

İşte bu bakımdan geride bıraktığımız acılı süreçten çıkaracağımız dersler vardır. Genel olarak devrimci hareketin, özel olarak da proleter devrimci hareketin ağır yaralar aldığı, 12 Eylül rejiminin koyu karanlık yıllarında işkencede çözümlerinin, ihanetin, döneçliğin, kavga kaçınılığı ve teslimiyetçiliğin olumsuz rolü, devrimci onuru ve saygınlığı ayakta tutan, düşmanı onca heybetli görünümüne ve taktik açıdan üstünlüğü tartışılmaz gücü içinde aceze düşüren başeğmez kararlı tutumun, militan mücadele ve kahramanlığın çok yüce örnekleri de verilmiştir. Ama ne yazık ki genel ve yaygın durum, işkencede çözümlenmiş, yaşanan sayısız tecrübelerin büyük bir bölümü olumsuz, kötü ve hatta berbat örnekler oluşturmıştır.

Kuşkusuz maddi koşulları vardı bunun. Birçok insan devrimci safalarda mücadeleye atılmış, ama ideolojik dönüşüm sağlayamamıştı. Çoğunluk içinden geldiği sınıfın (küçük burjuvazinin) yığına zaafını ve toplumdaki bozuklukların etkisini üzerinde taşıyordu. Sınıf mücadelesi belli ölçülerde kızışmış olmasına rağmen, bir ABD işgalindeki Vietnam'da, bir Nazi işgalindeki Balkanlar'da, Sovyetler'de, Fransa'da veya iç savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü, açlığın, sefaletin, baskı, zulüm ve katliamların dayanılmaz boyutlara vardığı, yani tek kelime ile biçimin kemiğe dayandığı geçmişin ve günümüzün bazı ülkelerinde olduğu kadar bizde mücadeleye katılan insanlar (özellikle 12 Eylül öncesi nispeten rahat ortamda neyin ne olduğunu tam kavramadan, devrimci hareketteki yükselişin cezbedici etkisine kapılarak, hatta kimisi bir moda-ya uyar gibi katılanlar) düşmana kin ve nefret dolu, tepeden tırnağa inanç yüklü, zafere gidecek yolda her türlü fedakârhğa hazır ve gerçekten güve-

şinden başka hiçbir silahı olmayan, eli kolu bağlı bir tutsak olduğumuz işkencehanelerdeki, zindanlardaki direnme savaşçılarından... Ki böylesi bir savaş esasen her iki tarafın silahlı olduğu, karşılıklı vurduğu askeri alandaki savaşlardan çok daha zor, çok daha acımasız, çok daha çetindir. Dolayısıyla böyle bir savaşa hazırlanmak da en az öteki kadar ciddi bir eğitimi gerektirir. Düş-

manı olamaz. Dahası, öğrenmenin sınırı yoktur. Her yeni süreçte, her yeni savaşta öğrenilecek yeni şeyler çıkar ortaya. Sınıf mücadelesi sürdükçe düşman da her alanda kendini geliştirmekte, yeni teknikler, yeni taktikler üretmekte, daha ince, daha ayrıntılı, daha sinsi planlar uygulamaktadır. Bunları bilmek ve bu süreçte yaşanmış olumlu-olumsuz tecrübelerden çıkarılan dersleri eği-

nilir durumda değillerdi. Birçok insanın kendine ve yoldaşlarına güven duygusu özünde koptu. Saflarda farklı boyutlarda ideolojik bunalım ve örgütsel açıdan yine güven sorunu vardı. Açık belirtilerine rağmen, gelecek azgın dalgalara karşı ciddi önlemler alınmamış, insanlar rehavetin kollarından çekilip buna hazırlıklı kılınmamış, güçler berkitilememiştir. Genel olumsuzlukların kaynağı olan bütün bu faktörlerin dışında tek tek kişiler açısından etkileyici olan daha pek çok şeyden söz etmek mümkündür elbette. Hepsinin üstüne bir de 12 Eylül'cülerin kitlesel bir direnişle karşılaşmadan ülkede çok çabuk kontrol sağlanması ve dizginsiz bir terörle yürekleri korku salıp yıldınlığın, karamsarlığın, salgın bir hastalık gibi yayılmasına elverişli zemin yaratması eklenirse, bu dönemde ard arda yakalanıp işkenceye çekilen insanların büyük çoğunlukla çözülmesi, önemli sırlarını ortaya dökmelerini ve yeni yakalanmalar ve zincirleme çözümlerle örgütlerin büyük darbeler yemeleri gayet anlaşılır bir şey olur. Ancak anlaşılabilirliği bir yana, kesinlikle hoş görülebilecek bir sonuç değildir bu. Türkiye devriminin böyle olumsuz bir süreci yeniden yaşama-ya tahammülü yoktur. İşte bunun için öntümümüzdeki yeni atılım sürecinde eski zaafıların aşılması devrimcilerin sınıf düşmanlarına karşı her alanda dişe diş mücadele edecek bir ruhla kavgaya atılmaları ve zulmün ocağında Kızıl Direniş Ruhunu yaşatmaya bu defa herkesin gerçekten hazır olması büyük önem taşımaktadır. Ve bunun için bizler geride bıraktığımız süreçte yoğun olarak yaşadığımız işkencehane tecrübelerini, bunlardan çıkardığımız derslerle birlikte kapsamlı şekilde aktararak bu alandaki eğitime katkıda bulunma görevini duymaktayız. Bunun için böyle bir yazıyı kaleme alıyoruz.

Bu konuda şimdiye kadar pek çok şey yazılmış, anlatılmış; dünyanın çeşitli ülkelerindeki sınıf mücadelesinin, faşist-emperyalist işgalleri ve devrimci direnme savaşlarını konu edinen romanlar başta olmak üzere, birçok edebi eserde sosyalistlerin, yurtseverlerin, devrimcilerin, en ağır

işkenceler altında onurlarını nasıl dimdik ayakta tuttıklarına ilişkin yığınla tecrübe aktarılmış ve bunlar örnek almasını bilenlere günü geldiğinde çok yararlı olmuştur. Ülkemizde ise 12 Mart koyu karanlık döneminin, tıpkı zifiri karanlık 12 Eylül'deki gibi akıl almaz zulüm ve işkenceleri ile ünlü Diyarbakır Zindanlarını uzun destansı direnişleriyle sarıyan, yaşamının her alanındaki örnek sosyalist kişiliğini, ilkeleri eksiksiz hayata geçiren Marksist-Leninist tutumu ile sürdüren, nihayet cellatlarının o an karşısında en ağır yenilgiyi tattıkları kahramanca ölümlü ile ölümsüzleştiren, böylece tüm yaşamını adanmış olduğu çeşitli milliyetlerden Türkiye halkının derin saygı ve sevgisini kazanıp ülke devrimci hareketi içinde "Ser Verip Sır Vermeme" geleneğini başlatan, ismi yurdun her yanında bu ilke ile birlikte anılır hale gelen İBRAHİM KAYPAKKAYA'nın hayatı ve mücadelesi, Nihat Behram'ın kaleminden bu örnek direnişin yaşayan tanıkların da yardımıyla capcanlı sunulduğu ve yine bu ögenin başlık yapıldığı bir kitap olarak ("Ser Verip Sır Vermeyen Bir Yiğit") adıyla yayınlanmış, ardından yine İBRAHİM KAYPAKKAYA'nın bu direnişi ile Doğu Perinçek'in ihanet niteliğindeki çözültüşünün karşılaştırıldığı "İki Lider İki Örnek" adlı ibret verici eser L-YA yayınları tarafından okuyucuya sunulmuş; yetmişli yılların sonunda bunu Kaypakaya'nın yakın mücadele arkadaşlarından Muzafer Oruçoğlu'nun aynı dönemde bizzat kendi yaşadığı, tanık olduğu tecrübeleri, bunlardan çıkarttığı derslerle birlikte ayrıntılı şekilde aktardığı "İşkencehanelerde Kızıl Direnme Ruhunu Yaşatmaya Hazırol!" adlı eseri izlemiş, tüm bunlardan ayrı olarak bu dönemde yine sosyalistler bir devrimcinin işkence- de nasıl davranması gerektiğini yalın ilkeler halinde ortaya koyarak saflarındaki insanları, insanlık düşmanları karşısında güçlü kılmaya, hata ve zaafıardan korumaya çalışmışlardır. Bütün bunlar geçmişte olduğu gibi, bugün de okunmasında yarar bulunan değerli belgelerdir. Fakat bunların varlığı yeni bir çalışmayı gereksiz kılmamaktadır. Aksi-

ne 12 Eylül sürecinde yaşadığımız acı deneylerden ve işkencehanelerde çocuklukla görülen olumsuz tavırlardan sonra konuyu yeniden ve daha kapsamlı şekilde ele almakta sayısız yarar vardır. Salt geçmişin tecrübelerinden çıkarılan derslerin ne ölçüde özümsemiş hayata uygulandığını ortaya koymak ve onları yeniden hatırlatmak bile başlı başına çaba sarfetmeye değer, yararlı bir şeydir. Ama daha da önemlisi, buna, yaşadığımız süreçte kazanılan yeni tecrübeleri eklemek, yani bu son dönem harıl harıl çalışan, işkencehanelerde aşağılık mesleklerinin uzmanları haline gelen cellat soyu düşmanlarımızın durmaksızın geliştirdikleri, mükemmelleştirdikleri insan ruhunu etkileme, altüst etme, teslim alma yöntemleriyle buna karşı geliştirilen (çoğu örnekte ise geliştirilemeyen) devrimci karşı koyuş ve direniş yöntemlerini göstermek; bütün bu yoğun saldırı ve savunma hareketleri ile dolu, iyi düşünülmüş, çok çeşitli ince taktik öğelerle örülmüş ve içinde ölesiye yaşanan her türden insani duygunun karmakarışık harmanı olduğu, zengin tecrübeleri çarpıcı örneklerle capcanlı gözler önüne serip irdelemek ve en olumsuzundan en olumsuzuna kadar, her birinden gerekli dersleri çıkararak bunları öntümümüzdeki süreçte daha mükemmel yeni direnişlere hazırlık için eğitimin önemli bir gercisi haline getirmektir. Bu yazı ile başarmaya çalışacağımız esas görev de bu olacaktır.

Çelişkilerin en keskin, şiddetin en yoğun, düşmanın en acımasız, en gaddar, en iğrenç olduğu işkencehanelerde direnmenin, yani sınıf mücadelesini onurla, şerefle sürdürmenin bedeli vücudun her zeresinde duyulan ve nerede biteceği belli olmayan yoğun acı, ızdırap, bazen bundan da öte sakatlık ve ölümdür.

Sınıf mücadelesinin tüm boyutlarıyla en yalın bir şekilde sürdürüğü

alanlardan biri olan işkencehaneler aynı zamanda akla karanın en belirgin ayrıştığı yerlerdir de... çelişkilerin en keskin, şiddetin en yoğun, düşmanın en acımasız, en gaddar, en iğrenç olduğu bu alanlarda direnmenin, yani sınıf mücadelesini onurla, şerefle sürdürmenin bedeli; vücudun her zerresinde duyulan ve nerede biteceği belli olmayan yoğun acı, ızdırap, bazen bundan da öte sakatlık ve ölümdür. Ama -anti parantez belirtelim- direnmenin bedeli çok daha kötüdür; yine belli ölçülerde, hatta bazen direnmelerde fazla işkence görmenin yanı sıra ömür

boyu vicdan azabı, kolay silinmeyecek ihanet lekesi, yitirilen, zedelenen saygınlık; utanç, eziklik; ya da beteri bunalım içinde süren kişilik kaybı ve hiçleşme. Düşünene verilen sırlar sonucu hukuki durum ve alınacak cezanın ağırlaşması da cabası. Tabii bir de bu duruma, değişik şekillerde ihanete uğrayan, çözülsün zararını çeken devrimci güçlerin alaçağı tavır vardır.

Bir dizi insani duygunun en uç noktalarda, en yoğun bir biçimde yaşandığı, yaşamla ölüm arasındaki ayrımı en ince perdeden gözlenebildiği bu ortamda düşmanla müca-

delede yoldaşlarından, arkadaşlarından, dostlarından, silah araç ve gereçlerinden, dağlardan, delizlerden; velhasıl bütün korunma ve sığınma imkânlarından mahrum, açsuz ve hatta urbasız bırakılan bir kavga adamının tek silahı, davasına olan inancı, bu yöndeki bilinci ve irade gücüdür. Sınıf mücadelesinin bu en çetin ve zorlu arenasında direnen, kahramanlık destanları yaratan, düşmanlarını şaşkına çeviren ve ölümlü kucaklayarak halkımızın yüreğine taht kuranlar işte bu silahı kullandılar, kullanma beceri ve cesaretini gösterdiler... Bunu nasıl ba-

şardılar? Bu onlara bir "Tanrı ver-gisi" miydi?.. Bütün bunları somut örnekler üzerinde irdeleyip, nasıl olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Ancak öğretici olan, ders çıkarılması gereken örnekler sırf olumsuz ol-madığından, olumsuz örneklerden de bir o kadar öğrenecek, ibret alınacak şeyler bulunduğu onları da irdeleyeceğiz. Neden direniş gösterilmedi? Çözölmeye, ihanete hangi duygu ve düşünceler yol açtı? Neydi işin gerçeği? Bunları da somut örnekler içinde ele alacak, bunlardan da öğretici dersler çıkarmaya çalışacağız. İnsanlarımızın, gelecek, zorlu, ölümcül savaşlarda daha güçlü olmaları için.

Amacımızı böylece ortaya koyduktan sonra artık konuya geçebiliriz. Yöntem olarak yaşadığımız tecrübeleri aktarma, bunlardan çıkardığımız dersleri sıralama ve okuyucuya bazı pratik öğütler vermeden önce sorunu teorik açıdan inceleyip, sınıfsal-ideolojik temelleri ile, belirleyici ve etkileyici öğeleriyle, farklı temel biçimleriyle sunma ve açıklama gereğini duymaktayız. Bu nedenle yazımıza "Temel Sınıflar ve İdeolojisi", "Küçük Burjuvazinin Karakteristik Özellikleri ve Bunların Proleter Savaşlardaki Yansımaları", "İç Çelişkilerin Belirleyiciliği ve İdeolojik İnanç", "Davasına Sadakati Yalnızca Sosyalistler mi Gösterir?", "Çözölmünün Özünde Yatan Nedir?", "Çözölmünün Oluşumu ve Nedenleri?", "Devrimci Hareketin İçinde Bulunduğu Durum Ne Yön-de Etkileyici Oldu? Önderliklerin Çözölmelerdeki Sorumluluk Pa-yı?", "İşkencede Konan Tavırların Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi" başlıkları altında devam edip somut tecrübe ve dersleri bu teorik irdelemenin ardından bunu tamamlayıcı şeyler olarak aktaracağız.

TEMEL SINIFLAR VE İDEOLOJİ

İnsan bilincinin oluşumu ve gelişimini nesnel koşullarıyla birlikte tahlil eden Marks ve Engels şu yarıya varır:

"Fikirlerin, kavramların ve bilin-

cin üretimi ilkin doğrudan ve dolaylı bir şekilde insanların maddi faaliyetlerine ve maddi alışverişine bağlıdır. Ve gerçek yaşamın dilidir. İnsanların başarıları, düşüncesi ve zihinsel ilişkisi burada onların maddi davranışlarının dolaysız anlatısı olarak kendini gösterir. Bilinç hiçbir zaman bilinçli bir varlıktan başka bir şey olamaz ve insanların varlığı onların gerçek yaşam süreçleridir." (Marks-Engels, Alman İdeolojisi, syf. 48-49)

Bilinç insanın kendisini çevreleyen şeyleri fark etmesini, algılamasını, algıladıktan sonra kavramasını beğenmeyip değiştirmek istemesini ve bunun nesnel-öznel koşulların el verdiği ölçüde gerçekleştirmesini sağlar.

Diyalektik materyalist felsefeye göre; insanın düşüncesi, duygusu, iradesi, karakteri, heyecanı, zekası, kanısı, sezisi vb. gibi bütün entellektüel süreçlerin toplamı olan bilinç, insan beyninin bir özelliği olmakla birlikte, onun toplumsal yaşamından kopuk, kendi halinde, basit ve yeknesak şekilde ürettiği bir şey değil, nesnel gerçekliğin insandaki yansıtıcısı olarak başından beri toplumsal yaşamın varedtiği ve beynin ancak bu ortamda -kendine paralel gelişen dilin de yardımıyla- oluşturma yeteneğine kavuştuğu toplumsal bir üründür. Marks'ın çok özlü bir şekilde ifade ettiği gibi "Maddi hayatın üretim tarzı genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel hayat sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey bilinçleri değildir, tam tersine onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır." (Ekonomi politiginin eleştirisine katkıya önsöz, syf. 25.) Ve Engels'e göre "bir sarayda bir kulübedekinden farklı düşünülür." Ama belli maddi koşullardan doğan, belli yaşama biçimlerinin ürünü olan düşünceler de gerisin geri o koşullara etki eder ve o yaşama biçimlerini değişikliğe uğratar. Bu değişiklik eylemle olurken, bilinç de eyleme yön verir. (Teorinin pratiğe klavuzluk etmesi). Ya-

ni insansal girişkenlik (insiyatif) bilinçle gerçekleşir. Ve olaylardan oluşan bilinciyle insan, o olaylara egemen olabilir. Hiçbir şeyi değiştiremeyen hayvansal çabayla, her şeyi değiştiren insansal çaba arasındaki tek fark, insan çabasının bilinçli oluşudur. Bilinç, insanın kendisini çevreleyen şeyleri farketmesini, algılamasını, algıladıktan sonra kavramasını, beğenmeyip değiştirmek istemesini ve bunun nesnel-öznel koşulların elverdiği ölçüde gerçekleştirmesini sağlar.

İdeolojisi ise bu toplumsal ürünün belli tasarımlar, ükeler, kavramlar, semboller ve teorik açıklamalar yoluyla sistemleş(tiril)miş halidir. (Sözlük tanımıyla; politik, hukuksal, bilimsel, felsefi, ahlaki, dinsel, moral, estetik düşünceler bütünü). Bu haliyle ideolojiler bütün soru ve sorunlara cevap vermeye çalışır, olaylar belli bir bakış açısından yorumlamaya hizmet edecek dünya görüşleri ileriye sürer, aynı zamanda yaşama ve davranma biçimleri, ahlaki tutumlar ve değerler kabul ettirirler. Doğru bir ideoloji bilimsel temeller üstünde kurulur. Doğru ya da yanlış, bilimsel ya da bilinç dışı olsun, sınıflı toplumlarda tüm ideolojiler daima sınıfsal bir karakter taşır; belli bir sınıf ya da zümrenin çıkarlarını (açık veya örtülü) savunur ve ona hizmet ederler.

Egemen sınıfların düşünceleri her toplumda egemen düşüncelerdir. Başka bir deyişle toplumun egemen maddi gücü olan sınıf (veya sınıflar) aynı zamanda onun egemen manevi gücüdür de. Sınıflı toplumlar tarihi boyunca tüm sömürücü zorbarlar egemenliklerini devlet biçiminde örgütlenmiş siyasal zor uygulamalarının yaptırım gücü yanında din, ummet, millet, ırk gibi temel öğeler tarafından oluşturup kitlelere yaydıkları ideolojilerinin ikna edici gücü ile sürdürmüşlerdir. Saf (sadece) şiddet üzerine temellenmiş bir toplum örneği yoktur. Ezilen ve sömürülen yığınların hoyun eğişini (katlanmasını, rızasını) sağlayan, onlara yapılanların "doğruluk", "haklılık" ve "gerekliği"ne ikna eden, onları uysal, mütevekkil, hatıra dık kullar haline getiren güç, körü-

körüne bağlandıkları gerici ideolojidir. Ancak onu bir silah olarak kullananların amacı böyle bir durumu iyice yerine oturtmak ve değişmez hale getirmek olduğu halde, bu oturmuşluk ve istikrar ebediyen sürüp gidemez. Diğer sınıfların bilinc formaları ve ideolojileri de hakim olan sınıfla savaşa girerler. Maddi koşulların elverişli duruma gelmesiyle kitleler bu yeni ideolojilerin safında mücadeleye katılır ve eski ideolojinin temsil ettiği durum ve düzen bu toplumsal altüst oluşta yıkılıp giderken yerini yenisi alır. Toplumda, egemen gücün karşısında ezilen sınıflar veya sınıfların da maddi ve manevi gücü vardır ve bunlar sürekli çatışırlar. Sonunda bir diğeri topluma hakim olur. Yani toplumlar tarihinde ezen olmadan ezilen olmamıştır, sömüren olmadan sömürülen olmamıştır. Aksi durumda da ezilen olmadan ezen olmamıştır, sömürülen olmadan da sömüren olmamıştır. Nasıl ki; burjuvazi olmadan proletaryanın olamayacağı, proletarya olmadan da burjuvazinin olamayacağı gibi. Birinin varlığı, diğeri varlığını gerektirir. Biri olmadan diğeri olamaz. Bunların ortadan kalkmaları da ancak karşılıklı olarak belli koşullar içerisinde gerçekleşir. Marks, toplumlardaki değişim sürecini şöyle anlatır:

"Gelişmelerinin belli bir aşamasında toplumun maddi üretici güçleri o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine ya da bunların hukuksal ifadesinden başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler onların engelleri haline gelirler. O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme kocaman üst yapıyı büyük ya da az bir hızla alt-üst eder. Bu gibi alt-üst oluşların incelenmesinde daima iktisadi üretim koşullarının maddi alt-üst oluşu ile -ki bu bilimsel bakımdan kesin olarak saptanabilir- hukuksal, siyasal, dinsel, artistik ya da felsefi biçimleri, kısacası insanları bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırt etmek gerekir. Nasıl ki, bir kimse hakkında kendisi için taşıdığı fikre da-

yanılarak bir hüküm verilmezse, böyle bir alt-üst oluş dönemi hakkında da dönemin kendi kendini değerlendirmesi gözönünde tutularak bir hükme varılamaz; tam tersine, bu değerlendirmeleri maddi hayatın çelişkileriyle toplumsal üretici güçler ile üretim ilişkileri arasında çatışma ile açıklamak gerekir..." (age, syf. 25-26)

"Feodal toplumun bağrında doğan, yeniyi ve ileriye temsil eden burjuvazi üretici güçlerin gelişimine artık ayak bağı olan feodal üretim ilişkilerini tasfiye edip yerine kapitalist üretim ilişkilerini geçirmek, böylece sınıf çıkarlarını özgürce gerçekleştirmek istiyordu. Bu amaç onu siyasal iktidarı ele geçirmek üzere mücadeleye sevk etti. Ulusal devlet ve özgür ticaret ilişkisiyle (tabii emekçi sınıfları da yanına çekmek için daha geniş hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu yaparak) ortaya atıldı. O zamana kadar toplumun büyük bölümünde genel kabul gören feodal değerler sarsıldı, bu temelde yüzyıllarca sürdürülmüş olan fikir birliği (ortak inanç) parçalandı, biri diğeri yadsıyan iki farklı inanç, iki farklı değerler sistemi birbiri ile çatışmaya başladı. Bu alt yapıdaki çelişkinin üst yapıya yansmasıydı. Feodal toplumun siyasal üst yapısı bu şiddetli çelişkiye rağmen sürüp gidemezdi. Kapitalizme geçişte yalnızca bu siyasal erk değil, tüm feodal üst yapı kurumları ve eski ideolojik değerler, yeni ve gelişmekte olan sınıf tarafından topa tutuldu. Sözde kişisel hak ve özgürlükler yüceltilerek burjuva bireyciliği topluma şırınga edildi. Özel mülkiyet en kutsal değerler oldu. Burjuvazi her şeyi kendisinin çıkarlarına göre şekillendirdi. Marks'ın deyişiyle "İnsanları doğal efendilerine bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı. Ve insan ile insan arasında çıplak öz çıkardan, katı nakit ödemenin başka bir bağ bırakmadı. Dinsel tutkuların, şövalyece coşkuların, dar kafalı duygusallığın en ilahi vecde gelmelerini bencil kafaların buzlu sularında boğdu. Kişisel değerleri değişim değerlerine indirgedi ve sayısız yok edilemez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine o tek insafsız özgürlüğün, ticaret özgürlüğünü koy-

du." (Marks-Engels/Seçme Eserler, Syf. 136-137)

Evet öyle yaptı. Çünkü kendi varlık koşulu olan artı değer sömürüsü ve bunun büyümesi bunları yapmaktan, kapalı feodal ekonomiyi yıkmaktan, iç pazarları birleştirmekten, meta üretim ve değişimini yaygınlaştırmaktan geçiyordu. Siyasal alanda "ulusal birlik" şiarını yükseltmesi, ideolojik planda bunu "yurt sevgisi" şeklinde göstermesi kendi ulusal pazarına sahip olma, onu güvence altına alma isteğinden başka bir şeyin ürünü değildi. Ve kendinden önceki egemen sınıflar gibi, burjuvazinin ideolojisi de, kendi çıkarlarına uygun düşen üretim ilişkilerinin sürekli yeniden üretimini sağlamaktan başka bir şeyi amaçlamıyordu.

Tarihin akışını sınıflı toplumlardan sınıfsız topluma çevirecek uzun, erimli mücadelesinde proletaryanın en önemli silahı ise proletarya ideolojisi!

Burjuvazi kendi siyasal-ideolojik sistemini (kapitalist üst yapıyı) topluma egemen kıldıktan sonra artık yeni toplumsal bir süreç başladı. Bu sürece damgasını vuran temel çelişki, bu toplumun iki temel sınıfı (burjuvazi ile onun mezar kazıcısı proletarya) arasındaki çelişki olacaktı. Tarihin akışını sınıflı toplumlardan sınıfsız topluma çevirecek uzun, erimli mücadelesinde proletaryanın en önemli silahı ise proletarya ideolojisi!..

İşçi sınıfı kapitalist üretim ilişkilerinin başlangıcı sayılan manifaktür aşamasında ilkin küçük zanaatkarların mülksüzleşmesiyle ortaya çıkmıştı. Gelişen ve makineli büyük üretime geçen kapitalizmin kır ve kentteki küçük üreticileri yığınlar halinde mülksüzleştirerek proletaryanın saflarını genişletti ve onu toplumun en geniş gövdeli sınıfı haline getirdi.

**Devamı
Gelecek Sayımızda**

İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİ ÜZERİNE

Rıza Cem Karataş

Uluslararası planda ve Türkiye devrimci hareketi içinde, oportünizm ve revizyonizmin kabul edemediği bir gerçek vardır; proletarya partileri içinde yaşanan iki çizgi mücadelesi. Parti içinde Marksist-Leninistlerin iradesi dışında gelişen, sınıflı toplumun parti içinde bir yansıması olan farklı düşünceler ve akımlar, kendini iki çizgi mücadelesi şeklinde ortaya çıkarır.

Troçkizmin ve daha sonra yeni modern revizyonist troçkist kurması Arnavutluk Emek Partisi revizyonizminin proletarya partisi içindeki iki çizgi mücadelesine yönelik haçlı seferleri, onların Marksizm-Leninizmden ne kadar uzak olduğunu göstermektedir.

İki çizgi mücadelesini berrak bir şekilde ortaya koyan Mao Zedung'dur. Bu nedenle, bütün oportünist ve revizyonistlerin saldırılarına hedef oluyor. 1978'lerde Marksist-Leninist Arnavutluk Emek Partisi'nin revizyonist bir partiyeye dönüşmesi ile, parti içinde iki çizgi mücadelesi anlayışına da saldırılmaya başlandı. Özellikle Mao Zedung'a yitkilenmesi hoşuna değildi. Çünkü, Mao Zedung şahsında Marksizm-Leninizmde saldırıyordu. Esas hedefi ML idi.

Türkiye devrimci hareketi içinde yer alan oportünist ve revizyonistlerin önemli bir bölümü de, başta iki çizgi mücadelesini kabul eder görünüyorlardı. AEP'nin dönüştürülmesiyle çoğu revizyonistler bunun peşine takıldılar. Mao'ya ve prole-

tarya partisi içindeki iki çizgi mücadelesi anlayışına saldırılmaya başladılar. Bunlar, iki çizgi mücadelesi anlayışına saldırılmakla, objektif bir gerçekliğe karşı çıkıyor, iradeci davranıyorlardı. Oysa hayat bu tür revizyonist, troçkist anlayışları mahkûm etmiştir. Kendi içlerinde de sürekli iki çizgi mücadelesi yaşanmış ve halen yaşanmaktadır. Var oldukları sürece de yaşanacaktır. Bu bilimsel bir gerçekliktir. Sınıflı toplumlar var olduğu sürece bu olguda proletarya partisi içinde olacaktır.

Uluslararası proletarya hareketi içinde de bu tür sapmalara sık sık rastlanmaktadır. Özellikle AEP'nin ve ÇKP'nin anti-ML bir yapıya dönüşmeleriyle birlikte, monolitik proletarya parti anlayışları da yaygınlaşmaya başladı. Yani, iki çizgi mücadelesini reddeden görünüşte 'sol', özünde sağ revizyonist teoriler ortalıkta dolaşır oldu. Ve şimdiye kadar SBKP, ÇKP, AEP, VIP ve daha birçok parti içinde yaşanan iki çizgi mücadelesini inkâr ettiler. Daha doğrusu proletarya partisinin geçmişine inkârçı yaklaşan anlayışlar filizlendi. Bu anlayışlar geriye dönüşlere bir tepkinin ürünü olarak ortaya çıksa da, özünde geriye dönüşlerin siyasal ve sosyal nedenlerini anlayamamaktadır. Bu tür anlayışlar sosyalizmde sınıfların varlığını (ideolojik anlamda da olsa) inkâr eden revizyonist tezlerdir. Sosyalizmin sınıflı bir toplum olduğu kavranmadığı sürece, sosyalizmi içten yıkmaya çalışan revizyonist anlayışlara karşı da mücadele edilemez. Bu çok tehlikeli bir anlayıştır.

Sosyalizmde sosyalist partinin ideolojik olarak, revizyonizme ve oportünizme karşı silahsızlandırılması demektir.

Proletarya partisi içinde iki çizgi mücadelesinin var olduğu gerçeğini inkâr etmek, partiyi oportünizme ve revizyonizme karşı silahsızlandırmak ve parti içine sızmış olan anti-ML ideolojilerin (veya unsurların) partiyi revizyonizme dönüştüremeyeceğini söylemek demektir.

Uluslararası alanda olsun, ülkemizde olsun, proletarya partisi içinde iki çizgi mücadelesinin varlığını inkâr eden anlayışlar hâlâ güncelliğini korumaktadır. Bu yazımda iki çizgi mücadelesinin kısaca da olsa nedenlerini ve buna karşı mücadeleden nasıl olması gerektiğini anlatmaya çalışacağım. Türkiye'li ML'lere düşen görev proletarya partisi içinde iki çizgi mücadelesini reddeden anlayışlara karşı amansız bir mücadele etmektir. Bu başarılamadığı ve yanlış anlayışlar mahkûm edilmediği sürece, işçi sınıfına önderlik edecek olan proletarya partisine zarar verecek, onun giderek yozlaşmasına neden olacaktır.

Proletarya partisi içinde iki çizgi mücadelesinin varlığını savunan ML'lere oportünist ve revizyonistlerden çürük eleştiriler gelecektir. Bunda korkulacak bir şey yok. Varsın saldırınsınlar. Onlar, kendi içindeki yaşantılarını inkâr etmeye çalışınsınlar. Bu onların acizliğinden, anti-ML yapılarından ileri gelmektedir. Proletarya partisi kendine düşen görevi oportünist, revizyonist eleştiri ve külden engelleri yıkarak yerine

getirecektir. Çünkü hayat proletaryaya partisini değil, oportünizmi ve revizyonizmi mahkûm ederek devam ediyor.

İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİNİN KAÇINILMAZLIĞI

Proletarya partisi içinde burjuva çizgisinin maddi temeli, toplumda ücret köleliğinin ya da kalıntılarının varlığıdır. Emek ile sermaye arasındaki çelişki çözülmedikçe ve bu çelişkilerin kalıntıları ortadan kaldırılmadıkça burjuva ideolojisinin kökleri kurutulamaz. Proletarya partisi toplumdaki ayrı olmadığına, onun bağrında yaşayıp geliştiğine göre bu kökler parti içinde de sürgün verir. Partide ücret köleliği sistemini ko-

duğunda bizzat partinin varlığına da gerek kalmadığında yok edilmiş olacaktır.

Proletarya partisinin varlığı neyi gösterir? Sınıf mücadelesinin sürdürüldüğünü, sınıfların yeniden doğabileceğini, maddi temeller tamamen yok olduğunda yani ücret köleliğinin kalıntıları yok olup, yöneticilerle yönetilenler, kafa kol emeği ve kent ile kır arasındaki çelişkiler çözüldüğünde ancak o zaman burjuva çizginin maddi temeli ortadan kalkacaktır. Fakat o zaman artık, partiye de gerek olmayacaktır. Çünkü artık parti ile sınıf ve sınıf ile toplum arasındaki sınır çizgileri kalkmıştır. Bütün toplum iş bölümüne boyun eğmek zorunda olmayan, yeteneklerini her yönde geliştirebilen emekçilerin toplumu haline gelmiştir. Çünkü toplumun tümü, ya da ezici çoğunluğu aynı zamanda yönetici olabilecek

burjuva çizgisinin doğması ve hakim hale gelmesi tehlikesi şüpheye girmez.

Özellikle sınıf mücadelesinin dönüm noktaları, üretim ilişkilerinden ücret köleliğinin ve kalıntılarının temizlenmesi için, her büyük atılım parti içinde burjuva çizgisinin doğması tehlikesini artırır.

ML'ler, üretim ilişkilerini ve sınıf mücadelesini incelemeli, bu maddi şartların ne tür sağ ve "sol" sapmalara yol açabileceğini bilimsel olarak tahmin etmelidirler. Bolşevik geleneği sürdürerek her sapmanın ideolojik tarihini, toplumsal kökenlerini ortaya çıkarmalıdır, geçmişten ders çıkartarak gelecek-

rumak ya da geri getirmek isteyen burjuva unsurlar ortaya çıkar ve bunlar burjuva çizgisini hakim kılmaya çalışırlar. Demek ki, maddi temeli ortadan kaldırılmadığı sürece, parti içinde burjuva çizgisinin doğması kaçınılmazdır. Bu maddi temel ise ancak sınıf mücadelesi sona er-

düzeğe erişmiş ve dolayısıyla artık proletaryanın siyasi hegemonyasını sağlamanın aleti olan partiye de gerek kalmamıştır.

Bu şartlar gerçekleşmediği sürece, sınıf mücadelesi sürecektir. Bunun bir yansıması olarak parti içinde de

teki hataları önleme siyasetini benimsemelidirler.

Bu her dönemde burjuva platformunun mutlaka ortaya çıkacağı anlamına gelmez. Çeşitli iç ve dış şartlar, mesela kitlelerin parti çizgisinin

doğruluğuna besledikleri yaygın güven, uluslararası proletaryanın ve dünya devrim cephesinin çok güçlü olması ya da benzeri nedenler, böyle bir platformun doğuşunu engelleyebilir ancak, böyle dönemeçlerde ML'ler doğabilecek olan burjuva çizgisinin kokusunu almak için daha da dikkatli olmalıdırlar. Üretim ilişkilerini ve sınıf mücadelesini incelemeli, bu maddi şartların ne tür sağ ve "sol" sapmalara yol açabileceğini bilimsel olarak tahlil etmelidirler. Bolşevik geleneği sürdürerek her sapmanın ideolojik tarihini, toplumsal kökenlerini ortaya çıkarmalıdırlar, geçmişten ders çıkartarak gelecekteki hataları önleme siyasetini benimsemelidirler.

Proletarya partisi bir organizmadır. Yani yaşayan bir olgudur. Doğar, büyür, düşer, kalkar ve doğal bir biçimde ya da sınıf mücadelesi içinde ölür. Dolayısıyla partinin kendisine has bir iç diyalektiği vardır. Yani onun varoluşunu açıklayan ve hareketini sağlayan bir dizi çelişmede oluşmuştur. Tıpkı herhangi yaşayan başka bir varlık gibi. Bu çelişmeler bilinmeden ve kendine özgü yasaları anlaşılmadan parti denen olgu doğru bir şekilde kavranamaz. Buradaki konumuz genel olarak proletarya partisi olmadığından bu çelişmelerin tümü üzerine duracak değiliz. Bizi ilgilendiren konumuz itibarıyla partinin ideolojik siyasi kimliğini ortaya çıkartan harekettir.

Eğer bir partiye proleter ideoloji esas olarak hakimse ona ML bir parti diyoruz. Fakat diyalektik materyalizm bize gösteriyor ki her şey birbiriyle çatışan, birbirini yok etmeye çalışan zıtların birliğinden oluşmaktadır. Proletarya ancak burjuvaziyle olan karşıtlığı içinde vardır. Proleter ideolojide aynı şekilde burjuva ideolojisi ile olan karşıtlığı içinde vardır. Bir proletarya partisi içinde proletaryanın ideolojisi olacak ama, onun varlığını tamamlayan karşıtı mevcut olmayacak. Böyle bir önerme anti-diyalektik anti-materyalisttir, gayri bilimseldir.

Birçok ML bu konuda tereddüt'e düşüyor ve metafiziğe saplanıyor. Bunun nedeni ideolojik hastalığa

partinin bir dış çelişmesi olarak bakmalarıdır. Yani "proletarya partisi"nde proletarya ideolojisi somutlaşmış ve tek başnadır. Burjuva ideolojisi ise, onun dışında (burjuvazinin sınıf örgütlerinde ve egemen toplumsal kurumlarında) cisimleşmiştir. Ve mücadele bu iki ayırım arasındadır. Proletarya partisindeki yozlaşma ve sapmalar dıştan etkilenme neticesinde ortaya çıkar.

Bu düşünce tarzı metafiziktir. Çünkü varlığı meydana getiren çelişme içseldir. Dış çelişmelerin gidişatı bu içteki karşıtlığın gidişatını olumlu veya olumsuz etkiler. Ancak proleter ideoloji ile burjuva ideoloji arasındaki çelişme, partiyi ideolojik açıdan proletaryanın partisi yapan içsel diyalektiktir. Ve parti varlık olarak sürdükçe onun temellerinden (varoluş yasatlarından) biri olarak süregidecektir. Tıpkı bir kadronun içinde bu iki ideolojik karşıtlığın sürekli olması ve o kadroya ideolojik kimliğini vermesi gibi.

Bu birçok oportünist tarafından kavranması zor (fakat temel) bir önermedir. Zorluk süreden kaynaklanıyor. Birinci olarak bu konuda eğitimsiz ve yanlış izlenimler var. İkinci olarak da, konu tahrif edilerek (AEP tarafından) bir umacı yaratılmıştır. Şimdi bu iç çelişmeler üzerinde biraz duralım. Proletarya partisindeki proleter ideoloji, burjuva ideolojisi karşıtlığında hakim olan yan proleterdir. Dolayısıyla burjuva toplumundaki ideolojik karşıtlıktan belirli nitelikte farklılık gösterir. Toplumda egemen olan burjuva ideolojisidir. Buna karşılık proleter ideoloji baskı altında olup ve egemen hale gelmek için mücadele eden "devrimci" "olumsuz" karşıtı oluşturur. Bu iki karşıtın birbirine dönüşmesi (toplumsal seviyede) proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden sonra mümkün hale gelir. (Burada sözkonusu olan "birbirine dönüşmez" yoksa "basit bir yer değiştirme" değil. Lenin felsefe defterinde bazı tür çelişmelerde karşıtların belirli koşullar altında birkaç kez birbirine dönüşebileceğini, yani tali olanın hakim, hakim olanın tali yan durumuna dönüşebileceğine kaydetmiş ve bu tür dönüşümlerde karşıtlık ortadan kalkmamakla

birlikte, karşıtların belirli açıdan, eski hallerinden, farklı olacağını ima etmiştir. Mesela iktidarı ele geçirmiş bir proletarya, eski toplumdaki proletarya değil artık, ya da geriye dönüş neticesinde egemen yan haline tekrar dönüşmüş olan burjuvazi ne kökündeki kapitalist toplumun burjuvazisidir, ne de sosyalist toplumdaki. Kısacası birbirine dönüşme, karşıtlara yeni özellikler kazandırır.) Fakat proletarya siyasi iktidarı ele geçirmeden de karşıtların dönüşümü ideolojik açıdan gündeme gelir. Bu da proletarya partisinin doğmasıdır. Proletarya partisindeki proleter ideoloji burjuva ideolojisini yenmiş, galip ve kendine güvenen bir ideolojidir ve bilimseldir. Kendisiyle birlikte tüm sınıfsal ideolojileriyle birlikte tüm sınıfsal ideolojileri yok etmekten çıkarı olduğu ve bunu amaçladığı için egemen yan haline gelmesine rağmen hâlâ "yıkıcı" olan unsurdur. Buna karşılık yenilmiş olan burjuva ideolojisi "yıkıcı" değil "tutucudur", anti-bilimseldir. Ve geri gelme mücadelesinde bu nedenle bin bir maske altında yürütmeye çalışır.

Partinin ideolojik yaşantısını, hareketini sağlayan bu iki karşıt ideolojik çizgi arasındaki mücadele dönem dönem açığa çıkacak ve açık çizgi mücadelesine dönüşebilecektir. Bu olgu kaçınılmazdır. İki çizgi mücadelesi kaçınılmazdır. Sınıf çatışması varoldukça, dolayısıyla proletarya partisi varoldukça kaçınılmazdır. Tıpkı emperyalizm varoldukça emperyalist savaşların kaçınılmazlığı gibi.

Bunun aksini iddia etmek ne kadar "proleter" görüntürse görünsün gerçeklere ters düşer, bilime ters düşer.

Nasıl emperyalizm paylaşım savaşlarının temeli ise, sınıf mücadelesi de parti içindeki iki çizgi mücadelesinin maddi temelidir.

Proletarya partisi içinde burjuva çizginin doğmasının kaçınılmaz olduğunu söylemek bu çizgiyi meşru görmeyi gerektirmez. Tersine ortaya çıkışta onun kokusunu alabilme-

yi, maskesini düşürebilmeyi, başını ezebilmeyi hem mümkün, hem de zorunlu kılar.

Sınıf mücadelesi olduğu sürece iki çizgi mücadelesinin kaçınılmaz olduğunu söylemek iki çizginin varlığının gerekli olduğunu öğretmek arasında dağlar kadar fark vardır. Biz emperyalizmin varolduğu, emperyalist savaşların kaçınılmaz olduğunu söylüyoruz, bu bizim emperyalist savaşların gerekliliğini öğretmemiz midir? Bu bizim üçüncü bir emperyalist paylaşım savaşının önlenemeyeceğini söylememiz midir? Hayır! Sınıf mücadelesi varolduğu sürece, parti içinde iki çizgi mücadelesinin kaçınılmazlığı da bu anlamda kaçınılmazdır. Nasıl emperyalizm paylaşım savaşlarının temeli ise, sınıf mücadelesi de parti içindeki iki çizgi mücadelesinin maddi temelidir.

Fakat bu iki ideolojik çizginin karşılığını ve bunun zorunlu olarak belirli koşullarda, açık çizgi çatışmaları halinde su yüzüne çıkacağını tespit etmek bir şeydir. Kuşkusuz bu takınılacak tavır konusunda biri proleter, diğeri burjuva iki çizgi vardır.

"Tavır" konusuna girmeden önce, kısaca bir nokta üzerinde durmak gerekiyor. Marks ve Engels proletaryanın ayaklanmalarını takip eden, nispeten uzun bir barışçı dönem yaşadılar. Onların temel çalışmaları proleter ayaklanmaların pratiğinde diyalektik tarihi materyalist bakış açısını geliştirmek, bununla sınıf mücadelesinin temel mekanizmasını açıklamak ve proletarya diktatörlüğünün alıncağa geçiş için zorunlu bir aşama olduğunu ortaya çıkarmak olmuştur. Onların döneminde proletarya devrimi henüz, pratik bir sorun olarak gündemde değildi. Ve buna bağlı olarak proletarya partisi sorunu da henüz net ilkelerine kavuşmamıştı. Marks ve Engels proletarya örgütünde oportünizmin bir kanat olarak varolabileceğini, bunun meşru olarak görülebileceğini düşünüyorlardı. Çünkü henüz oportünizm küçük burjuva ideolojisi olmakla birlikte "sapma" olarak nitelendirilmekteydi. Mesela Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde oportünist kanadın varlığı somut

olarak gözlenebilir. Yine Marx İngiltere'de küçük burjuvazinin liberal işçi partisini bir blok olarak değerlendirmiş ve Marksistlerin bu parti içinde yer alınmasını istemiştir. (Gerçi bu bir taktiktir, barışçı dönemde Marksistlerin kitlelerden kopmaması için.)

RSDİP'nde de kuruluşundan beş yıl sonra oportünizm menşevik kanat biçiminde boy göstermiş ve parti iki ayrı merkezi yayın organı çıkartan bir örgüt haline gelmiştir.

Lenin 1911-12'ye kadar yukardaki duruma rağmen RSDİP'in bölünmesinden yana olmamıştır. Bolşevik partisi tarihinde dönüm noktası 1911 Prag konferansında tasfiyeciler menşevik kanadın partiden çıkartılmasıdır. 1912 aynı zamanda yeni tip proletarya partisi, Leninist partinin de gerçek doğum tarihidir. İki çizgi mücadelesi açısından 1912 ikinci enternasyonal dönemini kapamış, emperyalizm çağının proletarya partisinin dönemini açmıştır.

Emperyalizm öncesi çağda henüz proletarya safflarında bir sapma olarak görülen küçük burjuva çizgisi, emperyalizmle birlikte adım adım burjuvazinin oyunu haline gelme yolunu tutmuştur. Daha öncesi aynı parti içinde barınması mümkün olan devrimci ve oportünist kanatların ayrılık fermanı da böylece çıkmıştır. Menşevizm ile bolşevizm 1912'ye kadarki mücadelesi bu ayrılığın ideolojik, siyasi, teorik ve örgütsel temellerinin inşası sürecidir. Nihayet 1912'de partinin tek bir program, tek bir çizgi etrafında bütünleştirilmesi, Leninist parti öğretisinin büyük eseri olmuştur.

Lenin neden 1912'ye kadar RSDİP'nin kesin bölünmesinden yana olmamıştır. Bunun esas nedeni oportünizmin hâlâ "işçi sınıfı içinde bir burjuva sapma" olarak görülmesiydi. Neden 1912'den sonra menşevikler tasfiyeciliğe yöneldi? Buna yolaçan iki olgu vardı. Birincisi; Rus oportünizminin (menşevizmin) işi tasfiyeciliğe vardırması, yani illegal ve öncü müfreze olarak örgütlenmiş bir proletarya siyasi partinin zorunluluğunu inkâr edip, legal olan ve her işçinin katılabileceği işçi (emek) kongrelerini partinin yerine geçirmeye başlamalarıdır. Bu

her şeyden önce Lenin'in deyişiyle "örgütsel oportünizm olarak ortaya çıkan ve siyasi oportünizm olarak gelişen sapmanın nihayet teorik revizyonizmde son bulması" idi. Ve bu haliyle proletaryanın devrim mücadelesine açık bir saldırı niteliği taşıyor. İkinci olgu ise; Birinci Enternasyonal oportünizminin emperyalist savaş karşısındaki işbirlikçi teorisi ve pratiğidir. Kuşkusuz "Rus" olan menşevizmin uluslararası olan ikinci enternasyonal ihaneti ile doğrudan ideolojik bağı vardır. Bilindiği gibi 1912 emperyalizm bunalımından sonra bu paylaşım savaşının hazırlıkları pratik bir anlam kazanmış ve bu da ikinci enternasyonal içinde yoğun bir iki çizgi mücadelesi olarak yansımıştı. 1912-14 arasında geçen bu kızgın mücadelede Kautsky'nin başını çektiği dönemler, "ulusun savunulması" teorisini öne sürerek, işçi sınıfını kendi burjuvazilerinin kuyruğuna takmışlardır. Bunun üzerine Lenin, oportünizmin "sosyal şövenizm ve sosyal emperyalizme" ulaştığını, artık işçi sınıfının dışında bir burjuva çizgisi niteliğini kazandığını ve "oportünizmle mücadele edilmeden emperyalizmle mücadelenin imkânsız" olduğunu tespit etti ve İkinci Enternasyonal'i terk etti. Emperyalizm ve proleter devrimleri çağının arifesinde, Lenin gerek dünya ve gerekse de Rus devriminin gidişini özellikle değerlendirerek Leninist Parti Öğretisini netleştirdi (Lenin bu öğretinin temel taşı 1918'deki 10'uncu parti kongresinde koymuştur).

Lenin şunu vurgulamıştır ki, sınıf mücadelesinin her stratejik veya önemli taktik dönemeçlerinde partide burjuva çizgisi tartışılır. Bu esyanın tabiatı gereğidir. Leninizm'i; darbeci ya da anarşik parti anlayışından ayıran, bu objektif durum karşısında takınılacak tavrıdır.

Kuşkusuz Lenin'in, iki çizgi sorununa bakışı bu aşamadan sonra değişmiştir. Lenin artık oportünist çizginin parti içinde meşru görülme-

ceğini, partinin siyasi grup örgütlenmesine tahammütlü olmayacağını net bir şekilde belirtmiştir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi; oportünizmin bu yeni çağda aldığı nitelikten kaynaklanmaktadır. İkincisi de; devrim pratik olarak gündemde olduğu için çift başlılık partinin eylem kapasitesini zaafa uğratarak, devrim mücadelesinde yenilgiye yol açacaktır.

Fakat Lenin ikinci çizgiyi meşru görmemesi, onun ikinci çizginin olmayacağını, olursa bunun partinin hatasından kaynaklanacağını söylemesi anlama gelmiyor. Tersine Lenin şunu vurgulamıştır ki, sınıf mücadelesinin her stratejik veya önemli taktik dönemeçlerinde partide burjuva çizgisi tartışılır. Bu eşyanın tabiatı gereğidir. Leninizm'i darbeci ya da anarşik parti anlayışından ayıran, bu objektif durum karşısında takımlacak tavidir, ki bunu aşağıda inceleyeceğiz.

Stalin iki çizgi sorununa nasıl bakmıştır. Bu konu kanaatimizce Stalin'in hata yaptığı konulardan biridir. Mao'nun Stalin'e bu konuda eleştirileri vardır. Bu eleştiriler şunlardır: 1- Troçkistlerin tasfiyesi sırasında aşırıhklara kaçmıştır. 2- Stalin son dönemlerde parti içi demokrasinin yerine birçok kez kendi otoritesini geçirmiştir. 3- "Zıtların birliği" temel kanununu kavramamıştır. Stalin'in parti içi diyalektik ile ilgili sorunu açıkça ele alan bir yazısı yok, bu nedenle daha ziyade sömüt iki çizgi mücadelesi süresinde söylediklerinden ve pratiğinden hareket etmemiz gerekiyor.

Lenin'in ölümünden sonra 1935'e kadar Stalin parti içinde yoğun bir mücadele yürütmüştür. Bu mücadeleler neticesinde partinin önde gelen eski kadrolarının tümü ya tasfiye edilmiştir (Zinovyev, Zosulic, Rikov, vb.), ya da ihanet suçuyla cezalandırılmıştır (Buharin, Troçki). Bunlar çok acımasız sınıf mücadeleleri idi. Ve Stalin M-L'yı tereddütsüz savundu. Daha sonra inceleyeceğimiz gibi mücadelelerinde öзде M-L yöntemlere sadık kalmıştır.

Bu dönemde Stalin proletarya partisinin monolitik (yani teki) bir yapı olduğunu ısrarla savunur. Bu tez esas olarak doğrudur, ama ka-

naatimizce eksiktir. Doğrudur, çünkü Lenin'in ortaya koyduğu gibi çok başlı olarak düşünen bir parti proletaryanın devrimci parti olma özelliğini yitirir. Ancak özü burjuva olan partiler çok başlı bir yapı arzeder. Bu da birbiriyle çelişme içinde olan burjuvazinin sınıfsal karakterine uygun düşen "monolitik" olduğu ileri sürülebilecek olan faşist partilerde çoğul yapıdır, ve iç çelişmeleri sürekli açığa çıkar. Ancak burjuva partilerinin diyalektik proletarya partisinin diyalektikinden değişiktir. Stalin'in bu tezinin eksikliği bu "monolitik yapının" her şeyde olduğu gibi iki karşıtın birliğinde olduğunu kavramaması monolitik yapıyı bozabilecek sürecin doğrudan doğruya partinin içinden kaynaklandığından söz etmemesidir.

Bu eksiklik 1938'den itibaren partinin ideolojik yapısı hakkında subjektivizme düşmesine yolaçmıştır. 1939'daki 18. kongrede Stalin'in raporunun proletarya partisinin ideolojik başlıklı bölümünde öa olarak şu söyleniyor, parti içinde anti M-L çizgiler temizlenmiş ve çok yüksek bir ideolojik birlik sağlanmış bulunmaktadır. Partinin ideolojik yapısı monolitik hale gelmiştir. Ancak bu bizim rehavete kavuşmamıza yolaçmamalıdır. Çünkü toplunda burjuva ideolojisinin kalıntıları vardır ve bunlar partiyi etkileyebilir. Bu nedenle ideolojik "uyanıklık ayakta tutulmalıdır".

Görüşümüzce Stalin önderliğindeki parti sosyalizm döneminde burjuva çizgisine karşı mücadelede iki tür hata yapmıştır. Birincisi, partili ve partisiz kitleleri burjuva ideolojisine karşı seferber etmede yetersiz kalmıştır. Bu iki çizgi mücadelesinde kitle çizgisinin hayata geçirilmesidir; yöntem hatasıdır. İkincisi, sosyalist inşa sürecinde burjuva ideolojisinin maddi temelini açıkça ortaya koyamamıştır; parti içinde burjuva çizgisinin ilişkileri teşhis edilememiştir. Bunun bir sapma olduğu kitlelerin bu sapmaya karşı harekete geçirilmesi gerektiği görülmemiştir.

Stalin burjuva çizgisinin yeniden ortaya çıkmasının kaynağını toplunda henüz tümüyle temizlenmemiş burjuva ideolojik kalıntılara

bağlamaktadır. Şuna da dikkat çekelim, bu tarihte Stalin Sovyet toplumunda sömürücü sınıfların yok edildiğini, ortak devletin dıştaki emperyalizmin varlığı nedeniyle gerekli hale geldiğini, kapitalizmin -kastettiği eski kapitalizmidir- tekrar iktidarı ele geçirmesinin imkânının kalmadığını ve toplumun artık altınçağa kerte kerte geçiş aşamasına vardığını söylemektedir. Parti içinde gelecek bir tehlike görmemesinde bu dönemdeki iyinsel subjektivizmi ile bağlantılıdır. Aynı subjektif tespit 1952'de yapılan 19'uncu parti kongresi raporunda da görülmektedir. Bu kongrede MK adına raporu Melenkov okumuştur, ama Stalin'in görüşlerine ters düşmesi düşünülemez, bu raporda parti saf-larındaki birlik ve dayanışma tamamen pekiştirilmiştir demektir. Bu tespitin ne kadar subjektif olduğu yalnızca 4 yıl sonra 1956'da 20. kongrede modern revizyonizmin SBKP içinde hakim hale gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Artık buradaki subjektivizm 1939'daki gibi, teorik alanda değil aynı zamanda pratik alandadır da. Çünkü 1948 MTİ (makine traktör istasyonları)'nın kolhozlara satılması girişimi, ancak Stalin'in mücadelesi ile önlenmiş ve olayın sorumlusu Jozeneski kurşuna dizilmiştir (bu konuyu ilerde mücadele yöntemlerine ilişkin açacağız). 1951'de gerek "dil" gerekse "sosyalizmin ekonomi politikası" konusunda revizyonist görüşler açıktan açığa dile getirilir olmuştur.

Ekonomide teknokratların üretimi tasarrufları altına almaları, önemli bir tehlike oluştururken ve yolsuzluklar öyle bir boyuta varmıştır ki, Pravda işçi mektuplarından geçilmiyordu. Birakalım bunu, bizat 19. kongre raporu bu örneklerin dile getirildiği bir belgedir. Ve bütün bunların sorumluları partinin dışında değil, partinin ileri kadroları veya üyeleridir. İşte böyle bir durumda partide ideolojik "birlik ve dayanışma"nın tamamen pekiştirilmiştir denmesi, teorik subjektivizmi aşır pratik olumsuzluğa dönüşmektedir (Stalin aynı yılda revizyonist tezlerle mücadeleye girişti, karşı görüşlerini kısmen terk etti. Ve geriye

dönüşün mümkün olabileceğini üstü kapalı olarak dile getirdi). Ama henüz parti ve devletin diyalektikleri konusunda bir netlik getirememiştir ve ne yazık ki mücadelenin henüz başındayken öldü.

Stalin'in bu subjektivizmi partinin diyalektikliğine bakış açısından kaynaklanmadığı bu 1939'da tüm anti-ML çizgiler, savunucuları ile birlikte temizlendiğine göre partinin dıştan etkilenmesine karşı uyarık olmak ve etkilenip yazılan unsurları partiden budamakla tekil yanının arıtılabileceği sanılmıştır kanısındayız. Nitekim 1939-1952 arasındaki dönem içinde parti kongresi yapılamamıştır (burada 2. Dünya Savaşı şartlarını dikkate almak gerekir). Partinin ideolojik yapısı konusundaki subjektivizmin nedeniyle uyarık davranılmamıştır. Burada bir noktaya daha işaret etmek gerekir. Proletarya iktidarı ele geçirdikten sonra proletarya partisi içindeki iki çizgi mücadelesi yeni ortaya çıkan başka bir çelişme ile de beslenir. Bu yeni çelişme "yöneten-yönetilen" çelişmesidir. Partinin toplum adına üretim araçlarını kontrol ediyor olması zorunluluğu —dolayısıyla her an için bu üretim araçlarını toplum yerine kendi adlarına tasarruf edilme imkânı ve tehlikesi—, bu yeni çelişmenin iktisadi temelidir. Bu çelişme nedeniyle proletarya partisinin içinde burjuvalaşma sürekli olarak ve bu da ideolojik alandaki karşıtların birliğinde burjuva yana yeni bir güç verecektir. Bu nokta "sosyalizm ve geriye dönüş" konusuna girdiği için burada detaylandırmıyoruz.

Bu yanı, AEP'nin başını çektiği yeni oportünist kamp, iki çizgi mücadelesi konusunda Stalin'in bir dönem düştüğü bu hatayı sistemleştirip teorileştiriyor ve kendi bürokratik merkezîyetçi darbeci parti anlayışlarına ML damgası vurmak için de kullanıyor. AEP'çiler bu arada kafaları iyice bulandırmak için Mao Zedung'a bu konuda da saldırıyor.

Mao'nun saldırıya hedef olması rastlantısal değildir. Çünkü iki çizgi sorununa daha da açıklık getirmiştir.

Mao devlet ve parti diyalektikliğini incelemiş ve hem partiyle kitleler arasındaki çelişmeyi, hem de parti-

nin içindeki proletarya burjuva çatışmasının (burjuvazi devrimi sınıf olarak değil, o sınıfın ideolojisi anlamında) ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Mao bu tezlerini teorik analize tabi tutmamış ve bu önemli bir eksiklik ise de, bu tezler, proletaryanın diktatörlüğü altında sınıf mücadelesinin alacağı biçimlerin anlaşılması açısından merkezidir. Mao proletarya partisinin içinde iki çizgi mücadelesinin sürekli olduğunu, bu mücadelenin her önemli sınıf mücadeleleri döneminde patlak verebileceğini, bunu yadsımamanın proletaryayı silahsızlandırmak olacağını savunmuştur. Fakat bu, Mao'nun açığa çıkmış ve bir siyasi platforma oturmuş, burjuva çizgisini meşru gördüğü anlamına gelmiyor. AEP'çilerin bu yöndeki iddiaları tahrifata ve kanıtlanmayan suçlamalara dayanmaktadır. Aşağıda göreceğimiz gibi burjuva çizgisinin en amansız düşmanı olmuştur.

Şimdi parti içinde iki çizgi mücadelesinde yöntemler sorununa geçebiliriz.

BURJUVA ÇİZGİSİNİN GÖRÜNÜMLERİ

Mao Zedung; sınıflar tümünden ortadan kalktıktan sonra dahi görüş ayrılıklarının süreceğini söylüyor. Bu teori ile pratiğin arasındaki zıtlıktan dolayı böyle olmak zorundadır. Parti içinde her zaman görüş ayrılıkları olacaktır. Bu nesnel dünyayı kavrayışımızdaki zorunlu subjektif rolü nedeniyle en azından böyledir. Fakat bunun da önünde dünyaya bakış açısındaki yetersizlikler veya sapmalar gerçeklerin kavrayışında ve düşünülen çözüm yollarında farklılıklara yolaçacaktır. Dünyaya bakış açısı dediğimizde diyalektik ve tarihi materyalizmi kastediyoruz.

Dolayısıyla görüş ayrılıklarının kökeninde hem sınıfsal, hem de düşüncenin olguyu kavrayışındaki yetersizlikler yatar. Fakat bundan hareketle görüş ayrılıklarını çizgi olarak etiketlemek yanlış. Çünkü görüş ayrılığı henüz sistemleşmemiş ve bir siyasi platform haline gelmemiştir.

Siyasi platformu belirleyen şey,

devrimin içinde bulunulan aşamasına sistemli bir alternatif ortaya koymasındadır. Bunu şu örnekle açıklayabiliriz.

Örneğin; belirli bir parlamento seçimi sonucunda takımlanacak tavır konusundaki farklılıklar bir görüş ayrılığıdır. RSDİP içinde IV. Duma'ya katılıp katılmama konusunda Bolşeviklerin içinde Lenin ile Otzovistler arasında (1905'te) böylesi bir taktik görüş ayrılığı çıkmıştır.

Genel olarak parlamento seçimleri karşısındaki tavır konusunda da görüş ayrılığı olabilir. 1920'lerde İngiliz komünistleri seçimleri ilke olarak reddediyorlardı. Ne var ki, bu görüş ayrılığı artık basit bir taktik uygulamasındaki ayrılık değil "taktiksel ilkenin" kendisinde bir ayrılıktır. Leninizmin üç "taktiksel ilkesi" vardır. Stalin bunları şöyle özetliyor: 1- Devrimin "ulusal" özellikleri gözönüne alınmadan "evrensel" olma özgürleştirilmeden devrim yapılamaz. 2- Ne kadar mütereddit ve sallantılı olursa olsun, kitlesel her müteffikin, kazanılmasının zorunluluğu. 3- Propaganda sloganıyla eylem sloganını ayırt edebilmek, eylem sloganını kitlelerin siyasi deneyimine dayandırabilmek ve onları adım adım stratejik hedefe yaklaştırabilmek zorunludur. Seçimlerin ilke olarak reddedilmesi bu üçüncü taktiksel ilkenin reddi olmaktadır. Fakat yine de bir görüş ayrılığıdır. Çünkü henüz diğer temel sorunlarını da kapsayan bir siyasi platform haline gelmemiştir.

Mao, uzlaşmaz bir çelişme, belirli saflarda ve doğru tarzda ele alınırsa uzlaşır bir çelişkiye dönüşebilir, diğer açıdan ele alındığında da, eğer doğru bir tarzda ele alınmayan uzlaşır çelişkiler süreç içinde uzlaşmaz karşılığa dönüşebilir demektedir.

İdeolojik alanda da görüş ayrılığı görülebilir. Örneğin: Mao, uzlaşmaz bir çelişme, belirli saflarda ve doğru tarzda ele alınırsa uzlaşır bir çelişkiye dönüşebilir, diğer açıdan

ele alındığında da, eğer doğru bir tarzda ele alınmayan uzlaşır çelişkiler süreç içinde uzlaşmaz karşıtlığa dönüşebilir demektir. Konu, ideolojik alanda olduğu halde bu bir görüş ayrılığıdır. Çünkü henüz diğer temel konularda ayrılığa varmamıştır. O halde platform haline gelmemiş ayrılıklar nelerdir.

Örneğin: RSDİP'in kuruluşunu izleyen Menşevik-Bolşevik ayrımı bir platform temelindeki ayrılıktır. Menşevizm önce "örgütsel sorunlarda oportünizm" olarak ortaya çıktı. Menşevikler partinin "siyasi öncü müfreze" olarak örgütlenmesine ve demokratik merkezîyetçilik ilkesine göre işlemesine karşı çıkıyor, bunların tam tersini savunuyordu. (Bu örgütsel çizgi zaman içinde netleşmişti.) Dolayısıyla burada örgütsel siyaset açısından bir platform sözkonusudur.

Bir sonraki aşamada Menşevizm demokratik devrime bakış açısından ayrı bir siyasi platform haline geldi. Menşevikler devrim aşamasının demokratik olduğunda birleşmekte. Bu devrimin önderliğini liberal burjuvaziye bırakmak gerektiğini, dolayısıyla proletaryanın onu desteklemekten öte, bu "burjuva devrimi"ne bulaşmaması gerektiğini söylüyorlardı.

Platform ayrılığına diğer bir örnek: Çin DHD'nde Wang-Ming çizgisidir. Bu da askeri alandaki bir platform ayrılığıdır. Wang-Ming ayaklanma ve büyük şehirlerin ele geçirilmesi ile Çin'de iktidarın ele geçirileceğini savunmuş, bir dizi ayaklanma ve büyük şehirlere saldırı düzenlenmiş ve bu sakat çizgi neticesinde yitkinlik (bu daha az, ya da çok olabilir) Çin Halk Ordusu'nun çok büyük bölümünün yok olmasına neden olmuştur.

Yine Çin'den bir başka örnek, 1949'dan sonra yeni demokratik iktisadi düzenin özü üzerinde çıkan sapmadır. Mao bu dönemin geçici karakteri olduğunu ve temel mücadelenin proletaryanın iktisadi kontrol ve kısıtlamalarına karşı burjuvazinin rekabet ve serbest mücadelesi şeklinde olduğunu söylerken hazırlanır. (Liu Şao-Şi, Lu Şien-Nien, Deng Siao Ping...). Yeni Demokratik düzeni sağlama yerleştirmek ve

dört büyük özgürlük sloganı öne sürüyorlardı.

Bu önermeleri şu önermeleri vurgulamak için verdik. İlk ayrım görüş ayrılıkları ile siyasi platform arasında yapılmalıdır. Çünkü bu ikisine karşı tavır kökten farklıdır.

İkinci bir ayrım ise sistemleşerek "platform" oluşturmuş görüşün kendi içinde yapılmalıdır.

Lenin'i incelediğimizde bu konuda "sapma" ile "teorik revizyonizm" dediği iki aşama arasında ayrım yaptığını görüyoruz. Bu ayırmadaki olgular, birinci olarak "teorik revizyonizm" in artık "ideolojik bir akım" (Stalin) haline gelmiş olması, ikinci olarak da, sapmanın hâlâ düzeltilir düşünce yapısı olmasıdır.

Örneğin: Lenin Menşevizm ancak tasfiyeciliğin teorikleştiği anda "teorik revizyonizm" olarak nitelemiştir. Çünkü tasfiyecilik M-L'nin üç temel prensibi olan sınıf mücadelesinin kabulü, bunun proletarya diktatörlüğüne vardırılması ve öncü partinin sınıf mücadelesindeki zorunluğu ilkelerinden sonucunun açıktan inkârı ve pratiğe geçirilmesidir.

Lenin 10. Kongre'de söylediği gibi, "bir sapma henüz olgunlaşmış bir akım değildir". Sapma düzeltilir bir şeydir ve ayrılıklar henüz irade birliğini parçalayacak düzeyde "program ayrılıkları" derecesine varmamıştır. Dolayısıyla belirli şartlarda henüz sapma halindeki burjuva çizgisinin savunucularına görüşlerini muhafaza etme hakkı tanınabilir. Buna karşı eğer burjuva çizgisi iflah olmaz bir ideolojik akım haline gelmişse (yalnız siyasi değil, aynı zamanda teorik bir revizyonizm ise) bu çizgiyi savunma, görüşlerini muhafaza etme hakkı tanınmaz. Ayrılık artık program haline gelmiştir. Burjuva akımını benimsemek parti üyeliğiyle bağdaşmaz. Çünkü parti üyesi her şeyden önce partinin programını kabul eden kişidir. Partinin iflah olmaz bir ideolojisi, akım olarak mahkûm ettiği çizginin savunucuları ancak bir şartla partide kalabilirler. Özeleştiriyi yapmak ve görüşlerini terkettiklerini ilan etmek.

Yine Lenin 1918'de patlak veren Anarko sendikalist çizgiyi "sapma"

olarak nitelemiştir. Çünkü bu çizgi ideolojik öncüleriyle henüz bütünleşmemiştir. Ve ikinci olarak da mücadele yoluyla düzeltme yolu vardı. Lenin sapma derken şunu kastediyor.

"Sapmalar derken önemle belirtiyoruz ki, biz onları henüz billurlaşmış ve kesinlikle ve tam olarak tanımlanmış şeyler olarak değil, fakat yalnızca partinin değerlendirilmesinin yapmak zorunda olduğu bir siyasi akımın başlangıcı olarak görüyoruz."

"Size okuduğumuz tezleri içeren bir platformun ortaya çıkması berak ve açık bir sendikalist-anarşist sapmadır. Bu abartma değildir, sözlerimi dikkatle tarttım. Bu sapma henüz olgunlaşmış bir akım değildir, sapma düzeltililebilir bir şeydir. Kişiler bir parça yoldan ayrılmışlardır, veya ayrılmaya başlıyorlar, fakat hâlâ doğru yola sokulabilirler."

Stalin'de Troçkizmle mücadelelerinde 1924'e kadar bu çizgiyi küçük burjuva bir "sapma" olarak görmüş, ancak bu tarihteki kongreden sonra troçkizmin ideolojik bir akım halini aldığını, devrimin her konuda "saf proleter" görünüm altında sol proleter sağ ve devrimi imkânsızlaştıran tezleri sistemleştirdiğini söylemiştir. Troçkizme karşı yoğun ideolojik mücadele verildi. Ve adım adım tecrit edilen Troçki nihayet onbeşinci kongrede partiden atıldı. ÇKP tarihinde de yoğun çizgi mücadeleleri biliyoruz. Mao bu mücadelelerde öncelikle görüş ayrılığı ile çizgi ayrımını yaptıktan sonra çizgide "iflah olmaz aşamaya gelip gelmediği açısından ikiye ayırıyor. Örneğin, çok ağır kayıplara yol açmasına rağmen, Wang-Ming çizgisi" iflah olunur nitelikteydi. Nitekim Wang-Ming özeleştiriyi yaparak görüşlerini düzeltmiştir. Diğer bir örnek Liu Şao-Şi'nin çizgisiyle olan mücadelesidir. Bu çizgi 1956'daki parti kongresinde hakim olmuş 1958'de özeleştiriyi düzeltilmiştir, fakat 1959'da yeniden canlanmış, kültür devrimi sırasında "iflah olmazlık" derecesine varmıştır.

Son olarak "hizip ayrımına dikkat çekmek gerekir. Bir çizginin (siyasi platformun) savunucularının disiplini yerine kendi anlayışlarının

disiplinini koymaları" grup olarak hareket etmeleri hizip dediğimiz olgudur. Hizip ister açık isterse gizli örgütlensin partinin eylem birliğini böler ve sonuçta da ya parti iktidarını (yönetimi) ele geçirir ya da partiden kopar. Hizip proletarya partisinin varlığı ile bağdaşmaz, dolayısıyla da varlığına izin verilemez (fakat burada da ileride açıklayacağımız gibi bazı taktikler söz konusu olabilir).

Çizgi ile hizibi ayırmakta çok önemlidir, çünkü hizip doğrudan partinin iç işleyiş ilkelerine aykırı bir olgu, adeta bir kanser hücreleridir. Ve partinin sınıf mücadelesindeki eylem birliğini doğrudan ve açıktan yıkarak, onu güçsüzleştiren bir olgu iken, çizgi henüz hasta bir organ gibidir, kısa vadede eylem birliğini bozmuyordur. Ve düzelme imkânı da sözkonusudur.

Çizgi ideolojik-siyasi bir kavramdır, platform ya da program anlamındadır. Buna karşılık hizip örgütsel bir kavramdır. Burjuva çizgisi etrafında örgütlenerek kendi grup disiplinini kurmak demektir. Çizgi ile hizip arasındaki ayrım, partinin birliğini korumak için çok önemlidir, çünkü bu ikisine karşı mücadelede izlenecek taktikler farklı yönlerin ön plana çıkarılmasını gerektirir. Burjuva çizgisine karşı mücadelede ideolojik-siyasi mücadeleye ağırlık verilmeli, çok zorunlu değilse örgütsel tedbire başvurulmamalıdır. Hizibe karşı mücadelede ise kaçınılmaz olarak onun örgütsel disiplinini yok etmek zorunludur. Bu nedenle idari tedbir gerektirir.

Fakat şunun bilincinde olmak gerekir, her çizgi onunla mücadele ihmal edilirse zaman içinde kaçınılmaz olarak kendi disiplinini tesis etme eğilimine girer, bu objektif bir eğilimdir. Yani bizim irademizden bağımsız bir eğilimdir. Ve doğru mücadele yöntemlerinin uygulanmadığı ortamda giderek istesek de istemesek de gelişir.

İki çizgi MÜCADELESİNDE, İDEOLOJİK MÜCADELE ESASTIR

Bu önerme Mao Zedung'a aittir ve iki çizgi mücadelesinde yöntem sorununun ilkesini teşkil etmektedir. Bu konuda Mao'ya AEP'çiler tarafından yoğun bir şekilde saldırılıyor. Onun örgütsel yöntemleri yadsıdığı, bu nedenle ÇKP'nin hizipler federasyonuna dönüştüğü "sözde" eleştirileri yöneltiyor. Her şeyden önce Mao'nun örgütsel mücadeleyi yadsıdığı tahrifattır. İkinci olarak da bu saldırının gerisindeki amaç, kendilerinin örgütsel mücadeleyi esas alan pratiklerini meşrulaştırmaktır.

Mao, örgütsel önlemleri her zaman son başvurulacak yöntem olarak görmüştür. Ve bu tutum Leninisttir —çünkü parti içinde kişileri görevden almak, oradan buraya sürmek, örgütten uzaklaştırmak, baskıyla susturmak vb. yöntemler burjuva çizginin o somut koşulda ortaya çıkmış olan görünümünü ortadan kaldırmaz. Olsa olsa geri çekilmesine, gizlenmesine ve zayıf anı kollamasına neden olur. Her şeyin yolunda gittiği sanılan bir ortamda, yüzeyden her şey süt liman görülürken, alttan alta burjuva kazanı kaynamaktadır. Aslında ve en beklenmedik, en savunmasız bir anda vuracaktır. 1952-56'da SBKP içinde olduğu gibi. Bu işin birinci yanı.

İkincisi; örgütsel mücadele ne parti üyelerine, ne de işçi sınıfı kitlesine düşman düşüncüyü nasıl taticacağı ve onunla nasıl mücadele edeceği noktasından ideolojik açıdan hiçbir şeyi öğretmez. Mao'nun dediği gibi, Marksizm, düşmanıyla sürekli mücadele içinde daha güçlenir ve yetkinleşir.

Üçüncüsü; örgütsel mücadele gereğinden önce kullanılır ve bu gelecek halinde yerleşirse, parti yönetiminin dönkleşmesi veya revizyonistlerin eline geçmesi halinde, düşman ideolojisinin ve hatta karşı devrimin elinde öldürücü bir silah haline gelir.

Bunun tipik örneği AEP'ti. AEP'in dönem yönetimine karşı çıkmaya kalkışanın kellesi uçuyor hemen. Ardından açıklama geliyor "falan kişi Yugoslav, sonra Rus-Çin revizyonizminin ajanıydı" SBKP'de Kruşçev 1953-56 arasında iktidara gelme mücadelesi verirken, Malen-

kov-Molotov-Komonev-Bulganin gibi önderleri "anti stalinist" ve "anti-parti" olmakla suçlamıştır. Çünkü bu önderler artık hafif sanayiye yönelmenin ve çok büyük fedakarlıklara katlanmış Sovyet halkının hayat standardını hızla yükseltmenin zamanının geldiğini söylüyorlardı. Kruşçev onları Stalin'i inkâr etmekle suçluyordu. Hiç şüphe yok ki, bunun adına ideolojik mücadele deaemez, öğretici olan SBKP içindeki Stalin "kanatı"nın (kişiye tapma) vardıdığı boyuru göstermesi ve M-L'lerin böylesi bir mücadelede karşısında ellerinin-kollarının bağlanmasındır. Kruşçev, nihayet 1956'da bir "askeri darbe" olarak nitelenebileceğimiz bir yöntemle MK içinde çoğunluğu ele geçirdi. Sözkonusu önderleri "anti-parti" ilan eden ve MK'dan ihraç eden kararlar aldı. Hemen arkasından bu önderlerin bir kısmı ortadan kayboldu, Kamanev ise Sibiry'a sürüldü. Yine dikkatimizi çekmesi gereken bu uygulamaların partiden büyük tepki çekmemesi ve Kruşçev'in 20. parti kongresinde bu konuda hesap vermek zorunda kalmayışdır. Biz bunun, bu tür uygulamalar, önceden görüldüğü için yadrganmadığından olabileceğini düşünüyoruz. Örneğin: 1948'de revizyonist Vazozenski'nin kurşuna dizilmesi (bu adam gerçekten idamcı bir revizyonisttir). Fakat aslında onun gerisinde Kruşçev vardı. Onun idam edilmesine, 1952'de aynı anlayışın tartışma kapsamında patlak vermesinde Kruşçev'in nezdinde iktidarı ele geçirmesini engelleyebildi. Vazosenski idam edildiğinde ideolojik teşhir yürütüldüğüne dair bir belge yoktur.

Çin'de de Mao'nun ölümünden sonra modern revizyonistler bir askeri darbe ile parti yönetimini ele geçirdiler. "Dört"lülere tutukladılar, ardından onlar aleyhine yoğun bir kişisel karalama kampanyaları açtılar. Ne burjuvalıkları kaldı, ne de açık hayatları, ardından kamuoyuna açık olarak "yargılandılar", aslında Çiang-Çing onları yargıladı ve teşhir etti. Bu yargılamada TV de tünüyle yayınılandı. Fakat ne ortalıktan sessizce yok edildiler, ne de asılabildiler. Çünkü böyle bir gelenek yoktur.

İki çizgi mücadelesinde örgütsel yöntemler en son başvurulacak araçlardır dedik. Buradaki en son araç olmanın kıstası nedir? M-L pratiğini izlediğimizde bunun esas olarak iki kıstası olduğunu görürüz. Birincisi eylem birliğini bozucu bir önem arz ediyorsa. Parti taktik bir konudaki sapmaya dahi tahammül edemez. Bunun en iyi örneğini; RSDİP'deki Otvovist'ler olayında görüyoruz. IV. Duma'yı boykot ve bu düşüncelerinden taviz vermeyen Otvovistler partiden atılmışlardır (Bolşevik konferansta). Çünkü Lenin devrimin geri çekildiği ve Stolipin gericiğinin en ağır istibdat yöntemleriyle hüküm sürdüğü o günlerde, partinin kitlelerle bağ kurabileceği her aracı, ne kadar gerici olursa olsun kullanmanın hayati önemini vurguluyordu. Buna karşın Bolşeviklerin ufak bir kısmı, Dumanın anti-demokratikliğini öne sürerek boykotu ve illegal çalışmayla yetinmesini savunuyordu. Ve Lenin'in bütün ikna uğraşlarına rağmen, Duma'ya katılma yönünde çalışmayı reddediyorlardı. Bu eylem birliğinin önünde açık bir engel idi. Dikkat edilecek nokta şudur ki, Lenin "boykotçuların" atılmasını isterken oportünistliğine örgütsel ve siyasal çizgide sistemleştirmiş olan Menşeviklerden ayrılmayı gündeme getiriyordu.

İkinci kıstas; ortaya çıkmış olan "teorik revizyonizm", diğer bir deyişle iflah olmazlık noktasına varmış olmasıdır. Devrimini yapmış proletarya partilerin pratiklerini incelediğimizde genellikle yabancı çizginin zaman içinde ve ideolojik mücadele içinde iflah olmazlık kertesine vardığı görünüyor. Bu öncelikle parti içi demokrasinin canlı bir şekilde işlediği dönemlerde böyle olmaktadır. O halde, "iflah olmazlığın" tanımlanması bir çizginin ideolojik rayına oturması, yürütülen ideolojik mücadeleye rağmen, düzelmeyip kamikleşmesi veya kendi disiplinini parti disiplininin yerine geçirmesi olarak ortaya konabilir. Menşevizmin tasfiyecilik aşamasına varmasını, Lenin, "teorik revizyonizm" olarak tanımlanmış ve ayrılışı gündeme getirmişti. Bu örneğe yukarıda değindik. Diğer bir örnek,

Stalin'in Troçki'ye karşı yürüttüğü mücadeledir. Troçki 1912'de tasfiyeciler ile Bolşevikler arasında "merkez"i bir konumu savunduğu için gizli tasfiyeci olarak nitelenmiş, Bolşevik saflardan atılmıştı (Ağustos bloku olayı). Daha sonra da yapılan her kongrede Lenin ve daha sonra Stalin tarafından savunulan stratejik ve taktik çizgilere muhalefet etti. 1918 tek ülkede sosyalist devrimin mümkün olmadığını, Avrupa'da (özellikle Almanya'da) proleter devrimler imdadında yetişmezse, Rus devriminin yıkılacağını savundu. Bu anlayışla da Almanya'daki devrimci durumu yükselteceği gerekçesiyle, Almanya ile barış anlaşmasını çıkmaza sokup imzalamadı. Lenin bu çelişkiyi kongrede çözdü. Troçki özeleştirisi yapmak zorunda kaldı. Ardından Troçki NEP politikasına karşı çıktı. Buna sosyalist inşada orta köylülüğün rolü için devrimin niteliği ve taktikleri, sendikalar sorunu, sosyalizmin tek ülkede mümkün olmayacağı, partinin bürokratlara karşı savı ile muhalefetleri geliştirdi. Bu konuların her biri bir çizgi mücadelesi konusu oldu. Ve kongre veya konferanslarda tüm parti çapında tartışıldıktan sonra sonuçlandırıldı. Troçki bütün bu mücadelelerde ya özeleştirisi yaptı, ya da tezlerini geri aldı. Fakat her yerde başka bir konuyu bahane ederek yeniden öne sürdü. Nihayet 1927'deki 15. kongrede Stalin, Troçki'nin artık bir ideolojik bir akım haline geldiğini tüm geçmişini gözler önüne serip ideolojik temellerine oturarak ortaya koydu. Troçki partiden ihraç edildi ve köktü bir özeleştirisi yaptıktan sonra bir iki sene denendikten sonra tekrar partiye alınabileceği karara bağlandı.

Mao Zedung kol emeği ile kafa emeği, kent ile kır, işçilerle köylüler, parti ile partili olmayanlar, devlet ile halk arasındaki çelişkiler varlığını sürdürdükçe parti içinde kapitalist yolu tutan yozlaşmış unsurların çıkacağına, bunların burjuva çizgi-

sini hakim kılmaya çalışacağına dikkat çekti.

Diğer bir örnek, Liu Şao Şi çizgisidir. Bu çizgi ilk kez 1956'da 8. kongreye hakim olmuş ve "üretici güçler" tezini savunmuştur. 1958'de özeleştirisi yaptı, daha sonra "büyük ileri atılım"a karşı koydu. 1961 MK'da Liu Şao Şi çizgisi hakim hale geldi, Mao azınlığa düştü. Buna karşı Mao "sosyalist eğitim" kampanyasını başlattı.

Mao Zedung sosyalizm şartlarında burjuva çizgisinin maddi temelini açığa çıkarabilmek için, kapitalizmden sosyalizme miras kalan çelişkilerin çok zengin bir değerlendirmesini yaptı. Kol emeği ile kafa emeği, kent ile kır, işçilerle köylüler, parti ile partili olmayanlar, devlet ile halk vb. arasındaki çelişkileri inceledi. Burjuva çizginin ve kapitalizme geriye dönüş tehlikesinin yok edilmesi için bu çelişkilerin tasfiyesinin şart olduğunu gösterdi. Bu çelişkiler varlığını sürdürdükçe parti içinde kapitalist yolu tutan yozlaşmış unsurların çıkacağına, bunların burjuva çizgisini hakim kılmaya çalışacağına dikkat çekti.

Mao 1964'teki "sosyalist eğitim hareketi" sırasında "şimdiki hareketin başlıca hedefi kapitalist yolu tutan partilerdir" diyordu. Mao Zedung, üretim araçlarının denetimini ele geçirmek isteyen yoz unsurların, özellikle partiyi teslim alacaklarını söylemektedir. Bunun için partinin M-L çizgisini kavramanın hayati önemini savunmaktadır. Nihayet, 1965'de başlatılan kültür devrimi, özellikle kültür alanında iktidarı ele geçirmiş olan Liu Şao Şi, Deng Siao Ping vb. burjuva kapitalist yolcularına karşı başlatıldı. BPKD sonunda, bu iki revizyonist, gözyaşları içinde özeleştirisi yapmalarına rağmen, daha önceden aynı özeleştiriyi yaptıkları için kabul edilmedi ve partiden ihraç edildiler. Mao Zedung bu dönemdeki burjuva çizgisinin maddi temelini koymasına rağmen, BPKD ile dahi M-L'in kalıcı bir zafer elde etmesini sağlayamadı.

Yine ÇKP'de yeni iktisadi düzen konusunda sağ platformu savunanlara karşı mücadele yürütürken, bu

görüşler doğrultusunda çalışan Kao-Cao hizibi ortaya çıkarıldı. 1955'de yapılan konferansta hizip teşhir edildi ve başını çekenler partiden atıldı. Fakat aynı görüşü savunduğu halde hizipçiliğe bulaşmamış olanlar özelleştiri yaptılar ve partide kaldılar.

Özetlersek; bir çizgi hentuz bir "ideolojik akım" haline gelmemiş ise veya hizipçiliğe sapsanmamışsa, onunla mücadelede esas olan ideolojik alandaki mücadeledir. Bunun aksi, kısa-vadede parti içindeki ayrık şeyleri kesse bile, uzun vadede partinin çıkarlarına indirilmiş bir darbe olacaktır.

İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİNDE ÖRGÜTSEL YÖNTEM

İdeolojik mücadelenin esas olması örgütsel mücadeleyi dışalamaz. Fakat kendisine tabi kılar. Partinin oportünizmden arındırılması bir görevdir. Oportünizmin ideolojik olarak açığa çıkarılıp mahkûm edilmesi, partinin düşünce alanında bir arındırma ise, iflah olmaz unsurların parti dışına çıkarılması da bu arındırmanın örgütsel olarak güçlendirilmesi, sağlamlaştırılmasıdır. Yani örgütsel yöntemler ideolojik mücadeleye tabi ve ona güç verecek bir şekilde ele alınmak şartıyla iki çizgi mücadelesinin tamamlayıcı yanındır.

Lenin 1921 Eylül'ünde "parti ikiye bölünmüş, bürokrat, dürüst olmayan veya kaypak sosyalistlerden ve dış görünüşlerini değiştirmiş ama kalben Menşevik kalmış olan, Menşeviklerden temizlenmelidir" diyordu.

Lenin devrimin en önemli dönemlerinde partiyi arındırarak önündeki görevlere hazır etmiştir. Bunlara "temizlik" deniyordu. Temizlik hareketlerinde amaç partinin değişen merkezi görevlerine ayak uyduramayacak yapıdaki üyelerin te-

mizlenmesidir.

Sınıf mücadelesinin yol ayrımını, partinin taktik ilkelerinde değişikliğin gündeme geldiği dönemler, geçici yol arkadaşlarının, devrimin yeni aşamasındaki görevleri kaldıramayacak olanların da dokülmesini gündeme getirir. Örneğin: Ekim devriminden sonra NEP politikası gündeme geldiğinde böyle bir temizlik hareketi görüyoruz. Burada iki temel nokta dikkat çekiyor. Birincisi, NEP taktik bir konu olmakla birlikte, Sovyet devriminin yaşaması bu politikanın başarısına bağlıydı (ve Stalin'in belirttiği gibi tüm sosyalist devrimlerde gündeme gelebilecek bir taktik konusuydu). Dolayısıyla da Sovyet devriminde keskin bir dönemeç teşkil ediyordu. Her dönemeçte olduğu gibi burada da iki çizgi mücadelesi patlak verdi, "proletarya kontrolünde kapitalizmin geliştirilmesi" demek olan bu politikaya, "sağ" proleter ve "sol" anlayışlar karşı koyuyordu. Lenin bunları ideolojik olarak tümüyle mahkûm etti. Örgütsel arındırma, bu ideolojik mücadelenin arkasından ve onun temelinde yönetime getirildi. İkinci önemli nokta, arındırmanın kitlesel olmasıdır. İki anlamda kitleseldir. Hem tüm üyelik kartları toplamp gözden geçirilmişti, hem de bu gözden geçirme kitlelerin önünde gerçekleştirilmiştir. Bu bir tür kitlesel özelleştiri kampanyasıdır. Bu temizlik hareketinde üçyüz bin civarında parti üyesinin üyelik kartları iptal edilmiştir. Yaklaşık bir milyon üye arasından kimler atılmıştı. Bunları iki grupta toplayabiliriz. Birincisi, bürokrat, pasif, adam sendeci unsurlar, ikinci grupta ise, NEP'i kavramayan ve kapitalistlere verilen özgürlükten morali bozulan, dolayısıyla bütün millitanlık ve fedakârlıklarına rağmen, NEP döneminin görevlerini omuzlayamayacağı kitle önünde yapılan toplantılarda açığa çıkarılanlar. Lenin 1921 Eylül'ünde partinin arındırılmasıyla ilgili yazısında "parti ikiye bölünmüş, bürokrat, dürüst olmayan veya kaypak sosyalistlerden ve dış görünüşlerini değiştirmiş, ama kalben Menşevik kalmış olan, Menşeviklerden temizlenmelidir" diyordu. SBKP 13. Kongresi'nde arındır-

manın parti çoğunluğu tarafından muhalefete karşı bir disiplin olarak kullanılmasından yakından Probrazenski'ye Stalin şöyle diyordu: "Onun (Probrazenski'nin-bn) arındırma kullanılan yöntemleri onaylamadığı açıktır. Bu bir ilke meselesidir. Probrazenski'nin temel hatası dengesiz (sağlam olmayan kararlar) unsurların periyodik temizlenmesi olmaksızın saflarını güçlendiremeyeceğini anlamaması. ...Lenin yoldaş bize partinin kendisini açıkça saflarına sızan ve sızmayı sürdüreceği olan dengesiz unsurlardan kurtararak güçlendirebileceğini öğretti.

Eğer genel olarak parti arındırma-larına karşı çıkarsak Leninizme karşı çıkmış oluruz... Arındırma esas olan bu tür insanların (partiyle bağı kopmuş, eğitilmesi gereken insanlar).. bir efendisinin olduğunu, yani kendisine karşı işlenen suçların hesabını soracak partinin olduğunu sezmelerini sağlamasıdır. Bu efendinin zaman zaman saflarını süpürge-den geçirmesi bana tamamıyla şaşırtıcı görünüyor."

Mao önderliğindeki ÇKP'de ise bu tür kitlesel temizlik hareketinin daha geliştirilmesi ve kitlesel katılımın daha yükselmiş bir türünü görüyoruz. Bunlar "düzeltme kampanyaları"dır. Bunlar Japon emperyalistlerine karşı milli mücadele öncesinde, Japon emperyalizmi yenilgiye uğradıktan sonra, iç savaş başlamadan önce, devrimin zaferinden sonra, yeni iktisadi düzen politikasının başında, "yüz çiçek" hareketinin sonunda, nihayet BPKD'nin sonunda yürütülmüştür. Bunların genel karakteristiği kitlelerin katılımıyla yürütülmeleri o dönemde partide görülen başlıca ideolojik zaafaların ve yanlış siyasetleri düzeltmeyi hedeflemesi, çok daha az örgütsel arındırma sonucunun ve hem partilerin ve hem de kitlelerin ideolojik eğitimde birer araç olmalarıdır.

M.Zedung özellikle iki çizgi mücadelelerinde kitle çizgisinin hayata geçirilmesi konusunda ölümsüz katkıları yapmıştır. Kitlelerin "siyasi koku alına" yeteneğini geliştirme için iki çizgi mücadelesinde tayin edici bir sorun olduğunu, özellikle prole-

tarya diktatörlüğü altında, partinin kendisini ve devleti yok etme amacına yönelmesini, bu sorunun taşıdığı büyük önemi açıkça ortaya koymuştur. BPKD'in çizgi mücadelesinde kitle çizgisinin hayata geçirilmesinin tarihi bir önemi olmuştur.

"Arındırma" konusundaki Leninist tutum budur. Bunun tam karşıtı bir tutum ve anlayışı ise AEP'de görüyoruz. Yeni modern revizyonist AEP halen bir M-L partide şu yanlış anlayışı savunuyordu. Parti çizgisinin saflığı, ondan sapanlar arasında arındırılarak korunmaktadır. Parti üyeleri düzenli gözden geçirilmekte ve arındırma kitlesel bir altüst oluşa malolan mücadele vermeden tek tek yapılmaktadır. Bu anlayışlar altında SBKP'nin pratiğinden hiçbir şey anlamadığını ortaya koymaktadır. AEP veya yönetimi M-L'den saptığı anda da böylesine siyasi bakımdan cansız ve görünüşte aktif bir örgüt yapısı, revizyonizmin işine yaramıştı.

AEP'nin iki çizgi mücadelesi konusunda diyalektiğe ters düşen anlayışı, onun anti-Leninist bir örgütsel siyaseti sistemleştirmesine yol açmıştır. AEP Leninizmin açık ideolojik mücadele geleneğini, burjuva çizgisine karşı mücadelenin partili ve hatta geniş arındırma kampanyaları konusunda olduğu gibi partisiz kitlelerle birlikte yürütülmesi geleneğini çöğnemmiştir. AEP'e kapitalizme ve oportünistlere karşı mücadelemizi yoğunlaştırmalıyız, onların partiye ve halka zararlı olan her hareketini henüz tomurcuk halindeyken koparmalıyız, şeklindeki anlayışı, parti saflarını sürekli arındırma suretiyle birleştirmiş, partinin yekpare olması gerektiği doğru ilkesini, onu bir kast örgütüne çevirerek hatalı anlayışa vurdurmuştur. "Parti her zaman haklıdır" anlayışıyla parti üyelerinin akuna cesaretle göğüs germe bilinci vermemiş. Parti yönetimi üzerine partili kitlelerin canlı deneyimini sağlamamıştır. Burjuva çizgisine karşı mücadele ilerletilip çelikleştirilmeyen partililer yönetim organlarının yozlaşması karşısında silahsızlandırılmışlardır.

Bu da iki çizgi mücadelesini reddetmenin ve yanlış bir çizgi izlemelerinin partiyi revizyonist bir çizgi-

nin hakimiyeti karşısında ne kadar güçsüz kaldığını göstermektedir. Bu için birinci yöntem. İkincisi, partide ikinci bir çizginin doğmasına izin verilmeyeceği anlayışı kaçınılmaz olarak, örgütsel siyasete merkezîyetçiliğin tek yanlış ağırlık kazanmasına ve bürokratizme yolaçacaktır böylece. Yönetim organları üzerindeki denetim imkânı zayıflayarak ve Stalin'in belirttiği gibi bu şartlarla yöneticilerin yozlaşması kaçınılmaz olacaktır.

İKİ ÇİZGİ MÜCADELESİNDE TAKTİKLER

Buraya kadar anlattıklarımız, sorunun genel konuluşudur, fakat her mücadelede olduğu gibi parti içi mücadelede taktikler gündeme gelir ve hatta bazı taktikler şartlarından soyutlanıp değerlendirilince yukarıdaki genel ilkelere ters gibi görünür. Kısaca bunların bazularına değinelim.

İki çizgi mücadelesinde canbalı sorunlardan birisi, burjuva çizgisinden etkilenen parti tabanını çizginin savunucularından koparmaktır. Bunun için ikinci çizgiyi mümkün olduğunca uzun süre parti içinde tutmak (ama partide hiç tabanı olmayabilir ve dolayısıyla hemen saf dışı bırakmakta gerekebilir), yani ondan örgütsel kopmayı gündeme getirmesini engellemek (çünkü burjuva çizgiler iktidarı ele geçiremeyeceğini anladığı andan itibaren henüz tabanı güçlüyken ayrılmaya çalışır) böylece tabanın ideolojik tartışma ve sosyal pratiğin kanıtlanması sayesinde ikna edilmesini sağlamak gereklidir. Bu amaçla bazı tavizler vermek bir taktiktir.

Stalin Troçki'yle mücadelesinin son raundunda şu değerlendirmeyi yaptı; *"başlangıçta partinin önemli bir azınlığı Troçki'yi takib ediyordu, fakat şimdi bu güç 4 bin kişiye düşmüştür, yani SBKP (B) gibi büyük partide bir güç ifade etmektedir. Biz bu sabırla mücadele ettik ve Troçki'nin bazı ilkesizliklerine de göz yumduk"*, Stalin'in sözünü ettiği ilkesizliklerden bir tanesi şöyle-

dir, biz önceki kongrede parti içi tartışmaların "tartışma yayın organı" aracılığıyla ve tartışma dönemlerinde (yani ya kongre öncesinde ya da özel olarak MK'de açılmış tartışmalar) yapılması bunun dışında davranılmaması kararlaştırılıyor. Fakat Troçki bu kararı çöğneyip program mahiyetinde parti konferanslarına hitaben hazırladığı bir mektubu matbaada bastırıp MK kararı olmaksızın ve kendi başına dağıtıyor bu açıkça kongre kararını (hem de Troçki'nin karara olumlu oy verdiği halde) çöğnemektedir. Stalin bundan yararlanarak Troçki'ye karşı örgütsel mücadele açmıyor, tersine zorlu ve zamansız bulduğu halde bir tartışma açmak ve Troçki'yle son kez parti çapında hesaplaşmak istiyor. Troçki'nin mektubunun yayımlanması MK tarafından engellenmeli diyenlere cevaben Stalin, bunun çok tehlikeli bir adım olacağını söylüyor. *"Troçki'nin Moskova mahallelerinde zaten kamuoyuna açılmış olan mektubunu uğraşın ve yakalayın bakalım, MK bir adım atamazdı"* Stalin'in böyle taktik politikaya başvurmasının nedeni, henüz Troçki'nin tabanının güçlü olması ve ona uygulanacak örgütsel herhangi bir yaptırımın Troçki'nin elinde partiyi bölmek için bir bahane olacağı içindir. Troçki bütün bu yaptıklarını rağmen atılmaya kadar MK'deki görevini yürütmüştür.

Diğer bir taviz örneği, yine Stalin'in Buharin ile mücadelesinde görüldüğü, Buharin kollektifleştirilme atılımına karşı çıkan sağ bir muhalefet çizgisi izliyordu. Kulakların sınıf olarak yok edilmesi politikasının gündeme gelmesiyle sağ sapma alevlendi. Buharin'in başını çektiği sağ sapma kulakların barışçıl yoldan sosyalizmle kaynaşacağı şeklindeki eski teorisini tekrar piyasaya sürer. Kulaklara uygulanan önlemlerin kaldırılmasını, kulaklara ayrıcalık verilmesi gerektiğini, kulaklara ağır vergiler yüklenmesinin doğru olmadığını vb. propaganda yürütüyor. Yoksa tarımın bir "çöküşe" gideceğini, hatta bu sürecin başlamış olduğunu ileri sürüyordu.

Stalin ile Buharin arasındaki mücadele o kadar sertleşmişti ki, Buharin Stalin'in kişiliğine de yönelen yi-

kıcı bir eleştiri yapmıştı. Buharin'in sağ çizgisi 1929'daki kongrede mahkûm edildiği halde, bu eleştiri karşısında Stalin bir uzlaşma önerdi, yazılı bir anlaşma metni hazırladı. Burada, Buharin'in siyasi bürodaki görevine devam edeceği, buna karşılık parti çizgisini uygulamayı ve Stalin'e ettiği küfürleri "bir kızgınlık anında" söylemeyi kabul etmeyi taahhüt etmesi gerektiği ve ayrıca çoğunluğa siyasi olarak tamamen tâbi olmak, parti çizgisini benimsemesi, teslimiyetçi görüşlerini terk etmesi şart koşuluyordu. Yani Stalin özelleştirebile istemiyordu. Buharin'e geri adım atması için fırsat tanıyordu. Stalin niye böyle tavizkâr davranmıştır? Buharin'in hiçbir tabanı dahi yoktur. Fakat eski bir kadro ve büyük bir teorisyendi. Ve Stalin onu kazanmak için uğraşıyordu. Fakat aynı Stalin hiçbir şekilde boyun eğmeyen ve sabotaj eylemine giren Buharin'i kısa bir süre sonra kurşuna dizmiştir.

Buna benzer bir örnek de, Mao'nun Wang-Ming'e karşı tavizidir. "Sol" çizgiyle onbinlerce komünistin ve yüzbinlerce halk savaşçısının ölmüne yolaçan Wang-Ming'in MK içinde kalmasını sağlamıştır. Mao 1956'da ÇKP 8. kongresinde Wang-Ming ve Li Li-San'ın MK'ya seçilmesini talep etmiştir. Mao bu talebi gerçekleştirirken partinin 10 milyon üyesinden yaklaşık 1 milyonun küçük-burjuva sınıflamasına sokulabileceğini ve bu kişiler için Wang-Ming ve Li Li-San'ın birer örnek teşkil ettiğini belirtiyordu. Özelleştire yapmalarına ve parti çizgisini kabul ettiklerini ilan etmelerine rağmen Mao Zedung bu iki unsurun hatalarını gerçekten düzeltebileceklerini savunuyor, onların MK'ya alınmasındaki neden ise başkaydı.

Mao şöyle diyor: "*Wang-Ming ile Li Li-San meseleleri sadece iki bireyle ilgili bir mesele değildi. Burada, önemli olan temelde yatan toplumsal nedenlerin bulunmasıdır. Çok sayıda üyenin canalıcılarında yalpalaması bu toplumsal nedenlerin partimiz içindeki yansımalarından biridir. Bu yalpalayan unsurlar oportünist niteliktedir. Örneğin Wang-Ming tıpkı böyledir.*

Mesele Wang-Ming ve Li Li-

San'ın doğru yola gelip gelmeyecekleri meselesi değildir. Bu o kadar önemli değildir. Önemli olan pohpohlanmaya açık küçük burjuva kökenli milyonlarca parti üyesinin, özellikle de aydınların Wang-Ming ve Li Li-San'a karşı nasıl bir tutum takındığımızı izlemekte olmalarıdır."

Mao'nun burada koyduğu biçimi ile Wang-Ming ve Li Li-San'ın MK'ne alınmaları SBKP (B) 10. kongresinde işçi muhalefetinden iki kişinin MK'ya alınmasından farklı değildir. Dolayısıyla da her iki taktik politika da şartları içinde doğrudur. Leninist parti öğretisine ters düşecek bir yanı da yoktur. Ama ne var ki, AEP revizyonistlerinin gözü kapalı saldırısına hedef olabilmektedir.

Diğer bir taktik örneği ise Sovyetler de kolektifleştirme hareketi sırasında Stalin'in tutumunda bu kampanya sırasında biri sağ, biri sol iki sapma ortaya çıkmıştır. Stalin taktik olarak öncelikle "sol" sapmayla mücadele etmek gerektiğini saptadı. Çünkü sağ sapma köylülükleri üzerinde etkili oluyordu. "Sol" sapma ise esas olarak parti içinde etkiliydi. Fakat sol sapmanın aşırılığı köylülerin gözlerini korkutabilir ve sağ sapmanın elindeki en güçlü silah haline gelebilirdi. Bu örnek, tehlikeye karşı mücadele edebilmek için elindeki sermayeyi almak amacıyla ilk önce tali güçteki tehlikeyle mücadele etmek gerekebileceğinin bir örneğidir.

Lenin tasfiyecilere karşı mücadelesinde uyguladığı taktikler düşman kampı bölme ve en dar alana sıkıştırma taktiklerinin bir örneğidir. Menşevizm tasfiyecilik mertebesine ulaştığında bir kısım menşevikler partinin tasfiyesine karşı çıktılar, fakat menşeviklerin bütün diğer görüşlerini paylaşıyorlardı. Lenin "yarı-Menşevikler" adını taktiği bu kesimle birleştire ve bütün mücadeleyi parti tasfiyesi noktasında yoğunlaştırdı (fakat bunu açıkça söyleyerek yapıtı). Ancak tasfiyeciliği alt ettikten sonra "yarı-menşevizmle" parti içinde mücadele etti. Ve "yarı-menşevik"lerin çoğunluğu sağlam Bolşevikler haline geldi. Eğer Lenin bu taktiği uygulamasaydı bunlar ka-

zalanmamış olacaktı.

Partinin varlığının hiziplerle hiçbir şekilde bağdaşamayacağını söyledi. Fakat bu alanda da taktik söz-konusu olabilir. Öyle şartlar olur ki, belirli bir süre hizipleşmeye göz yummak zorunda kalınabilir. Bunun örneğini tarihte 7. kongre öncesinde SBKP (B) içinde görüyoruz. İçinde bulunan olağanüstü güç koşullar nedeniyle parti gücünden düşmüş, parti içinde bir dizi çizgi ortaya çıkmış ve bunlar kendi grup disiplinlerini tesis etmişlerdi. Stalin şu değerlendirmeyi yapıyordu: "*Gerçek şudur ki, o zaman partimizde gruplar ve hizipler vardı, gruplar arasında küçük bir mücadele vardı. Parti kritik bir dönemden kaderinin dengede durduğu bir sırat köprüsünden geçiyordu.*" O söz-konusu kongre sırasında, bir grup kongre salonunu terk etmiş ve binanın ayrı bir salonunda toplanmıştı. Lenin'in bu durumdaki tutumu kişisel otoritesini ortaya koyarak bu hizipleşmeleri partiden atmak olmamıştır. Kuşkusuz bunu yapacak güçteydi. Fakat böyle bir örgütsel tavır takınma, hizipleşmiş kesimleri kazanmayı imkânsız kılardı. Onun yerine Lenin kendi deyimiyle "*gruplar arasında mekik dokumuştunuz ve 7. kongreyi toplamayı başararak yeniden bu grupları kazanmayı başarmış ve grup disiplinlerini dağıtmıştınız.*"

"*Ama biz biliyoruz ki, Brest döneminde parti hiziplerin varlığına izin vermek zorunda kalmıştı. Bunu hepimiz gayet iyi biliyoruz.*"

Bu örnekler gösteriyor ki, yerine göre bu tür taktikler uygulamak yanlış değildir. Lenin'in ilkeleri çelişmiyor. Bazen sorunun özü iyice kavranmadan "ilkeler" in adına yapılan şeyler en bayağı taktik konumuna düşebilir. Ki, Türkiye devrimci hareketinin geçmişinde bu tür taktiklerden örnekler vardır.

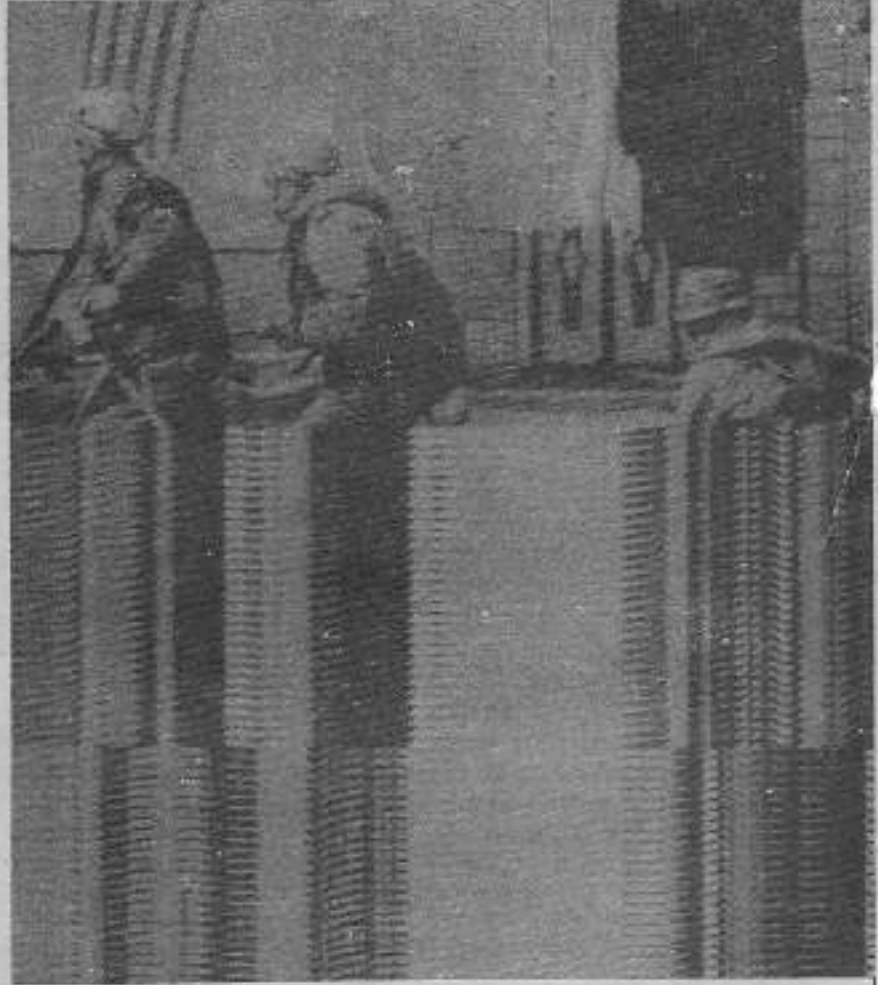
Özelersek, iki çizgi mücadelesi ideolojik mücadeleyi esas alan uzun ve sabırlı ve bir dizi taktikler içeren, hastalığın kaynağını kurutmaya çalışan ve sınıf mücadelesinin her önemli döneminde su yüzüne çıkacak olan bir mücadeledir. Bu mücadele, parti varolduğu müddetçe şu veya bu oranda devam edecektir.

İhtiyar Delikanlı İle Barış Güvercinin Hikâyesi

Erol Karagöz

Dünya halklarının yeminli düşmanlarından "Barış Güvercini" Gorbaçov ile "ihtiyar delikanlı" Reagan Aralık ayının ikinci haftasında Washington'da yaptıkları zirvede INF (orta menzilli füzelerin sökülmesi) anlaşmasını imzaladılar. Emperyalist burjuvazi tarafından silahsızlanma ve dünya barışını sağlama yolunda "dev bir adım" olarak nitelendirilen bu anlaşmaya göre, 13 yıl içerisinde nükleer silahların % 3'ünü (ABD'nin Batı Avrupa'ya yerleştirdiği; CRUSE, PERSHING-1A ve PERSHING-2 füzeleri ile Sovyetler Birliği'nin; SS-23, SS-12, SS-20 ve SS-14 füzelerinin) imha etme kararını bir "zirve şov" olarak sahneye koymaya çalışan bu tescilli haydutlar, zirvenin son günlerinde ortaya çıkan Sovyetler Birliği'ndeki Yahudilere göç hakkı, aydınların üzerindeki baskının kaldırılması, Afganistan'daki Sovyet askerlerinin şartsız çekilmesi, ABD'de zencilere uygulanan ırkçı ayrımcı politikaya son verilmesi gibi bir dizi konudaki anlaşmazlıklar üzerine zirveyi fiyatla kapadılar.

ABD emperyalizminin Ortadoğu'daki bekçi köpeği Şah rejimini deviren İran Devrimi'ni emperyalistlerin ve sosyal-emperyalistlerin çıkarları uğruna kana boğan, tüm dünya kamuoyu nezdinde teşhir olmuş gerici, faşist Humeyni rejimine ABD emperyalizminin Ortadoğu'daki jandarması siyonist İsrail Devleti aracılığıyla gizli silah satışının ve buradan gelen dolarların Nikaragua'daki Sandinista rejimine karşı savaşan Kontralara aktarılmasının açığa çıkmasıyla patlayan "IRANGATE" skandalı ve hemen akabinde ABD emperyalizminin Körfezdeki çıkarlarını korumakla

görevli bir savaş gemisinin Irak tarafından fırlatılan Fransız füzeleri ile batırılmasının şoku daha henüz dinmemişken, ekonomik ve siyasi bunalımın kendisini her zamankinden daha fazla hissettirdiği 1987'nin son aylarında kaba kuvvete dayanan emperyalist siyasetini, Körfezdeki çıkarlarını korumak amacıyla uygulamaya koyan ABD emperyalizminin, Basra Körfezi'nde İran'a ait petrol platformlarına savurduğu bombala-

rın New York borsasında patlamasıyla birlikte çökmeye başlayan Wall Street, 1929'daki büyük bunalımı gölgede bırakacak bir krize şahit oldu. Tabii ki kısa zamanda yayılan bu "uğursuz" haber tüm dünyada etkisini gösterdi. Hemen aynı günlerde Paris, Tokyo, Londra borsaları ve kısa bir süre kapatıldıysa da açıldığı gün Hong Kong borsası krizden nasibini aldılar. Bunun üzerine toplanan emperyalist ülkelerin

ekonomistleri sanki yeni Amerika keşfetmişler gibi kapitalizmin temel çelişkisinden kaynaklanan krize çareler aramaya başladılar. Bütün bu olaylar batılı emperyalist burjuvazisinin "ihtiyar delikanlıya" ve onun hükümetine güvensizlik oyu vermesi gibiydi. Hele bir de yaklaşan başkanlık seçimleri gözönüne alınırsa Aralık ayında "Barış Güvercini" ile yapılacak zirve, başkanlığın sarsılan prestijini onarmak için son şanstır. Dahası Sovyet plastik cerrahisinin operasyonları sonucu bir yüzüne "Glasnost" diğer yüzüne "Perestroika"yı geçiren Gorbaçov için de ekonomiyi canlandırmak, yapmak istediği reformları uygulamaya ko-

füzelerin sökülmesi, emperyalistlerin "silahsızlanma" çabalarının bir sonucu olarak da görülemez. Emperyalist ve sosyal-emperyalistlerin son cinayetleri için uzayda güçlü askeri yığınakları mevcuttur. Bugün gelinen aşamada, yıldız savaşları projesi, uzayda yerleşme ve rakip bloğu, uzaydan vurma stratejisini örgütleyen emperyalist ve sosyal-emperyalistler için Urallardaki SS'lerin veya Pershinglerin önemi zaten son derece azalmıştır. Bilindiği gibi emperyalistler artık kendi nükleer füze silolarına özel bir koruma stratejisi uygulamaktan vazgeçmişlerdir. Çünkü gelişen savaş teknolojisi daha üst boyutlarda olduğundan

alınan kararlar daha güçlü silahlanmanın aldığı boyuttan ve bunun SS veya Pershing sistemini aratmayacak düzeyde olmasından başka bir şey değildir. Yani askeri teknolojinin geliştiği seviyeden ötürü işe yaramayan ya da az yarayan silahların azaltılmasıdır.

Emperyalist sistemin çelişkilerinin yoğunlaşması sonucu ekonomik ve siyasi bunalımın her gün biraz daha ağırlaştığı, III. bir emperyalist paylaşım savaşının hazırlıklarının kendisini her zamankinden daha fazla hissettirdiği, çeşitli emperyalist güçlerin iki rakip bloğun üyelerinden biri olarak kendi emperyalist çıkarları için dünya halklarına karşı emperyalist kaba kuvvete dayalı emperyalist siyaset uyguladığı, halkları, birbirine karşı kıskırtıp bölgesel savaşları körüklediği, yaklaşık 8 yıldır süren milyonlarca insanın ölümüne neden olan İran-İrak Savaşı'nı kâh kızıştırıp, kâh kontrol altına aldıkları ve Gorbaçov'un zirveden hemen sonra ne kadar samimi olduğunu ispatlamak istercesine Afganistan'da "temizlik" operasyonuna giriştiği bir sırada, dünya halklarına Noel hediyesi diye yutturulmaya çalışılan bu "barış" ve "silahsızlanma" zirvesinin ciddiyeti gün gibi ortadadır. İnsanlığı tahakküm altında tutan gözül dönmüş emperyalistlerin çıkarları tehlikede olduğu sürece, dünyada bir barışın olabileceğine kim inanır.

Bugün her kim ki emperyalizm varolduğu sürece emperyalist savaşların kaçınılmaz olacağı Leninist tezi yadsır, emperyalistlerin "barış" ve "silahsızlanma" demogojileri karşısında, azgınca silahlanan burjuvaziye karşı, proleteryanın ve devrimci kitlelerin silahlanmasının gerekliliğini ve proleter enternasyonalist bir ruhla eğitimini gözardı ediyorsa, insanlık tarihinde işlenmiş en büyük cinayet olacak olan III. emperyalist paylaşım savaşının suç ortağı olmayı kabul ediyor demektir. Bu cinayeti önleyebilecek, emperyalizmi ve emperyalist savaşı edebiyen mezara gömecek tek güç Marksizm-Leninizm-MZD'si bayrağı altında toplanan devrimci sosyalistlerin önderlik edeceği devrimci savaştır. □

yabilmesi, silahlanma harcamalarında kısıntıya gitmesi zorunluydu. Ama Washington zirvesinde nükleer füzelerin sökülmesi anlaşmasının imzalanması, emperyalistlerin dünyayı nükleer küllüğe çevirmesinde attıkları bir geri adım değildir. Bu

"koruma" gibi geri bir sisteme gerek duymamaktadırlar. Şimdi ABD veya Rusya'ya yapılacak muhtemel bir füze saldırısını uzayda imha edebilme stratejisi ile ele almaktadırlar. Bugün Washington'daki "zirve şov"da füzelerin sökülmesine ilişkin

DERİNLEŞEN KRİZ ve PERU'DAKİ DEVİRİMCİ MÜCADELE

Gerici Düzenin Krizi Derinleşmekte ve Halk
Devrimi Talep Etmektedir

AÇIKLAMA

Okuyucularımıza PKP'nin yakın geçmişe ait, PERU'ya ilişkin bir tahlil yazısını sunuyoruz.

PKP-MK

Gericiliğin bugünkü durumu nedir? 12 yıl iktidarda kalan bundan evvelki askeri hükümet iki görevi yerine getirmekle karşı karşıyadır:

1. Bürokratik kapitalizmi güçlendirmek, ve 2. Peru toplumunu yeniden örgütlemek. Birinci görevini yerine getirmek için devlet tarafından kontrol edilen ekonominin fonksiyonunu esas kaldıraç olarak kullandı. İkinci görevini yerine getirmek için kendisi faşist siyasi bir anlayış (komperton) tarafından yönlendirildi ve toplumun kolektif olarak yeniden örgütlenmesini teşvik etti. Birinci hedefe varmada bazı şeylere ulaşabildi. Fakat kendisinin sebep olduğu ekonomik kriz,

özellikle de halk kitlelerinin mücadelesi askeri hükümetin amaçladığı hedefleri yeniden formüle etmeye zorladı. Daha sonra kooperatifleşmeye erişebilmek için bu ifadesini genel bir yeniden uyumda buldu ve (askeri hükümet) iş başına gelisinde tespit ettiği kararlara uygun olarak bu değişikliği anayasada sabitleştirmeye çalıştı. Bunun dışında yönetim sivil hükümete devredilmeliydi. Ne varki hedeflere ulaşmak, ekonomik krizin derinleşmesiyle ve sınıf mücadelelerinin yükselmesiyle engellendi. Yeni anayasa, içinde bulunduğumuz yüzyılda, Peru toplumunun kolektif yeniden şekillenmesini doğurmadı. Ancak parlamento aleyhine icra makamının belli bir takviyesi ve Askeri kuvvetlerin devlet yönetimine daha güçlü bir katkı

lımı sağlanabilirdi: Askeri önlemlerin yansımaları olarak iki seçim gerçekleştirildi. Biri danışma meclisi seçimleri diğeri ise 1980'deki genel seçimler. Her iki seçimde, bütün Latin Amerika'da seçimlere ve hükümete karşı inancın yitirilmesine dikkat çeken bir eğilimin parçası olarak seçime katılmama oranında bir etki doğurdu.

Bu şartlar altında Belaunde hükümeti devraldı ve hükümete gelişinden birbuçuk yıl sonra bugün, ekonomik kriz devam etmektedir. Ekonominin o kadar beklenen yeniden aktifleşmesi hiçte görünürde değildir, çok ısrarlı ve büyüyen bir enflasyon atılan her ekonomik adımı ezmektedir. Devlet bütçesindeki açık önüne geçilmez vaziyette büyümekte ve her gün kötü hale sokulan Peru ekonomisini tehdit etmektedir. Emperyalistler pençelerini ülkemize daha derinden geçirmekte, doğal zenginlik kaynaklarını özellikle de petrolü giderek artan bir şekilde zapt etmektedirler. Onlar etki alanlarını köylü bölgelerine kadar genişletip ülkenin ticaret ve mali sektörlerinin kontrolünü derinleştiriyorlar.

Sözümona "toprak reformu" bitirilirken, seçimlere katılan oportünistlerde toprak dağıtım sorunu bitirilmiş ve halledilmiştir iddiasında bulunan koroya iştirak ediyorlardı. Onlar bir yandan köylüleri topraklarını tekrar ağalara satmaya teşvik ederken, aynı zamanda "kollektif mülkiyet" çözümünü öne sürüyorlar. Kırsal alanda bürokrat kapitalizmin etkisini geliştirmek için bütün bunlarla büyük bankaların kontrolünde ve Yankee-emperyalizminin

direkt katılımıyla büyük toprak ağalarının tekrar dönüşümünü gizlemeye çalışıyorlar. Örneğin grev hakkında olduğu gibi mücadele yoluyla elde edilmiş olan haklar hergün kaldırılmakta ve iş şartları sürekli kötüleştirilirken, proleterler ve tarım işçileri işsizliğe ve ücretlerin düşürülmesine katlanmak zorunda kalıyorlar. Küçük burjuvazi sürekli yaygınlaşan bir yoksullaşma içindedir. Entellektüeller kendilerini ihanete uğratılmış görüyorlar. Hükümet daha da yoğun bir baskı altına alma çabasıdayken, halk genel olarak dayatmış olan açık sorunuyla karşı karşıyadır. Milli burjuvazi ve orta kapitalist işletmelerine uygulanan ve sürekli artan kısıtlamalara maruz bırakılmaktadır. Onlar da aynı şekilde millî sanayinin yaygınlaştırılarak heder edilmesinin sonuçları altında inlemektedirler. Sonuçta büyük burjuvazinin kendi içerisindeki bürokrat ve komprador burjuvazi kanatları arasındaki rekabet keskinleşmekte ve hatta en büyük payı alabilme çabasıyla kendi grupları için de dalaşmaktadır.

Bugünkü hükümet ülkenin temel endüstriyel yapısını madencilik ve petrol sektöründeki bir yoğunlaşmaya feda etmektedir. Aynı zamanda o, geçmiş hükümetin devlet bütçesinin halkın sırtından yoğun borçlanması pahasına eline geçirdiği devlet işletmelerini açık artırma yoluyla devredip, büyük ve özellikle emperyalist sermayenin doymak bilmez açlığının yolunda ilerleyip, kendi payını da bir an evvel yoğunlaştırma çabasıdadır. Başını direk sorumlu olarak Belaunde'nin çektiği hükümet, diğerleri gibi bürokrat sermayeyi emperyalizme bağımlı, büyük toprak sahipleriyle birlikte, büyük tekeli sermayeyi sağlamlaştırma çabalamaktadır. Bu gelişme özellikle başta bankalar ve hızlı sermayenin Kuzey Amerika emperyalizminin ezici gelişmesi olmak üzere büyük tekeli sermayenin yararına olmaktadır. Ama aynı sömürücüler arasındaki karmaşık çıkar dalaşı, krizin derinleşmesi ve daha çok her gün keskinleşen sınıf mücadelesi, hükümete, hakim düzen tarafından açıkça talep edilen bir belirli

programın planının hazırlanması için kaçınılmaz şart olan bugünkü zorlukların giderilmesine fırsat vermektedir.

Yeni anayasanın, bürokrasinin geliştirilmesinin ve on iki yıllık askeri iktidar döneminde kiş uykusuna yatırılmış gerici güçlerin yeniden düzenlenmesinin bir sonucu olarak, hükümet siyasi platformda sınıf mücadelesinde bütünlüklü ve karmaşık bir durumda karşı karşıyadır. Buna bağlı olarak en büyük problem uzun dönemden beri krizin altında mahvolmuş olan ve tekrardan çıkarları savunmak için faaliyete zorla sürüklenmiş olan kitleleri yeniden harekete geçirebilme gerekliliğine, ki bu kitleler uzun ve çetin yıllar boyunca demagojik "devrimci" hükümet tarafından eğitilmiş -her zamanki gibi oportünistler tarafından desteklenen bir hükümet- ve bu kitleler en temel ihtiyaçlarının nasıl ellerinden alındığını yaşayan kitlelerdir. Bütün bunlar gerici iktidar için epey karmaşık bir siyasi ortam yaratmaktadır. Ama gerçek daha da keskindir. Burjuva demokratik düzenin yıkılması gerekliliği son 1,5 yılda kitleler için daha da açıkla kazandı. Halk insan haklarını ve özgürlüklerini iki yüzü bir şekilde savunulması ile onların gerçekte yadsınması arasındaki zıtlığı görmektedir.

Güçsüz, erimmiş sözümlü bir adalet gücü, görülmemiş dava dağları altında, ihlallerle, her türlü otorite karşısında boyun eğerek ve kendi gerici konumlarını sürekli çiğneyerek ağır aksak işlemektedir. Bütün bunlar devrimci mücadeleden özellikle cesaretlenen tüm herkese karşı uygulanmaktadır. Birde buna seçimleri en kaba araçlarla sağlanan sözümlü bağımsız seçim kontrolü iştirak etmektedir. Ayrıca da kamuoyu skandallarının ortaya çıkışı bir yer olarak bilinen gerici partilerin derin rekabeti ve bölünmeleri eklenmektedir. Demokratik maskesinin de, ancak birkaç oya ihtiyaç olduğundan, kullanılan, halka ilgide bu gerici sistemin kofluğunu ve kırılabilirliğini gizleyememektedir. Tam da Marksizmin öğrettiği gibi ordu-polis güçleri, özellikle birincisi, gerici devlet düzeninin giderek gerçek belkemiğini ve gerçek kalesini oluşturmak-

tadır. Bu yüzden o, giderek artan önem kazanmakta ve giderek doğrudan devlet iktidarına el almaktadır. Buna rağmen silahlı bir gücün, dışından tırnağına kadar silahlı da olsa, temsil ettiği toplumu güçlendirmeye stratejik açıdan muktedir olmadığını unutmamalıyız.

Geçmiş yüzyıllarda bir zamanlar devrimci olmuş olsalarda, on yıllardan beri gericileşmiş burjuva ilkelere sürekli düşüş gösteren etkisi hergün görülmektedir. Halka el uzatmalarının (ihr Griff nach dem Volk) zayıflaması, son seçimlerle ispatlanabilmektedir. Belaunde geçerli oyların % 46'sını alarak iktidara geldi ve mutlak bir gücün sahibi ve sınıf mücadelesinin üzerinde duran itiraz götürmez bir ses olarak havalara sıçrayarak sevinçten kuruntuya kapıldı. Fakat bir buçuk yıl Belaunde'nin seçim sarayının kof köpük misali içten içe çökmesine yetti. Deniz dalgaları misali kayalara vurulup parçalanan ve şiddetli girdaplarında savrulan "büyük otorite" uydurması şimdi tamamıyla bir enkaz durumundadır.

Çok kısada olsa Ekvator örneğine bir göz atalım. Bu eski olay 1942 yılındaki protokol aracılığıyla meşhur olmuştu. Ocak 1981'de Cordillera del Condor sınırında cereyan eden hadiseden görebildiğimiz gibi, bu durum son yıllarda sürekli konuşulmaktadır. Ne var ki bugünkü Peru hükümeti ve onun başında bulunan, onu yönlendiren, bunun da ötesinde uluslararası politikaya ilişkin direktif selahiyetini elinde bulunduran Belaunde, bu oldukça önemli ve nazik sorunu oldukça yanlış ve sorumsuzca ele almaktadır. Sınır sorununu açığa çıkaracak bir imkân arama yerine, yüzeysel ve akılcı olmayan, tehlikeli bir tutum almaktadır. Ekvator sorunu haklı ve doğru ele alınmadığı takdirde, bizim olan bu toprakları kendi kanyla ve çabasıyla yaratan halkın benliğinde hissedeceği sonuçları büyük olan ağır ve tehlikeli problemler doğuracaktır. Belaunde hükümetinin gerici politikası ve hareket tarzı burada da kendisini göstermektedir. Halklarımızı karşı karşıya getireceğimiz cumhuriyetlerimizi yö-

neten birbiriyle dalaşan emperyalistlerin, onların ajanlarının ve içteki uzantılarının çıkarlarının korunması için sürdürülen savaşlar olduğu kimse tarafından gerçekte inkâr edilemez.

Peki halkın şimdiki durumu nedir?

Köylüler önceden olduğu gibi bugün de yüzyıllarca geçmişi olan bir talep öne sürmektedirler: "Toprak onu işleyenin olmalıdır." Boyun eğmeyen mücadelelerine rağmen, bu talep bugüne kadar gerçekleşmemiştir. Son 20 yıl içinde köylüler, üç sefer sözümlü toprak reformlarıyla aldatılmaya çalışıldılar. Büyük bir demagojiyle bunlar gerçekleştirilmesine rağmen, toprağa olan susamışlık dindirilemedi.

Uzun mücadeleler içinde biraz fazla ücret elde eden ve bunu hemen toplumun geçireceği her ekonomik krizde kaybetmemek için sömürücülere karşı biraz direnen bir proletarya vardır. Tartışması bir şeytan çemberinde sınırlandırılmış, ve bugün yine son bulmak bilmeyen ücret mücadelesi, iş sürecinin kısaltılması ve daha iyi iş şartları elde etme mücadelesine sürüklenmiş bir proletarya. Tüm hayalleri, hakim düzen tarafından kendisine bildirilen acımasız yoksullaşmayla yıkılmış "az gelişmiş" ülkelerde adet olduğu gibi farklı tabakalardan oluşan bir küçük burjuvazi vardır. Ve zayıf, sermayeye pek sahip olmayan, devrim ile karşı-devrim arasında oraya buraya yalpalayan, her yeni kriz tarafından yıkıma uğratılan ve boğulmanın eşiğine sürüklenen bir orta burjuvazi, milli burjuvazi... Bunlar ülkemizde tarihi olarak halkı oluşturan dört sınıftır. Bunlar içinde köylülük esas hareket ettirici güç, proletarya ise devrimin öncü sınıfı olarak gelişmektedir. Bunların ikisinin birliği, devrimci cephenin mümkün olan birleik sağlam temeli olan işçi-köylü ittifakını teşkil etmektedir. Küçük burjuvazi bunlarla birleşmekte ve üçü birlikte proletaryanın önderliği altında silahlı mücadele için bir cephe ve yeni devletin yaratılmasının sınıflar çerçevesi olan devrimci cephenin direğidirler. Hegemonyası proletaryanın elinde bulunması ölçütünde yoğunluk

birleşen bu sağlam birlik, bu müşterek ittifak, işçi-köylü ittifakına dayanarak, mücadelenin ve gerilla savaşının ateşi içinde sağlamlaşarak ilerler. Bu sınıf mücadelesinin azgın fırtınalarına denk düşen, milli burjuvazinin de kendisiyle bazen birleştiği, bazen ayrıldığı, bir sınıf cephesidir.

Ve bu Peru halkı, gerçekte tarihi

lerini parçalamaya ve frenlemeye çalışmaktadır. Toprak ağaları ve kompradorlar veya bürokrat burjuvazi, ülkeye yatırdığı her dolar karşısında beş mislini çıkararak efendileri Yankee-emperyalizmin hizmetindeki kahredici yıkıcı sistemi kan ve ateşle korumaktadır. Bu kan emici ve çürümüş sistem, yapılan baskı vasıtasıyla ayakta tutulmakta, ve bu

yaratan bu ezici çoğunluk, bugün de kendi istatistiklerine göre ticari aktif nüfusun % 56,3 işsizliği ve kırsal alanda her üç köylüden ikisinin işsizliğini beraberinde getiren köhnemiş toplumsal ilişkilerin devam etmesinden dolayı sürüklenmektedir.

Hakim sömürünün çürümüş sistemi bu yolla, ülkemizin uzun süreden beri ihtiyacını duyduğu çok yönlü devrimci transformasyonu gerçekleştirmeye muktedir tek güç olan halkın kudreti ve yaratıcı gü-

baskı, köhnemiş gerici devlet tarafından devlet mekanizması, bürokrasisi, silahlı kuvvetleri, adaleti, hapishaneleri ve hakim sınıfların diktatörlüğünün belkemiğini oluşturan ve halkın terinden, kanından kan emen eski baskıcı yapılarını kanıyla sağlanmakta ve pekiştirilmektedir.

Yeryüzünde her halk gibi bizim halkımızda kendi kanı ve kahramanlığıyla simgelenen şanlı bir mücadele tarihi vardır. Bu noktada

18. yüzyılda silahlı köylü eylemlerinden yükselen cumhuriyetin kurtuluş mücadelesini hatırlatmak yeterlidir. Ülkemiz, 20. yüzyılda 20'li ve 60'lı yıllarda vukuu bulan köylü mücadeleleriyle çalkalanmıştır. Bunlar ve bunlara ek olarak 1963'teki heyocan verici mücadele, tecrübenin fevkalade iyi kaynaklarıdır. MIR'in paha biçilmez dersler bırakan ve her devrimcinin öğrenmesi gerekli olan 1965 yılında silahlı mücadeleleri buna eklenmelidir. Her şeye rağmen köylülerin mücadelesi tam devrimci ifadesini Marksizmin ve sosyalist partisinin ortaya çıkmasıyla buldu. Partisi aracılığıyla proletaryanın önderlik ettiği köylülük mücadelenin doğru yolunu buldu ve gösterdi ki bu yol Mao Zedung tarafından oluşturulan proleter devrimci, görkemli bir yoldur.

Tüm halklar gibi bizim halkımız da direnmekte ve devrimci mücadele içinde, onun ruhuyla ilerlemektedir. Özellikle bu mücadele içerisinde, çeşitli şekillerde halkımız, elbetteki gökten zembille inmeyen, hakları ve özgürlükleri geri aldı. Tüm bunların lütfu olarak sunulduğunu iddia eden ihanetçilerin söylediklerinin tersine, alınabilen ve savunulabilen her şey, devrimci atılımı, gerici şiddete karşı çetin mücadele içinde başarılıydı. Sekiz saatlik iş günü mücadelesiyle elde edildi, topraklar işgal edildi ve el kondu, mücadeleyle haklar elde edildi ve despotlar devrildi. Bu bizim devrimci tarihi gelişme sürecimizin özüdür. Peru halkının kurtuluşu ve zaferi, ancak kitleler halinde donanan ve yaratma ruhuyla ayağa kalkan Peru halkının muhteşem devrimci savaşıyla gerçekleşebilir.

Böylesine zengin bir tarihi mirası olan ve şimdi şanlı bir yola koyulan kahraman halkımız, bugün kırsal alanda büyük ve küçük toprak ağalarına, fabrikalarda ve maden ocaklarında sömürülenlere, ezilenlere, kenar mahallelerde açlığa ve sefalete karşı, üniversitelerde ve okullarda öğrenim ve eğitim ihtiyaçları için, küçük ve orta büyüklükteki şehirlerde bunalıcı merkezleşmeye karşı, eğitim alanında, bilim ve kültürde, mantığı geliştirmek ve ruh özgürlüğünün tadına varmak için, vaz-

geçilmez haklar için mücadele etmektedir. İş hakkının korunması ve elde edilmiş hakların ve özgürlüklerin; toplanma hakkı, grev hakkı ve kendi mücadeleleri ve çabaları sonucu elde ettiği diğer bir sürü hakkın korunması için mücadeleler yürütmektedir. Tüm bu haklar kanunda tespit edilmiş olmalarına ve devlet anayasasında varolmalarına rağmen, doğaları icabı putperest ve vahşi iktidar sahipleri veya biraz otoriteye sahip herhangi bir sonradan görme tarafından günün 24 saati boyunca ayaklar altına alınmakta, sorun haline getirilmekte ve yadsınılmaktadır. Eğer halkımız bugün dünden daha fazla bilince sahipse, daha siyasi ve örgütlüyse, dünden daha dayanıklı ve kararlı ise, bu onun yenilmez devrimci proletarya ideolojisi tarafından yönlendirilen proletarya davası varlığından dolayıdır. Bu kahraman, mücadeleci halk eyleme koyulmaktadır, ve bunu, mücadelenin kendilerini çelikleştirileceğinden, harekete geçireceğinden, örgütleyeceğinden, politize edeceğinden, silahlandıracağından ve gelecek büyük muharebelere hazırlanacağından emin olarak yapmaktadır.

Eğer halkımız bir şeyler öğrenbiliyorsa, bugün dünden daha iyiye, bu sınıf mücadelesinin zorunlu olarak iktidar için bir mücadeleye götürdüğünü ve bunun da ancak, bizler için devrimle mümkün olduğunu göstermektedir. İktidarın halk ve işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesi ancak bu yolla mümkündür. Sonunda Altınçağ ışığının ebedi olarak ülkemizi aydınlatması için, yeni devletin kurulması, proletarya diktatörlüğüne erişilmesi için... Ve halkın önceden beri bu ruhu içinde barındırdığı, onun hem kırsal hem de şehirde tekrardan devrimci şiddetle gerici şiddeti geri püskürtmesiyle ve haklarını korumasıyla ispatlanmaktadır. Ortak tecrübelerin dersleri, bugün yükselmekte olan alevlerin, gelecek olan büyük yangınları haber verdiğini ve vazgeçilmez kurtuluşun umutlarını şekillendirdiğini gösteriyor.

Gericiliğin ve halkın durumunu Her zaman tahlil etmeliyiz. İçinde

bulduğumuz çelişkili ortamda devrimci durumun iki belirtisini görüyoruz. Aynen Lenin'in anladığı gibi ifade ediyoruz: Üsttekiler yönetmeyi becerememektedirler ve alttakiler yönetilmek istememektedirler. Halk açısından devrime berrak, sağlam ve kararlı bir yönelim, köhnemiş eski düzeni yoketmeyi talep etme noktasında görülen bir zaafa rağmen, devrimci dönüşüm arzusu açıkça görülmektedir. Sadece bu bile olsa, doğru yolu bulmak için yeterli bir temeldir, çünkü tamda halkın iştirak ettiği ve daha da edeceği devrimci mücadele kazanımlarıyla, halka kahredici mücadelenin büyük yolunu şekillendirmeyi öğretecektir.

Gelişmekte olan devrimci durumun bugün önümüzde sürdüğü özgül sorunlar bunlardır ve bunlar iki faktör tarafından belirlenmektedirler: 1- Sürekli kutuplaşan sınıflar tarafından ve 2- Gerilla savaşı şeklinde gelişen ve ülkedeki sınıf mücadelesinin içinden doğan silahlı mücadele tarafından. Giderek şiddetlenen sınıf mücadelesi ve silahlı mücadele önceden varolan devrimci durumu ileriye sürüklediler. Gelişmekte olan devrimci durum sınıf mücadelesinin keskinleşmesini devamen tahrik edecek ve her ikisi beraber mücadeleyi devamlı ilerletecekler.

Kısacası Belaunde hükümetinin "sosyal ittifak" ve "uzlaşmayı" talep eden çizgisi geçmiş hükümetlerin tavırlarının yeni bir tekrarından başka bir şey değildir. Gericiliğin günümüzde içinde bulunduğu durum budur. Halk silahlı mücadeleyi desteklemektedir. Uzlaşma gericiliğin kara bayrağıdır. Halkın elini kolunu bağlamak, ve en dar anlamıyla, gerici, karargâhta birbiriyle rekabet eden fraksiyonları biraraya getirmeye çalışmak boşunadır. Bu oyunda son çıkış yolu olarak gericilik icab edilen anda devreye sokaçağı askeri güçleri muhafaza etmektedir. Silahlı mücadelenin desteklenmesi halkın devrimci bayrağıdır ve onun çıkış yolu uzlaşmanın halk için teslimiyet olduğu (gerçeği) olmak mecburiyetindedir.

Tüm söylenenlerden şu sonucu çıkarıyoruz: Gericici düzenin krizi derinleşmekte ve halk ışıklı marşıyla gümbür gümbür ilerlemektedir.

DEVRİMCİ ÇİN KADINLARI KENDİLERİNİ ANLATIYORLAR

• *Başkan Mao şöyle söylüyordu: "Kadın ve erkek eşitliği sadece bir bütün olarak toplumun sosyalist topluma geçiş süreci içerisinde gerçekleştirilebilir."*

Lü-Yü-Jan*

Doğduğum Hopeh şehrine bağlı Linhsi kazasının Dungsichangü köyünün kurtarıldığı 1945 senesinde ben 5 yaşında idim. Yani ben çoğunlukla yeni toplumda büyüdüm. Erkek çocukları gibi biz kızlar da aynı okullara gitme imkânımız vardı. 6 senelik bir öğrenimden sonra okulumu bitirdim. Yeni, sosyalist bir köyümün gelişmesi hevesi içinde bütün gücümü tarım üretimine ve devrim mücadelesine sarfediyordum.

Linhsi kazasında normal işçi olarak çalışan kadınların çoğu yönetici kişiler seviyesine yükselmisti. Şimdi kazanın parti ve devlet kadrolarının yüzde otuzunu kadınlar oluşturuyor, hatta bunlardan bir çoğunun bölgede değişik düzeylerde önemli önderlik fonksiyonları vardı. Bu gösteriyor ki, yeni sosyalist Çin'de kadınlarda erkekler gibi devleti yönetebiliyor. Onlar politik alanda serbestliklerine muaffak olmuşlardır.

Başlangıçta, kadınların özgürlüğüne erişebilmesi için ev içerisinde kendini kabul ettirip yönetimi ele geçirmesi gerektiğini savunan genel yanlış bir düşünce vardı. Bu yanlış düşünce aile ve akrabalar içinde sonsuz anlaşmazlıklara yol açıyordu.

Bazıları kadının seviyesinin yükseltilmesi için yalnız aile içinde değil de tüm toplumdaki sınıf mücadelesine katıldıklarında gerçekleştirileceğini ayırt edemiyorlardı. Onun için bu hareket kendilerine yararlı olmadığı gibi şiddetli aile kavgala-

rına ve geçimsizliklere sebep oluyordu. İstedikleri başarıya ulaşabilmeleri için kadınların ilk baştan halkın güvencini kazanmaları gerekiyordu.

Daha sonra parti, kadınları Başkan Mao'nun kadın-erkek eşitliği üzerindeki düşüncelerini incelemek üzere örgütledi. Başkan Mao bir defasında şöyle söylüyordu: "Kadın ve erkek eşitliği sadece bir bütün olarak toplumun sosyalist topluma geçiş süreci içerisinde gerçekleştirilebilir."

Kadınların görüş alanı gittikçe genişliyordu. Gerçekten özgürlüğüne kavuşmak isteyen kadınlar tüm dikkatlerinin topluma çevrilmesi gerektiğini anlamışlardı. Ailenin toplumun ilk temeli olduğunu fakat toplumun bir bütün olarak değişmesinden sonra ailenin de değişeceğine inanmışlardı. Şu kesinleşmişti: Bir kadın toplumunda kendini kabul ettirdikten hemen sonra aile içindeki yeri de uygun bir şekilde onu takip edecek, kadın ve erkek eşitliği böylece sağlanmış olacaktır.

1955 senesinde daha 15 yaşında iken aktif bir şekilde kadın işlerinde harekette bulunuyordum. Başkan Mao, Çin'in fakir ve orta halli çiftçilerine tarım alanında üretim kooperatifleri oluşturmaları için çağrıda bulundu. Ben de, çiftçilerin teker teker evlerine gidip bu konular üzerinde tartışıyordum. Hemen sonra LPG'yi kurduk. Kadınlarla da konuşuyor, onlara ev işlerinden sıyrılıp kolektif üretime katılmalarını öneriyordum. O zamanlarda birçoğu daha hâlâ o eski kafayı taşıyorlardı. Erkekler çalışmaya gider,

kadınlar ev işleri yapar diyorlardı. Bu eski düşünceli insanlar kadınların sınıf mücadelesine katılmalarını engelliyor ve kendi ailelerinin bu mücadeleye katılmasını yasak ediyorlardı. Bir misal olarak yeni evlenmiş, kayınbabası ve kaynanası tarafından gezmesi yasak edilen ve her zaman kontrol altında bulundurulmuş gelini verelim. Akşamları el işi alıp bu gelinin yanına gidiyordum. O bana el işi öğretirken ben de ona kadın özgürlüğünden bahsediyordum. Bir gün ona "Bütün kadınlarda kolektif olarak çalışsalar onlarda erkekler gibi komünlere üye olsalar iyi olmaz mı?" dedim. O da benim bu düşüncemi doğru buldu ve kısa bir süre içinde diğer ilericiler kadınlarla beraber çalışmaya başladı. Bu gelin çok iyi çalışıyor ve emeğinin karşılığını alıyordu. Beyini, kaynanasını ve kayınbabasını kendi tarafına kazanmıştı. Artık her gün daha fazla kadın dört duvar arasından çıkıp kolektif işlere katılıyorlardı.

Çöle benzeyen bakımsız bir tarlayı yeşillendirmek için "8 Mart" adlı birçok kadından oluşan bir fidan dikme grubu toplandık. Daha ormancılık okullarımız olmadığından dolayı elimizde dikecek tek bir fidamız yoktu. Her gün kilometrelerce uzakta olan yerlerden yeni filizleşmiş fidanlar getiriyorduk. 3 sene içinde 20 ha..... genişliğinde kumlu alana 110.000 tane ağaç dikmiştik. 1972 yılında köyümüzün fakir ve orta halli çiftçileriyle biz kadınlar 3.300 ha..... genişliğindeki kumluğa toplam 1 milyon meyve ve yararlı ağaçlar diktik. Bu ağaçlar kumun ve rüzgarın ekinlere zarar vermesini engelliyor ve böylelikle verimli bir mahsul toplanabiliyordu. Bizim buğdaydan gelirimiz bazı kesimlerde yüzde 550'ye yükselmisti. Kadınların o eski düşüncelerdeki "yeri", yaşama tarzı değişmişti. Şöyle takdir ediliyordu: Hakikatten kadınlar kolektif işyerlerinde kendilerine düşen görevleri iyi bir şekilde yerine getiriyorlar.

EKONOMİK DURUMUN DEĞİŞMESİ

Önceleri sıradan kadınlar küçük

çocukları olduğundan dolayı evlerde bağlı kalıyorlardı. Tarım işlerinin kolektifleştirilmesi üretim alanında birçok değişiklik getirmişti. Halk komünlerinin takviye edilmesi ve gelişmesi üzerine çocuklu kadınlara yardım edilmesi ve gelişmesi üzerine çocuklu kadınlara yardım müesseseleri açılıyor, sağlık ve sosyal yardımlar gittikçe genişliyordu. Anne ve çocuğun sağlığını korumak için çocuk yuvaları açılıyor, unu ve pirinci hazırlayan makineler yapıyor, komün üyeleri için elbise ve dikiş diken gruplar oluşturuluyordu. Böylesi kuruluşlar ev işlerini hafifletiyor, sosyalize ediyor ve kadınları kolektif üretim çalışmalarına katılmasını kolaylaştırıyordu. Kadınlar yaptıkları işin karşılığında erkeklerle eşit ücret alıyorlardı. Kendi kazançları olan kadınların ekonomik alanda yeri değiştiği gibi aile içindeki yeri de olumlu bir şekilde etkilemişti.

Libodsay Halk komününe bağlı Sandschuang-Üretim Birliği'nde bulunan Lin ailesi dört kuşaktan oluşan öncü kişilerdi. Bunlardan üç kadın ailenin esas elemanlarını oluşturup, çalışarak aile gelirine büyük katkılarda bulunuyorlardı ve böylece aile sorunlarını çözmeye söz haklarının da epeyce geniş olmasını sağlamışlardı. Bunlar artık bir ihtiyaçlarını karşılayacakları zaman erkeklerinden para dilemiyorlardı ve aile içerisinde büyük masraflar yapılacağı zaman onlarında razı olmaları gerekiyordu. Bu aileden iki kadın oturdukları evin genişletilmesini önermiş ve diğerleri de bu düşüncelerini olumlu bulup razı olmuşlardı ve böylelikle tuğladan sekiz oda yapmışlardı. Bu ailede herkes yaşlara saygı, küçüklere sevgi gösteriyor, birbirlerine her alanda yardımcı oluyorlardı. Onlar birbiriyi iyi anlaşıyor, hayatlarından memnun, rahat yaşayan, harmonik bir aile idiler.

Kadınlar üretimde kullanılan her çeşit tekniğin hakkından gelmesini öğrenmişler ve böylece tarım alanında yepyeni bir iş gücü oluşturmuşlardı. Onlar artık yalnız traktör sürmeninde, un makinesi başında, su pompaları başında görülüyor, tarım alanındaki ilmi araştırmalara da büyük katkılarda bulunuyorlardı.

Üretim birliğinden on bey kadın bilim ve deneyler yapmak üzere partinin yardımcı sekreteri olan bayan Yung-Ai-lian ve fakir bir çiftçinin kızı Lin-Huan-tjin yönetimi altında bir grup oluşturmuşlardı. Bu iki yönetmen kadın henüz 20 yaşında olup ilkökul mezunu idiler. Fakat "Yü Gung, dağları yerinden oynatan" ihtiyarın zekasına sahiptiler ve tahsillerinin yükselmesi için azimli çalışmalar yapıyor, tarım alanındaki bilgilerini pratikte uygulamayı mükemmelleştiriyorlardı. İşe başladıkları 1967 senesinden beri daha verimli olan otuzun üstünde tohum taneleri yetiştirmişlerdi. Onların bütün bu çabaları, hem devlete, hem de kolektiflere yardımcı olduğu gibi tüm halkın takdirini ve desteğini de kazanıyorlardı.

SAVAŞ İÇİNDE BÜYÜMEK

Kadının özgüllüğüne kavuşmasının tek anahtarı onun devletin yönetimine ilgi duyması ve politik mücadeleye katılmasıdır. Geleneksel görüşlerin ve o eski kafalardaki haksız, saçma düşüncelerin tesiri altında kalıp pek az bir kadın politik mücadeleye katılıp savaşa hazırlanıyorlardı. Fakat bu işe giriştikten sonra her gelen akıma karşı koyup tüm dünyaya kendilerini tanıtmaları, kadınların devrimci mücadeleye daha bilinçli, daha anlayışlı yaklaştıkları, politik bilinçlerinin daha da arttığı ve sınıf mücadelesinde tecrübe sahibi oldukları ortaya çıkmıştır. Artık çalışan ve yönetici fonksiyonları olan kadınların çoğu devrimci mücadeleye içinde büyümüşlerdir. İşçi parti komitesinin beşi kadındı. Bunlardan biri Hui-milletinden olan 37 yaşındaki Yua-tyingti. 1958 senesinde başkan Mao'nun çağrısı üzerine Hui-milletinin fakir ve orta halli çiftçilerinin halk komünleri kurmalarını önermiş onlara önderlik yapıp, cesaret vermiştir. Tarla işleri, ormancılık, hayvan yetiştirme ve sanat işleri hızla yürüyordu. Bayan Yua-tjing iyi bir yönetici idi. Hsiume, Yang Ailian ve Yang Hsiu-dschi henüz 20 yaşın üzerinde idiler. Bunların üçüde Büyük Proleter Kültür Devrimi sürecinde azimle mücadele

vermiş, başkan Mao'nun güzergâhında büyük savaşlara girmişlerdir. Kapitalizmin tekrar getirilmesine çalışan Lui-Sao Şi'nin karşı-devrimci çizgisinin etkilerine karşı çıkmışlar, gizli tertiplerine imkân vermemişlerdir.

Son on yıldan fazla olan devrimci mücadelede bende birçok politik fırtınalar yaşadım. 1959 yılında parti içinde bulunan kapitalist taraftarları olan kişilerle beraber çalışan zengin bir çiftçi bizim "8 Mart" adlı grubun diktiği 100.000 ağacımızı sattı. Kolektifin malı olan koyunları ve domuzları da kestiler. Fakir ve orta halli çiftçilerle birlikte bu kolektif düşmanı kişilere karşı daha azimli, çetin bir mücadeleye başladım. Üretim birliğinin parti komitesi beni reorganize edip sekreter seçmesi, sınıf düşmanları arasında çeşitli dedikodulara ve sapık konuşmalara sebep oldu. Mesela "Başta bir karı olursa bu ağaçlar büyütmez" veya "Başımızda bir karı yönetici olursa bize çok uğursuzluk getirir" diyorlardı. Bu söylentilerini güya benim yapmış olduğum suçlar olarak listeliyor, tasdikliyor ve böylelikle beni sekreterlikten attırmaya çalışıyorlardı.

Çalışmak nedir? Çalışmak mücadele etmektir. Başkan Mao böyle söylüyordu. Ben bu cümlelerden daha derin anlamlar çıkartmaya başladım. Bütün bu sınıf düşmanlarının ortaya çıkardığı iftiralar, gerçekle alakası olmayan sapık, supuk söylentiler, yalnız bana karşı değil, fakir ve ortahalli çiftçilerle ilerlediğimiz sosyalist yolu kesmek, mücadelemizi engellemek temelindeydi. Fakat biz fikirlerimizi değiştirmeden, sarsılmadan onlara karşı koyduk ve bu iftiracıları başarı ile yendik. Her hücum bizi daha da kuvvetlendiriyor, üretim birliğimizdeki işler oldukça hızlı geliyor, ilerliyordu. Ben kendimin bu mücadeleden dolayı ne kadar ilerlediğimin farkındaydım. Parti beni genç tutuyor. 70 yaşında olmama rağmen, her gün kendimi daha güçlü ve genç hissediyorum.

* Yazısı yazan kadın, Milli halk kongresi üyesiymiş. Pekin'de başarılı bir kadın hastahaneleri ve doğum mütehassasıdır.

DENG SIAO-PİNG'İN MARKSİZME TOPYEKÜN İHANETİ

"Peking Rundschau"
8 Haziran 76 Sayı: 23

AÇIKLAMA

ÇKP 13. Kongresi Modern revizyonist Deng kliğinin, malum gerici zaferinin bir kez daha pekiştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Deng kliği, kapitalist restorasyonda gelmiş geçmiş en gayretkes Modern revizyonist bürokrat burjuva kliktir. Tarımda halk komünlerinin dağıtılması ve onun yerine özel mülkiyetin yaygınlaştırılması. Merkezi planın dumura uğratılmasıyla birlikte, sanayide, bürokrat burjuvazinin yanında eski tip kapitalist patronların türemesi ve semirmesi için olanakların çok daha elverişli hale getirilmesi. Rusya'da, Çin'de ve diğer revizyonist ülkelerde kapitalist restorasyon çoktan tamamlanmıştır. Şimdi yapılanlar, restorasyonun derinleştirilmesi ve adım adım biçim değiştirmesidir. Rusya'da bürokrat burjuvazi ve merkezîyetçilik çok daha güçlü olduğundan, modern devlet kapitalizminin eski tipte özel mülkiyete ve özel sektöre olanaklar sağlaması, diğer revizyonist ülkelere nazaran yavaş olmaktadır. Ama Gorbaçov döneminde bu süreç daha bir hızlanmıştır.

Şimdi revizyonist ülkeler birbirleriyle yarış edercesine "reformlar"la ilerliyorlar. Kongreler bu ilerleyişlerin sıçrama tahtaları oluyorlar ve kapitalist-emperyalist ülkeler bu "ilerleyiş" sevinçle, taktir ve teşvikle izliyorlar.

Bu sayımızda ÇKP 13. Kongre vesilesiyle eski bir Mao Zedung taraftarının henüz muhalefette olan Deng hakkında yazdığı öğretici bir yazıya yer veriyoruz.

13. Kongre, özel sektörün komün sisteminin yerini aldığı, yani köylüye geniş mülkiyet hakkının ve işlediği topraktan aldığı ürünün piyasaya satma olanığının alabildiğine tanındığı şartlarda toplandı. Sanayi ünitelerinin bağımsızlığı ve kâr amacıyla tam rekabet şartlarında toplandı. Borsaların, hisse senetlerinin ve "serbest ticaret bölgelerinin" ekonomik hayata damgasını vurduğu şartlarda toplandı. 13. Kongreyi bu anlamlı şartlarda değerlendirmek gerekiyor.

YENİ DEMOKRASİ

Li Cang

Kapitalist yoldaki bir numaralı iflah olmaz parti iktidar sahibi Deng Siao Ping, nihayet "uç direktifi esas halka ala-

lım" revizyonist programını yu-murtladı ve karşı-devrimci revizyonist çizgi izledi. Onun gerici programı ve gerici çizgisi, başkan Mao'nun proleter devrimci çizgisine zıt düşüyor, siyasi açıdan parti içi ve dışı

burjuvazinin çıkar ve isteklerini temsil ediyor ve proletarya diktatörlüğünü devirerek kapitalizmi restore etme yönünde beyhude bir çabayı dile getiriyor; ideolojik, yani teorik yönden marksizmin üç unsuru felsefe, ekonomi politik ve bilimsel sosyalizmin topyekün bir revizyonu içeriyor. Şimdi, alınan doğru kararları değiştirmeyi hedefleyen sağ rüzgâra karşı ve Deng Siao-Ping'in revizyonist çizgisinin eleştirilmesi yönünde zafer dolu büyük bir mücadele geliyor. Deng Siao-Ping'in geçmişi ile hesaplaşmak için onun, marksizme ihanetinin gerici özünü ideolojik, yani teorik olarak derinlemesine açığa çıkarmak ve eleştirmek son derece zorunludur.

I

Proletarya diktatörlüğü öğretisi, marksizmin özü ve bilimsel sosyalizmin en önemli unsurudur. Proletarya diktatörlüğünü savunmak veya ona karşı mücadele etmek daima marksizm ile revizyonizm arasındaki mücadelenin odak noktasını oluşturur.

Deng Siao-Ping, proletarya diktatörlüğüne ihanet etti. O, sosyalist toplumda sınıf mücadelesini reddederek proletaryanın burjuvazi üzerindeki topyekün diktatörlüğüne karşı savaştı ve boşuna proletarya diktatörlüğünü devirmek ve kapitalizmi restore etmek için çalıştı ve böylece marksizmin proletarya diktatörlüğü üzerine olan öğretisine topyekün ihanet etti.

Proletarya diktatörlüğünün zorunluluğu ile ilgili olarak Lenin şunları belirtmiştir:

"Proletarya diktatörlüğü, yeni sınıfın, daha güçlü bir düşmana karşı devrilmesiyle (tek bir ülkede bile olsa) direnme gücü on katı artan ve gücünü yalnızca uluslararası sermayenin gücünden, uluslararası bağlantıların gücü ve dayanıklılığından değil, aynı zamanda alışkanlık kuvvetinden, küçük üretimin gücünden alan burjuvaziye karşı verdiği en kararlı, en acımasız bir savaş anlamına gelir. Ne yazık ki, küçük üretim hâlâ dünyada yaygın haldedir ve küçük üretim, sürekli olarak, her gün, her saat, kendiliğinden ve yığın halinde kapitalizmi ve burjuvaziyi do-

Proletarya diktatörlüğü, yeni sınıfın, daha güçlü bir düşmana karşı devrilmesiyle (tek bir ülke bile olsa) direnme gücü on katı artan ve gücünü yalnızca uluslararası sermayenin gücünden, uluslararası bağlantıların gücü ve dayanıklılığından değil, aynı zamanda alışkanlık kuvvetinden, küçük üretimin gücünden alan burjuvaziye karşı verdiği en kararlı, en acımasız bir savaş anlamına gelir.

ğurmaktadır. Bütün bu nedenler, proletarya diktatörlüğünü gerekli kılmaktadır..." (Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı syf: 12 Lenin)

Başkan Mao, daha 1949 yılında bütün Çin'de iktidarın ele geçirilmesinden sonra ülkede baş çelişmenin proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişme olduğuna işaret etti.

Başkan Mao, büyük Ekim Devriminden bu yana proletarya diktatörlüğünün olumlu ve olumsuz tecrübelerini özetleyerek proletarya diktatörlüğü üzerine Marksist-Leninist teoriyi devraldı, savundu ve geliştirdi. O, sosyalist toplumda sınıf mücadelesinin yasalara göre hareket ettiğini derinlemesine açıkladı, proletarya diktatörlüğü altında devrimin sürdürülüp sürdürülmemesi, devrimin kime karşı yöneleceği ve nasıl gerçekleştirileceği, proletarya diktatörlüğünün nasıl sağlanacağını, kapitalizmin restorasyonunun engelleneceği ve sosyalizmin inşa edileceği sorularını teorik ve pratik açıdan çözümlendi. Başkan Mao, daha 1949 yılında bütün Çin'de iktidarın ele geçirilmesinden sonra ülkede baş çelişmenin proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişme olduğuna işaret etti. Üretim araçları mülkiyetinin sosyalist dönüşümünün hemen hemen tamamlanmasından sonra bir dizi yazı ve direktifte Başkan Mao, sosyalizmin tüm tarihi dönemi boyunca sınıfların, sınıf çelişmelerinin var olduğunu, proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişmenin baş çelişme olduğunu tekrar tekrar açıkladı. O, partimiz için hedefi proletarya diktatörlüğünde sebat ve kapitalizmin restorasyonunun engel-

lenmesi olan bir temel çizgi hazırladı. Başkan Mao özellikle parti içerisindeki burjuvaziye karşı mücadele sorununu tahlil etti. O, Ocak 1965 tarihli ve sosyalist eğitim hareketi üzerine bir belgede şuna dikkati çekiyordu:

"Bugünkü hareketin esas saldırı hedefi, kapitalist yolu tutan parti içindeki iktidar sahipleridir." Geçenlerde de şu açıklamayı yaptı: "Sosyalist devrim yapıyor ve burjuvazinin nerede olduğu bilinmiyor; O komünist partinin göbeğindedir, onlar, kapitalist yoldaki parti iktidar sahipleridir. Kapitalist yoldaki parti iktidar sahipleri hâlâ bu yolda gidiyorlar." Başkan Mao, yalnızca proletarya diktatörlüğünün nasıl sağlanacağını sorunu teorik olarak çözümlenememiş, fakat aynı zamanda bu teoriyi uygun olarak Büyük Proleter Kültür Devrimi, Lin Biao ve Konfüçyüs'ü eleştirme hareketi, proletarya diktatörlüğü teorisini inceleme hareketi, "Li Angşan-Moor'dan Hikayeler" romanını eleştirme ve şimdi sağ rüzgâra karşı yürütülen mücadele gibi bir dizi siyasi hareketi bizzat başlattı ve yönetti. Bütün bu hareketler proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesi demektir ve proletarya diktatörlüğünün sağlanmasına ve kapitalizmin restorasyonunun engellenmesine hizmet ediyor.

Deng Siao-Ping, sosyalist toplumda sınıf mücadelesini inkar etmekle partimizin yirmi yıllık teori ve pratiğine ihanet etmiş oluyor. Üretim araçları mülkiyetinin sosyalist dönüşümü esas itibarıyla zafer kazandığında O, Liu Şao-Şi'nin izinden giderek sınıf mücadelesinin sönüştüğü teorisini savundu. O, "sınıf çelişmeleri günümüzde hemen hemen çözümlenmiştir", "sınıflar hemen hemen yokolmuştur, onun için artık

sınıf mücadelesini vurgulamamak gerekir." gibi iddialar öne sürdü. Büyük Kültür Devrimi ile onun revizyonist bakış açısında bir değişiklik olmadı. Tekrar iş başına gelir gelmez "üç direktifi esas halka alalım" revizyonist programını piyasaya sürdü. Bununla sınıf mücadelesinin esas halka alınmasını reddetmiş ve partinin temel çizgisini değiştirmiş oluyordu. O, "nasıl günbegün sınıf mücadelesinden bahsedebilir ki?" gibi bir iddiada bile bulundu. Bu marksizme açık ihanet demektir.

Lenin'in belirttiği gibi: "Proletarya diktatörlüğü sınıf mücadelesinin sona erdirilmesi değil, aksine yeni biçimlerde sürdürülmesidir."

Deng Siao-Ping'in "sınıf mücadelesinin sönüştüğü teorisi"ni savunması özünde proletarya diktatörlüğüne ihanet etmektir. Lenin'in belirttiği gibi: "Proletarya diktatörlüğü sınıf mücadelesinin sona erdirilmesi değil, aksine yeni biçimlerde sürdürülmesidir. Proletarya diktatörlüğü, zafer kazanan, siyasi iktidarı ele geçiren proletaryanın, yenilen fakat yok edilmeyen, yok olmayan, direnmekten vazgeçmeyen, direnişini güçlendiren burjuvaziye karşı sınıf mücadelesidir." ("Halkın özgürlük ve eşitlik şiarları ile aldatılması" başlıklı konuşmanın yayınlanmasına önsöz") Proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesini red ve buna karşı mücadele kaçınılmaz olarak proletarya diktatörlüğünü red ve buna karşı mücadele anlamına gelir. Proletarya diktatörlüğüne ihanet eden revizyonistler, proletarya diktatörlüğünün açıkça terkedilmesinin ve buna karşı mücadelenin yanısıra, sık sık "proletarya diktatörlüğü"nü dillerine dolamak gibi araçlara başvururlar, gerçekte ise onun devrimci özünü boşaltır, çarpıtır ve değiştirirler. Bu da onların, "sınıf mücadelesinin sönüştüğü teorisi"ni savunmalarında, proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesini ve burjuvazi üzerindeki diktatörlüğünü inkar etmelerine ve sadece devlet yönetiminde ekonomik inşadan söz-

melerinde ifadesini bulur. Bu sahtekar oyun ile onlar, proletarya diktatörlüğünün burjuva diktatörlüğü doğrultusunda bir "evrim"ini amaçlarlar. Sovyet revizyonist kligi, "sınıf mücadelesinin söndüğü teorisi" gibi bir sis perdesi ardında Sovyetler Birliği'nde Lenin'in bizzat kurmuş olduğu proletarya diktatörlüğünü devirerek o günden bu yana teknelci bürokrat burjuvazinin diktatörlüğünü vurgulayagelmıştır. Liu Şao-Şi ve Lin Biao'da proletarya diktatörlüğünü burjuvazinin diktatörlüğüne çevirme entrikalarında bu taktiğe başvurdular. Deng Siao-Ping, onların geride bıraktığı mirası devraldı.

Başkan Mao, sağdan esen rüzgarı eleştirirken şuna dikkati çekti: "1949 yılında ülkede baş gelişmenin proletarya ile burjuvazi arasındaki gelişme olduğu tesbit edildi. 13 yıl sonra sınıf mücadelesi sorunu tekrar ortaya atıldı, aynı şekilde durumun iyileşmeye başladığı sorunu da. Büyük Kültür Devrimi nedir? Sınıf mücadelesidir. Liu Şao-Şi sınıf mücadelesinin söndüğü teorisinden sözettii, fakat kendisi bile onu söndüremedi. O, bir avuç haini ve yeminli taraftarını korumak istiyordu. Lin Biao, proletaryayı devirmek istedi ve bir darbe düzenledi. Bütün bunlar sönmek mi demektir? "Başkan Mao'nun bu sözleri tam hedefini bulmakta ve Lin Biao ve Siao-Ping'in piyasaya sürdükleri "sınıf mücadelesinin söndüğü teorisi"nin gerici özünü açığa çıkartmaktadır. Deng Siao-Ping burjuvazinin proletaryaya karşı yürüttüğü sınıf mücadelesini asla söndüremedi. O, sağdan esen rüzgarın başlatılmasında başı çekti, revizyonist bir çizgi izledi ve Büyük Kültür Devrimi'nin doğru değerlendirilmesini ortadan kaldırmaya ve onunla hesaplaşmaya çalıştı. Bütün bunlar, onun burjuvazinin temsilcisi olarak proletaryaya karşı dizginsiz bir saldırıya giriştiğini ifade etmektedir. Sözleri ve yaptıklarından da görüleceği gibi, üst yapıdan ekonomik temele kadar, proletarya diktatörlüğünün sağlamlaştırılmasına ve kapitalizmin restorasyonunun engellenmesine yarayan ne varsa hepsine saldırdı ve mücadele etti, kapitalizmin restorasyonuna

yarayan ne varsa da hepsini alkışladı ve her bakımdan destekledi.

Başkan Mao, "Proletarya, kültürün çeşitli sektörleri de dahil olmak üzere, üst yapı alanında burjuvazi üzerinde topyekün bir diktatörlük uygulanmalıdır" diye belirtti.

Başkan Mao, "proletarya, kültürün çeşitli sektörleri de dahil olmak üzere, üst yapı alanında burjuvazi üzerinde topyekün bir diktatörlük uygulamalıdır" diye belirtti. Burjuvazi, proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden sonra da kültürün çeşitli sektörleri de dahil olmak üzere üst yapı alanında halen oldukça büyük bir güce sahiptir. Bu durum tamamen değişmediği sürece, proletarya diktatörlüğü sağlamlaştırılmaz. Tüm üst yapı alanlarında, sosyalist devrimin yapıp yapılmayacağı, proletaryanın burjuvazi üzerinde topyekün diktatörlük uygulayıp uygulamayacağı, proletarya diktatörlüğünü savunmanın veya ona karşı mücadele etmenin bir kistasıdır. Deng Siao-Ping ve onun gibileri, açıkça bilim ve teknik alanında proletarya diktatörlüğünden söz edilmemesi gerektiğini söylediler. O, var gücüyle okulların proletarya diktatörlüğünün bir aracına dönüştürülmesine karşı çıktı, eğitim, edebiyat, sanat ve sağlık hizmetleri alanında devrime karşı mücadele etti ve Büyük Kültür Devrimi'nden önceki 17 yılda sahip olduğu revizyonist çizgisine itibar kazandırmaya çalıştı. Bütün bunlar, burjuvazinin diktatörlüğünün bu alanlarda yeniden kurulmasına yönelikti.

1974 yılı sonunda Başkan Mao, tüm ülke halkına çağrıda bulunarak "Neden Lenin burjuvazi üzerinde diktatörlük uygulanmasından söz ediyordu?" sorusunun açıklığa kavuşturulmasını istedi ve burjuva hakkının kısıtlanması sorununu ortaya attı. Bu, revizyonizmle mücadele ve ondan sakınılması için ve proletarya diktatörlüğünün sağlamlaştırılmasına yönelik esaslı bir tedbirdir. Burjuva hakkı sosyalist toplumda varlığını sürdürdü. Ve bu,

burjuvazinin ve kapitalizmin sürekli ortaya çıkmasının zemin ve şartlarını oluşturur. "Dolayısıyla, Lin Biao gibi kimseler için, iktidara geldiklerinde kapitalist sistemi hakim kılmak kolay olacaktır." Burjuva hakkının kısıtlanıp kısıtlanmayacağı konusundaki tutum son tahlilde, proletarya diktatörlüğüne ihanet eden Deng Siao-Ping, bu noktada da gerici özünü açığa vurdu. Onun, hararetle bir şekilde burjuva hakkının kısıtlanmasına karşı mücadele etmesi ve çeşitli noktalarda burjuva hakkını kısıtlayan sosyalist yeni şeylere kin duyması, proletarya diktatörlüğü konusundaki gerici görüşünden kaynaklanıyor.

Başkan Mao'nun tespit ettiği gibi: "Burjuvazinin, partiye, hükümete, orduya ve kültürün çeşitli alanlarına sızmış olan temsilcileri, bir avuç karşı-devrimci revizyonistlerdir; şartlar kendileri için olgunlaştığında, siyasi iktidarı ele geçirecek ve proletarya diktatörlüğünü burjuva diktatörlüğüne dönüştüreceklerdir." Deng Siao-Ping'in gerici suçları ve Nisan ayı başında tezgahlanan Tienanmen meydanındaki karşı-devrimci siyasi olay bir kere daha Başkan Mao'nun bu tezinin son derece bilgili ve tamamen doğru olduğunu kanıtlıyor. Deng Siao-Ping'in, revizyonist bir program ve çizgi ile proletarya diktatörlüğünü burjuva diktatörlüğüne dönüştürme doğrultusundaki entrikaları teşhir edilip boşa çıkarıldıktan sonra, onun sözcülüğünü yaptığı parti içi ve dışı burjuvazi, eğitilmemiş toprak ağaları, büyük köylüler, karşı-devrimciler, kötü ve sağcı unsurlar birdenbire proletaryaya karşı azgın bir saldırıyı başlatılar. Onlar boşuna, proletarya diktatörlüğüne saldırarak Deng Siao-Ping'i Çin'in Nagy'si yapmaya, karşı-devrimci bir darbe tezgahlamaya ve burjuvazinin diktatörlüğünü kurmaya çalışılar. Bu Deng Siao-Ping'in, proletarya diktatörlüğüne karşı düşmanlık besleyen bütün gerici güçlerin baştemsilcisi olduğunun bir başka örneğiydi. Proletarya diktatörlüğü Çin'de, Başkan Mao'nun önderliğinde uzun yıllar süren devrimci mücadeleler sayesinde kurulmuş ve geniş halk kitleleri arasında derin kök salmıştır.

Büyük Kültür Devrimi ile daha da sağlamlanmış ve güçlenmiştir. Deng Siao-Ping ve bir avuç sınıf düşmanı, çarpınış mücadelelerinde sadece kendi ayaklarına düşen bir taş kaldırdılar. Sonuç tam bir fiyasko oldu.

II

Proletarya partileri için Marksist ekonomi politik, çizgi ve siyasetlerini oluşturmalarında önemli bir teorik temeldir. Proletarya diktatörlüğü teorisi, Marks'ın kapitalist üretim ilişkilerinin gelişme yasalarının tahlilinden çıkardığı zorunlu bir sonuçtur. Deng Siao-Ping, yalnızca profetarya diktatörlüğü teorisine değil, fakat aynı zamanda Marksist ekonomi politığın temel ilkelerine de ihanet etti.

Marks ve Lenin, evrenin temel yasası olan zıtların birliği yasasından hareketle sosyalist toplumu derin bir tahlille tabi tuttular. Onar, sosyalist toplumu henüz eski toplumun izlerini taşıdığı ve tüketim maddelerinin dağıtımında burjuva hakkının henüz varlığını sürdürdüğünü üzerine basa basa açıkladılar. Ayrıca Lenin şu noktaya dikkati çekti: "...sadece burjuva hakkı değil aynı zamanda burjuvazisiz burjuva devleti de varlığını sürdürmektedir!" (Devlet ve Devrim)

Başkan Mao, Lenin'den sonra edinilen pratik tecrübeleri özetledi, sosyalist toplumda üretim ilişkilerini derin bir şekilde tahlil ederek Marksist ekonomi politığı geliştirdi. O, şu açıklamayı yaptı: "...sosyalist üretim ilişkileri kurulmuş bulunuyor. Bunlar üretici güçlerin gelişmesine uygun düşmekle beraber mükemmel olmaktan uzaktır. Bu hal üretici güçlerin gelişmesi ile çelişki halinde kalmaktadır." ("Halk içindeki çelişkilerin doğru ele alınması üzerine") Teoriye ilişkin önemli direktiflerinde Başkan Mao, şunları belirtti: "Tek kelime ile Çin sosyalist bir ülkedir. Kurtuluşun önce hemen hemen kapitalistti. Şimdi bile sekiz dereceli bir ticaret sistemi, herkese yaptığı işe göre dağıtım ve para karşılığında değişim uygulanmaktadır; bütün bunlar eski toplumdaki pek farklı değildir. Farklı olan mül-

kiyet ilişkilerindeki değişiklikler", "Bugün ülkemizde diğer şeylerin yanısıra meta sistemi de sekiz dereceli ticaret sistemi olarak eşit değildir. Proletarya diktatörlüğü altında bunlar sadece kısıtlanabilir." Bu bilimsel tezler, sosyalist toplumda üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki çelişkinin var olmaya devam ettiğini ortaya koyuyor. Bu çelişkinin yoğun ifadesi, iki sınıf proletarya burjuvazi arasındaki mücadeledir; herkese yaptığı işe göre dağıtım, aynı değerlerin mibadelesi ve insanlar arasındaki ilişkilerde varlığını sürdüren burjuva hakkı da özel mülkiyetin belli kalıntılarının yanısıra yeni burjuva unsurların oluşması için gerekli zemin ve şartların bir parçasıdır; revizyonizmin toplumsal temelini parçalamak ve burjuvazinin var olamayacağı ve yeniden ortaya çıkmayacağı şartları hazırlamak için proletarya diktatörlüğünde burjuva hakkının kısıtlanması zorunludur. Başkan Mao'nun bu sözleri, uzun zamandan beri ekonomi politik alanında var olan metafizik görüşleri çürütürken her türden revizyonist anlayışa ağır darbe indirdi.

Revizyonistler daima, üretim araçları mülkiyetinin sosyalist dönüşümünün gerçekleştirilmesinden sonra, üretim ilişkileri ve üst yapıya ilişkin devrimin sona erdiğini iddia ederler. Ve dolayısıyla derler, üretici güçlerin gelişmesi en önemli hatta biricik görevdir. Deng Siao-Ping üretici teorisinin inatçı bir propagandacıdır. Daha 1956 yılında O, Liu Şao-Şi ile birlikte ülkede baş çelişmenin "ilerici sosyalist sistem ile toplumun geri üretici güçleri arasındaki gelişme"nin olduğunu ve "devrim esas itibarıyla tamamlandıktan, gelecekteki görevin inşa görevi olduğu"nun reklamını yaptı. Geçen yıl yeniden üretici güçler teorisini piyasaya sürdü ve bu teoriyi kendi revizyonist çizgisinin teorik temeli olarak ele aldı. O, "üç direktif esas halka alalım" programını ortaya atarak, sınıf mücadelesinin esas halka olduğunu reddetti. Deng Siao-Ping, üretici güçler teorisine (tarım, endüstri, savunma, bilim ve teknolojinin modernleştirilmesi olan) dört modernleştirme etiketini yapışturarak bir "ekonomi kasırgası" ile bir

"uzman faaliyet kasırgası" estirmek için çağrıda bulundu. Gerçekte ise o, proletarya diktatörlüğü teorisini inceleme hareketini bir kenara fırlatmaya, böylece burjuva hakkını korumaya ve burjuvaziye, özellikle de parti içi burjuvaziye kan sağlayan ekonomik temeli muhafaza etmeye çalıştı.

Proletarya devriminin sürdürülmesinden yana olmaz, burjuva hakkını kısıtlamaz ve parti içi burjuvaziye karşı mücadeleye etmezse, sosyalizm sadece komünizme doğru ilerlememiş olmakla kalmaz, aynı zamanda yeniden kapitalizme dönüşür.

Üretici güçler teorisi, sosyalist toplumda üretim ilişkileri ile üretici güçler, üst yapı ile ekonomik temel arasındaki çelişmenin var olmaya devam ettiğini ve üretici güçlerin çeşitli unsurları arasında belirleyici olanın şeyler değil, insan faktörünün olduğunun temelden reddeder. Dolayısıyla, üretici güçlerin ancak ve ancak sınıf mücadelesi esas halka alınarak ve proleter siyasete sarılarak, sosyalist devrimin esaslı uygulanması ve kitlelere güven temelinde ve kitlelerin harekete geçirilmesi sayesinde geliştirilebileceğini reddeder. O, kapitalizmin izlerinin sosyalist üretim ilişkilerinde var olmaya devam ettiğini ve sosyalist üretim ilişkilerinin gelişmesi için iki imkan bulunduğunu gerçeğini inkar eder: "Proletarya devriminin sürdürülmesinden yana olmaz, burjuva hakkını kısıtlamaz ve parti içi burjuvaziye karşı mücadele etmezse, sosyalizm sadece komünizme doğru ilerlememiş olmakla kalmaz, aynı zamanda yeniden kapitalizme dönüşür. Açık ki, Deng Siao-Ping'in üretici güçler teorisinin peşinden gidecek olsak, kurulu sosyalist üretim ilişkilerinin parçalanması yanısıra üretim ilişkilerinde varlığını sürdüren ve eski toplumdakinden pek farklı olmayan şeyler de ebediyen korunur ve geliştirilirler. Böylece kapitalizm ve yeni burjuva unsurları bu zemin üzer-

rinde, -burjuva hakkı üzerinde- daha çabuk filiz verir ve kapitalizmin restorasyonu için gerekli toplumsal temel yaratılmış olur.

Deng Siao-Ping'in hoşuna giden cümlelerden biri de şu cümle idi: "Kedi, beyaz olmuş kara olmuş fark etmez, fare yakalayan kedi iyi kedir." Bu cümle bir çok makaleden daha özlü bir biçimde üretici güçler teorisinin revizyonist özünü dile getirmektedir. Başkan Mao, Deng Siao-Ping'i eleştirirken şuna dikkati çekti: "Bu adam sınıf mücadelesini kavramıyor, bu esas halkadan hiç bahsetmiyor. Demek ki hâlâ 'beyaz kedi, kara kedi', emperyalizm ile marksizm arasında ayırım yapmıyor. "Deng Siao-Ping, revizyonist ve emperyalist şeyleri gözbebeği gibi korudu. Maddî teşvik, kâra önem verilmesi, yabancı olan şeylere tapma felsefesi, etek yalama vs. gibi şeyler, onun için vazgeçilmez şeylerdi. Deng Siao-Ping'in revizyonist çizgisinden hareketle sosyalist üretimi geliştirmek asla mümkün değildir. Yalnızca sosyalizm, yalnızca Marksizm, Leninizm, Mao Zedung Düşüncesi Çin'i kurtarabilir. Tarih ve olgular bunun böyle olduğunu çoktan kanıtladı. Bu bakımdan Deng Siao-Ping'in, üretici güçlerin sözlümüne gelişmesi ve dört modernleştirmenin gerçekleştirilmesi üzerine kopardığı feryat bir aldatmacadan ibarettir ve onun gerçek niyeti kapitalizmin restorasyonudur. Aramızdaki ayrılık noktaları, dört modernleştirmenin gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceği, üretici güçlerin geliştirilip geliştirilmeyeceği noktasında değil, daha çok sosyalist yolda mı, yoksa kapitalist yolda mı yürüneceği noktasında toplanmaktadır.

Lenin şuna işaret etti: "Opörtünizm ile sosyal-şövenizmin ekonomik temeli aynıdır; ayrıcalıkla işçilerin önemsiz bir tabakası ile kendi ulusal burjuvazilerinin, egemen ulus durumundan yararlanarak öteki ulusları soymasından paylarına düşecek kırıntılar..."

Deng Siao-Ping, burjuva hakkını daha da güçlendirmek ve genişletmek amacıyla maddî teşviğin reklamını yaptı. Maddî teşvik üzerine olan teori, revizyonist ekonomi politişin önemli bir yönüdür. Sovyet revizyonist dönem klişesi, imtiyazını korumak, hayasızca Sovyet proletaryasının emeğinin ürününe ekoyamak ve sömürüyü haklı çıkarmak için daima bu teoriden yararlandı; aynı zamanda, emekçileri mücadele azimlerini kaybetmeleri ve baskı ve sömürüye boyun eğmeleri için burjuvazinin çıkarıcı yoz düşünceleri ile doldurmaktadır. Lenin şuna işaret etti: "Opörtünizm ile sosyal-şövenizmin ekonomik temeli aynıdır; ayrıcalıkla işçilerin önemsiz bir tabakası ile kendi ulusal burjuvazilerinin, egemen ulus durumundan yararlanarak öteki ulusları soymasından paylarına düşecek kırıntılar..." ("Sosyalizm ve savaş") Sosyalist toplumda revizyonizmin oluşumunun bir sınıf temeli ve ekonomik şartları korumak ve genişletmek amacıyla maddî teşviğin reklamını yaptı. Bu, işçiler, köylüler, devrimci kadrolar ve devrimci aydınların çıkarlarına tamamen zıttır. Başkan Mao'nun belirttiği gibi "siyaset kumanda edendir, candır." "Siyasi faaliyet her türlü ekonomik faaliyetin candamandır." Yirmi yıllık pratiğimizin de kanıtladığı gibi, ancak ve ancak proleter siyasete sarılarak gerçekten geniş halk kitlelerinin sosyalist inisiyatifi geliştirebilir ve sosyalizmin geniş yolunda onlara önderlik edebiliriz. Bunun karşısında maddî teşviğin savunulması, yalnızca burjuva hakkının genişletilmesi ve özel mülkiyet düşünce eğilimine sürükler; sonuç olarak giderek sosyalizmden uzaklaşır ve kapitalizme doğru yol alınız. Sovyetler Birliği'ndeki durum bunun aynasıdır. Orada, maddî teşvikin girmediği delik kalmamış ve sonuçta bir avuç tekeli bürokrat kapitalistin zenginleşmesi karşısında geniş emekçi kitleleri daha fazla yoksulluğa itilmişlerdir. Maddî teşvikten hangi sınıfın yarar sağladığı ve hangi sınıfın sıkıntı çektiği ve bu durumda sözkonusu olanın Marksizm mi, yoksa revizyonizm mi olduğu açık değil mi? Deng Siao-Ping bütün gücüyle mad-

di teşviğe sarılıyor. Bu, onun Marksizme ihanet ettiğinin ve revizyonist olduğunun açık bir delilidir.

III

Siyasi çizgiler arasındaki mücadele genellikle felsefi alandaki iki çizgi mücadelesine bağlıdır. Çen Dusi-yu ve Vang Ming'den Liu Şao-Şi ve Lin Piao'ya kadar partimiz içindeki tüm oportünist çizgilerin elebaşları, felsefi alanda Marksist diyalektik ve tarihi materyalizme ihanet ettiler, idealizm ve metafiziği oportünist çizgilerinin temeli olarak aldılar. Deng Siao-Ping de aynı şeyi yaptı. Felsefi alanda Marksizme ihanetinin açık belirtisi, idealizm ile materyalizme karşı mücadele etmesi ve eklektisizmi diyalektiğin yerine geçirmesidir.

Marksistler daima tarihi yaratanın halk kitleleri olduğu fikrini savunmuşlardır. Başkan Mao'nun söylediği gibi "halk ve yalnızca halk dünya tarihini yaratan itici güçtür." (Koalisyon hükümeti üzerine) Ayrıca şunu da belirtti: "Gerçek kahramanlar kitlelerdir, bizlerse ekseriyetle gültüncü duruma düşecek kadar safız." ("Kıyde ilişkilerin araştırılması"na önsöz) Çalışma ve planlama gibi yaptığımız, aslında halk kitlelerinin taleplerinin yansımalarından başka birşey değildir. Kitlelerden kitlelere-bu, bizim temel yönetme metodumuzdur. Aynı zamanda, dünyayı materyalist diyalektik ile uyum içerisinde tanımamız ve değiştirmemiz için biricik doğru ideolojik çizgidir. Bu Marksist-Leninist çizginin aksine bütün revizyonistler tarihi idealistlerdir. Onlara göre tarihi köle değil de, onların yerine birkaç kahraman yaratmıştır. "Gerçek kahraman kitledir" gerçeğini asla kabul etmezler. Kitle hareketlerinden çok korkarlar ve bir hareket başladığında da tüm araçlarla onu basturmaya çalışırlar.

Bu anlamda Deng Siao-Ping muazzam bir gövde gösterisinde bulundu. Tarımın sosyalist dönüşümü sırasında kooperatifleşmeye karşı savaştı. Liu Şao-Şi ile birlikte Büyük Kültür Devriminin başlangıcında burjuva gerici bir çizgi izleyerek devrimci kitleleri baskı altına aldı. Şim-

di de alınan doğru kararları ortadan kaldırmaya yönelik sağ rüzgarı estirmeye başladı. Büyük Kültür Devrimini inkar ederek sosyalist yeni şeyleri reddetti ve tüm ytrekten işçi sınıfına ve diğer emekçilere dayanılmasına karşı çıktı. Böylece kendisini bir tarihi idealistten çok daha fazla açığa çıkardı.

Marksist felsefe zıtların birliği yasasının, evrenin temel yasası olduğu görüşünü savunur. Birbirleri ile çelişen zıtların arasında hem birlik, hem de mücadele vardır ve bu da şeylerin gelişmesine yol açar. Karmaşık birşeylerin gelişme sürecinde bir dizi çelişki vardır ve bunlardan birisi baş çelişkiyi oluşturur; baş çelişkinin varlığı ve gelişmesi, diğer çelişkilerin varlığı ve gelişmesini belirler veya etkiler. Toplum temel yasasının ışığında ele alındığında, sosyalist toplumda ülke içinde baş çelişkinin proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişki olduğu görülür. Bu baş çelişki sıkıca kavrandığında ve proletaryanın burjuvaziye karşı sınıf mücadelesi esas halka alındığında her şey rayına oturur ve tüm diğer çelişkiler doğru bir tarzda çözümlenebilir. Deng Siao-Ping, utanmadan bu temel teoriyi değiştirerek esas halkın yerine birlik ve istikrara ve ekonominin gelişmesine önem verdi. Böylece baş çelişkiyi ve zıtların birliği yasasını -bu temel yasayı- reddederek eklektisizmin çıkmaz sokacağına girdi.

Eklektisizm, revizyonizmdir. Deng Siao-Ping, üç direktifi de aynı kefeye koymuş, siyaseti ekonomi ile aynı seviyede ele alarak siyaseti uzman bilgi ve teknik ile özdeşleştirmiş ve sofist bir tarzda baş çelişkiyi ve çelişkinin başlıca yanını hasıraltı etmiştir. Buharin'i eleştirisinde Lenin şuna işaret ediyor: "hem biri hem de diğeri", "bir yandan diğeri yandan" bu, Buharin'in teorik pozisyonudur. İşte eklektisizm budur." ("bir kere daha sendikalar, şimdiki durum ve Troçki ve Buharin'in hataları üzerine") Bu sözler Deng Siao-Ping'in tam bir betimlemesidir. Bu olgu, revizyonistlerin zavallı tabiatlarını ortaya koymaktadır. Esasen onlar, Marksizm-Leninizm ve Mao Zedung Düşüncesinin

teorik olarak çoktan çözümlendiği sorunları bir yana itmek ve onları revizyonist teori ile değiştirmek istiyorlardı. Fakat revizyonizmi uygulamak işçiler, köylüler, askerler, devrimci kadrolar ve devrimci aydınların, yani halk kitlelerinin yüzde 95'inin çıkarlarına zarar vermektedir. Bu, halkın iradesine aykırıdır. Revizyonistler açık tavır almaya cesaret edemediklerinden eklektisizmi uyguladılar, zira "Marksizmin oportünist tahrifatı ile diyalektiğin eklektik tahrifatı sayesinde kitleler en kolay bir şekilde aldatılabiliyor." (Lenin, Devlet ve Devrim) fakat sınıf mücadelesinde giderek daha fazla bilinçlenen geniş halk kitlelerinin karşısında revizyonistlerin taktikleri tamamen yarırsızdır.

IV

Lenin'in belirttiği gibi "oportünistlerin biçimsel olarak işçi partilerinden oluşları, -objektif olarak- onların, burjuvazinin siyasi bir müfrezesi, onun etkisinin yükselticisi, onun işçi hareketi içindeki ajanları olduğu gerçeğini asla ortadan kaldırmaz" ("II. Enternasyonalin çöküşü") Oportünistler ve revizyonistler, burjuvazinin çıkarlarını savunan siyasi çizgiyi sürdürmek için sürekli Marksizmin üç unsuruna saldırmakta ve onları değiştirilmektedirler. Bernsteyn'dan bugünkü Sovyet revizyonist dönem kliğine kadar hepsi, Marksizmin eskidiği bahanesi altında Marksizme topyekün ihanet ettiler. Liu Şao-Şi ve Lin Piao'nun başarısızlığından sonra bu sefer de Deng Siao-Ping olumsuz öğretmen olarak sahneye çıktı. "Boş laf yerine yeni şeyler söylemek gerekli" diyen o değil miydi? Yukarıdaki değerlendirmeden ve görüleceği gibi, onun "boş laf" ile kastedtiği Marksizmin temel ilkeleri ve "yeni şeyler" ile kastedtiği de "sınıf mücadelesinin sönüğü teorisi" ve üretici güçler teorisi, idealizm, eklektisizm diğer revizyonist pislikti. Bu "teoriler", sınıf düşmanlarının elinde proletarya diktatörlüğüne karşı saldırılarında bir silah haline geldiklerinde, karşı devrimci siyasi Tienanmen meydana olayında da görüldüğü gibi, en gerici ve en adi siyasi sloganlara dönüştüler. Olayı tezgahlayan bir ayuç

karşı-devrimci "gerçek Marksizm-Leninizmi istiyoruz" diye feryat etti. Komünizme ve halka karşı amansız bir kin besleyen bu gericilerin istediği şey, saf revizyonizm ve faşizmdi. Onlar, saldırılarının esas yönünü büyük önderimiz Başkan Mao'ya ve başında Başkan Mao'nun bulunduğu parti merkez komitesine yönelttiler ve Deng Siao-Ping'i destekleme bayrağını göndererek çektiler. Bütün bunlar bu karşı-devrimcilerin "izm"lerinin Deng Siao-Ping'in revizyonizmi olduğunu gösteriyor. Bu, Deng Siao-Ping'in Marksizme topyekün ihaneti ve revizyonizmi uygulaması ile parti içi ve dışı burjuvazinin ve ülke içindeki ve dışındaki sınıf düşmanlarının çıkarlarını temsil ettiği gerçeğini daha açık bir şekilde ortaya çıkarmaktadır.

Şimdiki durumda sağdan esen rüzgara karşı verilen mücadele büyük zafer kazanmıştır. Parti merkez komitesi, büyük önderimiz Başkan Mao'nun önerisi üzerine Deng Siao-Ping'i parti içi ve dışı olmak üzere tüm görevlerinden azletme kararını almıştır. Bu, devrimci kitlelerin mücadele ruhunu son derece yükseltmiş ve sınıf düşmanlarının gerici küstahlıklarını gözle görülür bir şekilde sindirmiştir. Fakat mücadele henüz sona ermemiştir. İdeolojik, yani teorik açıdan, Deng Siao-Ping'in revizyonist çizgisini derinlemesine eleştirmek hâlâ yerine getirmemiz gereken önemli bir mücadele görevidir.

Lenin'in belirttiği gibi, Marks'in öğretisi "yaşadığı sürece, her adımı mücadele yolu ile kazanmak zorunda kalmıştır." ("Marksizm ve revizyonizm") Burjuvazi ve revizyonistler, Marksizm'in ilerlemesi ve zaferleri karşısında asla seyirci kalmayacaklardır. Onlar, Marksizme karşı saldırılarını mutlaka sürdürecekler ve onu değiştirmenin yollarını arayacaklardır. Ancak tarihin de kanıtlandığı gibi Marksizm, revizyonizme karşı her mücadeleden daha da çelikleşerek ve güçlenerek çıkmıştır. Marksizm, tam da revizyonizme karşı mücadele içinde durmadan ilerliyor. Revizyonizm ve onun temsil ettiği burjuvazi yozdur ve yok olmaya mahkumdur. □

ÖZGÜRLÜK VE DEVİRİM

Uluslararası komünist hareketin yaşadığı genel bir gerileme zemininin karşısına daha önce görülmemiş çapta bir siyasi öneme sahip konuları değil, aynı zamanda da Marksizm-Leninizm'in temel ilkelerinin yakından bir incelemesini içermektedir.

K.VENU Çeviren: O.A.NAZAR

Özgürlük ve devrim insan tarihinde tamamlayıcı münamalar olarak her zaman varolmuşlardır. Her samimi özgürlük arayışı devrime ya da bir çeşit devrimci değişikliğe yol açmıştır. Bunun tersi, devrim doğrultusunda her hareket özgürlüğü daha yüksek düzeye erdirmişdir. Devrimin olduğu yerde özgürlük bir serap olmaktan çıkar, aktüel yaşamda gerçekleşebilir hale gelir. Samimi bir özgürlük uğraşısının olduğu her yerde devrim boş bir hülya olmaktan kurtulur, yaşamın özü haline gelir. Ancak, özgürlük ile devrim arasındaki ilişki bu kadar basit bir izahla ele almamaz. Bu ilişkilerin en ufak ayrıntılarını bile inceleme teşebbüsüne girdiğimiz anda birçok felsefi soruna yüzyüze geliriz.

İlkin Sovyetler Birliği, daha sonra Çin'deki kapitalist restorasyonlarına karakterize ettiği mevcut dünya durumunda bu felsefi sorunlar salt teorik konular olarak kalmamaktadır; bizzat acil öneme sahip pratik sorunlara ilişkindir. Uluslararası komünist hareketin yaşadığı genel bir gerileme zemininin karşısında daha önce görülmemiş çapta bir siyasi öneme sahip konuları değil, aynı za-

manda da Marksizm-Leninizm'in en temel ilkelerinin yakından bir incelemesini içermektedir.

Bir kavram olarak sosyalizmin üst aşaması, onun toplumsal bilincinin bir yansıması olarak insanın kendisi kadar eskidir. Fakat Altınçağın romantik bir özlemden, pratikte gerçekleştirilebilir bir amaca dönüştürülmesi Marks ve Engels'e kalmıştır. Ancak Marks ve Engels, yaşamları boyunca, muzaffer bir proleter devrimin ortaya çıkardığı, altınçağ geçişin somut problemleriyle yüzyüze gelmek zorunda kalmamışlardır. Doğal olarak bu konu üzerinde herhangi bir kesin iddiada bulunmamışlar, gelecek nesillerin karşılaşıcağı böylesi temel konuları derinlemesine araştırmak için bir dizi, değerli, genel belirlemeler sunmuşlardır. Altın çağa geçiş dönemi olan sosyalizmin somut problemlerini çözmek için yoğun çabalar Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ve Çin'de hiç şüphesiz yürütülmüştür. Bütün bu çabalar geçici olarak başarısız kalmış, uluslararası komünist hareket tarafından ele alınmayı ve çözülmeyi bekleyen ciddi zorlukları ve birçok önemli sorunu ortaya çıkarmıştır.

Sovyetler Birliği, Çin ve diğer yerlerdeki kapitalist restorasyonun ön-

derleri sosyalizm ve altınçağa doğru ilerlemekte olduklarını söylemektedirler. Sovyetler Birliği'ndeki yeni burjuvazi sosyalizmi uyguladığını iddia etmek için Marks, Engels ve Lenin'den aktarmalar yapmaktadır. Amerikan emperyalizmi de dahil emperyalist devletlerdekinden daha koyu bir faşist kurumun başında bulunmalarına rağmen böyle yapılmaktadır. Sovyet sosyalist emperyalistleri, sosyalizmin maddi temellerini döşedikleri doğrultusundaki iddialarını desteklemek amacıyla Sovyetler Birliği'ndeki üretici güçlerin gelişme seviyesinin emperyalist güçlerle eşit olduğunu söylemektedirler. Onlar açısından sosyalizme geçişte belirleyici faktör üretici güçlerin gelişmesidir. Üretici güçlerin Sovyetler Birliği'nde ne denli geliştiğinin kendisi tartışılabilir bir sorundur. Ancak daha da önemlisi, bu üretici güçler teorisine dayanılarak yapılan, Sovyet toplumunu kaplayan baskı ve terörün, sosyalizmin doruğu olduğu şeklindeki iddianın küstahlığıdır.

ÖZGÜRLÜĞÜN FELSEFESİ

Sovyetler Birliği ve diğer yerlerde-

ki revizyonist filozoflar, üretici güçler teorisini ona felsefi bir kısıp geçirerek muhafaza etmeye çalışmaktalar. Bu doğrultuda Marks, Engels, Lenin ve diğerlerinden alıntılar yapmaktalar. Bu revizyonist filozoflar, genel olarak üretici güçlerin gelişmesinin toplumsal gelişmede belirleyici

de artar. Bu alanda özgürlük, ancak doğanın kör güçlerinin önüne katılmak yerine, doğayla olan karşılıklı ilişkilerini rasyonel bir biçimde düzenleyen ve doğayı ortak bir denetim altına sokan toplumsal insan, ortaklaşa üretimde bulunan kimse tarafından gerçekleştirilebilir ve

bilir. Marks, böyle bir alemin altınçağ altında serpilip gelişeceğini görmüştür. Marks, üretici güçlerin gelişme yasalarının iş gününün kısaltılmasına yol açtığı zorunluluk aleminin, özgürlük aleminin serpilip gelişmesi için vazgeçilmez bir önkoşul olduğuna işaret etmiştir. Ancak bu, insanın kendini yalnızca özgürlük alemine hapsedmesiyle özgürlüğü elde edeceği anlamına gelmez. İnsan özgürlüğe sahip olmayı, bu zorunluluk alemini aşabildiği takdirde umabilir. Bu, zorunluluk ve özgürlük alemleri arasındaki diyalektik ilişkiyi kavramamak devrimin gelişmesini ciddi bir tarzda engeller.

Marks'ın iş gününün kısaltılması özgürlük alemine girmenin ön koşuludur şeklindeki ifadesi, revizyonistler tarafından, sadece üretici güçlerin gelişmesine önem vermenin kendiliğinden özgürlüğün gerçekleşmesine yol açacağı anlamında, tek taraflı olarak yorumlanmaktadır. Önde gelen revizyonist bir teorisyen olan Mavrice Conforth şöyle demektedir: "Teknolojik araçların keşfi ve insan çıkarları için doğal güçlerin zaptedilmesi bunun temellerini sağlamaktadır ve insanların teknolojik verimliliği ne kadar yüksek olursa, bireylerin elde edebileceği özgürlük sahası o denli geniş olacaktır... Her ne kadar şu zamana kadar modern sanayi insanları makinalara bağlamış olsa da, özgürlüğün aracı onun üretkenliği sayesinde. Bunun tümüyle geliştirilmesi ve kullanılması bireysel özgürlüğü tümüyle sağlar. Burada Conforth teknolojinin gelişmesi ve insanın özgürlüğe doğru yürütmesinin bir ve aynı şey olduğunu söylemeye çalışmakta, dolayısıyla altınçağ'a geçişte belirleyici faktörün teknoloji ve üretici güçlerin gelişmesi olduğu anlayışının teorik zeminini hazırlamaktadır.

Bu yaklaşım Marks'ın anlayışına terstir. Marks, insanın artan istemleri ve üretici güçlerin buna tekabül eden gelişmesinden zorunluluk alemine ait olduğunu açıkça belirtmiştir. Dolayısıyla özgürlüğün, zorunluluk alemine ait olan üretici güçlerin geliştirilmesiyle elde edileceğini iddia etmek Marks'a karşı çıkmaktır. Zorunluluk aleminin ötesine gi-

ci rol oynadığı şeklindeki temel ilkeyi kullanarak üretici güçlerin gelişmesiyle sosyalizme doğru ilerlemenin bir ve aynı olduğunu söylemeye çalışmaktalar. Bu görüşlerini destekleme amacıyla, Kapital 3. cilt'in son bölümünden, Marks'a başvuruyorlar: "Gerçekte, özgürlük alemi, yalnızca emeğin, zorunluluk ve günlük kaygılarla belirlendiği yerde fiilen başlamış olur; demek ki bu önlem, eşyanın doğası gereği, fiili maddi üretim alanının ötesinde bulunur. Tıpkı vahşi insanın, gereksinimlerini karşılamak, yaşamını sürdürmek ve yeniden üretmek için doğayla savaşmak zorunda olması gibi uygar insan da aynı zorunluluk içerisinde. Ve bunu da bir türlü toplumsal biçimlenişler içerisinde, akla gelen her türden üretim tarzları altında yapmak durumundadır. İnsanın gelişmesiyle birlikte, duyduğu gereksinimler sonucu, bu fiziksel gereksinimleri karşılayan üretici güçleri

bu en az enerji harcamasıyla ve insan doğasına en uygun ve en layık koşullar altında başarılır. Ama gene de bu bir zorunluluk alemini olmakla devam eder. Bunun ötesinde kendi başına bir amaç olan insan enerjisinin gelişmesi gerçek özgürlük alemini başlar, ama bu da ancak temelde bu zorunluluk alemini ile serpilip gelişebilir. İşgününün kısaltılması onun temel önkoşuludur." (Karl, Marks, Kapital 3. cilt Sol yayınları, syf. 858-859)

İşte, zorunluluk ve özgürlük arasındaki diyalektik ilişkinin mükemmel bir tarzda ortaya konuluşu. Tüm diğer olgular gibi, insan da yalnızca doğanın zorunlu yasalarına tabi olarak varolur ve büyür. O kendisini, zorunluluk aleminin hiçbir zaman tamamen kurtaramaz. Marks'a göre, insan kendini yalnızca zorunluluk alemini üzerinde temellendirdiği takdirde, daha ileride yatan özgürlük alemine gitmeyi uma-

SENDİKAL HAKLAR VE DEMOKRASİ

Toktamış Ateş

Siyasal mücadele, insanın dünya üzerinde var olmasıyla birlikte başlayan bir mücadeledir. Zira amansız doğa ve çevre koşullarıyla mücadele etmek zorunda kalan insan, varlığını ancak "toplu yaşam"la sürdürebilmiştir. Ve toplu yaşamın başladığı yerde, ister istemez "yönetilen-yöneten" ayrımı da ortaya çıkacaktır. Zira toplu yaşam ancak "kurallar"la mümkün olur. Kuralların olmadığı yerde, toplu yaşam değil, anarşi ortaya çıkar. İşte insan var olduğu andan itibaren siyasetin bugünde geçerli olan temel sorusuyla karşı karşıya gelir: Kuralları koyanlar, bu kural koyma yetkisini kimden ve nasıl alacaklardır?

Meseleyi bir devlet açısından ele aldığımız zaman aynı soru gene karşımıza çıkar: Yasaları yapanlar, yasa yapma yetkisini kimden ve nasıl alacaklardır? Yani yönetenler, yönetme yetkisini kimden alacaklardır, nasıl alacaklardır? Yani bir başka biçimiyle sorarsak, meşru bir siyasal iktidarın kaynağı ne olabilir?

Bütün bu sorulara çağlar boyunca değişik yanıtlar verilmiş, değişik yaklaşımlara gidilmiştir. Aslında bu yanıtlar üç aşığı, beş yukarı belirli periyodlarla tekrar, tekrar ortaya çıkmış ve taraftar toplamıştır. Fakat biz bunların açıklamasına hiç girişmeden, bu yanıtlardan sadece birinin "demokrasi"nin getirdiği anlayış üzerinde durmak ve demokrasiyle sendikal haklar arasındaki bağlantıyı irdelemek istiyoruz.

Demokrasi anlayışı çerçevesinde en basit açıklamasıyla, "meşru bir siyasal iktidarın kökeni, yönetilenlerin özgür iradeleridir". Yani demokratik anlayışa göre bir iktidarın meşru olabilmesi için yetki ve gücünü halktan alması gerekir. Zira demokrasi gene en basit tanımlarının mantığı içinde, halkın kendi kendini yönetmesi demek olduğuna göre ve halk kendi kendini ancak temsilcileri kanalıyla yönetebileceğine göre; meşru bir iktidar ancak bu yetkiyi halktan geçici bir süre için almış olanların iktidaridir.

Ancak günümüz devletleri sayıları milyonları, onmilyonları, kişi zaman da yüz milyonları aşan insan kitlelerini barındırırlar. Ve hangi siyasal sistemi getirirseniz getirin "temsil etme ve temsilcisi seçme" konularında çok ciddi so-

runlar ortaya çıkacaktır. Bu sorunlar nasıl çözülebilir ve bu sorunların çözümünde işçi sendikalarının ağırlık ve önemi nedir?

Herşeyden önce şunu vurgulamak gerekir ki, demokrasi demek vatandaşların belirli aralıklarla seçim sandıklarına giderek temsilcilerini seçtikleri rejim demek değildir. En totaliter rejimlerde bile bir seçim sandığı vardır. Vatandaşlar birilerine oy verirler. Ama adayları beğenirlermiş, beğenmezlermiş o başka mesele. Sanki demokrasilerde vatandaşlar sadece çok beğendikleri adaylara mı oy veriyorlar? Ama demokrasiyi sadece bir seçim sandığından çok daha fazla kılan bir şeyler vardır.

Demokrasi hak ve sorumluluklarının bilincinde olan ve her düzeyde "örgütlü" insanların rejimidir. Ve demokrasiye bireyler değil, o bireylerin sesi, soluğu demek olan örgütler konuşur. Zira tek, tek insanların sesi, soluğu çıkmaz, duyulmaz. Ama insanlar seslerini örgütleriyle duyururlar. Ayrıca örneğin bin kişiden oluşan bir örgütün sesi, tek tek bin kişinin toplanan sesinden çok daha farklı, çok daha yüksek bir şeydir. Zira niselik niceliği de değiştirir ve büyütür. Örgütlü olmayan insanlar sürüdür ve çöban esasını nasılsa ele geçirmiş birinin peşinden gitmeye mahkumdurlar. Oysa ki bir demokrasiye insanlar sürü değil, kul değil, teba değil, vatandaşlardır. Vatandaş olmaktan doğan tüm haklarıyla.

İnsanlar arasında iletişim kurulamazsa, insanlar örgütlenemezse, insanlar görüşlerini açıklayıp kendileri gibi düşünenlerle birleşemezlerse; böyle bir ortam içerisinde elbette demokrasi işlemez ve gelişemez. Ve bu mantık içerisinde düşünüldüğü zaman 12 Eylül sonrasında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin ortaya çıkarmak istediği "konuşmayan, tartışmayan, siyasete ilgi duymayan, örgütlenemeyen" insan modeli, elbette rastlantılarla ortaya çıkmamıştır.

Demokrasilerde iki tür örgütlenme olur: Siyasal partiler ve baskı grupları.

Siyasal partiler, siyasal iktidarı almak, ya da siyasal iktidara ortak olmak amacıyla oluşturulan örgütlerdir. Siyasal partilerin iktidarı olmanın yanında, eğitim vb. gibi amaçları da olabilir. Ama siyasal partinin ana amacı, varlık nedeni; siyasal iktidarı almaktır. Eğer bu amaç geri planda kalırsa, o örgüt siyasal parti sayılamaz.

Buna karşılık baskı grupları siyasal ik-

tidarı almak, ya da ortak olmak amacıyla değil, iyelerinin çıkarları doğrultusunda siyasal iktidarı üzerinde baskı yapmak amacıyla oluşturulurlar. Başta işçi sendikaları olmak üzere, gençlik ve öğrenci örgütleri, demokratik dernekler ilk akla gelen baskı gruplarıdır. Ve baskı gruplarının siyasal iktidara baskı yapabilmelerinin bir tek yolu vardır: Siyaset.

Eğer baskı grupları siyaset yapmayacak olurlarsa, bir demokrasi içinde siyasal iktidarı etkileyecek hiçbir silahların kalmaz. Siyasal iktidarı etkileyecek silahları kalmazsa, baskı grupları da kalmaz. Ve baskı grupları kalmazsa, demokrasi de kalmaz. Demek ki baskı gruplarının hakları, yani sendikal haklar, vs. aslında demokrasiinin temel göstergeleridir.

Türkiye'de 12 Eylül sonrası düzenlemeleri için de, başta sendikal haklar olmak üzere, tüm demokratik haklar kısıtlanarak, biçimsel bir demokrasiye geçilmek istendi. Olağanüstü ve olağandışı bir dönemin karmaşıklığı içinde zorlanan bir yasal düzenlemeye fazla bir tepki gelmeyeceği sanıldı. Aslında bu kanıda olanlar, dünyanın değişik yörelerinde gözlenen ilginç bir olguya dayanıyorlardı. Gerçekten yaygın bir biçimde insanların aksine, geniş kitlelerin yaşam koşulları zorlaştıkça, siyasete duyulan ilgi azalır. Toplumda statü yitiren ve gelişen azalan katmanlar, demokrasi adı verilen rejimlerde bile, bunlara sahip çıkmak için siyasete sarılacaklarına, tam tersine siyasetten uzaklaşırlar. Ekmek derdine düşen insanlara siyaset lüks gelir ve ilgi duyulmayan bir alan olur.

Ancak Türkiye'de bunun tam tersi oldu. Özellikle sanayi işçileri, ücretlerin sefalet sınırına yaklaştığı bir dönemde kefilenin tam anlamıyla siyasete sıvandırlar. Zira Türk işçisi sendikal hakların ancak bir demokrasi içinde varolabileceğini sezmişti. Ve sendikal hakları olmaksızın, kurulu bir demokrasi sözcüğünün de sofradaki ekmeği büyütmediğini, tam tersine küçülttüğünü yaşamıştı.

Sonunda hiç beklenmeyen bir olay ortaya çıktı: Yıllarca süren bir baskıdan sonra Türk İşçi Sınıfı, tarihinde görülmemiş bir bilinç ve kararlılıkla demokrasi mücadelesine girdi. Geçmişte öncü grupların dillerindeyken mahkum ettiği sloganları sahiplendi ve benimsedi. Sendikal hakların, salt boyut kuramlarının çok ötesinde doğrudan sofraısıyla ilgili olduğunu anladı. Sendikal hakların ancak demokrasiye sahip çıkmakla varolabileceğinin bilinc ve inancı içinde siyasal mücadeleye girdi.

Bu mücadelenin Türkiye'ye getireceği olumlu gelişmeler, sanıyorum pek uzakta değil... □

EKİM DEVİRİMİ VE EDEBİYAT

Anatoli Lunaçarski
Çeviri: Atıf Behramoğlu

Büyük devrim geldi. Önce devrimin edebiyatı öldürdüğüünü düşündüler. Gerçekten de: Ekim Devrimi öncesinde edebiyat "özgür" olduğunu düşünmeye başlamıştı. Evet, kendi yazgısını burjuvasal belirleme anlamında özgür olmuştu. Siyasal boyunduruğundan kurtulmuş, soluk alması rahatlamıştı. Uspenski'nin sözleriyle, kapitalizm onun çevresindeki "alanı genişletmiş" ve söylediğinden ötürü zımmar yemediği türküler söylemeyi öğrenmişti edebiyat. Gerçekten, burjuvazinin kafesinde onu mimikleriyle eğlendiren bir maymundu bu. Bu olanak Ekim tarafından öldürüldü. Burjuva yok artık; güzel papağanına şeker parçası verecek kimse yok. Sanatçılar, yeni insanların onlardan ne istediğini ve niye istediğini bile anlayamıyorlardı.

"Ne yani, ringa bahçı kuyruğu karşılığında sanat mı vereceğim sana? Sanat istiyorsan eğer, önce bana, beni bunun için neyle ödüllendireceğini söyle." Kimileri bunu kabaca söylüyor, kimileri bilinçsizce içlerinde duyuyorlardı. Sanatçıya belli bir konfor gerekli, karni iyice doyurulmalı, yumuşak bir yerde yatmalı v.b.. Eğer onu yiyecek karnesine bağlar, üstelik de yanına ye-

ni kiracılar yerleştirirseniz türkü söylemez olur, çünkü türkülerinin kaynağı zaten çok dardır. Ve gerçekten de sustular. İçlerinden biri türkü söylesen de biraz olağan dışı söylüyordu. Çünkü yaşama yönelttikleri uyumsuz (kakofonik) bedduaları, sadece, bolşeviklere kadar alçalmış bu berbat dünyanın yaratıcısı bay tanrı değil, mantıksal olarak, bay Lenin'e de ulaşıyordu! Bizler, bizim yazarlarımız, yoldaşlarımız da, az çok susuyorduk. Elbette! Savaşmakta, yaşamımızın ilk temellerini atmadaydık, ve eğer biri bu konuda türkü söylesen ve epeyce berbat, delik deşik davula vursa, onu gerektiğince gümbürdetmeyi henüz öğrenememiştik çünkü. Bunlar ilk sanatsal yaratı denemeleriydi.

Ve yeni yazara eski yazarlar homurdanıyorlardı:

Öyle bir biçim yaratmışız ki
biz! Biçim dediğin böyle olur.
Sen ise sırtında altın palan da
olsa eşeksin daha!
Önce öğren bakalım bizden.

Ve böylelikle zavallı proleter, bütün söylenenlerin söylenmemiş gibi kaldığı, kendine göre tümceler kurmaya başladı. Bu ara fütüristler ortaya çıkıp kendi koşullarını önerdiler. Fütüristler gazaplı milletler! Burjuvazi uzun yaşamalarını buyu-

runca, proletaryanın yanına geçtiler.

Niye olmasın? Öyle neşeli cazbanttır ki onlar, iyi bir "fokstrot" çalmaya her zaman hazırdılar. Bunların kiralık insanlar olduğunu söylemeye gerek yok. Burjuva emperyalizminde çok mu iyi şey var? Oysa devrim muazzam atılışı öyle geniş ülkülere götürüyor ki, tümüyle öyle muazzam bir genişlik ki bu, pek çoğu içtenlikli işçi sınıfıyla birlikte yürüdüler.

Fakat burjuvazi fütüristten içeriksiz olmasını istiyor, şöyle diyordu ona: "Neşeli ol ve öyle bir şey çal ki, dans etmek istensin, fakat tanrı seni herhangi bir içeriğe dokunmaktan korusun. Benim içeriğim yok, senin de olmamalı. Eğer herhangi bir içerikten söz edecek olursan, bana zarar dokunabilir, bu yüzden en iyisi bu işe hiç bulaşmamak."

Cehov'un "Hamamda" adlı hikâyesinde, berberin, "düşünceleri olan" bir adam olarak gördüğü papaz çömezini, "içinde düşünceler bulunan sözler sarf eden uzun yeleli"yi ihbar etmeye gidişini anımsayın... Düşünceleri olan insanlar burjuvaziye gerekli değildir ve kuşku uyandırıcıdır. Fütüristler alışkındırlar buna, biçimci denilen burjuva akıl hocalarının sözünden çıkmıyorlardı. Biçimciler, içerik denilen şeyin "kötü bir ruh"un eseri olduğunu, modası geçmiş bir şey olduğunu, gerçek sanatınsa saf biçim olduğunu öğretmekteledir.

Fütüristler, yüzyılın çocukları, bu bilgeliği kulaklarına küpe ettiler. Bu yüzden, fütüristler proletaryaya geldiklerinde şöyle konuşuyorlar: "Yoldaşlar, doğrusu, elimizden her iş gelir, ama bizden içerik istemeyin." Gerçekten de, kendisinin proletaryadan pek çok şey öğrenmesi gerekirken, fütürist proletaryaya ne öğretecek? Fütüristlerin geliştirdiği kendine özgü kuram buradan geliyor: "Zaten kendine saygı duyan sanatçı, zanaat erbabıdır; ona istediğinden şeyi yapacaktır; masa mı istemiyorsanız, masa, sandalye mi istemiyorsanız, sandalye yapacaktır. Tıpkı

böyle, biz fütüristler de şiirsel-sanatsal söz alanının ustalarıyız; sizin işiniz ismarlamak, bizim işimiz yerine getirmek, sizin işiniz ödemek."

zam bir içsel özbilinci vardır; şöyle konuşamaz proleter: "Ben nesnelere ve yaşantıyı üretiyorum." Eğer bir tesviyeciproleter'e ne ürettiği soru-

Fütüristler anlamadılar bunu, fakat yavaş yavaş anlamayı öğrendiler. Devrime öylesine içtenlikle sev-dalanan Mayakovski'nin ilk yakla-

Bu kuramı, yeni proleter sanatın en güçlü kuramı olarak ileri sürüp şöyle diyorlardı: "Zaten kendine saygı duyan insan, düşünceler değil nesne yaratmalıdır. Düşünceyi (ide), idealist üretir; materyalistin işi maddeyledir, materyalist bu nedenle nesne üretir." "Peki, güzel: ya şiir, nesne midir, değil midir?" "Eğer sigara ya da herhangi bir başka şeyin reklamı için yapılmışsa nesnedir. İstenilen her şeyin reklamını yaparız biz, ve bu bakımdan bu nesne olabilir." Biz kendilerine, "Durun hele, olmaz böyle şey. Şiir muazzam bir psikolojik güçtür" diyoruz. "Psikoloji.. Ha, ha, ha.. Idealizmdir bu! Şiir sizi aydınlatır mı istiyorsunuz? Isıtır mı istiyorsunuz? Lambadır aydınlatan, sobadır ısıtan. Bunlar için şiire gerek yoktur."

Böylece, ilk anda, yeni ideolojinin bu insanlara tümüyle yabancı olduğu; bize, işin esasını konuşursak, sadece, tıpkı kendileri gibi içerikten yoksun biçimler verdikleri görülü-yordu. Fakat proletaryanın muaz-

lursa, somun, basma, tahta v.b. ürettiğini söyleyecektir; fakat bunun dışında, tezgah arkasında çalışırken ve fabrika komitesinde siyasal savaşımını yürütmekte, ateşli söylevler vermekte, propaganda yapmaktadır. Her şeyin apaçık olması için, nasıl yaşadığını ve gelecekte kendisini neyin beklediğini, nasıl arkadaşları ve nasıl önderleri olduğunu, Çin'de ve Almanya'da neler olup bittiğini anlatmak ve başkalarının anlattıklarını dinlemek korkunç hoşuna gider onun. Bu bakımdan, birinin ötekiyle karıştırılabilmesi gülünç gelir ona: "Sen anahtar ve tahta üretiyorsun." Tribündeyken de ideoloji üretir o, hem de en üst derecede seçkin ve güçlü olanını.

Marks, "Düşünce kitlelerce benimsenince güce dönüştür" demişti. Sanatçı da bu anlamda güçtür. İm-geleri kitlelerce benimsenince, gerçek sanatçı olur. İşte o zaman o, terazide tartamayacağı bir şey olur, fakat kendi terazisinde tarih tartar onu.

şınları beceriksizceydi. Son uzun şiiri "Lenin"i okumadım henüz, fakat bu şiiri dinlemiş olan ve bir "başyapıt" olduğunu söyleyenlere tümüyle inanıyorum.

Zaten tipik bir fütürist değil Mayakovski. Doğrusu, pek çok bağırtkan, göz boyayıcı "biçim"ler var onda; fakat onun "İnsan", "Savaş" ya da "Omurga-Kaval"ını dikkatle okuduğumuzda, fütürist süslemeler (fioritura) altında antimilitarizmin, ya da kapitalce arka plana itilen, sevdası bu kapitalce birkaç kuruşa satın alınan genç şairin protestosunun gizli olduğunu görürsünüz. Tüm seslemelerinin altında, her zaman bir içerik, sentimental, yaşamsal bir içerik vardır onda. Bu bakımdan, kapılmış olduğu modadan kurtulmak ve tüm bağırtkanlığını, tüm bakır-boru sesliliğini bırakmaksızın yüksek sesle türkü çalmaya başlamak, boruyla anıtsal güzellikte şeyler çalmaya başlamak Mayakovski için ötekilere göre daha kolaydır. Ondan bu beklenebilir.

Bu, fütürist akımın bizim en yeni devrimci edebiyatımıza kaynaması demek olacaktır.

Öte yandan, en yeni proleter edebiyatından büyük yazarlarımızın da fütüristlerden bir şeyler aldıklarını görüyoruz ki, tümüyle anlaşılır bir şeydir bu. Hangi edebiyata daha yakın olabiliriz: burjuva estetik otuz-biri'ne mi (onarisme), toparlanan ve savaş türküleri söylemeye başlayan fütüristlere mi? Kuşkusuz sonuncular daha yakındır bize. Kuşkusuz, fütüristler daha çok söyleyebilirler, çünkü kocamış burjuvaziden daha sağlıklıdır onlar.

Şimdi, yoldaşlar, en yeni edebiyat filizlerinin nerelerde ortaya çıktığından söz edelim.

Yeni edebiyat coşkun bir sürgün olarak filizlendi. Her biri bize pek çok güzel imgeler getiren pek çok iyi ad sayabiliriz. Hepsi de gençler daha; tüm bu Babel'ler, Seyfullina'lar, Leonev'ler, işin başındalar daha. Fakat hepsi son derece sağlıklılar. Nedir başladıkları? İlk, yeni bir dünyada gelişmeye başlıyorlar, ve Puşkin'in durumunu anımsatıyorlar biraz; aralarında, doğrusu, Puşkin gibi bir dahi kişi bulunmamakla birlikte. Fakat bu dahi mutlaka çıkacaktır; belki onlardan biri, belki dışardan biri olarak; bunu gelecek günler gösterecek, fakat mutlaka belirecektir böyle bir kişi, çünkü yeni Adem'lere gerek var şimdi. Şimdi, yer sarsıntısı sonrasında gibi her şey, tüm veryüzü yerinden oynadı ve yeni dünyanın yeni olgularını adlandırmak gerek. Proleterler, köylüler yaşamın efendileri oldular şimdi; bu yaşamın ustaları olarak kendilerini öğrenmek istiyorlar. Bu bakımdan edebiyat için tam anlamıyla yeni bir temel oluştu; ve bu nedenle içerik biçiminden daha önemlidir bizim için. Yeni edebiyatçılarımızın bir bölümünün, biçimcilerin öyleler ürpertiçi savlarına, ya da fütürist göz boyacılığa hâlâ bulaşık durumda olduklarını gizleyemeyiz. Gerek yok buna, bunu onlar atmalıdırlar üzerlerinden. Nedir gerekli olan onlara: ilkin, toplumsal-gerçekçi (öbşestvenni-realistiçeski) eğilim. İkincisi, eğer biçim öğrenilecekse, ilk dersi narodniklerden, klasiklerden almak

gerekir. Son makalesinde, şimdilerde, ilkin, gerçekçi-toplumsal bir eğilim, ikincisi, klasiklere sürekli bir sevgiyle dönüp bakış gözlemlendiğini söyleyen Pereverzev haklı. Bunu devrimin başından beri kişisel olarak ben tavsiye ediyordum. Şöyle demekteydim: "Bırakın fütüristleri, bırakın Beyazları, hattâ savaş sırasında da doğrudan doğruya önmüzdü yürüyen dekadantlığı bırakın. Çok daha büyük ölçüde yakın öğretmenlerimiz var bizim; bunlar sanatın tüm alanlarında narodnikler ve klasiklerdir. Oraya gidin, onlardan öğrenin. Ne demektir bu: geriye gidiş mi? Hayır, geriye gidiş anlamına gelmez bu. Bu, üzerine yapı kurulabilecek toprak tabakasına kadar gitmek demektir. Bu, molozları gözönünden temizlemek, edebiyatımızın taşcal katmanlarına kadar ulaşmak ve çabucak her türlü örneği geride bırakmak demektir. Belki bizim edebiyatımız, soylularınki gibi zarif olamayacak, çünkü bizim yazarlarımız yaratıcılığa tümüyle vermeyecekler kendilerini; fakat hiç kuşkusuz, bu edebiyat, daha güçlü, daha yaşamsal, daha damarlı, daha kanlı canlı, daha kash olacaktır; çünkü ilk öncileriyle, onu yaşama uyandıran soylularla karşılaştırıldığında, halkımız böyledir.

İşte yeni edebiyatın yönü hudur. Bu arada şöyle diyorlar bize: "Evet, eski edebiyat acılı bir edebiyattı, eski edebiyat öğreticiydi, çünkü yukardan sürekli ve korkunç bir baskı altındaydı. Şimdi bize özgürlük verin." Aptallar, anlamıyorsunuz size özgürlük verdiğimizizi. Sansür diyorsunuz! Sansür durduruyor sizi. Fakat bizi ise durdurmuyor bu sansür; çünkü içinde bulunduğumuz dönemde şu yönerge verilmiştir sansüre: Halkı sanatsal bir biçimde bile karşı-devrimci içerikle zehirlemeye çalıştığınızda, böyle şeylere engel olmak. Fakat buna karşılık olayların bize dört bir yönden sağladığı devrimci içerik, şimdiye kadar hiçbir zaman görülmemiş bir sanatsal biçim geliştirme olanağı veriyor. Fakat artı yazar şöyle diyor: "Benim söylemek istediğime engel oluyorsunuz, bana önerdiğiniz ise ben söylemek istemiyorum." Tümüyle doğru. Neden? Çünkü keskin bir sınıfsal savaşım

döneminde yaşıyoruz, ve bu bakımdan "Bana ateş et lütfen!" türünden bir özgürlüğün sözü edilemez. Düşmanımızı silahsızlandırmaya çalışın, zaferi kazanıncaya kadar silahını alın onun. Gerçekte özgürlük verilmiştir. Devrim için verilmiştir o. Fakat düşmanlarımız yazarlarımıza baktıklarında şöyle diyorlar: "Bu da ne! Sovyet yazarları 'taklit' yazarlar." Kendileri hakkında da şöyle düşünüyorlar: "Eğer yüksek kişiliğe sovyet olsaydı, demek odur ki ben ceviz taklidi çam ağacıyım, mermer taklidi kirecim." Oysa gerçekten sovyet, gerçekten sosyalist, yeni bir edebiyatımız var bizim. Bu edebiyat özgürdür. Ve yazarlarımız, özellikle savaşım içinde, özellikle kuruculukta geliyorlar, çünkü sanatçı savaşım ve kurucu olmalıdır. Eğer yeni edebiyat bugün bir ot boyunda görünüyorsa, bu, meşe ağacının küçük olduğunda, ota benzesindendir. Zaman verin, bu ağaç, fundalık düzeyine, en yaşlı meşelerin düzeyine ulaşacak ve onları da geçerek, başınızda şapkanız yuvarlanmadan hakamayacağınız bir yükseleğe erişecektir.

Bunu şimdi "özgür" edebiyattan bekliyor, ve onun henüz neden bu duruma gelmediğini, çocukluk hastalıklarını, çocuk öykünmeciliğini ya da çocuksu beceriksizliğini çok iyi anlıyoruz. Marks, Weitling'den söz ederken, dev proletaryanın çocuk potinlerinin, onun geleceğinin çapını hemen gösterdiğini ve bunun burjuvazinin çarpık papuçlarından daha değerli olduğunu söylemişti. Biz aynı şeyi, doğmakta olan, sonsuzca çok şey vaad eden edebiyatımız için söyleyebiliriz. Fakat bununla, eski edebiyatı fırlatıp atabiliriz demek istemiyorum. Tersine, ona özenle davranmak zorundayız.

Çok eskiden başlayan, Rus edebiyatında klasik olan o çizgi, sonsuzca nitelikli değerler yaratmıştır ve bizim gelecek kültürümüz için bu değerler verimli bir kaynak olmalıdır. Burada önderimizin sözlerini her zaman anımsamalıyız: "Eğer eski kültürü özümsememiş ve onu sosyalistçe kavrayıp çözümlenememiş, yeni kültürün temelini bile atamazız." □

"DEVİRİM UĞRUNA DEVİRİMİ TERKEDİP GİDEN" ENTERNASYONAL BİR DEVİRİMCİNİN ARDINDAN

Uğur Barış Can

Guevara, Bolivya yolculuğundan önce ailesine yazdığı veda mektubunda "Ölmeye niyetim yok ama, bu kez son olabilir" diyordu. 4 ay sonra da "yeryüzünün bir yerindeki" gerilla üssünden Havana'da toplanan üç kıta Konferansına gönderdiği demeçte amacının "iki, üç... (daha) fazla Viyetnam yaratmak" olduğunu söyleyecek ve sözkonusu demeci; "Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin... Savaş sloganlarımız kulaktan kulağa yayılacaksa ve silahlarımız elden ele geçecekse ve başkaları mitralyöz sesleriyle, savaş ve zafer nalleriyle cenazelerimize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi safa geldi;" sözleriyle bitirecekti. Sonra da küçük bir gerilla komutanı olarak doğduğu Bolivya'da, Ant Dağlarında, 8 Ekim 1987'de CIA ve Amerikan yardakçıları tarafından öldürülecekti.

"Yeni bir dünya yaratmanın büyük isyanına önderlik etmek" için bilcümle ünvanları ve masabaşı rahatlığını terkedip gizlice Bolivya'ya geçen ve orada "Ramon" adıyla tanınan bu Bolivyalı gerillanın ölümü, ashında yüzyılımızın en anlamlı ve belki de en trajik ölümüdür.

Onun "ardından" yazarlardan Graham Greene'nin deyişiyle "ölümü Marksizme yakınlık duymayanlara bile keder ve düş kırıklığı veren, varlığı giderek büyük güçlerin, iş ve çıkar ilişkilerine teslim olan bir dün-

"Che'nin, Valle Grande hastanesinin çamaşır dairesine konan ölüsü"

"Kim bu ölü, bilmiyor musun
Bolivyalı Küçük asker?
Bu ölü Che Guevara"

yada kahramanlığı, sövalyeligi ve serüveni temsil eden" bu güzel insanın "yeryüzündeki tüm devrimci mücadelelerin 'insaniliğine' ilişkin, hâlâ en temiz ve en yalın imge" olarak anılmaması mümkün mü? "Bir Che ölmüştür" evet ama "öteki Che'ler doğmak ya da eyleme geçmek üzeredir". Ant'larda ya da dünyanın başka yerlerinde. Çünkü "Che gibileri yokse umut da olmayacaktır."

CHE'NİN ARDINDAN

Ölüm biçimi gerçekten de "insanın duygularını ayaklandıran" bir devrimcinin dünyanın dört bir yanındaki entellektüel vicdan üzerinde bıraktığı derin izlerin anlamlı öyküsünü içeriyor.

Kıyı Yayınları'ndan 95 sayfa olarak çıkan bu kitap, kapağında yıldızlı beresinin altından fıskıran uzun saçları, keskin, güzel yüz hatlarıyla 1968'lerde devrimci mücadelenin simgesi olmuş Che'nin o ünlü potresini barındırıyor. J.Berger, I.Calvino, F.Castro, J.Cortazar, R.Debroy, A.Groz, G.Greene, N.Guillen, J.P.Sartre, S.Sontag, P.Weiss vd. ünlülerin yazılarından derlenerek çevrilen bu kitapçık, Che'nin "çoğu ilk kez Türk okuruna sunulan fotoğraflarıyla bereli olarak bir araya getirilmiş" son günlerin en ilginç yayınlarından biri.

"Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır" önermesinden hareket eden Che "1965 baharının bilmediğimiz bir gününde" Küba'yı terketmeden önce Fidel'e yazdığı mektupta "Çokları bana maceracı diyecek, evet öyleyim, ama farklı bir türden-" diyordu. "İnançlarını doğrulamak için postunu tehlikeye atan türden."

Topu topu 39 yıl yaşamış bu modern devrimcinin hayatı bize gerçekten de "devrimcinin tek yurdunun devrim olduğunu" tamı tamına ispatlıyor. Çünkü "Binbaşı Ernesto" bu kısa ömre neler neler sığdırmış ki... "İki yaşında yakalandığı astımı yenmek için spora

başlaması ve lisenin atletizm takımının en gözde elemanı olması... Şiire düşkünlükle beraber, yürüten yabancı dil çalışmaları... Tıp öğrenimi... Cüzam ve tropikal hastalıklar üzerine çalışmalar... Peru'da yerliler üzerine bir makalesinden

Ernesto "Che" Guevara'nın portresi

ötürü hapishaneyle ilk tanışması. Ve oradan da devrimcilerle... Ekvator'da Ricardo Rajo ile karşılaşması ise bir bakıma yaşamının dönüm noktası sağcı darbe... Devrimcilerin safında gençlik örgütlenmeleri, dağ köylerinde doktorluk... Sığındığı Arjantin Bütökelçiliğinden çıkartılması... Meksika'ya kaçış... Fidel Castro ve arkadaşlarıyla tanışarak Küba'da gerilla mücadelesine katılma... Zafer... Küba Ekonomi Bakanlığı... Yeni mücadele bölgeleri... Ve Enternasyonalizmin örneği bir Arjantinli."

Şurası bir gerçek ki, "Her retoriksin, her mücadelenin ardında örnek bir kişinin sureti vardır." Bu anlamda, ezelden beri devrimin tipik fırtına merkezleri olan Latin sirtlarında 1960'ların dünyasında Çin Kültür Devrimi'nin de etkisiyle güçlü bir rüzgâr estiye eğer, bunda hiç kuşkusuz ki Che Guevara'nın tartışılmaz bir payı vardı.

Zengin bir Amerikalıdan satın aldıkları elden düşme "Granma" (Anne anne) adındaki yatıyla Küba çıkartmasını hazırlayan 29 yaşındaki Hıramalı avukatla Arjantinli bu Enternasyonal devrimci doktor, ABD emperyalizmine karşı mücadele serüvenine böyle eski bir tekne ve bu tekneye yükledikleri 82 gönüllüyle başlamışlardı.

Sonrası mı? Sonrası Sierra Maestra dağlarında 25 ay boyunca Batista'nın askerlerine karşı verdikleri mücadele onları Kübalı diktatörü ordan da kovma başarısına götürmüştü. Ama bu özgün başarı onlara "genel devrimci bir hareket modeli" çizmeye yetiyor muydu?

Keşke tarih Küba'daki on beş kişilik (Çünkü Fidel'le birlikte yola çıkmış olan 82 kişiden sadece on beşi Alegria de Pin felaketinden sağ çıkabilmişti.) Serüvenin dünyanın başka başka yerlerinde de mümkün olabileceğini tanımlayabilse! Oysa bugün artık öncülerin kahramanlığı yerine kitle kahramanlığı geçirilmedikçe böyle serüvenlerin başarı şansı öylesine az ki! Kimbilir belki de El Che'nin (Orta Amerikalılar Arjantin'den gelenlere bu adı verir.) Boliviya'ya geçerken hesaba katmadığı asıl nokta, hayatın acımasız ama öğretmen olan bu gerçekliğiymiş.

Guevara öldü. Evet... "Sadeliği, karakteri, doğallığı, yoldaşlık duygusu ve özgünlüğüyle" Guatemala'da Guatemalalı, Meksika'da da Meksikalı, Peru'da Perulu olarak kendini hisseden bu enternasyonal devrimci, çocuklarına yazdığı son mektubunda der ki:

"En çok istediğim şey, yeryüzünün hangi bölgesinde olursa olsun, her türlü haksızlığa karşı bütün Varlığınızla ve her zaman isyan etmenizdir. Bir devrimcinin en mükemmel niteliklerinden biri budur!" diyebilseyse eğer bize "Guevara öldü... Yaşamın Guevara!" demekten başka ne kalıyor ki?

Keşke her devrimci her zaman Guevara gibi "Rozinanten (Dönkişotun atı) kaburgalarını topuklarında hissedebilse!... □

NEDİR SİZDEN ÇEKTİKLERİMİZ!

SELÇUK IŞIK

Her taraf gürültü. Duğun salonu, boş bir arsa, sokaklar, sokaktan geçenler evler, hep gürültü. Hanlar, işyerleri gürültü, hem de gümbür gürültü. Sorgu odaları, sorgular gürültü. Yıkımlar, gecekondu gürültü. Sevinçler, çığlıklar gürültü. Kahkahalar, ağlamalar gürültü. Sevmek, sinirlenmek, susmak bile gürültü. Savaşlar, tüfek sesleri, silahlar hep, hepsi gürültü. Davranışın yankılanması gürültü. Düşüncenin yansması gürültü. Delikanlı insanlığı, onu düşünüyordu, "doğarken gürültü, sevinçler ve sancılar, büyürken gürültü, düşe kalka, okulda gürültü, çat, cıvıltı sesleri, tokatlar, yemekte gürültü, bağırma..."

"Yeter kes bec..." Dinleyen kim? Bir pencereden sarkıtılmış, ha atıldım ha atılacağım düşüncesinin savaşı, beyninde gürültü. Ayakları kırıldı kırılacak gürültü. Asmaşlar askıyı boğmuşlar gürültüye, çarım (!) adına öyle diyorlar, İsa'yı gürültüyle asmaşlar. Pirsultan taşlanmış gürültüyle. Susanlar hücrede gürültü koparmış. Düşündü delikanlı, bomba gibi patladı beyninde gürültü. Kapı açıldı, aldılar, gürültü, Gözüne bağcık bağlandı, vurdular gürültü. Ölmedi. Hastaneye götürüldü iğne, ilaç gazlı bez... Gürültüyle sardılar. Beyni sarsılıyordu. Yaşamak gürültüyle... Ölme gürültü...

Bunlar delikanlının kısa bir devrede, onbeş-yirmi dakikalık fasıla anında yorgun beyninden geçenlerdi. Ya-

rı uyur durumdaydı. Kapı açıldı. Adı söylendi. Sorulmadan zinciri çözüldü. Kaloriferden çözülen zincir gürültülü bir ses çıkardı. Delikanlı bir an irkildi. Kafasından geçenler canlandı. Soğuk terler bastı vücudunu. Düşünmedi bile yaşayacaklarını. Zaman yoktu. Yürüdüler...

Yürüdüler. Arada tekme bir, tokat iki yiyordu. Farketmedi, farkedemedi. O, şu anda anasını düşünüyordu. "Kimbilir hangi nizamıye kapısında. O hasta haliyle, kimlere, hangi soruları soruyordu. Nasıl bağırıyorlardı anacığına. Ne dörtlükler söylemişti, ne dörtlükler yazmıştı anacığı ona. Belki de şimdi sorgu binasının nizamıyesindeydi. Bir tüfek namlusu üstünde öyle, öylece bekliyordu yağmur altında." Yine tekme, tökezledi, tam düşecekken yine anası belirdi. "Elindeki otobüs biletini gidşte mi, dönüşte mi kullanacağımı düşünüyordun. Ve daha duraktaydın. Yine gidipte hiç yanıt alamayacağını bildiği soruları soracaktı. Her zaman dolaştığı kapıları dolaşacaktı. Yine tüfeklere bakıp suskun insanlara karşıyacaktı. Eve dönüşte yine ağlayacaktı. Garip anam dedi içinden". Yaşanan gözlerini kırık gözbağı sakladı. Gözyaşlarını aşağı bırakmadı. Göz bağları bir kez de onun işine yaradı. Düşman ağladığını görmedi.

Sorgu odası. Sidik kokusu. Girer girmez kötü, boğucu bir hava. Yerdeki eski olan marleyler de kalkmıştı. İlk adım, ayak sesi köbütü, bir yumruk darbesi, düştü. Doğrulanca bir tek-

me, yine düştü. Doğrulanca. Anımsamadı, sonrasını da. Kendine geldiğinde hücre arkadaşlarının yanındaydı. Kimi şiş ayaklarını ovuyor, kimi birşeyler yedirmeye uğraşıyordu. Her yanı morarmış beyni zonkluyordu. Bir daha ne anasını, ne de başkasını düşünmeye zamanı olmadı. Her gün bir daha faal çalışma içindeydi. Yaşamak zorundaydı. Onun en büyük çabası yaşama çabasıydı. İnat bu düşünceyle birleşince dayanılmaz oluyor. Direnç yükseliyor. Yenili suskunlaşıyor. Öyleyse yaşamaya evet, yeniliye hayır. Beynin de savaşın gürültüsü!

Yine gürültü, yine gülmeler, kahkahalar, yine ağlamalar. Sürüyor gürültü, yine sorgu, yine işkence. Artıyor gürültü, ayak sesleri yükseliyor Eylül'de rap... rap... gürültü artıyor rap rap... Eylül geçti oysa. Tam yedi ay geride kaldı. Ayak sesleri yaklaşıyor sürüyor gürültüyle...

Bir kere daha kapı, anahtarlar ve kilit sesleri, klik! Aynı ses yinelenildi! Sürgü çekildi! Aydınlığı görür gibi oldu. Arkası döndürüldü, bağlandı gözleri. Bunlar hep gürültüyle yapıldı. Çıkılar. Yürüdüler. Gürültüde netlikler! Dinletmediler mırıldanılan türkiyü. Daha da arttırdılar gürültüyü. Durdular. Baktı, hayır bakmadı, hissetti. Cam açıldı. Ohh, serin ve temiz bir hava. Cama yaklaşıldığını anladı. Soğuk arttı. Üşümeye başladı. Hangi aydı acaba? Ocak mı?, olmaz bu kadar aptallaşamazdı. Zaten Ocak'ta evden "almışlardı". Şubat ta

değildi, çünkü Mart'ın başında arkadaşları başka yere gönderilmişti. Öyleyse Mart'ın sonuydu diye düşünmedi, yarı beli aşağıdaydı bile. Ne gördüğünü kavrayamadı bile. Kat altıncı mıydı, yedi mi? Bir an bütün gürültülerden kurtulacağını düşündü. Sonra vazgeçti. Çarpınmaya başladı. Çeker gibi yaptılar, bağırды. Bu çalışmaktan ve de yaşamaktan vazgeçmekti. Daha çok bağırды. Yaşamalıydı. Biraz daha sarkıtıldığını farketti. Kıprıdamadı. Biraktılar! Hoop, düşmedi! Belli ki ayakları bağlıydı. Bir süre bekletildi. Donacağını sandı. Yukarı çekildi. Yarı donmuş durumdaydı. Yürüyemedi. Sürüklediler. Kaloriferin ve zincirlerinin yanına bıraktılar. Düştü. Bedeni bitmişti. Uyudu. Uyandırıldığında pencereden dışarı kapkaranlık gözüküyordu. "Demek ki" diye geçirdi içinden, "Burada gökyüzünü gören pencere de varmış". Sevindi. Zinciri, kelepçeyi, yaralarını ve açlığını unuttur gibi oldu. Gürültüyü de! Unutmadı, onu uyandıranlar öyle bekliyordular. Bir bildikleri vardı elbet. Evet, evet! Bir bildikleri vardı. Tam beş gün ve gece, ne küçük ne de büyük tuvalete götürülmemişti. Keşke düşünseydi. Kıvrandı. Gültüştü çevresindekiler. Ne anlayış! Kaldırdılar ve doğruca tuvalete götürdüler, hem de gözleri açık. Sevinemedi bile. Tuvaletin kapısından girmesiyle karşılaşmayı hortum ve kovalardan boşalan buz gibi sular yaptı. Ürperdi, tıredti pencereler de açıldı, donmak üzereydi. Olsun bu fırsatı değerlendirmeliydi. Üstelik sular da akıyordu. Şur, bu iş tamam. Peşinden pantolonu yıkanmıştı bile...

Yeni bir fasıl başlıyordu. İki pencere açıldılar. Suyun sesine "kim"li, "nasıl"lı, "nerede"li soruların bağışmaları karışıyordu. Binanın bütün sesleri birleşti. Bütün odaların işkence sesleri sanki tuvalete doluyordu. O korkunç gürültüye kendi sesini kattı, kuvvetlice bağırды. Rahatlayamadı. O anda yine anası, yine yağmur altında ve o korkunç çilede bekliyordu. Doldu, seslice ağlamak istedi. Sonra vazgeçti. Zalim önünde ağlamak! Bunu kendine yakıştıramadı. Yine bağırды. Bir an sessizlik. Sonra tuvaletten çıktılar. Uzun bir koridor geçtiler. Birtakım merdivenlerden indiler. Gözleri açıktı. Yanındakine baktı. Kendi yaşında genç, dinamik ve de gülümser gibiydi. Yüzü gergin, gözleri kanlanmış ve yorgundu. Aç bırakılmış bir

kurt köpeğini andırıyordu. Adamın ne düşündüğünü anlamaya çalıştı. "Yazık", diye geçirdi içinden, "aynı havayı soluyoruz, aynı binadayız, birbirimize bakıyoruz. O "hür"! Ben kelepçeliyim ve özgürlüğümün anahtarını onun "elinde", ve de bana aç bir kurt köpeği gibi bakıyor". Genç adam son düşündüğünü duyar gibi oldu. "Ne sandan ya" dedi... "Biz düşmanınız, sen düşmanımın. Yalnız sen değil, baban da düşmanım, kardeşlerin de, varsa sevgilin de. Her gün seni kapıdan soran anan da. Hepiniz düşmanımınız

yankılandı yayıldı. Şehre yayıldı, mahallelere yayıldı. Fabrikalar, kırlara yayıldı, uçsuz bucaksız ovalara yayıldı. Tırmandı, dağlara yayıldı. Şehirler, mahalleler, fabrikalar, kırlar, uçsuz bucaksız ovalar ve dağlar hep birden bağırдыlar; "Nedir sizden çektiklerimiz!" Bina yankılandı. Gürültü azaldı arttı. Dışardan bir el silah sesi duyuldu. Gürültü yoktu. Çığlık sesi geldi. "Biri daha öldürüldü" diye düşündü delikanlı. Pencere önünden geçerken sabah olduğunu farketti. Güneş doğuyordu. Binanın gece azalan

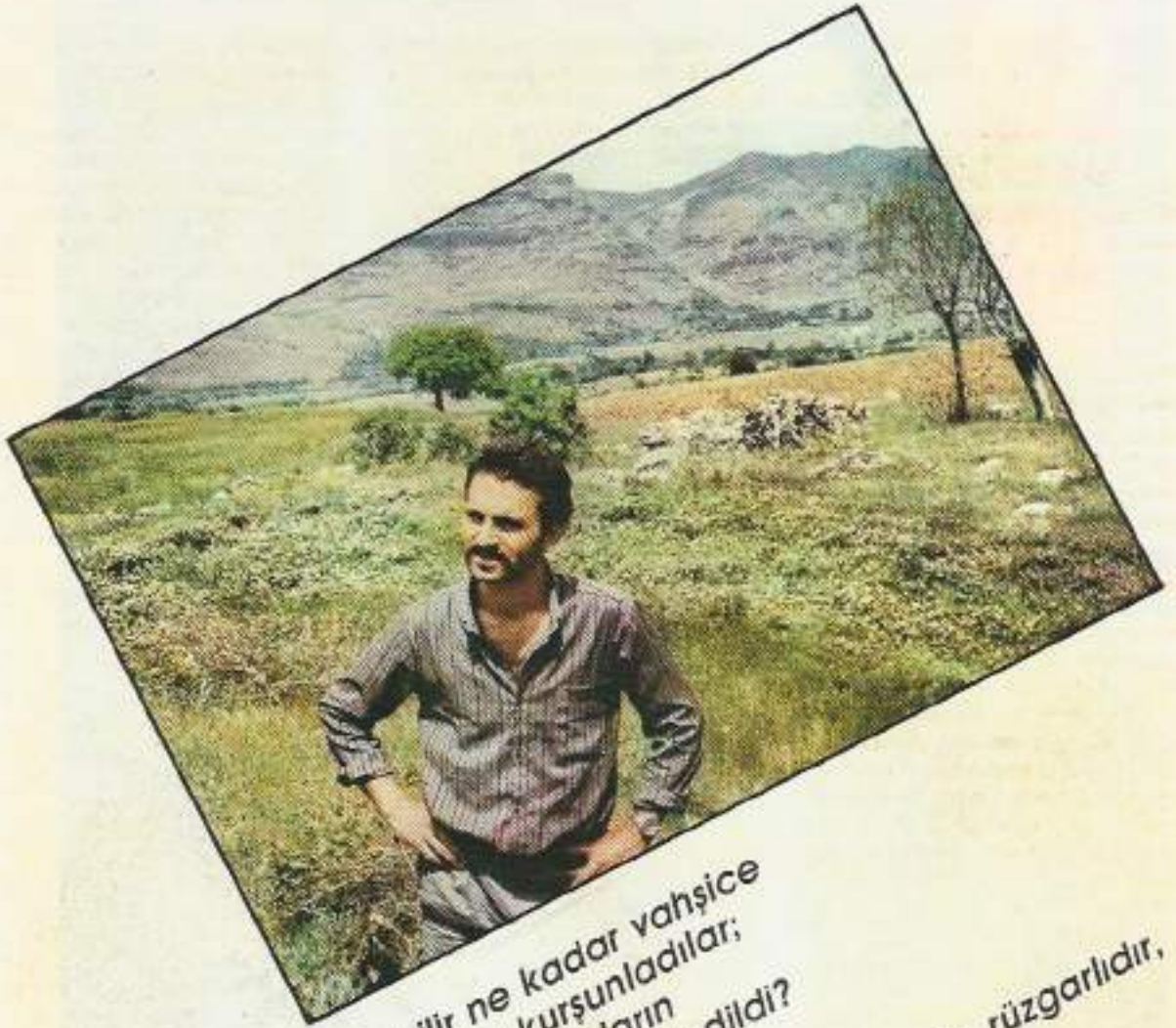
bana." Sorgucu genç adam durdurdu delikanlıyı. Kollarından kavradı silkelledi. Sonra bağırmaya başladı. "Nedir sizden çektiklerimiz, nedir sizden çektiklerimiz!" Delikanlı bu söze güldü. Sonra kendi de istemeden aynı sözü yineledi. "Nedir sizden çektiklerimiz! Kim kimden çekiyor acaba?"

Gereksiz bir soru sorduğuna ayrınasadı. Yaşadıkları çektikleriydi, yaşayacakları da çekecekleri. Bu düşünce bütün gürültüleri bastırды, canlandı. Büyüdü, büyüdü. Gürültüyü yamp

gürültüsü çoğalıyordu. "Biz çekiyoruz" dedi delikanlı, "Sizin çektikleriniz yeni başlıyor."

Aşağı indiler. Kilitler, anahtarlar, sürgü sesleri. Demir kapıların ağır açılışları. Hücrelere girip çıkarılan insanlar! Güneşin doğuşu ve işkencecinin bağışı "Nedir sizden çektiklerimiz." Demir kapı kapanırken delikanlı acılarını değil, güldüğünü farketti. Bütün hücreliler ona hakarken, o aynı sözü yineliyordu:

**- NEDİR SİZDEN ÇEKTİKLERİMİZ-
NEDİR Kİ BİZDEN ÇEKTİKLERİNİZ!**

Kimbilir ne kadar vahşice
Vurdular; kurşunladılar;
direnen bakışların
nasıl zalimce katledildi?
Aınıdaki yaradan
Boşaldı belki bütün kanın
fakat nehirlerin akıyor, dağların rüzgarlıdır,
bak; yine çarpıyor kalbin
ortasında kavganın...

DOSTLARI VE ARKADAŞLARI ADINA
OSMAN ÖZDEMİR

PLAK VE KASET

RAKS

**SÜPER
STEREO**

Ferhat Tunç

Ay ışığı yana yana

ÇIKTI!